পুৰুষ-ৰত্ন

শ্ৰীকাশীনাথ বৰ্ম্মণ

GOVERNMENT OF ASSAM.
Acc. No. 920
13.25-7
GAUHATI.
DISTRICT LIBRARY.

নিউ বুক ষ্টল
গুৱাহাটী ঃ অসম

প্ৰকাশক
নিউ বুক ষ্টল
গুৱাহাটী, অসম

১ম প্ৰকাশ
১৯৬১ চন

মূল্য—তিনি টকা পঞ্চাশ নঃ পঃ

মুদ্ৰাকৰ
শ্ৰীসুব্ৰত ভট্টাচাৰ্য্য
শ্ৰীভূমি প্ৰেছ
৭৭, ধৰ্ম্মতলা ষ্ট্ৰীট
কলিকতা-১৩

উচৰ্গ

মোৰ আতুৰ অৱস্থাত সেৱাৰতা পত্নী শ্ৰীমতী ভবানী বালা বৰ্ম্মণৰ কৰকমলত এই পুথি উচৰ্গা কৰিলো।

শ্ৰীকাশীনাথ বৰ্ম্মণ।

জাতো জাতো যদুৎকৃষ্টয় তদ্রত্নামিহ কথ্যতে।

পাতনি

ডেকা কালত লিখিবলৈ কাপ হাতত লৈয়ে 'নাৰী-ৰত্ন' লিখিছিলোঁ। 'নাৰী ৰত্ন' মোৰ আদি ৰচনা। এতিয়ালৈকে 'নাৰী ৰত্ন'ৰ চাৰিটা সংস্কৰণ হৈছে। অসমীয়া কিতাপৰ চাৰিটা সংস্কৰণ হোৱাটো সৌভাগ্যৰ কথা বুলি ধৰিছোঁ।

মোৰ প্ৰিয় ছাত্ৰ আৰু সাহিত্যিক বন্ধু শ্ৰীশ্ৰীৰাম চন্দ্ৰ দাসে মোক 'পুৰুষ-ৰত্ন যুগুত কৰিবলৈ কেবাবাৰো কৈছিল। ঈশ্বৰৰ কৃপাত তেওঁৰ সেই শুভ ইচ্ছা শেষ বয়সতহে পূৰণ হ'ল। বোধ হয় 'পুৰুষ-ৰত্ন' ই মোৰ শেষ ৰচনা। কিয়নো শৰীৰ বৰকৈ পৰি আহিছে।

কিতাপৰ গুণাগুণৰ বিচাৰ সুধী সকলে কৰিব। পাঠক-পাঠিকা সকলে পঢ়ি সুখ পালে মই মোৰ চেষ্টা সফল হোৱা বুলি ধৰিম।

যি-সকল গ্ৰন্থকাৰৰ গ্ৰন্থৰ পৰা এই পুথিৰ সমল গোটোৱা হল তেওঁলোকৰ ঋণ মই কৃতজ্ঞতাৰে স্মৰণ কৰিছো। নিউ বুক ষ্টলৰ স্বত্বাধিকাৰী শ্ৰীযুত ৰত্নেশ্বৰ দত্তই এই পুথিখন প্ৰকাশৰ ভাৰ লোৱাত লিখক তেওঁৰ ওচৰত কৃতজ্ঞ থাকিল।

বিনীত—

শ্ৰীকাশীনাথ বৰ্ম্মণ।

প্ৰাসংগিক

এই পুথিৰ পাণ্ডুলিপি গড়গাওঁ কলেজৰ অধ্যাপক আৰু স্বৰ্গীয় ডাঃবাণীকান্ত কাকতি দেৱৰ জীৱনী লিখক শ্ৰীযুক্ত দুৰ্গেশ্বৰ শৰ্ম্মা, এম, এ, ডাঙৰীয়াক এবাৰ চকু ফুৰাই দিবলৈ অনুৰোধ কৰিছিলো। তেখেতে পঢ়ি চাই মোলৈ লিখিছে।

শ্ৰীকাশীনাথ বৰ্ম্মণৰ পুৰুষ-ৰত্ন গ্ৰন্থৰ পাণ্ডুলিপি পঢ়ি ভালেখিনি কথা শিকিছোঁ। আমাৰ কাৰণেই পৰম সৌভাগ্যৰ কথা বুলিয়েই ভাবিছোঁ। কোনো অসমীয়া সাহিত্যিকে দেশ বিদেশৰ ইমানবোৰ ৰাষ্ট্ৰনায়কৰ জীৱন আলেখ্য একেখন গ্ৰন্থতে লিপিবদ্ধ কৰা দেখা নাই। এই বিষয়ত বৰ্ম্মণদেৱ পথ প্ৰদৰ্শক। জীৱন চৰিতে আনৰ জীৱনকো অনুপ্ৰাণিত কৰে। মহাপুৰুষৰ জীৱনৰ চানেকীৰে আনেও জীৱন গঢ়িব পাৰে, জীৱনত শিলৰ সাকো বান্ধিব পাৰে ; সময় বালিত খোজ ৰাখিব পাৰে। দেশৰ ভবিষ্যত নাগৰিক সকলে জীৱন চৰিত অধ্যয়ন কৰা শিক্ষাৰ এটা অপৰিহাৰ্য্য অংগ। বৰ্ম্মণদেৱে দেশৰ ভবিষ্যত বংশধৰ-সকলক শিক্ষাদান কৰোতে জীৱনৰ সৰহ সময় খৰচ কৰিছে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মঙ্গল সাধনা তেখেতৰ জীৱনৰ ব্ৰত। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ উপযোগিতালৈ লক্ষ্য ৰাখি পুৰুষ ৰত্নৰ জীৱন চিত্ৰবোৰ পৰিবেশন কৰিছে। কতো অতিৰঞ্জনৰ চেষ্টা নাই। ভাষা সহজ, সৰল আৰু স্বচ্ছ। এই জীৱন-চৰিত সমূহে ছাত্ৰ-ছাত্ৰী সকলৰ আত্ম প্ৰতিষ্ঠাৰ বাট অনুপ্ৰেৰণাৰ পোহৰে উদ্ভাসিত কৰিব পাৰিব আৰু এইজনা বয়োবৃদ্ধ সাহিত্যসেৱীৰ কঠোৰ পৰিশ্ৰমো সফল হব বুলি আমাৰ দৃঢ় বিশ্বাস।

গড়গাঁও কলেজ : নাজিৰা   স্বাক্ষৰ—শ্ৰীদুৰ্গেশ্বৰ শৰ্ম্মা।

মাচ, ১৯৬০

সুচীপত্ৰ

(ক) ভাৰত বৰ্ষ

১। লাচিত বৰফুকন … ১
২। মণি ৰাম দেৱান … ৬
৩। মণিপুৰৰ কথা … ১৬
৪। টিকেন্দ্ৰজিত … ২০
৫। মহাৰাজ আশোক … ২৮
৬। বাদচাহ আকবৰ … ৩৫
৭। ৰাণা প্ৰতাপ … ৪২
৮। ছত্ৰপতি শিবাজী … ৪৭
৯। শিখধৰ্ম্মৰ আদি কথা … ৫৭
১০। গুৰু গবিন্দ সিংহ … ৬৩
১১। মহাত্মা গান্ধী … ৭৯
১২। বিগ্ৰেডিয়াৰ ওচমান … ৯৪

(খ) মিচৰ

১৩। মিচৰৰ কথা … ১০০
১৪। জগলুল পাছা … ১০১

(গ) চীন

১৫। চীন দেশৰ কথা … ১০৬
১৬। ডাঃ ছান ইয়েৎ ছেন … ১১০
১৭। মাও-ছে-টুং … ১১৪

(ঘ) জাপান

১৮। জাপানৰ কথা … ১১৮
১৯। সম্ৰাট মুৎচিহিতো … ১২১

(ঙ) পাৰস্য

২০। পাৰস্য দেশ … ১২৩
২১। ৰেজাশাহ পহলবী … ১২৫

(চ) আৰব

২২। আৰবৰ কথা ... ১২৮
২৩। ইবন চৌদ ... ১৩১

(ছ) তুৰস্ক

২৪। তুৰ্কীজাতি আৰু তুৰ্কী সাম্ৰাজ্য ... ১৩৪
২৫। মুস্তাফা কামাল পাছা ... ১৩৬

(জ) গ্ৰীচ

২৬। গ্ৰীচ দেশৰ পুৰণি কথা ... ১৪২
২৭। মহাবীৰ আলেকজাণ্ডাৰ ...

(ঝ) ইটালি

২৮। ইতালিৰ কথা ... ১৫০
২৯। জুলিয়াছ চিজাৰ ... ১৫১
৩০। বেনিটো মুচোলিনি ... ১৫৭

(ঞ) ফ্ৰান্স

৩১। নেপোলিয়ান বোনাপাৰ্টি ... ১৬০

(ট) জাৰ্ম্মানি

৩২। প্ৰিন্স বিচমাৰ্ক ... ১৭০
৩৩। হাৰ হিটলাৰ ... ১৭৪

(ঠ) ৰুচিয়া

৩৪। ৰুচিয়া দেশৰ আগৰ কথা ... ১৮৫
৩৫। পিটাৰ দি-গ্ৰেট ... ১৮৬
৩৬। লেনিন ... ১৮৮
৩৭। মাৰ্চাল ষ্টেলিন ... ১৯৬

(ড) আয়ৰ্লণ্ড

৩৮ ডি, ভেলেৰা ... ২০০

(ঢ) আমেৰিকা

৩৯। আমেৰিকা ... ২০৪
৪০। জৰ্জ্জ ওৱাছিংটন ... ২০৭
৪১। আব্ৰাহাম লিঙ্কন ... ২১২

লাচিত বৰফুকন

দেশক ভালপোৱা মানুহৰ এটা ডাঙৰ গুণ। যি বীৰে নিজৰ দেশৰ কাৰণে, নিজৰ জাতিৰ মান ৰক্ষাৰ কাৰণে হাঁহিমুখে মৃত্যুক বৰণ কৰিব পাৰে, তেওঁৰ স্মৃতি অমৰ। তেওঁ চিৰকাল দেশৰ লৰা ছোৱালীক জাতীয় ভাৱৰ প্ৰেৰণা যোগায়।

এতিয়াৰ পৰা প্ৰায় তিনি শ বছৰৰ আগতে অসমত তেনে এজন বীৰৰ জন্ম হৈছিল। তেওঁ প্ৰবল প্ৰতাপী মোগল বাদচাহ আওৰঙ্গজেৱৰ সেনাপতি ৰজা ৰাম সিংহক যুদ্ধত পৰাস্ত কৰি অসমৰ মান আৰু গৌৰৱ বঢ়াইছিল। তেওঁৰ নাম লাচিত বৰফুকন।

লাচিত বৰফুকন মোমাই তামুলি বৰ বৰুৱাৰ পুতেক। মোমাই তামুলিয়ে নিজ কৰ্ম্ম গুণে অতি নিঃকিন অৱস্থাৰ পৰা উধাই অসমৰ এজন গণ্য-মান্য পুৰুষ হৈ উঠিছিল। তেৱেঁই প্ৰজাবিলাকক খেলত ভাগ কৰে, আৰু বৰা, শইকিয়া, হাজৰিকা, ৰাজখোৱা, ফুকন আদি বিষয়া পাতি ঠায়ে ঠায়ে বহুৱায়। অসমীয়া মানুহক কৰ্ম্মী কৰিবৰ মনেৰে আৰু দেশৰ কল্যাণৰ কাৰণে ৰাতি শোৱাৰ আগতে প্ৰতি তিৰোতাই চাৰিটাকৈ পাকৰি কাটিবলৈ আৰু প্ৰতি মুনিহে একোটাকৈ পাচি বা খৰাহি সাজিবলৈ নিয়ম বান্ধি দিছিল আৰু সেই নিয়মে সকলোৱে কাম কৰিছেনে নাই, তাক চাবলৈ গাওঁবাৰিক নামেৰে গাঁৱে গাঁৱে একোজন বিষয়া পাতি দিছিল।

তেতিয়া অসমৰ জয় জয় ময় ময় অৱস্থা। ৰজা-প্ৰজা সকলোৰে মন স্বাধীন ভাৱেৰে পৰিপূৰ্ণ। অসমীয়া সেনা সাহসী, কৰ্ম্মী আৰু যুদ্ধত নিপুণ। দেশত ধন-সোণ প্ৰচুৰ। খাদ্যবস্তু উভৈনদী। পাটত স্বাধীন তেজৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তি স্বৰ্গদেউ চক্ৰধ্বজ সিংহ।

চক্ৰধ্বজ সিংহৰ আগৰজন ৰজা স্বৰ্গদেউ জয়ধ্বজ সিংহই বাদচাহৰ সেনাপতি বঙ্গৰ নবাব মিৰজুমলাৰ লগত যুদ্ধত পৰাজয় স্বীকাৰ কৰি বাদচাহক বছৰি নিয়মিত কৰ শোধাম বুলি কথা দি কৰতলীয়া ৰজা হৈছিল। এই সন্ধি কৰাৰ অলপ দিনৰ পাচতে ১৬৬৩ চনৰ নবেম্বৰ মাহত স্বৰ্গদেউ জয়ধ্বজ সিংহ স্বৰ্গী হয়। তেওঁৰ পাচত স্বৰ্গদেউ চক্ৰধ্বজ সিংহ ৰাজপাটত উঠে।

গুৱাহাটী তেতিয়া বাদচাহৰ অধীন। তাত বাদচাহৰ এজন থানাদাৰ থাকে। তেওঁ স্বৰ্গদেউ চক্ৰধ্বজ সিংহক বাকী পৰি থকা কৰ সাধে।

স্বৰ্গদেউ চক্ৰধ্বজ সিংহ পাটত উঠাৰ সময়ত বাদচাহে এটা পাগুৰি উপহাৰ পঠিয়াইছিল। পাগুৰিটোৰ ওপৰত আলতাৰে বাদচাহৰ ভৰিৰ পতা দুখন অঁকা আছিল। আত্মাভিমানী চক্ৰধ্বজ সিংহই বাদচাহৰ এনে আচৰণত টিঙিৰি তুলা যেন হৈ উঠে আৰু তেওঁৰ কটকীক কৰ কাটল নিদি টান কথা শুনাই ফিৰাই পঠিয়ায় আৰু ইয়াৰ প্ৰতিশোধ স্বৰূপে বাদচাহৰ লগত যুদ্ধ কৰাকে স্থিৰ কৰে। ১৬৬৭ খৃষ্টাব্দৰ আগষ্ট মাহত আহোম সেনাই সেই উদ্দেশ্যে গুৱাহাটীৰ ফালে খোজ লয়। এই যুদ্ধত সেনাপতিৰ ভাৰ পৰিছিল লাচিত বৰফুকনৰ ওপৰত। তেওঁ অনায়াসে গুৱাহাটী দখল কৰি বহুতো মুছলমান সেনাক বন্দী কৰিলে আৰু কামান, বন্দুক আদি বহুতো যুদ্ধৰ সঁজুলি লাভ কৰিলে। ১৬৬৭ খৃষ্টাব্দৰ ডিচেম্বৰ মাহত বাদচাহে এই অপমানৰ বাতৰি পালে। তেওঁ ততালিকে ৰজা ৰামসিংহক সেনাপতিৰ ভাৰ দি তেওঁৰ অধীনত এটা ডাঙৰ ফৌজ অসম দখল

কৰি গুৱাহাটীৰ পৰাজয়ৰ কলঙ্ক গুচাবলৈ পঠালে। সেনাপতিৰ লগত আছিল গুৱাহাটীৰ আগৰ থানাদাৰ ৰচিদ খাঁ। বাদচাহৰ ফৌজত আছিল ওঠৰ হেজাৰ অশ্বাৰোহী, ত্ৰিশ হেজাৰ পদাতিক। কোচবিহাৰৰ ৰজাই পঠিয়াইছিল পোন্ধৰ হাজাৰ ধনুৰ্দ্ধাৰী। কোচবিহাৰৰ ৰজা তেতিয়া বাদচাহৰ অধীন।

এই বিপুল বাহিনী লৈ আহি সেনাপতি ৰজা ৰামসিংহই চিলা-পাহাৰৰ দ'াতিৰ আগিয়াঠুঁটি নামে ঠাইত কোঁঠ মাৰিলেহি।

তেতিয়া গুৱাহাটী অসমৰ দ্বিতীয় ৰাজধানী। সেনাপতি লাচিত বৰফুকন নামনি অসমৰ শাসনকৰ্ত্তা। তেওঁ শত্ৰুক ভেটিবৰ কাৰণে পাণ্ডুৰ ওচৰৰ শ্ৰীঘাট বা শৰাইঘাট নামে ঠাইত এটা গড় মৰাইছিল। তেতিয়াও গড়ৰ কাম শেষ হোৱা নাছিল; অথচ শত্ৰু আহি নগৰৰ দুৱাৰদলিত উপস্থিত হলহি। গড়ৰ কাম সম্পূৰ্ণ কৰাৰ ভাৰ দিছিল লাচিত বৰফুকনৰ মোমায়েক তামুলি ফুকনক। তামুলি ফুকন আহোম ৰজাৰ এজন বিশ্বাসী বিষয়া আছিল। ৰাতিৰ ভিতৰতে গড়ৰ কাম শেষ কৰিব নোৱাৰিলে গুৱাহাটী ৰক্ষাৰ আন উপায় নাই। তামুলি ফুকনে মানুহবোৰক সেই কথা কৈ কামত লগালে। মানুহবোৰেও দেশৰক্ষাৰ কাৰণে দুখক দুখ নুবুলি দিনে-ৰাতি কাম কৰিলে। গড়ৰ সৰহ ভাগ কাম শেষ হল, কিন্তু অলপ বাকী থাকিল। তেনেতে কাম কৰা মানুহবোৰ ভাগৰি শুই পৰিল। ৰাতি পুৱাবলৈ আৰু অলপহে বাকী।

ইপিনে সেনাপতিৰ চিন্তাত টোপনি নাই। পুৱালেই শত্ৰু সৈন্যই গুৱাহাটী আক্ৰমণ কৰাৰ কথা। তেওঁ ওৰে ৰাতি পিছ দিনাৰ যুদ্ধৰ ব্যৱস্থা কৰাত লাগি আছে।

হঠাৎ ধোঁৱাবে আহি শেষ নিশা তেওঁ গড় মৰা ঠাইত ওলালহি। তেওঁ দেখিলে যে, তেতিয়াও গড়ৰ কাম শেষ হোৱা নাই। অথচ মানুহবোৰ শুলে। তেওঁৰ বৰ খং উঠিল। দুৱাৰদলিত শত্ৰু দেখিও

কামত অৱহেলা কৰাত খণ্ডে তেওঁৰ চুলিৰ আগ পালেগৈ। তেওঁ 'দেশতকৈ মোমাই ডাঙৰ নহয়' বুলি কৈ খাপৰ পৰা তৰোৱাল উলিয়াই মোমায়েকৰ মূৰ কাটি দুছেও কৰিলে ; আৰু সকলোকে শুনাই কলে যে, ৰাতিৰ ভিতৰতে গড়ৰ কাম শেষ নহলে কাৰো ডিঙিৰ ওপৰত মূৰ নৰব।

ভয়ত কাম কৰা মানুহবোৰৰ থৰকাছুটি হেৰাল। ৰাতিৰ ভিতৰতে কাম কৰি গড় সম্পূৰ্ণ কৰিলে। এই গড়ৰ নাম মোমাই-কটা-গড়। অসমীয়া বীৰৰ দেশ-প্ৰীতিৰ চিন স্বৰূপে এতিয়াও তাৰ ভগ্নাৱশেষ আছে। পূৰা এবছৰ কাল খাপ লৈ থাকিও মোগল সৈন্যই এই গড় ভেদ কৰি গুৱাহাটীত সোমাব নোৱাৰিলে।

বামে গুৱাহাটী আক্ৰমণ কৰিব নোৱাৰি মোগল সৈন্যই পানীয়ে গুৱাহাটী লবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। এদিন পাণ্ডুৰ ফালৰ পৰা অসংখ্য নাৱত উঠি বহুতো মোগল সেনা গুৱাহাটীৰ ফালে উজাই আহিল। সেনাপতি লাচিত বৰফুকনৰ তেতিয়া নৰিয়া ; পাটীত পৰি আছিল। মোগল সেনা উজাই অহা দিনা তেওঁৰ গাত তীব্ৰ কঁপে জ্বৰ। শোৱা পাটীৰ পৰা উঠিবৰ শক্তি নাই। তেনে অৱস্থাত ফুটিয়াৰৰ মুখে তেওঁ শুনিলে যে, মোগল সেনা অবাধে উজাই আহি নীলাচল পৰ্ব্বতৰ ওচৰ পালেহি। অসমীয়া সেনাই খেন মিলা নাই কাৰণে আগবাঢ়ি যোৱা নাই। ছিলৈদৰিয়ে গুলী চলোৱা নাই। টোপ্‌খানাৰ গোলন্দাজ সৈন্যই বৰটোপ মৰা নাই। জ্যোতিষীয়ে খেন মিলা নাই বুলি বৰটোপ চলাবলৈ মানা কৰিছে। এই কথা শুনি সেনাপতি অস্থিৰ হ'ল। তেওঁ নিজৰ দেহলৈকে নাচাই অলপো সময় নষ্ট নকৰি আদেশ দিলে—
"মোক খাটে সৈতে নাৱত তুলি আমাৰ সৈন্যবোৰৰ মাজলৈ লৈ বলা। জন্মভূমিৰ বিপদৰ সময়ত মই নিশ্চিন্তে ইয়াত শুই থাকিব নোৱাৰোঁ।"

আদেশ মাত্ৰকে কাম হ'ল। তৎক্ষণাৎ সেনাপতিক খাটে সৈতে মাৰ-নাৱত তুলি আমাৰ পানী-বণুৱা সকলৰ মাজলৈ নিয়া হ'ল।

সেনাপতিক তেনে অৱস্থাত দেখি অসমীয়া সেনাই বিস্ময় মানিলে। তেওঁলোকৰ সাহস বাঢ়িল আৰু সেনাপতিৰ নির্দ্দেশত আগ বাঢ়ি গ'ল। হিলৈদাৰীবোৰে সেনাপতিৰ হুকুম পাই জ্যোতিষীৰ হাক বচন নামানি শত্রু সেনাৰ ওপৰত বৰষুণ বৰষা দি বৰটোপৰ গুলী পেলাবলৈ ধৰিলে।

অসমীয়া সেনাৰ বীৰ বিক্রম আৰু সেনাপতিৰ এনে মৰণজয়ী সাহসত টিকিব নোৱাৰি মোগল সেনা ফৰিং ছিটিকা দি ছিটিকিব ধৰিলে। মোগল বাহিনীৰ পৰাজয় হয়। আহোম সেনাই মোগলক খেদি নি হাদিৰাচকীত অহোম আৰু মোগল ৰাজ্যৰ সীমা পাতিলে।

মোগল বাদচাহৰ সেনাৰ লগত অসমীয়া সেনাৰ এই ৰণক শৰাইঘাটৰ ৰণ বোলে। ১৬৭১ চনৰ মার্চ মাহত এই ৰণ হৈছিল। শৰাইঘাটৰ ৰণত জিকি সেনাপতি লাচিত বৰফুকনে অসমীয়া জাতিৰ মান ৰাখিলে আৰু গৌৰৱ বঢ়ালে। লাচিত বৰফুকনৰ দেশ প্রেম, কর্ত্তব্য-নিষ্ঠা আৰু সাহসৰ কাৰণে অসমীয়া জাতিৰ স্বাধীনতা ৰক্ষা পৰিছিল। তেওঁৰ সুদক্ষ পৰিচালনাত অসমীয়া সেনাৰ কর্ম্ম নিপুণতা আৰু বীৰত্ব প্রকাশ পাইছিল। সেই কাৰণে লাচিত বৰফুকন আমাৰ জাতীয় বীৰ; অসমীয় জাতিৰ নমস্য।

শৰাইঘাটৰ ৰণৰ কিছুদিন পিচতে মহাবীৰ লাচিত বৰফুকনৰ মৃত্যু হয়।

মণিৰাম দেৱান

মোৱামৰীয়াৰ আক্ৰমণত জুৰুলা হোৱা অসমৰ তেতিয়া আগৰ পয়োভৰ নাই। ৰাজপাটত স্বৰ্গদেৱ কমলেশ্বৰ সিংহ আৰু চ'ৰাৰ ঘাই ডাঙৰীয়া মহামতি পূৰ্ণানন্দ গোহাঁই ৰাজ্যত শান্তি স্থাপনত ব্যস্ত। ৰাজধানী ৰংপুৰৰ পৰা তুলি নি যোৰহাটত পতা হৈছে। ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে দিয়া বন্দুক-বাৰুদ, গুলী চলাই অসমীয়া সেনাই নূতন নীতিৰে যুদ্ধ কৰিবলৈ শিকিছে। আগৰ ৰাজ্য শাসন নীতিৰো অনেক পৰিবৰ্ত্তন ঘটিছে। এনে সময়তে ১৭২৮ শকৰ বহাগ মাহৰ তেৰ দিন যোৱাত চাৰিঙত মণিৰামৰ জন্ম হয়।

কথিত আছে যে, এওঁলোক কনৌজৰ পৰা অসমলৈ উঠি অহা ক্ষত্ৰিয়। এওঁলোকৰ পূৰ্ব্বপুৰুষ গৌৰধ্বজ সিংহ আহি প্ৰথমে অসমত বসতি কৰিছিল। তেতিয়াৰ পৰাই তেওঁলোকৰ অসমৰ ৰাজনীতিত যোগ আছিল আৰু ৰজাৰ প্ৰিয়পাত্ৰ হৈ ৰাজ অনুগ্ৰহ ভোগ কৰিছিল।

সোতৰ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে স্বৰ্গদেৱ প্ৰতাপসিংহ অসমৰ ৰাজপাটত উঠে। তেওঁ বুদ্ধিত আকাশ চুকি নোপোৱা আছিল কাৰণে 'বুদ্ধি স্বৰ্গ নাৰায়ণ' নাম পাইছিল। প্ৰতাপত অদ্বিতীয় আছিল কাৰণে প্ৰতাপসিংহ নাম পাইছিল। তেওঁৰ দিনত বাহিৰা শত্ৰুৰ আক্ৰমণৰ পৰা দেশক নিৰাপদ কৰিবৰ কাৰণে ঠাৱে ঠাৱে বেলেগ

বেলেগ বিষয়া নিযুক্ত কৰিছিল আৰু এই ছুৰবীয়া বিষয়া সকলৰ ওপৰত চকু দিবলৈ গৌৰধ্বজ সিংহৰ পৰিনাতি শ্ৰীৰাম চাং-কাকতিক ভাৰ দিয়া হয়। তেওঁ ছমাহ বাহিৰত ফুৰি চাকি বাকী ছমাহ ৰাজ ভৰাঁলৰ হিচাব ৰাখিব লাগিছিল। তেঁৱেই কায়স্থ সকলৰ ভিতৰত প্ৰথম ছুৰবা কাকতি। মোমাই তামুলি বৰ বৰুৱাই খেল বিলাকৰ থকা ঠাই নিৰ্দ্ধাৰিত কৰি দিয়ে। চাৰিঙৰ কাকতিপাৰত শ্ৰীৰাম চাং কাকতিক পতা হয়। তেতিয়াৰ পৰা তেওঁৰ বংশ পৰিয়ালে চাৰিঙত বাস কৰি আহিছে।

ৰামদত্ত শ্ৰীৰাম কাকতিৰ বংশৰ। তেওঁ কৌশল্যা নামেৰে ভূঞাৰ বংশৰ ছোৱালী এগৰাকী বিয়া কৰাইছিল। এই ৰামদত্তই মণিৰামৰ পিতৃ আৰু কৌশল্যা দেৱীয়ে মাতৃ।

ৰাম দত্তই স্বৰ্গদেৱ কমলেশ্বৰ সিংহৰ দিনত দোলা কাষৰীয়া বৰুৱাৰ বিষয় খাইছিল। সেই বাব তেওঁৰ পুৰন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনলৈকে আছিল। তেতিয়া ৰাম দত্তই লৰা-তিৰোতাৰে সৈতে নতুন ৰাজধানী যোৰহাটৰ ওচৰৰ খাটোৱাল গাওঁত ঘৰ-বাৰী পাতি আছিল। মানৰ আক্ৰমণত পুৰন্দৰ সিংহই যেতিয়া গোৱালপাৰাৰ চিল্‌মাৰিলৈ পলাই গৈ ইংৰাজৰ আশ্ৰয় লয়, তেতিয়া ৰামদত্তৰো লৰা-তিৰোতাৰে সৈতে তেওঁৰ লগত গৈছিল। আকৌ মান খেদিবলৈ ইংৰাজ সৈন্য উজাই অহাৰ লগে লগে তেৰোঁ ৰংপুৰলৈ আহিছিল। মানে পৰাজয় স্বীকাৰ কৰি যেতিয়া ইষ্ট-ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ লগত সন্ধি কৰে, তেতিয়া ৰামদত্তই ইংৰাজক অসম শাসনৰ বেহা লগাই দিয়ে আৰু উজনি অসম ইংৰাজৰ খাচ দখললৈ অহাত সেই উপকাৰৰ শলাগ লৈ ইংৰাজে তেওঁক বানমুখ, কোৱঁৰপুৰ আৰু থাওৰা এই তিনিখন মৌজাৰ মৌজাদাৰ পাতে। তেতিয়া তেওঁ অৰ্জ্জুন-গুৰিত ঘৰ কৰি সপৰিয়ালে বাস কৰিছিল। ১৮৪৮ খৃষ্টাব্দত অৰ্জ্জুন-গুৰিত ৰামদত্ত বৰুৱাৰ মৃত্যু হয়।

মানৰ আক্রমণত অসম দেশৰ প্রজাৰ দুৰ্গতিৰ সীমা নাইকিয়া হৈছিল। ৰজা-প্ৰজা কাৰো থান থিত নাছিল। মানুহ দহোদিশে হাবিয়ে বননিয়ে পৰ্ব্বতে পাহাৰে পলাইছিল। বিষয়া আমোলা কোনো গৈছিল জয়ন্তিয়ালৈ, কোনো গৈছিল গাৰো পাহাৰলৈ, কোনো গৈছিল চিল মাৰিলৈ। সেই সময়ত ৰামদত্ত বৰুৱা সপৰিয়ালে পলাই গৈ গোৱালপাৰাত আছিল।

মণিৰাম তেতিয়া চেমনীয়া। ঘৰতে তেওঁৰ বিদ্যাৰম্ভ হৈছিল। তাতো তেওঁ গৃহ-শিক্ষকৰ ওচৰত সংস্কৃত, পাৰ্চী আৰু বঙ্গলা শিকিছিল। তেওঁ বৰ চোকা বুদ্ধিৰ লৰা আছিল। এবাৰ শিকালেই সকলো কথা মনত ৰৈছিল।

এই সময়তে কেইবাজনো চাহাবৰ লগত মণিৰামৰ চা-চিনাকি হয় আৰু ইষ্ট-ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ বৰমুৰীয়া ডেভিড স্কট আৰু আন কেইবাজনো চাহাবৰ লগত ঘনিষ্ঠতা জন্মে। চাহাববোৰে তেতিয়াই চেঙেলীয়া মণিৰামৰ কথা বাৰ্ত্তাত বুদ্ধিৰ পৰিচয় পাই তেওঁক বৰ মৰম কৰিছিল।

মানে উজনিৰ ফালৰ পৰা টাঙি মুহি উছন কৰি গৈ ইংৰাজ অধিকাৰত থকা গোৱালপাৰা আৰু কাছাৰ জিলাতো অত্যাচাৰ কৰেগৈ। ইংৰাজে সেই অত্যাচাৰ নসহি মানক খেদি উজাই আহে। তেওঁলোকৰ লগতে ৰামদত্তৰ পৰিয়ালো আহে। ইংৰাজে মানক খেদি ৰাজধানী ৰংপুৰ অধিকাৰ কৰেহি। মণিৰাম মান খেদা ইংৰাজ সকলৰ বন্ধু আছিল। ইংৰাজে তেওঁৰ সহায়তে চিংফো, খাম্তি আৰু মটকৰ বৰ সেনাপতিৰ লগত সন্ধি কৰে।

১৮২৪ খৃষ্টাব্দত ডেভিড স্কটে অসম আৰু ছিলেটক সংযোগ কৰিবৰ কাৰণে জয়ন্তিয়াৰ মাজেৰে এটা আলি বন্ধাবলৈ স্থিৰ কৰে আৰু এই আলি বন্ধোৱাৰ ভাৰ মণিৰামক দিয়ে। কিয়নো চিংফো খাম্তি আৰু মটকক বৰাওতেই মণিৰামে অসাধাৰণ বুদ্ধি আৰু

সাহসৰ পৰিচয় দিছিল। জঙ্গী জাকৰা পৰ্ব্বতীয়া লোকৰ মাজেৰে ৰাজনৈতিক উদ্দেশ্যে আলি বন্ধোৱা এলা-পেচা মানুহৰ কাম নহয়। তাৰ বাবে স্থানীয় লোকৰ লগত মিলিব পৰা কূট-নীতিত অভিজ্ঞ লোকৰ দৰ্কাৰ। মণিৰামে কৃতিত্বেৰে সেই কাম সমাধা কৰি ইংৰাজৰ বৰমূৰীয়া সকলৰ প্ৰশংসা পায়।

সেই সময়ত ডেভিড স্কট ইংৰাজ গভৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ এজেণ্ট আৰু নিউভিল (অসমীয়াৰ মুখত নবীন চাহাব) তেওঁৰ সহকাৰী। মণিৰাম স্কট চাহাবৰ মীৰমুন্সি আছিল।

১৮১৫ খৃষ্টাব্দৰ পৰা ১৮২৮ খ্ৰীষ্টাব্দলৈকে ডেভিড স্কটৰ আদেশ আৰু ৰিচাৰ্ড্চ, কুপাৰ আৰু ৰামদত্তৰ পৰামৰ্শমতে উজনি অসম শাসন কৰা হৈছিল। মণিৰামেও শাসন কাৰ্য্যত সহায় কৰিছিল।

১৮২৮ খ্ৰীষ্টাব্দত নিউভিল চাহাবে শাসনৰ সম্পূৰ্ণ এক্তিয়াৰ পায়। নিউভিল চাহাবে মণিৰামক বৰ ভাল পাইছিল। তেওঁ মণিৰামক ৰেভিনিউ চিৰস্তাদাৰৰ কাম দিয়ে। কিন্তু নামতহে তেওঁ ৰেভিনিউ চিৰস্তাদাৰ আছিল, কিন্তু কামত অসামৰিক সকলো কাৰ্য্যতে সৰ্ব্বে-সৰ্ব্বা হৈ উঠিছিল। কাজ-কামত চতুৰ দেখি নিউভিল চাহাবে মণিৰামৰ হাততেই এক প্ৰকাৰ শাসনৰ ভাৰ এৰি দিছিল। মণিৰামৰ পৰামৰ্শমতে ৰাজহ বিধিৰ, বিচাৰ বিধিৰ অনেক পৰিবৰ্ত্তন ঘটে; মণিৰামৰ প্ৰতিপত্তি বৈ বৈ যায়। তেওঁ কলিতা ৰজা উপাধি পায়। ৰজা ঘৰত আৰু প্ৰজাৰ মাজত তেওঁৰ জয় জয় ময় ময় অৱস্থা হয়। তেওঁৰ যশ-খ্যাতি চাৰিও পিনে বৈ বৈ পৰে।

১৮৩৩ খ্ৰীষ্টাব্দত অসমৰ উজনি খণ্ডত পুৰন্দৰ সিংহ ইংৰাজৰ কৰতলীয়া ৰজা হয়। তেওঁ মণিৰামক বৰ ভাণ্ডাৰ বৰুৱা পাতে। মণিৰাম ৰজাৰো বিশ্বাসী বিষয়া আৰু ইংৰাজৰো মিত্ৰ। গতিকে দুয়োকালে যোগসূত্ৰ ৰাখি চলিব লগা হোৱাত এওঁক ৰজাৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী বা দেৱান বুলিছিল।

পুৰন্দৰসিংহৰ ৰাজত্ব কালত মণিৰামেই ক্ষমতাশালী ৰাজ কৰ্ম্মচাৰী আছিল। তেওঁ ইংৰাজকো খুচী ৰাখিছিল আৰু পাৰিতপক্ষে ৰজাৰো স্বাৰ্থ ক্ষুণ্ণ হবলৈ নিদিছিল।

১৮৩০ খ্ৰীষ্টাব্দত নিউভিল চাহাবৰ মৃত্যু হয় আৰু তাৰ কিছুদিন পাচতে স্কট চাহাবো ঢুকায়। ওচৰা-ওচৰিকৈ এই দুজন বন্ধুৰ মৃত্যুত মণিৰাম মৰ্ম্মাহত হয় আৰু আগৰ প্ৰতিপত্তি বহুতো কমে।

স্কট চাহাবৰ পিচত কাপ্তান জেনকিঞ্চ অসমৰ কমিচনাৰ আৰু গভৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ এজেণ্ট হৈ আহে। ১৮৩৮ খৃষ্টাব্দত তেওঁ গোটেই অসম ফুৰি এই ধাৰণা জন্মে যে, পুৰন্দৰ সিংহই ৰাজ্য ভালকৈ শাসন কৰিব পৰা নাই আৰু কোম্পানীক দিবলগীয়া কৰৰ টকাও সম্পূৰ্ণ আদায় কৰি দিয়া নাই। গতিকে তেওঁক পেঞ্চন দি উজনি অসমো বৃটিছৰ খাচ দখললৈ অনাৰ ব্যৱস্থা কৰে। ১৮৩৮ খৃষ্টাব্দত ৰংপুৰ শাসনৰ ভাৰ লেফ্‌টেনাণ্ট ব্ৰডি চাহাবক দিয়ে। ব্ৰডি চাহাবৰ লগত মণিৰামৰ মতৰ অমিল হয়। গতিকে পুৰন্দৰসিংহক ৰজা ভঙাৰ লগে লগে মণিৰাম দেৱানৰো সকলো প্ৰতিপত্তি লোপ পায়। আগতে দাঁতি কাষৰীয়া নগা মিৰি চিংফৌ আৰু ফাকিয়াল বিলাকে দেৱানক দেৱতা যেন দেখিছিল। দেৱানে যি কয়, সেয়েই হৈছিল। অসমীয়া মানুহে তেওঁকেই ৰজা বুলি ভাবিছিল। সেই প্ৰভাৱ আৰু প্ৰতিপত্তি সকলো গৈ কেৱল মাহে পঞ্চাশ টকীয়া চিৰস্তাদাৰী কামটোহে থাকে গৈ। সেই সামান্য ধনেৰে তেওঁৰ মান সম্ভ্ৰম ৰক্ষা নপৰাত, সেই কামো তেওঁ ইস্তফা দিয়ে।

চাকৰি এৰি দেৱান ঘৰতে বহি থকা নাছিল। ১৮৩৮ খৃষ্টাব্দৰ শেষৰ ফালে তেওঁ নাৱেৰে কলিকতালৈ যায়। অসমৰ লগত বেপাৰ কৰা ভাৰতীয় সাউদ সকলৰ লগত মণিৰামৰ চিনা পৰিচয় আছিল। তেওঁ লোকৰ এজনে কলিকতাত তেওঁক 'লাটু

বাবুৰ' ঘৰত আলহী ৰাখে। 'লাটু বাবু' সেই সময়ৰ কলিকতাৰ ধনী সকলৰ ভিতৰত সৰ্ব্ব প্ৰধান। সাউদজনে মণিৰামক অসমৰ ৰজা বুলি পৰিচয় দিছিল। মণিৰামৰ থকা-মিলাৰ ধৰণ দেখি তেওঁলোকেও মণিৰামক সঁচাকৈয়ে অসমৰ ৰজা বুলি ভাবিছিল। দেৱানে কলিকতাত বৰলাট চাহাবক দেখা কৰে আৰু কয় যে, কোম্পানীয়ে পুৰন্দৰ সিংহক অসমৰ্থ বুলি ৰজা ভাঙিলে যদিও তেওঁৰ ঠাইত তেওঁৰ বংশৰ আন এজন উপযুক্ত লোকক ৰজা পাতিব লাগে। তাকে যদি নকৰে, তেন্তে তেওঁকেই অসমৰ ৰজা পাতক। নিয়মমতে কৰ পোৱাত আশঙ্কা কৰে যদি তিনি বছৰৰ কৰ আগধৰি লওক। এই বুলি কৈ মণিৰামে বছৰি পঞ্চাশ হেজাৰকৈ তিনি বছৰৰ দেৰ লাখ টকা তেতিয়াই দিবলৈ ওলায়।

দেৱানৰ কথাৰ উত্তৰত লাট চাহাবে কয় যে, "ৰাজ্যভাৰ দেশীয় লোকক দিয়া চৰকাৰৰ মত নহয়। কিন্তু ৰজাৰ দৰে ক্ষমতা থকা আৰু দেশৰ উন্নতি কৰিব পৰা বিষয়-বাব এটি আপোনাক দিওঁ; তাকে লৈ আপুনি সন্তুষ্ট থাকক। অসমত চাহ খেতি কৰিবলৈ 'অসম কোম্পানী' নামেৰে এটি কোম্পানী গঠিত হৈছে। সেই কোম্পানীৰ কাম চলাবলৈ গবৰ্ণমেণ্টক এজন দেৱান বা মন্ত্ৰী লাগে। আপুনি সেই পদ গ্ৰহণ কৰক। ৰাজকাৰ্য্য পৰিচালনাত আপুনি ৰজাক যিদৰে পৰামৰ্শ দিছিল, সেইদৰে এতিয়াও অসম কোম্পানীৰ কৰ্ম্মচাৰীবোৰক চলাব আৰু গবৰ্ণমেণ্টক পৰামৰ্শ দিব।" বহুত আগ-পিছ গুণি মণিৰাম অসম কোম্পানীৰ দেৱান হবলৈ সম্মত হ'ল।

অসম কোম্পানীৰ কলিকতাত এটা পৰিচালক কমিটি আছিল। পৰিচালক কমিটিয়ে অসমৰ হাবিত অজস্ৰ ধন খৰচ কৰিবলৈ সঙ্কোচ কৰিছিল। কি জানি লাভলৈ চাওঁতে মূলো হেৰায় এনে

গুণা-গথা কৰি দোধোৰ-মোধোৰত পৰি আছিল। এই সময়তে মণিৰাম কলিকতাত উপস্থিত হয়। পৰিচালক সমিতিৰ সম্পাদকে তেওঁক সোধাত তেওঁ অভয় দি কয় যে অসমৰ হাবি বনে চাহ গছ গজি আছে। চাহ খেতিত ধন লগালে মূল কেতিয়াও নপৰে। অসমৰ খ্যাতি আৰু প্ৰতিপত্তিশালী পুৰুষ মণিৰাম দেৱানৰ এনে আশ্বাস পাইহে তেওঁ বিলাকে কামত আগ বাঢ়ে। ১৮৩৯ খৃষ্টাব্দৰ জুন মাহত অসম কোম্পানীৰ কাৰ্য্য আৰম্ভ হয়।

মণিৰাম মাহে ছ শ টকা দৰমহাত কোম্পানীৰ দেৱান নিযুক্ত হয়। তেতিয়াৰ দিনত অসম কোম্পানীৰ কোনো ইংৰাজ কৰ্ম্মচাৰীয়ে তিমান দৰমহা পোৱা নাছিল। মণিৰামৰ দিহা পৰামৰ্শ আৰু বুদ্ধি ভাৰষা লৈ কোম্পানীৰ কৰ্ম্মচাৰীবোৰে ভিন্ ভিন্ ঠাইত কেবাখনো চাহ-বাৰী পাতিলে। প্ৰথম প্ৰথমে কোম্পানীৰ ইংৰাজ কৰ্ম্মচাৰীবোৰে দেৱানক বৰ শ্ৰদ্ধা আৰু সম্মান কৰিছিল। তেওঁ যি কয়, তাক মানিছিল। কোম্পানীৰো তেওঁ বিশ্বাসী বিষয়া আছিল। কোম্পানীৰ জমা খৰচৰ সঁচাৰ কাঠীও তেওঁ ৰাখিছিল। ইংৰাজ কৰ্ম্মচাৰীবোৰৰ দৰমহাৰ বিলো তেওঁ পাছ কৰিছিল। কিন্তু ক্ৰমে পাচলৈ থল-জল জিনি উঠি ৰজাৰ জাতি বগা ছালৰ ইংৰাজবোৰৰ স্বাভাৱিক আত্মম্ভৰিতাই দেখা দিলে। তেওঁক আগৰ দৰে শ্ৰদ্ধা আৰু সম্মান নকৰা হ'ল। দুই এজন উদ্ধত চাহাবৰ লগত তেওঁৰ খকা খুন্দাও লাগিল। গতিকে নিজৰ আত্ম সম্মান ৰক্ষা কৰি ১৮৪৪ খৃষ্টাব্দত মণিৰামে অসম কোম্পানীৰ দেৱান পদ ইস্তফা দিয়ে।

কোম্পানীৰ কামৰ পৰা ওলাই মণিৰামে নিজাকৈ দুখন চাহ বাগিছা খোলে। এখন যোৰহাটৰ চেনিমৰাত আৰু আন খন চাক্ৰাইৰ চেংলুং পৰ্ব্বতত। ইংৰাজ চৰকাৰে চাহাব চাহ খেতিয়ক সকলক যিবোৰ সুবিধা দিছিল, মণিৰামক সেইবোৰ সুবিধা দিয়া নাছিল।

ইংৰাজ কোম্পানী বা যি কোনো ইংৰাজ চাহ খেতিয়কে নাম মাত্ৰ খাজানা দি 'ফ্ৰি চিম্পল গ্ৰাণ্ট' পাইছিল। কিন্তু মণিৰামে সাধাৰণ খেতিয়কৰ নিৰিখে খাজানা দিব লাগিছিল।

১৮৫৩ চনৰ মাজ ভাগত অসমৰ লোকৰ মনোভাৱ আৰু ইংৰাজ শাসনৰ স্বৰূপ বুজিবলৈ কলিকতাৰ সদৰ দেৱানী আৰু নিজামত আদালতৰ জজ জন্ মফট্ মিলছ চাহাবক ভাৰত চৰকাৰে অসম ভ্ৰমণলৈ পঠিয়ায়। দেৱানে তেওঁক দুখন আবেদন দিয়ে। এখন স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ পুতেক ঘনকান্ত সিংহৰ হৈ আৰু আন খন নিজৰ ৰবীয়াকৈ। আগৰ খনত বৃটিছ শাসনৰ স্বৰূপ ঠাওকতে বৰ্ণাই আৰু নিজৰ নামত দিয়া খনত বৃটিছ শাসনৰ সুফল-কুফল মুকলিকৈ দেখুৱাই আৰু দেশৰ শাসন কাৰ্য্যত তেওঁ কৰা কামৰ বৰ্ণনা দি দেখুৱাইছিল।

কিন্তু মিলচ চাহব আহিছিল অসমত ইংৰাজ ৰাজত্ব দৃঢ় কৰিবলৈ উপায় বিচাৰি, অসমীয়া লোকক শান্তি দিবলৈ নহয়। মিলচে দেৱানক অসন্তোষীয়া, টেঙৰ, তলে-পুতল ইত্যাদি বিশেষণেৰে বিভূষিত কৰি তেওঁৰ দৰ্খাস্ত নামঞ্জুৰ কৰিলে। কিন্তু দেৱানৰ ৰাজনৈতিক জ্ঞানৰ, বুদ্ধিৰ আৰু দৃঢ়তাৰ প্ৰশংসা নকৰি নোৱাৰিছিল।

ভগা ৰজা পুৰন্দৰ সিংহৰ নাতি কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহৰ প্ৰতিনিধি হৈ তেওঁৰ ৰাজ্যলাভৰ বাবে আবেদন জনাবলৈ আৰু নিজৰ অভিযোগবাবৰ প্ৰতিকাৰ পাবৰ আশাৰে ১৮৫৬ খৃষ্টাব্দৰ বিজয়া দশমীৰ দিনা দেৱানে দ্বিতীয়বাৰ কলিকতালৈ যায়। মিলছক দিয়াৰ নিচিনাকৈ গভৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ ওচৰতো কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহক ৰাজ্য ভাৰ দি ইন্দ্ৰবংশী স্বৰ্গী মহাৰজা সকলৰ মান যশ ৰাখিবলৈ অনুৰোধ কৰে। কিন্তু মিলছ আৰু গভৰ্ণৰ জেনেৰেল 'একে গছৰে পান, সি কি হব আন', মণিৰামৰ সকলো আবেদন নিবেদন অগ্ৰাহ্য

হ'ল। নিয়মতান্ত্রিকতাৰ সন্মান ৰক্ষা কৰি তেওঁ বাৰে বাৰে বিফল হোৱাত তেওঁৰ মন স্বাভাৱিকতে সংগ্রামলৈ লুটি খালে।

সেই সময়ত ভাৰতীয় চিপাহীবোৰে ইংৰাজ চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধাচৰণ কৰি উত্তৰ ভাৰতৰ নানা ঠাইত বিদ্রোহৰ ঢৌ তুলিছিল। ইংৰাজক খেদিবলৈ দেশীয় ৰজা কিছুমানেও বিদ্রোহত যোগ দিছিল। চাৰিও ফালৰ হুলস্থূলৰ বাতৰিয়ে কলিকতাৰ মানুহৰ মন উতলা কৰিছিল। সাঁতুৰি পাৰ নোপোৱা মানুহে খেৰ কুটাকে আশ্রয় লোৱাৰ দৰে মণিৰামেও বিদ্রোহত যোগ দিলে। তেওঁ ইংৰাজক ৰজা ভাঙ্গি যুৱৰাজ কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহক ৰজা পাতি লবলৈ অসমৰ মুখিয়াল লোক সকললৈ কলিকতাৰ পৰা চিঠি লিখিছিল। সেই সময়ত দেছোৱালী আৰু গুজৰাটী কিছুমান মানুহে ফকীৰৰ বেশ লৈ হৰকৰাৰ কাম কৰিছিল। দেৱানে তেনে এজন হৰকৰাৰ হাতত কন্দৰ্পশ্বৰ সিংহ আৰু তেওঁৰ পৰামৰ্শ দাতা পিয়ালি বৰুৱালৈ গোপন চিঠি দিছিল; কিন্তু হৰকৰাই মানুহ নিচিনি ভুলকৈ চিঠি হৰনাথ পৰ্ব্বতীয়া বৰুৱাৰ হাতত দিয়ে। হৰনাথ পৰ্ব্বতীয়া বৰুৱা আছিল ইংৰাজৰ বৰ দাৰোগা। তেওঁ চিঠি পঢ়ি বিদ্রোহৰ বাতৰি পাই তৎক্ষণাৎ জিলাৰ বৰচাহাব হলৰইড চাহাবৰ গুৰিলৈ লৰি আহে।

বৰচাহাবে এই কথাৰ যাতে প্রচাৰ নহয় তাৰ ব্যৱস্থা কৰে আৰু কন্দৰ্পেশ্বৰসিংহ, পিয়ালি বৰুৱা আৰু তেওঁলোকৰ লগ লগৰীয়াবোৰক পুলিচৰ হতুৱাই গ্রেপ্তাৰ কৰায়। কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহক কলিকতালৈ পঠাই আলিপুৰ জেলত থয়। কলিকতাত মণিৰাম দেৱানক গ্রেপ্তাৰ কৰাই তাতে ৰাখে।

লৰালৰিকৈ এই বিদ্রোহৰ বিচাৰ হয়। হলৰইড চাহাবৰ বিচাৰত ৰাজদ্রোহৰ অভিযোগত মণিৰাম দেৱান আৰু পিয়ালি বৰুৱাৰ ফাঁচিৰ হুকুম হয়। ১৮৫৮ খৃষ্টাব্দৰ ২৬ ফেব্রুৱাৰীত এই দুজন দেশ প্রেমিক

লোকক যোৰহাট নগৰত ফাঁচি দিয়ে। এওঁলোকৰ লগতে আৰু ত্ৰিশ জন লোকৰ শাস্তি হয়। তাৰে জনদিয়েকে চৈধ্য বছৰলৈ কলীয়াপানী ভোগে আৰু জন দিয়েকে তিনি বছৰৰ পৰা সাত বছৰলৈ ফাটক খাটে।

এই ৰকমে ৰাজনীতিৰ খুৰৰ সাঁকোত বগাওঁতে মণিৰাম দেৱানৰ শোচনীয় মৃত্যু হয়। তেওঁৰ মৃত্যুৰ খেদ অসমীয়া জাতিয়ে এতিয়াও পাহৰিব পৰা নাই। আজি এশ বছৰৰ পাছতো মণিৰামৰ সুৰদি স্মৃতি অসমীয়া মানুহৰ মনত সজীৱ হৈ আছে। এতিয়াও অসমৰ গাৱেঁ ভূঞে অসমীয়া মানুহে 'দেৱানৰ গীত' গাই শোকৰ উচ্ছ্বাস প্ৰকাশ কৰে।

মণিৰাম দেৱান ৫½ ফুট ওখ আছিল। গাৰ বৰণ তেলকলীয়া আছিল। সোঁ চকুটো কেঁৰা আছিল। কথা কওঁতে কোন ফালে চাই কথা কৈছে, কোনেও তৎ ধৰিব নোৱাৰিছিল। শেষ বয়সত তেওঁ বাত বেমাৰত ভুগিছিল; সেই কাৰণে অলপ কুঁজা হৈ ফুৰিব লগীয়া হৈছিল। মুখ খন ঘূৰণীয়া আৰু গাল দুখন ওফোন্দা আছিল। মাতটো আছিল ৰিঙ্গা, কথা কলে কাঁহৰ বাতিত কোবোৱাৰ দৰে শুনি। তেওঁৰ মাতত মানুহৰ বুকু কঁপি উঠে। চকুৰ দৃষ্টি আছিল তীব্ৰ। দেখাত গোমোঠা, অভিমানী আৰু খং উঠি থকা যেন দেখা গৈছিল। কিন্তু অন্তৰখন আছিল মৰমিয়াল। তেওঁৰ চাৰি গৰাকী ভাৰ্য্যা আছিল।

মণিৰাম দেৱান সেই সময়ৰ অসমৰ এজন আঢ্যৱন্ত লোক আছিল। চলন-ফুৰনতো তেওঁ ডাঙৰীয়াৰ আয়মেৰে ফুৰিছিল আৰু ব্যৱহাৰ আচৰণতো ডাঙৰীয়াৰ গাম্ভীৰ্য্য ৰক্ষা কৰি চলিছিল।

মণিপুৰৰ কথা

অসমৰ দক্ষিণে ব্ৰহ্মদেশৰ সীমাত মণিপুৰ ৰাজ্য। এই ৰাজ্যৰ চাৰিওফালে পৰ্ব্বতে ঘেৰি আছে। ৰাজ্যৰ বেছি ভাগ ঠায়েই পৰ্ব্বতীয়া। পৰ্ব্বতৰ মাজৰ উপত্যকাবোৰ বৰ সাৰুৱা। তাত ধান খেতি হয় আৰু; প্ৰচুৰ ঘাঁহ গজে। সেই কাৰণে মণিপুৰত গৰু-ঘোঁৰাৰ অভাৱ নাই। উপত্যকাবোৰৰ ভিতৰত মণিপুৰ ৰাজ্যৰ মাজ ভাগত থকা ইম্ফল উপত্যকাই প্ৰধান।

ইম্ফল উপত্যকাৰ মাটিকালি ৭০০ বৰ্গমাইল। মাজ ভাগতে ৰাজ্যৰ ৰাজধানী ইম্ফল নগৰ। ই সাগৰৰ পিঠিৰ পৰা দেৰ হাজাৰ ফুট ওপৰত। নগৰ খন ধুনীয়া, স্বাস্থ্যকৰ আৰু প্ৰাকৃতিক দৃশ্য বৰ মনোৰম।

মণিপুৰ ৰাজ্যৰ মাটিকালি ৮,৪৫৬ বৰ্গমাইল। লোক সংখ্যা ৭,৫০,০০০। সৰহ ভাগেই হিন্দু; মুছলমান আলপহে আছে। ইম্ফল নগৰক বৃত্তাকাৰে ঘেৰি থকা পৰ্ব্বতবোৰত নগা, কুকি আদি পৰ্ব্বতীয়া জাতিৰ বাস। মণিপুৰী মানুহ বুলিলে কিন্তু ইম্ফল উপত্যকাৰ অধিবাসীবোৰকহে বুজায়। যদিও তেওঁলোক সংখ্যাত তাকৰ।

মণিপুৰী বিলাক প্ৰায়েই বৈষ্ণৱ। তেওঁলোক চৈতন্যপন্থী। মানুহবোৰ চুটি চাপৰ, গাৰ বৰণ বগা। মতাবোৰে প্ৰায়েই ডিঙিত

তুলসীৰ মালা পিন্ধে আৰু মতা-মাইকী সকলোৱে কপালত বগা চন্দনৰ ফোট আৰু ৰেখা লয়। আন পৰ্ব্বতীয়া জাতিবোৰৰ দৰে তেওঁ-লোকৰ তিৰোতাবোৰে মতাতকৈ অধিক কাম কৰে। ঘৰৰ কাম-বন কৰে, মাছ মাৰে, খৰি কাটে, হাট-বজাৰ কৰে, দোকান-পোহাৰ দিয়ে আৰু হাতৰ আজৰি পালেই উল গুঠে। তেওঁলোকৰ গাত সৰহ আ-অলঙ্কাৰ নাই। শৰীৰ তেওঁলোকৰ স্বভাৱতে লাৱণ্যময়; তাৰ শোভা বঢ়াবলৈ অলঙ্কাৰৰ আৱশ্যকো নাই।

ইম্ফললৈ দুটা বাটে যাব পাৰি। এটা নৰ্থ-ইষ্টাৰ্ণ-ৰেলৰ ডিমাপুৰ বা মণিপুৰ ৰোড ষ্টেচনৰ পৰা। দূৰত্ব ১৩৪ মাইল। ৰাস্তা পকা। সদায় লৰী-মটৰ চলে। আনটোক শিলচৰ-বিষেণপুৰ ৰাস্তা বোলে। এই ৰাস্তা ডিমাপুৰ ইম্ফল ৰাস্তাতকৈয়ো পুৰণি। দূৰত্ব ১২৪ মাইল। কিন্তু কেঁচা ৰাস্তা; যানবাহনৰ অনুপযোগী। যুদ্ধৰ সময়ত সৈন্য অনা-নিয়া আৰু যুদ্ধৰ সাজ-সৰঞ্জাম কঢ়িয়াবলৈ জীপ্ গাৰী চলাব উপযোগী কৰা হৈছিল। এতিয়া পুনৰ আগৰ অৱস্থা পাইছে।

ইম্ফল নগৰৰ মাজ ভাগতে পলো খেলাৰ বৰ ডাঙৰ পথাৰ। পলো খেল আদিতে মণিপুৰী সকলৰহে আছিল। ইম্ফলত থকা ইংৰাজ কৰ্ম্মচাৰীবোৰৰ যোগে বৰ্ত্তমান এই খেল গোটেই পৃথিবীৰ সভ্য জাতিৰে প্ৰিয় খেল হৈ উঠিছে।

মণিপুৰী লোক কুটীৰ শিল্পত উন্নত। তাৰ খনিকৰ সকলে বৰ সুন্দৰ সুন্দৰ হাতীদাঁতৰ বস্তু তৈয়াৰ কৰে। কহাঁৰ সকলে সুন্দৰ বাচন তৈয়াৰ কৰে। তাত তাঁত শিল্পৰ প্ৰচলন আছে। মণিপুৰী লোক চিৰা খুন্দাত পাৰ্গত।

মণিপুৰ অতি পুৰণি ৰাজ্য। অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা তাত আৰ্য্য সংস্কৃতিৰ প্ৰচলন আছে। মহাভাৰতত পাওঁ যে, তৃতীয় পাণ্ডৱ অৰ্জ্জুনে মণিপুৰৰ ৰাজকুঁৱৰী চিত্ৰাঙ্গদা দেৱীক বিয়া কৰাইছিল। তেওঁলোকৰ পুতেক বভ্ৰুবাহন। তাৰ পাচত মহাবীৰ অৰ্জ্জুন যজ্ঞ

যুধিষ্ঠিৰৰ অশ্বমেধ যজ্ঞ ঘোঁৰাৰ ৰক্ষক স্বৰূপে মণিপুৰলৈ আহিছিল। বভ্রুবাহন তেতিয়া মণিপুৰৰ ৰজা। ৰজা বভ্রুবাহনে যজ্ঞৰ ঘোঁৰা বান্ধি ৰাখিছিল। সেই কাৰণে পিতা-পুত্ৰৰ ভীষণ যুদ্ধ হৈছিল। দ্বিগ্বীজয়ী বীৰ অৰ্জ্জুন পুতেক বভ্রুবাহনৰ হাতত পৰাস্ত হৈছিল। মহাভাৰতৰ অশ্বমেধ পৰ্ব্বত এই ঘটনাৰ বিশদ বৰ্ণনা আছে।

মণিপুৰৰ লগত অসমৰ ৰাজনৈতিক সম্বন্ধও অতি পুৰণি। ইয়াৰ অবস্থিতি অসমৰ গাতে লগা। জলবায়ু আৰু উদ্ভিদবো মিল আছে। অধিবাসীবোৰৰ খাদ্য আৰু সাজ-পাৰো প্ৰায় একে।

১৭৬৪ খৃষ্টাব্দত জয়সিংহ মণিপুৰৰ ৰজা হয়। এওঁক ৰাজৰ্ষি ভাগ্যচন্দ্ৰও বোলে। এওঁৰ মণিপুৰী নাম চিণ্টুংকম্বা। সেই সময়ত ব্ৰহ্মদেশৰ মানবিলাক এটা প্ৰবল পৰাক্ৰান্ত যোদ্ধা জাতি বুলি পৰিগণিত হয়। তেওঁলোকে কেবাবাৰো মণিপুৰ আক্ৰমণ কৰিছিল।

জয়সিংহই মানৰ আক্ৰমণত জুৰুলা হৈ অসমৰ ৰজা গৌৰীনাথ সিংহৰ সহায় খোজে। স্বৰ্গদেৱ গৌৰীনাথ সিংহই ১৭৬৮ খৃষ্টাব্দত মণিপুৰৰ ৰজাৰ সহায়ৰ কাৰণে আহোম সেনাৰ এটা ফৌজ পঠায়। এই ফৌজ গৈ নগাওঁ জিলাৰ ৰহা পাওঁতেই মান সেনাই আহোম সেনা যোৱাৰ বাতৰি পাই মণিপুৰ ৰাজ্য এৰি নিজৰ দেশলৈ যায়।

এই উপকাৰৰ শলাগ লৈ মণিপুৰৰ ৰজাই নিজৰ জীয়েক কুৰঙ্গ নয়নীক অসম ৰজা ৰাজেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱলৈ বিয়া দিয়ে। মণিপুৰ কুঁৱৰী কুৰঙ্গ নয়নীয়ে অসমৰ ৰাজনীতিত বুদ্ধিৰ পৰিচয় দি 'ৰাঘৰলি' দিছিল। কুৰঙ্গ নয়নী অসমৰ পাট ৰাণী হৈছিল আৰু স্বৰ্গদেৱ লক্ষ্মীসিংহক হেবোৱা ৰাজ্য দি পাটত বহুৱাইছিল।

মণিপুৰী বিলাক নাচ-গানত পটু। ভাৱনা তেওঁলোকক বৰ প্ৰিয়। ইম্ফল নগৰৰ চুবুৰী চুবুৰীয়ে একোটা নাট-মণ্ডপ আছে।

মণিপুৰী নাচ এসময়ত অসমৰ উৎসৱৰ অঙ্গ আছিল। স্বাধীন ভাৰততো মণিপুৰী নাচে নাম কৰিছে। ভাৰতৰ সঙ্গীত-নাটক-একাডেমিয়ে মণিপুৰী নাচক স্বাকৃতি দিছে। মণিপুৰী কৃষ্ণ-লীলা চাবলগীয়া।

ৰাণী কুৰঙ্গ নয়নীৰ ভনীয়েকৰ নাম চিবা-লাই-ৰোইবী। তেওঁ কৃষ্ণ প্ৰেমত মতলীয়া আছিল। সেই কাৰণে বহুতে তেওঁক মণিপুৰী মীৰাবাঈ বুলি কয়। তেওঁ সপোন দেখিছিল যে, মণিপুৰত কৃষ্ণ-লীলাৰ অভিনয় কৰিব লাগে। তেওঁ বায়েক কুৰঙ্গ নয়নীক খুজি অসমৰ পৰা এটা উৎকৃষ্ট গায়ন-বায়নৰ দল মণিপুৰলৈ নিয়ায়। সেই দলটোৱে অসমৰ নটুৱা-নাচ, চালি-নাচ আৰু সূত্ৰধাৰী নাচ মিলাই মণিপুৰী মানুহৰ হতুৱাই কৃষ্ণ-লীলাৰ অভিনয় কৰায়।*

মণিপুৰ ৰাজ্য গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অন্তৰ্গত। মণিপুৰী ছাত্ৰৰ অসমীয়া ছাত্ৰৰ লগত শিক্ষাৰ প্ৰতিযোগিতা হয়, খেলৰ প্ৰতিযোগিতা হয়।

ফুলাৰ চাহাবে প্লেফেয়াৰ চাহাবৰ The Garos নামে কিতাপৰ ভূমিকাত লিখিছে—'Assam is a museum of nationalities' অৰ্থাৎ অসম পৰ্ব্বতীয়া জাতি সমূহৰ যাদুঘৰ। এই পৰ্ব্বতীয়া জাতিবোৰৰ অসংখ্য কৈদ। এটা কৈদৰ দোৱান আন এটা কৈদে নুবুজে। ভাব বিনিময়ৰ সময়ত তেওঁ লোকে আবহমান কাল অসমীয়া ভাষাকে ৰাষ্ট্ৰ ভাষাৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। তেওঁ লোকৰ নিজা বৰ্ণমালা নাই।

কিন্তু মণিপুৰী সকলৰ নিজা বৰ্ণমালা আছে। এই বৰ্ণমালাৰ নাম মৈতাই। মৈতাই আখৰত ছপা কৰা তেওঁলোকৰ নিজা সাহিত্যও আছে।

---

* এই খিনি কথা অসমৰ শ্ৰেষ্ঠ শিল্পী শ্ৰদ্ধাস্পদ শ্ৰীবিষ্ণু প্ৰসাদ ৰাভাদেৱৰ পৰা পোৱা।

টিকেন্দ্ৰজিত

অসম দেশ ইংৰাজৰ অধীন হোৱাৰ লগে লগে মণিপুৰ ৰাজ্যতো ইংৰাজ অধিকাৰ বৰ্ত্তে। তেতিয়া গম্ভীৰ সিংহ মণিপুৰৰ ৰজা। গম্ভীৰ সিংহ ইংৰাজৰ বন্ধু ৰজা আছিল। গতিকে তেওঁ নমৰালৈকে ইংৰাজে মণিপুৰ ৰাজ্য তেওঁক শাসন কৰিবলৈ দিছিল। ১৮৩৪ খৃষ্টাব্দত গম্ভীৰ সিংহৰ মৃত্যু হয়। ১৮৩৫ খৃষ্টাব্দত ইংৰাজে ইম্ফলত পলিটিকেল এজেণ্ট থাকিবলৈ ৰেচিডেন্সী সজায়।

গম্ভীৰ সিংহৰ পুতেকৰ নাম চন্দ্ৰকীৰ্ত্তি। মহাৰাজ চন্দ্ৰকীৰ্ত্তি মণিপুৰ ৰাজ্যৰ এজন খ্যাতিমান ৰজা। তেওঁ ইংৰাজ আৰু জনসাধাৰণৰ মন যোগাই চলিব পাৰিছিল। ১৮৮৯ খৃষ্টাব্দত তেওঁৰ মৃত্যু হয়। মৰিবৰ সময়ত তেওঁ বৰ পুতেক শূৰচন্দ্ৰক ৰাজ্য ভাৰ দি তেওঁৰ মাহীমাকৰ পুতেক কুলচন্দ্ৰক যুৱৰাজ নিৰ্ব্বাচিত কৰি থৈ যায়।

শূৰচন্দ্ৰ ৰজা হোৱাৰ অলপ দিন পিচতে সেনাপতি ঝালকীৰ্ত্তিৰ মৃত্যু হয়। তেতিয়া দৰবাৰৰ ডাঙৰীয়া সকলৰ সন্মতি ক্ৰমে ৰজাই ভায়েক টিকেন্দ্ৰজিতক সেনাপতি পাতে।

সঁচাকৈয়ে টিকেন্দ্ৰজিত আছিল সেনাপতিৰ যোগ্য লোক। কিয়নো শক্তিত আছিল তেওঁ অদ্বিতীয়, সাহসত আছিল বীৰ, ব্যৱহাৰত চতুৰ

আৰু খেল ধেমালিত পাৰ্গত লোক। মহাৰাজ চন্দ্ৰকীৰ্ত্তিৰ আঠজন পুতেকৰ ভিতৰত টিকেন্দ্ৰজিতেই আছিল দেখাত সুপুৰুষ, শক্তিত বীৰ্য্যবান আৰু সাহসত নিৰ্ভীক ডেকা। মণিপুৰী নাম আছিল তেওঁৰ কৈৰণসিংহ।

কৈৰণসিংহ জনসাধাৰণৰ আৰু শাসন পৰিষদৰ প্ৰিয় লোক আছিল; কিন্তু মাহীমাকৰ পুতেক ভৈৰৱজিত আছিল তেওঁৰ গৃহ শত্ৰু। ভৈৰৱজিতৰ মণিপুৰী নাম পাকাসেনা। এওঁ বিলাসী আৰু ভাৱ-প্ৰৱণ আছিল। এওঁলোকৰ শত্ৰুতাৰ কাৰণ অনেক; কিন্তু প্ৰধান কাৰণ আছিল প্ৰণয়-প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা। ৰজা ঘৰৰ ওচৰতে এজন ধনী সোণাৰীৰ মাইপাক্‌ৰী নামে এজনী গাভৰু ছোৱালী আছিল কথিত আছে যে, সেই সময়ত সেই ছোৱালী জনীৰ দৰে ধুনীয়া ছোৱালী মণিপুৰ ৰাজ্যত আন এগৰাকী নাছিল। এই 'মণিপুৰ কুঁৱৰী'ক বিয়া কৰাবৰ দুয়োৰে ইচ্ছা।

১৮৯০ খৃষ্টাব্দৰ আগ ভাগত এই কথাকে লৈ দুয়ো ভায়েকৰ বিৰোধে ভীষণ ৰূপ লয়। তেওঁলোক ককাই-ভাই আঠজনৰ ভিতৰত চাৰিজনকৈ এই কথাৰ বাবে দুটা দল হয়। ৰজা হয় পাকাসেনাৰ ফলীয়া; যুৱৰাজে সমৰ্থন কৰে কৈৰণসিংহক ।

এই দলাদলিৰ বিষম ফল ফলে। ১৮৯০ খৃষ্টাব্দৰ ২১ চেপ্তেম্বৰৰ দিনা মাজ ৰাতি হঠাতে ৰজাৰ শোৱনি কোঠালৈ লক্ষ্য কৰি গুলি চলায়। ৰজাই জীৱৰ আত্ৰাউনিত খিৰিকীৰে পলাই প্ৰাণ ৰক্ষা কৰে আৰু ৰাতিৰ ভিতৰতে বৃটিছ ৰেসিডেন্সিত আশ্ৰয় লয়। তেওঁ ভয়ত কঁপি কঁপি বৃটিছ ৰেছিডেণ্ট মিষ্টাৰ গ্ৰিমউডক কয় যে, তেওঁক ৰাজ্য নালাগে। তেওঁ বৃন্দাবনত বাস কৰিব খোজে। ৰেচিডেণ্ট তাৰ ব্যৱস্থা কৰি দিব লাগে।

ভয়াতুৰ ৰজাৰ এই দুৰ্ব্বলতাক কৃপা কৰি ৰেচিডেণ্টে পিচ দিনা ৰাতিপুৱা লগত এটা গুৰ্খা ফৌজ দি তেওঁক শিলচৰলৈ পঠায়।

ৰজাই ৰাজ্য এৰি যোৱাত যুৱৰাজ কুলচন্দ্ৰ হয় মণিপুৰৰ ৰজা, সেনাপতি টিকেন্দ্ৰজিত হয় যুৱৰাজ আৰু আশী বছৰীয়া বুঢ়া থঙ্গাল জেনেৰেল হয় সেনাপতি। মিচেচ গ্ৰিমউডে তেওঁৰ My three years in Manipur নামৰ কিতাপত থঙ্গাল জেনেৰেলৰ বিষয় এইদৰে লিখিছে—

“সাধাৰণ মণিপুৰীতকৈ তেওঁ আছিল ওখ-পাখ, শকত-আৱত, হটঙ্গা মানুহ। ৰৰণ আছিল তেজ গোঁৰা। মুখখন পকা থেকেৰা যেন তেজে ফুটোঁ ফুটোঁ কৰে। বয়সত বুঢ়া আছিল যদিও কাম-কাজত ডেকাৰ উদ্যমকো চেৰ পেলায়। বুঢ়া কালে তেওঁৰ গাৰ ছাল শোতোৰা কৰিছিল যদিও শক্তি কামোৱা নাছিল। ডেকা কালৰ পৰাই তেওঁ মণিপুৰ ৰাজ্যৰ বিভিন্ন বিভাগত দায়িত্বপূৰ্ণ ৰাজ কৰ্ম্মচাৰীৰ কাম কৰিছিল। তেওঁৰ মতৰ লগত নিমিলা কিমান মানুহক যে তেওঁ হত্যা কৰিছে, তাৰ লেখ দিব নোৱাৰি। তেওঁৰ চুলি পকা। পকা ছেলা-উৰিৰ নোম কোছাই তেওঁৰ চকুবোৰ ঢাকি ৰাখিছিল। তেওঁক দেখিলেই এজন দৃঢ়প্ৰতিজ্ঞ লোক বুলি ধাৰণা হয়। তেওঁক দেখিলে মোৰ ঈগল চৰাইলৈ মনত পৰে। কিয়নো ঈগল চৰাইৰ দৰেই তেওঁৰ চকুৰ দৃষ্টি আছিল তীব্ৰ, তীক্ষ্ণ আৰু মৰ্ম্মভেদী।”

যুৱৰাজ যদিও এতিয়া টিকেন্দ্ৰজিতেই ৰাজ্যৰ হৰ্ত্তা কৰ্ত্তা বিধাতা। তেওঁ সকলোৰে প্ৰিয় আৰু প্ৰজাহিতৈষী।

ৰজা শূৰচন্দ্ৰ শিলচৰৰ পৰা কলিকতালৈ গ'ল। কলিকতা তেতিয়া ভাৰতৰ ৰাজধানী। তাত ভাৰতৰ গভৰ্ণৰ জেনেৰেল থাকে। ৰজাই গভৰ্ণৰ জেনেৰেল লৰ্ড ল্যান্সডাউনক লগ ধৰি সকলো কথা কলে। তেওঁ তাৰ পৰা চীফ কমিচনাৰ কুইণ্টন চাহাবকো চিঠিৰে সকলো কথা জনাইছিল।

ৰজাৰ কথা শুনি গভৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ বিশ্বাস হল যে, টিকেন্দ্ৰজিতেই মণিপুৰ যৎ-কুটৰ-ঘাই। তেওঁক ৰাজ্যৰ বাহিৰ কৰিব পাৰিলে সকলো

কথাৰ মূৰ মৰিষ। ভাৰত চৰকাৰে এই কাম কাৰ্য্যত পৰিণত কৰাৰ ভাৰ দিলে অসমৰ চীফ কমিচনাৰ কুইণ্টন চাহাবক।

কুইণ্টন চাহাবে লগত এটা গুৰ্খা ফৌজ লৈ খোজ কাঢ়ি গোলাঘাটৰ পৰা ১৮৯১ চনৰ ৭ মাৰ্চ তাৰিখে ইম্ফললৈ যাত্ৰা কৰিলে। ২২ মাৰ্চৰ দিনা ৰাতিপুৱা তেওঁ দলে-বলে ইম্ফল পালেগৈ।

কুইণ্টন চাহাবে অলপো সময় নষ্ট নকৰি সিদিনাই আবেলি এখন দৰবাৰৰ আয়োজন কৰিলে। তালৈ ৰজা আৰু যুৱৰাজক নিমন্ত্ৰণ কৰা হ'ল। বন্দবস্ত হৈছিল দৰবাৰ ঘৰতে টিকেন্দ্ৰজিতক বন্দী কৰা। এই দুষ্কৰ্ম্মৰ ভাৰ পাইছিল পলিটিকেল এজেণ্ট মিষ্টাৰ গ্ৰিমউডে। গ্ৰিমউডৰ মনটো ক্ষুণ্ণ; কিয়নো তিনি বছৰৰ বিশিষ্ট বন্ধু টিকেন্দ্ৰজিতক এনে শলঠেকত পেলাই বন্দী কৰিব লগীয়া হোৱাত।

কিন্তু অলপ পাচতে তেওঁৰ মন ফৰকাল হল। টিকেন্দ্ৰজিতে এনে আশঙ্কা কৰিয়েই শৰীৰ অসুখৰ কাৰণে দৰবাৰত উপস্থিত হব নোৱাৰিব বুলি চিঠিৰ উত্তৰ দিলে। গতিকে দৰবাৰ পিচদিনা ২৩ মাৰ্চলৈ স্থগিত থাকিল। ইতিমধ্যে টিকেন্দ্ৰজিতে কুইণ্টন চাহাবৰ মতলবৰ সকলো খবৰ পালে। ২৩ মাৰ্চ ৰাতিপুৱা আঠ বজাত ৰজা ঘৰৰপৰা খবৰ আহিল যে, যুৱৰাজৰ নৰিয়া টান। তেওঁক এৰি ৰজাও দৰবাৰলৈ আহিব নোৱাৰিব।

আবেলি মিষ্টাৰ গ্ৰিমউড নৰিয়াৰ খবৰ লবলৈ ৰজা ঘৰলৈ আহিল। যুৱৰাজে অন্তঃপুৰৰ পৰা দোলাত উঠি আহি তেওঁৰ লগত দেখা কৰিলে। তেওঁ যি কোনো উপায়ে দৰবাৰত উপস্থিত হৈ চীফ কমিচনাৰ চাহাবক দেখা কৰিবলৈ কৈ-মিলি চালে। কিন্তু টিকেন্দ্ৰজিত সন্মত নহল। গতিকে দৰবাৰত টিকেন্দ্ৰজিতক বন্দী কৰাৰ ফন্দী ব্যৰ্থ হল।

তেতিয়া কুইণ্টন চাহাবে সামৰিক ইংৰাজ বিষয়া সকলৰ লগত পৰামৰ্শ কৰি স্থিৰ কৰিলে যে, ৰাতি অতৰ্কিতে ৰজাহাউলি অৱৰোধ কৰি যুৱৰাজক বন্দী কৰা হব।

সেই মতে ২৩ মার্চৰ মাজ ৰাতি গুর্খা সৈন্য লৈ লেফটেনাণ্ট ব্রাকেনবাৰি আৰু কাপ্তান বুচাৰে ৰজা হাউলি অৱৰোধ কৰিলে। কাপ্তান বুচাৰে পকী দেৱাল পাৰ হৈ অন্তঃপুৰত সোমাল। কিন্তু তেওঁ আচৰিত হল যে, ৰজাহাউলি জনশূন্য। তাত এটি প্রাণীও নাই। সকলোৱে চকুত ধূলি মাৰি পৰিয়াল পৰিজনে সৈতে ৰজা আৰু যুৱৰাজ কেনেকৈনো কলৈ গ'ল, তাৰ একো উমান নাপালে। সি ভোজবাজীৰ দৰে ৰহস্য হৈয়ে থাকিল।

ইয়াৰ পিচ দিনা ৰাতিপুৱা মণিপুৰ দুর্গত যুদ্ধৰ উত্তেজনা প্রকাশ পালে। মণিপুৰী সৈন্যৰ কোঢ়ালত কাণ তাল মাৰি ধৰিলে. ইংৰাজৰ বিশ্বাসঘাতকতা আৰু অতর্কিতে ৰাজপুৰী আক্রমণৰ প্রতিশোধ লবলৈ মণিপুৰী সৈন্যই বৃটিছ ৰেচিডেন্সীৰ দৰজা-খিৰিকীৰ আয়না ভাঙ্গি চূচূর্মে কৰিলে। লেফ্‌টেনাণ্ট ব্রাকেনবাৰি আহত হল। কুইণ্টন, স্কীন, গর্ডন প্রভৃতি চাহাবে এক মাত্র মহিলা মিচেচ গ্রিমউডক লৈ মাটিৰ তলৰ খাৰ ঘৰত সোমাল। দিনৰ দিনটো দুয়ো পক্ষৰ সৈন্যৰ গুলিয়াগুলী চলিল। নিশা সাত বজাত ইংৰাজ পক্ষৰ পৰা যুদ্ধ বিৰতিৰ বিউগল বাজিল। এই সঙ্কেত পোৱা মাত্রকে টিকেন্দ্রজিতৰ আদেশত গুলী কৰা বন্ধ হল। ৰাতি প্রায় দুই-দেৰ বজাত চীফ কমিচনাৰ কুইণ্টন, কর্ণেল স্কীন, লেফ্‌টেনাণ্ট চিম্পচন, মিষ্টাৰ কমিন্স আৰু মিষ্টাৰ গ্রিমউডক বন্দী কৰি নি মণিপুৰী সৈন্যই ৰাজ কাৰেঙত যুৱৰাজ টিকেন্দ্রজিতৰ আগত হাজিৰ কৰালে। যুৱৰাজে বন্দীসকলক কলে— অস্ত্র সমর্পণ কৰা, তেতিয়াহে সন্ধিৰ আলোচনা হব। যুৱৰাজৰ কথাই বন্দী সকলৰ আত্মসম্মানত আঘাত কৰিলে। তেওঁলোকে অস্ত্র সমর্পণ নকৰি বিমৰিষ মনেৰে এখোজ দুখোজকৈ ঘৰৰ বাহিৰ হল। যুৱৰাজো চিন্তিত মনে অন্য কোঠালৈ সোমাই গল।

যুৱৰাজ চকুৰ আঁৰ হবলৈহে পালে এনেতে অকস্মাৎ ৰাজপুৰীৰ সিংহদ্বাৰ বন্ধ হল। উত্তেজিত জনতাই চাহাব কেইজনক ঘেৰি ধৰি

মাৰ-ধৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। এজন মণিপুৰী সৈন্যৰ যাঠীৰ খোঁচত মিষ্টাৰ গ্ৰিমউডৰ প্ৰথমে প্ৰাণ গল।

সেনাপতি থঙ্গাল জেনেৰেল আছিল তেতিয়া টোপখানাত। এজন বুঢ়া মণিপুৰী তালৈ লৰি গৈ তেওঁক কলে—"শত্ৰুৰ পঞ্চ মুণ্ড একে ঠাইতে খাল খান্দি পুতিব লাগে। ই আমাৰ শাস্ত্ৰৰ নিৰ্দ্দেশ। নহলে মাতৃ-ভূমিৰ কল্যাণ নাই।"

এই বুঢ়াৰ এজন পুতেক সিদিনাৰ যুঁজত মৰিছিল আৰু এজন মৰোঁ মৰোঁ হৈ আছিল।

বুঢ়াৰ কথা শুনি থঙ্গাল জেনেৰেলৰ গাৰ নোম থিয় হ'ল। তেওঁ ধনসিং নামে মণিপুৰী এজনক এই নৃশংস কামৰ ভাৰ দিলে। ধনসিংএ তৎক্ষণাৎ সেনাপতিৰ আদেশ পালন কৰিলে।

চাহাব পাঁচ জনৰ মূৰ কাটি খাল খান্দি পুতিও মণিপুৰী সৈন্যৰ প্ৰতিহিংসা পূৰণ নহ'ল। তেওঁলোকে পুনৰ ৰেচিডেন্সী ঘেৰি ধৰি গুলী কৰিবলৈ ধৰিলে।

ইতিমধ্যে মিচেচ গ্ৰিমউড আৰু আহত ইংৰাজ কেইজন শিলচৰৰ ৰাস্তাৰে খোজ লৈছিল। তেওঁলোক গৈ চাৰি মাইল মান পাওঁতে ৰাতি পুৱাল। তাৰ পৰাই পিচফাললৈ ঘূৰি চাই তেওঁলোকে দেখিলে যে, ৰাজধানীৰ ওপৰৰ আকাশ ৰঙা। জুই শিখাই আকাশ চুইছে আৰু সেই জুয়ে ৰেচিডেন্সি পুৰি ছাই কৰিছে।

কুইণ্টন প্ৰভৃতিৰ শোচনীয় হত্যাকাণ্ড ইণ্ডিয়া গেজেটত প্ৰকাশ পালে। ভাৰত চৰকাৰ ইয়াৰ প্ৰতিশোধ লবলৈ প্ৰস্তুত হ'ল। কাছাৰ, কহিমা, টামু সকলো ফালৰ পৰাই মণিপুৰ আক্ৰমণৰ আয়োজন হল। কোহিমাত থকা মেজৰ কলেটক মণিপুৰ যুদ্ধৰ অধিনায়ক পতা হল। তেওঁ ২০ এপ্ৰিলত সসৈন্যে মণিপুৰ যাত্ৰা কৰিলে।

১৫ এপ্ৰিলত পালেলত ইংৰাজ আৰু মণিপুৰী সৈন্যৰ ভীষণ

যুদ্ধ হয়। মণিপুৰী সৈন্যই পালেল যুদ্ধত অপূৰ্ব্ব বীৰত্ব প্ৰদৰ্শন কৰি দেশপ্ৰেমৰ পৰিচয় দিয়ে। কিন্তু সুশিক্ষিত ইংৰাজ সৈন্যই মণিপুৰী সৈন্যক হৰুৱায়। জেনেৰেল কলেটে বীৰদৰ্পে ৰাজধানী ইম্ফলত বৃটিছ পতাকা উৰুৱাই সগৰ্ব্বে ঘোষণা কৰে যে, কোনো মণিপুৰীয়ে ইংৰাজ চৰকাৰৰ অনুমতি নোলোৱাকৈ বন্দুক, তৰোৱাল বা আন কোনো যুদ্ধৰ অস্ত্ৰ ৰাখিব নোৱাৰিব। ৰজা যুৱৰাজ আৰু সেনাপতিক ধৰাই দিয়া জনক প্ৰচুৰ পুৰস্কাৰ দিয়া হব।

কিন্তু ৰাজধানী তেতিয়া জনশূন্য মৰিশালিৰ দৰে। প্ৰাণৰ ভয়ত মানুহ যি ফালে পাৰিছে, ৰাজধানী এৰি সেই ফালে পলাইছে।

দিন দিয়েকৰ ভিতৰতে ৰজা আৰু সেনাপতিক ধৰি আনি বন্দী কৰিলে; কিন্তু যুৱৰাজৰ খবৰেই নাই।

টিকেন্দ্ৰজিত্ আছিল ৰাজধানীৰ ওচৰৰে আতঙ্গজান নামে গাওঁৰ বলৰামসিংহৰ ঘৰত। তেওঁৰ শৰীৰ অসুখ। কুইণ্টন চাহাব অহাৰ পৰাই তেওঁৰ গা ভাল নহয়। তাৰ উপৰি যিজনে এদিন সিংহৰ দৰে মণিপুৰ ৰাজ্যত ঘূৰি ফুৰিছিল তেওঁ এতিয়া নিগণিৰ দৰে গাঁতত সোমাই থাকিবলৈ ভাল নাপালে। গিৰিহঁতে তেওঁক ধৰা নিদিবলৈ বৰকৈ কৈছিল; কিন্তু তেওঁ একো যুক্তিকে নামানিলে। অগত্যা বলৰামসিংহই বৃটিছ ছাউনীত খবৰ দিলে। খবৰ পাই এজন চুবাদাৰে তৎক্ষণাৎ তেওঁক বন্দী কৰি আনি নিজৰ ঘৰতে আটক কৰি ৰাখিলে।

কিছুদিন পাচত এই ঘটনাৰ বিচাৰ হল। ১৮৯১ খৃষ্টাব্দৰ ১০ জুনত বিচাৰৰ ৰায় প্ৰকাশ পালে। টিকেন্দ্ৰজিত্ আৰু থঙ্গাল জেনেৰেলৰ ফাঁচিৰ হুকুম হল আৰু ৰজাক দেশান্তৰী কৰিলে।

ফাঁচিৰ আদেশ কাৰ্য্যত পৰিণত কৰিলে ১৩ আগষ্টত। ৰেচিভেন্সীৰ সমুখত থকা প্ৰকাণ্ড পলো ফিল্ডত ওচৰা ওচৰিকৈ দুখন ফাঁচি শাল পতা হল। ইংৰাজ চৰকাৰৰ সৈন্যই বৃত্তাকাৰে সেই

শাল ছুখন ঘেৰি ৰাখিলে। মণিপুৰী, পৰ্ব্বতীয়া, নগা, কুকি জাতিৰ মতা মাইকী, লৰা বুঢ়া ডেকা অসংখ্য মানুহ গোট খালে। বিয়াকুল দৰ্শকৰ ভিৰত বিৰ দি বাট পাবলৈ নাইকিয়া হল। মণিপুৰ ৰাজ্যৰ সকলোৱে যেন তেওঁলোকৰ প্ৰিয় কৈৰণ সিংহক শেষ বিদায় দিবলৈহে গোট খাইছে।

ফাঁচি দিয়াৰ নিৰ্দ্দিষ্ট সময় ওচৰ চাপিল। টিকেন্দ্ৰজিত্ আৰু থঙ্গাল জেনেৰেলক আনি ফাঁচি মঞ্চত তোলা হল। তেওঁলোকে প্ৰসন্ন মনে চিপ্ জৰী ডিঙিত লোমাই ললে। এজন ফাটেকিয়ালে তেওঁলোক ঠিয় হোৱা তক্তা ছুখন টানি নিলে। তেওঁলোকৰ দেহ চিপ্ জৰীত ওলমিল। মণিপুৰ ৰাজ্যৰ মুকুটমণি সৰ্ব্বজনপ্ৰিয় বত্ৰিশ বছৰীয়া টিকেন্দ্ৰজিতৰ নিমিষৰ ভিতৰতে জীৱন নাটৰ অন্ত পৰিল। তেওঁৰ আত্মা অজান দেশলৈ গল। মণিপুৰ ৰাজ্যৰ লোকলৈ থৈ গল এটা দীঘল হুমুনিয়াহ। টিকেন্দ্ৰজিতৰ আঠ গৰাকী তিৰোতা আৰু এক মাত্ৰ পুত্ৰই বুকু ঢাকুৰি কান্দিলে।

মহাৰাজ অশোক

আশোক পৃথিবীৰ সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ ৰজা সকলৰ এজন। তেওঁ মৌৰ্য্য বংশৰ তৃতীয় ৰজা। প্ৰথম জন ৰজা চন্দ্ৰগুপ্তই ভাৰতৰ পৰা গ্ৰীক বিলাকক খেদি পাৰস্যৰ সীমাৰ পৰা অসমলৈকে মৌৰ্য্য সাম্ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। তেওঁ কেৱল এই বিশাল সাম্ৰাজ্যৰ স্ৰষ্টাই নাছিল, সাম্ৰাজ্য শাসনতো তেওঁ যথেষ্ট নিপুণতাৰ পৰিচয় দি গৈছে। তেওঁ এই বিশাল সাম্ৰাজ্য শাসনৰ এনে সুন্দৰ বন্দবস্ত কৰিছিল যে, অলপ দিনৰ ভিতৰতে গোটেই সাম্ৰাজ্যৰ শান্তি আৰু সমৃদ্ধি উপচি পৰিছিল। তেওঁৰ পুতেক বিন্দুসাৰ। বিন্দুসাৰৰ পাচত তেওঁৰ পুতেক অশোকবৰ্দ্ধন ২৭১ খৃঃ পূৰ্ব্বত পাতলিপুত্ৰৰ সিংহাসনত উঠে।

সিংহাসনত উঠাৰ অলপ দিনৰ পাচতে তেওঁ কলিঙ্গ দেশ জয় কৰে। বৰ্ত্তমান উৰিষ্যা দেশৰ প্ৰাচীন নাম কলিঙ্গ। কলিঙ্গ দেশৰ বীৰ সকলে অশোকৰ আক্ৰমণ প্ৰাণ-পণে বাধা দিছিল। কিন্তু মহাৰাজ অশোকে হাজাৰ হাজাৰ বীৰৰ তেজেৰে যুদ্ধক্ষেত্ৰ ৰাঙলী কৰি জয়লাভ কৰে। তেওঁ নিজে এই যুদ্ধত উপস্থিত আছিল। এই মহামাৰী তেওঁ নিজ চকুৰে দেখিছিল। যুদ্ধৰ ভয়াবহ দৃশ্যই তেওঁৰ কোমল মনত শোকৰ ঢৌ তুলিছিল। সেই কাৰণে তেওঁ

কেতিয়াও যুদ্ধ নকৰোঁ বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল। তাৰ অলপ পাচতে মহাত্মা বুদ্ধদেৱে প্ৰচাৰ কৰা অহিংসা পৰম ধৰ্ম্ম এই মহাসত্যক জীৱনৰ সাৰ বুলি বৰণ কৰে।

মহাৰাজ অশোকে উপগুপ্ত নামে এজন বৌদ্ধ সন্ন্যাসীত শৰণ লৈ বৌদ্ধ ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰিছিল। এই ধৰ্ম্ম লৈ তেওঁ বৌদ্ধ ধৰ্ম্মৰ তীৰ্থ বিলাক চাবলৈ আৰু বুদ্ধৰ বাণী ৰাজ্যত প্ৰচাৰ কৰিবলৈ স্থিৰ কৰে। তেতিয়াৰ পৰা তেওঁৰ জীৱনৰ বাকী ছোৱা কাল তেওঁ বুদ্ধৰ বাণী পৃথিবীত প্ৰচাৰ কৰাই জীৱনৰ ব্ৰত কৰি লয়।

তেওঁ বৌদ্ধ ধৰ্ম্মক ৰাজধৰ্ম্ম কৰিছিল। দেশ-বিদেশত এই ধৰ্ম্ম-প্ৰচাৰ কৰিবলৈ অনেক ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰক পঠিয়াইছিল। তাৰ ফলত ভাৰতবৰ্ষৰ বাহিৰেও তিব্বত, ব্ৰহ্মদেশ, শ্যাম, কম্বোডিয়া, চীন, মঙ্গোলিয়া, কোৰিয়া, জাপান আদি দেশত আৰু আফ্ৰিকা, আমেৰিকা আৰু ইউৰোপ মহাদেশতো বৌদ্ধ ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ হৈছিল। আনকি তেওঁ পুতেক মহেন্দ্ৰ আৰু জীয়েক সংঘমিত্ৰাকো সিংহল দ্বীপলৈ পঠিয়াই তাতো এই নতুন ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰাইছিল। বুদ্ধদেৱৰ সৰল আৰু উদাৰ ধৰ্ম্মমতবোৰ ভাৰতৰ সকলো দেশৰে জনসাধাৰণে জানিবৰ কাৰণে মহাৰাজ অশোকে সহজে বুজাকৈ সেই সময়ৰ প্ৰচলিত পালি ভাষাত গোটেই দেশখনৰে পৰ্ব্বতৰ গাত আৰু শিলৰ খুটাত আখৰ কটাই প্ৰচাৰ কৰিছিল।

ভগবান বুদ্ধই নিজে তেওঁৰ ধৰ্ম্মমত লিখি থৈ যোৱা নাছিল। তেওঁ পালি ভাষাৰে জনসাধাৰণক ধৰ্ম্মোপদেশ দিছিল। তেওঁৰ মৃত্যুৰ পাচত তেওঁৰ শিষ্য সকলে সেই উপদেশ বিলাক গোটাই লিখি ধৰ্ম্মগ্ৰন্থৰূপে প্ৰকাশ কৰে। এই উপদেশবোৰ নানাজনে নানাভাৱে সঙ্কলন কৰাত মতৰ অমিল হয়। এই অমিলবোৰ দূৰ কৰি বুদ্ধদেৱৰ প্ৰকৃত ধৰ্ম্মমত উদ্ধাৰ কৰিবৰ কাৰণে কেবাখনো বৌদ্ধ মহামেল বহিছিল। তাৰে তৃতীয়খন মহাৰাজ অশোকে ৰাজধানী পাতলিপুত্ৰ

নগৰত পাতিছিল। তাৰৈ বৃদ্ধ আৰু প্ৰবীণ ধৰ্ম্মাচাৰ্য্য সকলক মাতিছিল। জনসাধাৰণে ঠিকমতে নীতি-ধৰ্ম্ম মানি চলিছে নে নাই, তাক চাবৰ নিমিত্তে তেওঁ এক শ্ৰেণী ৰাজকৰ্ম্মচাৰী নিযুক্ত কৰিছিল। এওঁলোকক ধৰ্ম্ম মহামাত্ৰ বুলিছিল। এনে সুন্দৰ ব্যৱস্থা কৰাত মহাৰাজ অশোকৰ দিনত ভাৰতবৰ্ষ আৰু ভাৰতৰ বাহিৰত বৌদ্ধধৰ্ম্মই প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিছিল।

উপদেশতকৈ আৰ্হি বেছি কাৰ্য্যকৰী। এই নীতি সাৰোগত কৰি কৰি অশোকে নিজে বৌদ্ধ ধৰ্ম্মৰ নীতিবিলাক সম্যকৰূপে পালন কৰিছিল। তেওঁক দেখি জনসাধাৰণে পালন কৰিবলৈ উৎসাহ পাইছিল। তেওঁ মানুহ আৰু পশুৰ চিকিৎসালয় পাতি দিছিল। ঠায়ে ঠায়ে বনৌষধিৰ বাগিছা পাতি দিছিল। আগেয়ে খাবৰ কাৰণে বজাঘৰত অনেক চৰাই পশু বধ কৰা হৈছিল। অশোকে তাক বন্ধ কৰে। তেওঁ নিৰামিষ খাবলৈ লয়। তেওঁ ঘোষণা কৰিছিল যে, তেওঁৰ ৰাজ্যত কোনোৱে যেন অনাহকত প্ৰাণীহত্যা নকৰে। তেওঁ প্ৰকৃত ভিখাৰীয়ে যাতে ভিখা পাই অনায়াসে জীৱন যাপন কৰিব পাৰে তাৰ উপায় কৰিছিল। ৰাজ আলিৰ দুয়ো কাষে বাটকৰাক ছায়া দিবলৈ আৰু ভোক গুচাবলৈ ছায়া দিয়া আৰু গুটী লগা গছ ৰোৱাই দিছিল। পিয়াহৰ পানীৰ কাৰণে আলিৰ দাঁতিত কুঁৱা খনাই দিছিল। অলপ দূৰে দূৰে বাটকৰাৰ জিৰণি ঘৰ সজাই দিছিল। পৃথিবীৰ ভিতৰত অশোকৰ দৰে প্ৰজাহিতৈষী ৰজা এজনৰ নাম কবলৈ টান।

জনসাধাৰণৰ মাজত ধৰ্ম্মভাৱ জগাই তুলিবৰ কাৰণে মহাৰাজ অশোকে ধৰ্ম্মোৎসৱবোৰত বিৰাট সমদল বাহিৰ কৰিছিল। তেওঁ নিজৰ ধৰ্ম্ম অতিশয় নিষ্ঠাৰে পালন কৰিছিল কিন্তু অন্য ধৰ্ম্মৰ প্ৰতিও শ্ৰদ্ধা ৰাখিছিল। তেওঁৰ মন মুকলি আৰু অন্তৰ উদাৰ আছিল। আন ধৰ্ম্মৰ লোকেও তেওঁৰ সদয় আৰু সহৃদয় ব্যৱহাৰ পাইছিল আৰু তেওঁলোকৰ সুখ সুবিধাৰ কাৰণেও সমানে চকু দিছিল।

মহাৰাজ অশোকে শিল্প কলাৰো অনেক উৎকৰ্ষ সাধন কৰে। তেওঁ নিৰ্ম্মাণ কৰা স্তম্ভ আৰু স্তূপবোৰেই তাৰ প্ৰমাণ। সেই দিনৰ আটাইবোৰ কীৰ্ত্তি এতিয়া নিখুঁট অৱস্থাত নাই। কিন্তু আজি দুহেজাৰ বছৰৰ পিচতো তাৰ ভগ্নাৱশেষৰ কলা-কৌশল আৰু কাৰুকাৰ্য্য দেখিলে দৰ্শকৰ মনত সম্ভ্ৰম আৰু বিস্ময়ৰ ভাৱ জাগে।

হিন্দু জাতিৰ ৰাষ্ট্ৰীয় স্বাধীনতা লোপ পোৱাৰ পৰা আধ্যাত্মিক চেতনাও অনুজ্জ্বল হৈ আহিছিল। এতিয়া স্বাধীন ভাৰতত সি উজ্জ্বল হৈ উঠিছে। মহাৰাজ অশোকৰ শ্ৰেষ্ঠ কীৰ্ত্তি ধৰ্ম্ম-চক্ৰ ভাৰতৰ জাতীয় পতাকাত ঠাই পাইছে। অশোক স্তম্ভৰ ত্ৰিসিংহৰ মূৰ্ত্তি ভাৰতীয় মুদ্ৰাত অঙ্কিত হৈছে। এতিয়া বৌদ্ধ দৰ্শনো দীপ্ত হৈ উঠিছে। বৌদ্ধধৰ্ম্মৰ শান্তিৰ মূল সূত্ৰ 'পঞ্চশীল' প্ৰচাৰ কৰি ভাৰত চৰকাৰে বিশ্বশান্তি স্থাপনৰ চেষ্টা কৰিছে।

মহাৰাজ অশোক এজন আদৰ্শ ৰজা আছিল। তেওঁ প্ৰজা সাধাৰণক নিজৰ সন্তানৰ দৰে মৰম কৰিছিল। তেওঁ তেওঁৰ ধৰ্ম্ম-ৰাজ্যৰ সকলো বিভাগৰ অতি সামান্য কথালৈকো চকু দিছিল। তেওঁৰ ৰাজ্যক ধৰ্ম্মৰাজ্য বোলা হয় এই কাৰণে যে, তেওঁ শাসনদণ্ডৰ ভয় দেখুৱাই ৰাজ্য শাসন কৰা নাছিল। ধৰ্ম্মৰ অনুশাসনেৰে ৰাজ্য শাসন কৰিছিল। তেওঁৰ শাসন ধৰ্ম্মৰ শাসন, তেওঁৰ আইন ধৰ্ম্মৰ আইন, তেওঁ মানুহৰ নৈতিক চৰিত্ৰ উন্নত কৰি উন্নতিৰ চেষ্টা কৰিছিল। তেওঁ ধৰ্ম্মৰ প্ৰভাৱ পেলাই শান্তি স্থাপনৰ চেষ্টা কৰিছিল ইত্যাদি। ধৰ্ম্মনো কি? দয়া, কৰুণা, প্ৰেম, সত্য আৰু পবিত্ৰতাৰ অনুশীলনেই ধৰ্ম্ম। কাৰো অপকাৰ নকৰোঁ, পাৰিলে উপকাৰহে কৰিম। পৰচৰ্চ্চা নকৰোঁ, নিজৰ আত্মশুদ্ধিৰ চেষ্টা কৰিম—এয়ে ধৰ্ম্ম।

কোটি কোটি মানৱৰ নৈতিক উন্নতিৰ কাৰণে এনে ঐকান্তিক আৰু সাৰ্থক চেষ্টা পৃথিৱীৰ কোনো ৰজাৰ জীৱনীতে পাবলৈ নাই। অশোক যেতিয়া সিংহাসনত উঠে, তেতিয়া ভাৰতৰ অতি

অলপ ঠাইতহে বৌদ্ধ ধৰ্ম্মৰ প্ৰভাৱ পৰিছিল। কিন্তু মহাৰাজ অশোকৰ চেষ্টাত আজি পৃথিবীৰ তিনিভাগৰ এভাগ মানুহে বৌদ্ধ ধৰ্ম্মৰ অনুশাসন মানি চলে। এইটোৱেই মহাৰাজ অশোকৰ শ্ৰেষ্ঠত্বৰ উজ্জ্বল দৃষ্টান্ত। এই জনা আদৰ্শ চৰিত্ৰৰ ৰজাই সামান্য বৌদ্ধ ভিক্ষুৰ দৰে সৰল আৰু সহজ জীৱন যাপন কৰিছিল। তেওঁ ৰজা হৈয়ো ঋষিৰ দৰে ত্যাগী আছিল। সেই কাৰণে তেওঁক ৰাজৰ্ষি অশোক বোলা হৈছিল।

মহাৰাজ অশোকে ডেকাকালতে বৌদ্ধ ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰৰ কাৰণে মগধৰ ৰাজ ভঁৰালৰ পৰা চল্লিশ কোটি মোহৰ খৰচ কৰিম বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল। শেষ বয়সত তেওঁ এদিন ৰাজ ভঁৰালৰ পৰা কিমান এই উদ্দেশ্যে খৰচ কৰিলে, তাৰ হিচাব চালে। তেওঁ দেখি আচৰিত হল যে, তেতিয়ালৈকে মুঠে ন কোটি চল্লিশ লাখ মোহৰহে খৰচ কৰা হৈছে। তেতিয়া তেওঁৰ শেষ বয়স। মালা-গুটি জপি সময় কটায়। ৰাজ্যৰ শাসনকাৰ্য্য তেওঁৰ নাতি সম্পদীয়ে চলায়। তেৱেঁই মগধ ৰাজ্যৰ ভবিষ্যৎ ৰজা।

বুঢ়া ৰজাই ধৰ্ম্মৰ কাৰণে দিম বোলা ধন দি ঋণমুক্ত হবলৈ উৎকণ্ঠিত হ'ল। সিদিনাৰ পৰা তেওঁ ৰাজ ভঁৰালৰ ধন-সোণ প্ৰচুৰ পৰিমাণে সংঘলৈ পঠিয়াব ধৰিলে।

এইদৰে কিছুদিন পঠিওৱাৰ পিচত এদিন অৰ্থমন্ত্ৰীয়ে যুৱৰাজ সম্পদীক কলে যে, ৰজাই যি দৰে ধন-সোণ সংঘলৈ পঠিয়াবলৈ ধৰিছে, সেইদৰে হলে অতি অলপ দিনৰ ভিতৰতে ৰাজভঁৰালৰ তলি উদং হব। তেতিয়া ৰাজ্যৰ শাসন আৰু প্ৰজাৰ উন্নতিৰ কাৰণে ধন খৰচ কৰা দূৰৰ কথা, শত্ৰুৰ হাতৰ পৰা ৰাজ্য ৰক্ষা কৰাও টান হব।

এই কথা শুনি সম্পদীৰ গাৰ নোম শিয়ৰি উঠিল। তেওঁ ৰজাৰ আদেশত ৰাজ ভাৰঁলৰ ধন-সোণ নিদিবলৈ ভঁৰালীক আদেশ দিলে। সিদিনাৰ পৰা অশোকে ধন পঠিয়াব নোৱাৰা হল।

এই কথাত ৰজাই মৰ্ম্মান্তিক দুখ পালে। তেওঁ কাৰেঙৰ সোণ-ৰূপৰ আচবাববোৰ পঠিয়াব ধৰিলে। সেইবোৰ শেষ হোৱাত বাচন-বৰ্ত্তনবোৰ পঠিয়ালে। তাৰ পাচত খাট-পালং পঠিয়ালে। এইদৰে সকলো বস্তুকে পঠিয়াই সসাগৰা পৃথিবীৰ অধীশ্বৰ মহাৰাজ অশোকে মাটিৰ পাত্ৰত খোৱা কৰিলে আৰু মাটিত শুলে। সকলোকে পঠিয়াই কাৰেঙত মাত্ৰ এটা শিলিখাহে থাকিলগৈ। তাকো শেষ দান স্বৰূপে পঠিয়াই সংঘৰ মহাস্থবিৰলৈ লিখিলে—

"মোৰ জীৱনৰ শেষ মুহূৰ্ত্ত চমু চাপি আহিছে। বৰ্ত্তমান মোৰ ক্ষমতা, সম্মান বা গৌৰৱ একোৱেই নাই। আন কি, মই বন্ধুৰ মৰম কিম্বা অতি আপোন জনৰো সহানুভূতিৰ অযোগ্য হৈছোঁ। আপোনালোকে মোক আশীৰ্ব্বাদ কৰিব।"

তেতিয়ালৈকে ৰজাই দিম বোলা ধনৰ চাৰি কোটিহে বাকী আছিল। এই ঋণ পৰিশোধ কৰিব নোৱাৰি ৰজাই কতো শান্তি পোৱা নাছিল।

এদিন ৰজাই প্ৰধান মন্ত্ৰী ৰাধাগুপ্তক মাতি আনি আবেগত অধীৰ হৈ সুধিলে—'মন্ত্ৰীবৰ ; বৰ্ত্তমান ৰাজ্যৰ মালিক কোন ?'

প্ৰধান মন্ত্ৰীয়ে সসঙ্কোচে উত্তৰ কৰিলে—মহানুভৱ সম্ৰাট ; আপুনি ৰাজ্যৰ ৰজা। আপুনি বৰ্ত্তমান থাকোঁতে ৰাজ্যৰ মালিক কোন মোক সুধিব লাগিছেনে ?

তেতিয়া সম্ৰাটে মন্ত্ৰীক কলে—"তেন্তে সংঘক দিব ধৰা চাৰি কোটি মোহৰৰ কাৰণে মই মোৰ এই সাম্ৰাজ্য সংঘক দান কৰিম। তাৰ দানপত্ৰ এখন কৰি আনা। সোঁতৰ পানীৰ দৰে অস্থায়ী সম্পত্তি মোক নালাগে।"

মন্ত্ৰীয়ে দানপত্ৰ যুগুত কৰি দিলে। ৰজাই তাত স্বাক্ষৰ কৰি যথাবিধি শীলমোহৰ মাৰি সংঘৰ মহাস্থবিৰলৈ পঠালে। তেতিয়াহে ৰজাৰ মন ফৰকাল হল।

ইয়াৰ কিছু দিন পাচতে খৃষ্টপূৰ্ব্ব ২৩২ অব্দত মহাৰাজ অশোক সকলো প্ৰজাক কন্দুৱাই পৰলোকলৈ গল। নাতিয়েক সম্পদীৰ ৰাজ্যাভিষেক পাতিলে। তেতিয়া প্ৰধান মন্ত্ৰীয়ে যুৱৰাজ সম্পদী আৰু পাৰিষদ সকলক কলে যে, ৰজাই সংঘক দিব বোলা ধনৰ বাকী চাৰি কোটি মোহৰৰ কাৰণে এই সাম্ৰাজ্য দান কৰি গৈছে।

কথিত আছে যে, সংঘৰ পৰা চাৰি কোটি মোহৰত সাম্ৰাজ্য কিনিহে যুৱৰাজ সম্পদী ৰাজপাটত উঠিছিল।

বাদচাহ আকবৰ

'দিল্লীশ্বৰো বা জগদীশ্বৰো বা' এই উক্তি প্ৰাচীন। অৰ্থাৎ দিল্লীশ্বৰ আকবৰ বাদচাহৰ উদাৰতাত মুগ্ধ হৈ তেওঁকেই জগদীশ্বৰ আখ্যা দিছিল।

হুমায়ুন বাদচাহ শেৰচাহৰ ভয়ত পলাই ফুৰোঁতে সিন্ধু প্ৰদেশৰ অমৰকোট দুৰ্গত ১৫৪২ খৃষ্টাব্দত তেওঁৰ পত্নী হামিদাবানু বেগমে এটি পুত্ৰসন্তান প্ৰসৱ কৰে। কালত এই সন্তানটিয়েই মোগলৰ শ্ৰেষ্ঠ সম্ৰাট বাদচাহ আকবৰ নামে প্ৰখ্যাত হয়। বাদচাহ আকবৰ অকল ভাৰত বুৰঞ্জীতে প্ৰখ্যাত নহয়; পৃথিবীৰ বুৰঞ্জীতো তেওঁ অসামান্য স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। তেওঁৰ শ্ৰেষ্ঠত্বৰ কাৰণ অনুসন্ধান কৰিলে আমি পাওঁ যে, তেওঁ চৈধ্য বছৰ বয়সতে ৰাজপাটত উঠিছিল। ৰাজ্য তেতিয়া শত্ৰুৰে ভৰা। বাপেকে দিল্লী, আগ্ৰা অধিকাৰ কৰিছিল যদিও শত্ৰুক সম্পূৰ্ণৰূপে পৰাস্ত কৰিব পৰা নাছিল। এই বিপদৰ পৰা উদ্ধাৰ হৈ তেওঁ বহু ৰাজ্য অধিকাৰ কৰিছিল। সেইবোৰ ৰাজ্য কেৱল সামৰিক শাসনেৰে দখল কৰি ৰখা নাছিল। প্ৰজাৰ শান্তি আৰু সমৃদ্ধিৰ অৰ্থে চেষ্টা কৰিছিল। ভাৰতবৰ্ষ হিন্দু মুছলমানৰ দেশ। এই কথা ভাবি উভয় সম্প্ৰদায়কে

সমদৃষ্টিৰে চাই শাসন ব্যৱস্থাৰ শৃঙ্খলা লগাইছিল। অনেক গুণী লোকেৰে তেওঁৰ ৰাজসভা অলঙ্কৃত কৰিছিল। ৰাজ্যৰ শিল্প সাহিত্যৰ উন্নতি কৰিছিল আৰু নিজে অসাধাৰণ ব্যক্তিত্বৰ অধিকাৰী আছিল। এই কথা ভাবিলে তেওঁৰ প্ৰতিভা আৰু শ্ৰেষ্ঠত্ব সম্পৰ্কে কোনো সন্দেহ নাথাকে।

আকবৰ দেখিবলৈ সুপুৰুষ আছিল। স্বাস্থ্য তেওঁৰ নিখুঁট আছিল। শৰীৰ তেওঁৰ দৃঢ় আৰু বলী আছিল। বলৰ অনুপাতে মনত অদম্য সাহস আছিল।

তেওঁ পাটৰ কাপোৰ পিন্ধিছিল। মুৰত-মণি মুক্তা খটোৱা পাগুৰি মাৰিছিল। তেওঁ সেই সময়ত ৰজাসকলে পিন্ধা সকলো অলঙ্কাৰকে পিন্ধিছিল। খোৱাপিয়াত তেওঁ নিয়মীয়া আছিল। ডেকা কালত তেওঁ চিকাৰপ্ৰিয় আছিল। কিন্তু শেষ বয়সত একেবাৰেই এৰিছিল। শেষ বয়সত তেওঁ মাংস খাবলৈ এৰিছিল। তেওঁ কেতিয়াও গোমাংস ভোজন নকৰিছিল।

১৫৬২ খৃষ্টাব্দত তেওঁ অম্বৰৰ ৰজা বেহাৰীমলৰ কন্যা যোধাবাঈক বিয়া কৰায়। এই বিয়াই ভাৰতীয় ৰাজনীতি ক্ষেত্ৰত এটা নতুন যুগ আনে। ইয়াৰ ফলত এটা শ্ৰেষ্ঠ সম্প্ৰদায় বাদচাহৰ ফলীয়া হয় আৰু বিভিন্ন জাতি আৰু ধৰ্ম্মৰ মাজত ঐক্য স্থাপনৰ সুযোগ মিলে।

ইচলাম ৰাজনীতিমতে ৰজা ঈশ্বৰৰ প্ৰতিনিধি। তেওঁৰ অখণ্ড প্ৰতাপ। তেওঁৰ কাৰ্য্যত বাধা দিবলৈ কোনো নাই। হিন্দু ৰজা সকলৰ দৰে ৰাজকাৰ্য্যত সহায় আৰু পৰামৰ্শ দিবলৈ মুছলমান সম্ৰাট সকলৰ মন্ত্ৰী পৰিষদ নাই। গতিকে আকবৰ বাদচাহ স্বেচ্ছাচাৰী সম্ৰাট আছিল। ৰাজ্যৰ সকলো কাৰ্য্য তেওঁৰ ইচ্ছা আৰু আদেশত সম্পন্ন হৈছিল। কিন্তু স্বেচ্ছাচাৰী হলেও তেওঁ অত্যাচাৰী নাছিল। তেওঁ ধীৰ আৰু সুবিবেচক আছিল। সাম্ৰাজ্যৰ উন্নতি আৰু জনসাধাৰণৰ কল্যাণ কামনা কৰি তেওঁ সকলো কাৰ্য্য কৰিছিল।

তেওঁৰ দিনত ভালেমান যুদ্ধ বিগ্ৰহত ৰাজ ভঁৰালৰ অনেক ধন খৰচ হৈছিল। সেই ধন তেওঁ নতুন কৰ কাটল লগাই প্ৰজাৰ পৰা আদায় কৰা নাছিল। তেওঁ গোটেই সাম্ৰাজ্যকে পোন্ধৰ খন চুবা বা প্ৰদেশত ভাগ কৰিছিল। সকল চুবাতে প্ৰায় একে ৰকম শাসন প্ৰণালী চলাইছিল। আজি কালিৰ গভৰ্ণৰৰ দৰে তেতিয়া একোখন নাজিম বা সমৰ বিভাগৰ চিপাহ চালাৰে চুবাৰ প্ৰধান বিষয়া ৰূপে কাম কৰিছিল। এওঁলোকক চুবাদাৰ বোলা হৈছিল। নিজৰ প্ৰদেশৰ শান্তি আৰু শৃঙ্খলাৰ বাবে চুবাদাৰজন দায়ী আছিল। তেওঁক সম্ৰাটে নিয়োগ কৰিছিল আৰু বৰখাস্ত কৰিছিল। চুবাদাৰৰ তলত একোজন দেৱান আছিল। তেওঁ ৰাজহ বিভাগৰ প্ৰধান কৰ্ম্মচাৰী আছিল। বিচাৰ বিভাগৰ কাৰণে কাজী নিয়োগ কৰিছিল। শান্তি ৰক্ষাৰ ভাৰ কটোৱাল বা ফৌজদাৰৰ ওপৰত আছিল। বক্সী আছিল দৰমহাৰ মালিক। মীৰ বহৰ আছিল নাৱ, ডাক আৰু ফেৰাঘাটৰ কৰ্ত্তা। ওৱাকি-নবিচ আছিল চোৰাং চোৱা। বাকিয়া নবিচ আছিল দলিল দস্তাবেজৰ মালিক। কাননগো, পাটৱাৰী এই সকল আছিল ৰাজহ বিভাগৰ কৰ্ম্মচাৰী।

আকবৰৰ শাসন সংস্কাৰৰ ভিতৰত ৰাজহ বিভাগৰ সংস্কাৰেই প্ৰধান। তেওঁ ৰাজহ সচিব টোডৰমলৰ হতুৱাই গোটেই দেশ জৰিপ কৰাইছিল। পথাৰৰ উৎপন্ন শস্যৰ কম-বেছি অনুসৰি মাটি চাৰিটা ভাগত ভগাইছিল আৰু তিনি ভাগৰ এভাগ ৰাজ কৰ নিৰ্দ্ধাৰিত হৈছিল। কৰ নগদ টকাৰে দিব নোৱাৰিলে শস্যেৰে দিলেও হৈছিল। খাজানাৰ নিৰিখ দহ বছৰলৈ বন্ধা হৈছিল।

আগেয়ে ৰাজ কৰ্ম্মচাৰীবোৰে দৰমহাৰ পৰিবৰ্ত্তে জায়গীৰ পাইছিল। সম্ৰাট আকবৰে সেই প্ৰথা গুচাই নগদ ধনেৰে দৰমহা দিয়া নিয়ম কৰে।

আকবৰৰ ৰাজসভা সেই যুগৰ শ্ৰেষ্ঠ গুণী লোক সকলৰ দ্বাৰা

অলঙ্কৃত আছিল। ফৈজী আৰু আবুল ফজল এই দুজন বিখ্যাত বুৰঞ্জীবিদৰ নাম বিশেষ উল্লেখযোগ্য। তেওঁলোক সম্বন্ধত ককাই ভাই। ফৈজী বিখ্যাত পণ্ডিত আৰু আবুল ফজল বিদ্বান, গ্ৰন্থকাৰ আৰু বিষয়কৰ্ম্মত নিপুণ লোক। তেওঁ আকবৰৰ বিশিষ্ট বন্ধু আৰু পৰামৰ্শদাতা আছিল। তেওঁ আকবৰনামা আৰু আইন-ই-আকবৰী নামে দুখন বিখ্যাত গ্ৰন্থ লিখি আকবৰৰ ৰাজত্বৰ বিস্তৃত বিৱৰণ ৰাখি গৈছে। তেওঁ সেই গ্ৰন্থত আকবৰৰ প্ৰতিভা ফুটাই তুলিছে। তেওঁলোকৰ বাহিৰেও অম্বৰৰাজ মানসিংহ আকবৰৰ বিখ্যাত সেনাপতি আছিল। বাদচাহ আকবৰে যোগ্যজনক যে যোগ্যতাৰ পুৰস্কাৰ দিছিল, ৰাজা টোডৰমলেই তাৰ প্ৰমাণ। টোডৰমল অতি নিঃকিন অৱস্থাৰ পৰা নিজৰ যোগ্যতা আৰু কৰ্ম্মক্ষমতাৰ গুণত উন্নতি কৰি সম্ৰাটৰ ৰাজস্ব সচিবৰ পদ পাইছিল। সেনাপতিৰ কাৰ্য্যতো তেওঁ দক্ষতা দেখুৱাইছিল। হাস্যৰসিক বীৰবল আৰু সঙ্গীত বিশাৰদ সুপ্ৰসিদ্ধ তানসেনো আকবৰৰ ৰাজসভাৰ গুণী লোকসকলৰ অন্যতম। ঐতিহাসিক গ্ৰন্থকাৰ বাদাউনি আৰু নিজামুদ্দিনৰ নামো উল্লেখযোগ্য।

আকবৰ বাদচাহ নিৰক্ষৰ আছিল। কিন্তু তীক্ষ্ণ বুদ্ধি আৰু অদ্ভুত স্মৃতিশক্তিৰ কাৰণে তেওঁ লেখাপঢ়া জনা মানুহতকৈয়ো অধিক জ্ঞানী আছিল। জ্ঞান ভাণ্ডাৰৰ সকলো তথ্য সংগ্ৰহ কৰিবলৈ তেওঁৰ অদম্য আগ্ৰহ আছিল। বুৰঞ্জী, ধৰ্ম্মপুথি, কবিতাৰ কিতাপ পণ্ডিত লোকৰ হতুৱাই পঢ়াই তেওঁ শুনিছিল আৰু অসাধাৰণ স্মৃতিশক্তিৰ সহায়ত তেওঁ শুনি যি শিকিছিল, লোকে দেখি বা পঢ়িও তিমান শিকিব নোৱাৰিছিল। সাহিত্য, দৰ্শন আৰু ধৰ্ম সম্পৰ্কে পণ্ডিত সকলৰ তৰ্ক-বিতৰ্ক তেওঁ শুনি ভাল পাইছিল আৰু নিজেও সেইবোৰ আলোচনাত যোগ দিছিল। ৰাজকাৰেঙত সকলো বিষয়ৰ পুথিৰ এটা ডাঙৰ পুথি ভঁৰাল পাতি-

ছিল। সুকুমাৰকলা আৰু সঙ্গীততো তেওঁৰ প্ৰগাঢ় অনুৰাগ আছিল।

আকবৰৰ ৰাজত্বকাল হিন্দী সাহিত্যৰ উন্নতিৰ যুগ। বিখ্যাত কবি আৰু সাধক তুলসীদাসৰ হিন্দী ৰামায়ণ এতিয়াও শ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম্ম-গ্ৰন্থ বুলি সন্মান আৰু আদৰ পায়; তুলসীদাস আকবৰৰ সময়ৰ লোক। আগ্ৰাৰ অন্ধ কবি সুৰদাস এই যুগৰ প্ৰসিদ্ধ কবি। এওঁ-লোকৰ বাহিৰেও আকবৰ বাদচাহৰ সহায় আৰু উৎসাহত কেবাজনো মুছলমান পণ্ডিতে বহুত সংস্কৃত গ্ৰন্থ পাৰ্চী ভাষালৈ অনুবাদ কৰে।

সাম্প্ৰদায়িক উদাৰতা আকবৰ বাদচাহৰ মহৎ গুণ। তেওঁ বুজিছিল যে, হিন্দু মুছলমান সকলো প্ৰজাৰে হৃদয় জয় কৰিব নোৱাৰিলে ৰাজ্য অধিক কাল নিটিকে। অথচ হিন্দু মুছলমানৰ বিৰোধী আচাৰ-নীতিৰ সমিল-মিল কৰা অতি দুৰূহ কাম। তেওঁ এই দুৰূহ কামত কৃতকাৰ্য্য হৈছিল। ৰাজকাৰ্য্যত হিন্দু মুছলমানৰ প্ৰতি ভিন্ন ভাৱ তেওঁ কেতিয়াও পোষণ কৰা নাছিল। তেওঁ হিন্দু ৰজাৰ ছোৱালী বিয়া কৰাইছিল। গুণ দেখি তেওঁ বহুতো হিন্দুক সাম্ৰাজ্যৰ অতি দায়িত্বপূৰ্ণ পদত নিয়োগ কৰিছিল। তেওঁ ৰাজ্যত ঘোষণা কৰিছিল যে, জাতি বৰ্ণ নিৰ্ব্বিশেষে সকলো প্ৰজাই তেওঁৰ পৰা নিৰপেক্ষ আৰু সমান ব্যৱহাৰ পাব। সকলোৱে নিজৰ খুচী মতে ধৰ্ম্ম চৰ্চ্চা কৰিব পাৰিব। ৰজাই কাৰো ধৰ্ম্ম বিশ্বাসত হাত নিদিয়ে।

মুছলমান ৰাজত্বত আন ধৰ্ম্মৰ মানুহে জিজিয়া নামে এবিধ কৰ দিব লাগিছিল। আকবৰে সেই কৰ তুলি দিছিল। হিন্দু তীৰ্থযাত্ৰীয়ে এবিধ কৰ দিব লাগিছিল। তেওঁৰ দিনত সেই কৰো তুলি দিছিল। এইবোৰ কাৰণে হিন্দুবিলাক তেওঁৰ সাম্ৰাজ্যৰ একান্ত হিতৈষী হৈ উঠিছিল আৰু সকলো ঠাইতে শান্তি আৰু শৃঙ্খলা বিৰাজ কৰিছিল।

এজন বিদেশী লিখকে আকবৰৰ চৰিত সম্পৰ্কে লিখিছে—“আকবৰ বাদচাহৰ চৰিতত পৰম্পৰ বিৰোধী গুণৰ সমাবেশ দেখা যায়। তেওঁ সৰল, অমায়িক কিন্তু গহীন-গম্ভীৰ আছিল। তেওঁ মৰমিয়াল আছিল কিন্তু আবশ্যক হলে নিষ্ঠুৰ ব্যৱহাৰো কৰিছিল। নিজৰ মানুহবিলাকে তেওঁক যেনে ভাল পাইছিল তেনে ভয়ো কৰিছিল। তেওঁ শত্ৰুৰ যম আছিল। তেওঁ নিচেই সামান্য লোককো সহানুভূতি দেখুৱাইছিল আৰু বিচাৰত সৰু বৰৰ পাৰ্থক্য নকৰিছিল।”

আকবৰ বাদচাহ সৰুৰে পৰা চুন্নি মুছলমানৰূপে ডাঙৰ হোৱা। কিন্তু সুফী ধৰ্ম্মমতৰ লগত পৰিচয় হৈ তেওঁৰ গোৰামি দূৰ হয়। সকলো বিষয়ে তেওঁৰ গভীৰ জ্ঞান থকা কাৰণে তেওঁৰ ধৰ্ম্মমত অত্যন্ত উদাৰ আছিল। তেওঁ সকলো ধৰ্ম্মৰে তত্ত্ববোৰ শিকিবৰ আগ্ৰহ কৰিছিল। সেই উদ্দেশ্যে ফতেপুৰত তেওঁ ‘ইবাদতখানা’ বা আৰাধনা গৃহ নাম দি ধৰ্ম্মালোচনাৰ কাৰণে এটা বেলেগ ঘৰ সজাইছিল। তাত মাজ ৰাতিলৈকে জৈন, হিন্দু, খৃষ্টান, জৰথুষ্ট্ৰ ধৰ্ম্মৰ পণ্ডিত সকলৰ ধৰ্ম্মৰ ব্যাখ্যা পৰম ধৈৰ্য্যেৰে শুনিছিল। এইবোৰ ধৰ্ম্মৰ মূল তত্ত্ববিলাক লৈ তেওঁ দীন ইলাহি নাম দি বিশ্বধৰ্ম্ম গঢ়িবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। অনেক পণ্ডিতৰ মতে আকবৰ বাদচাহৰ ই এটা ৰাজনৈতিক চতুৰালি। সাম্ৰাজ্যৰ সুশাসন, সাম্ৰাজ্য বিস্তাৰ আৰু দীৰ্ঘকাল স্থায়ী কৰিবৰ সুচলৰ অৰ্থে আকবৰে দীন ইলাহী ধৰ্ম্ম গঢ়িছিল।

‘দীন ইলাহী’ ধৰ্ম্ম যদিও বিশ্বজনীন ভাৱেৰে সৃষ্ট হৈছিল তথাপি জনসাধাৰণে তাক আদৰি লোৱা নাছিল। তাৰ কাৰণ আকবৰে এই ধৰ্ম্ম লবলৈ কাকো বল কৰা নাছিল। এই ধৰ্ম্মৰ কোনো অনুষ্ঠান নাছিল।

ধৰ্ম্ম সংস্কাৰৰ দৰে আকবৰে সমাজ সংস্কাৰতো মন দিছিল। তেওঁ

হিন্দুৰ সতীদাহ প্ৰথা অনুমোদন নকৰিছিল। তিৰোতাক নিজৰ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে পুৰি মাৰিবলৈ তেওঁ নিষেধ কৰিছিল। বাল্য-বিবাহ সমৰ্থন নকৰিছিল। ষোল বছৰৰ কম বয়সৰ লৰা আৰু চৈধ্য বছৰৰ কম বয়সৰ ছোৱালীৰ তেওঁৰ দিনত বিয়া হব নোৱাৰিছিল।

আকবৰ অত্যন্ত পৰিশ্ৰমী আছিল। তেওঁ শাসন কাৰ্য্যৰ সকলো বিভাগতে চকু দিছিল। তেওঁ একেলগে তিনি ঘণ্টাৰ অধিক শুইছিল আৰু কেতিয়াও কোনো কামত ক্লান্তিবোধ নকৰিছিল। আকবৰৰ দৰে বন্ধুৰ প্ৰতি মৰমিয়াল আৰু শত্ৰুৰ প্ৰতি উদাৰ লোক সাধাৰণতে দেখা নাযায়।

ঘৰুৱা অশান্তিৰ কাৰণে সম্ৰাটৰ শেষ জীৱন সুখৰ নাছিল। ১৬০০ খৃষ্টাব্দত তেওঁৰ বৰ পুতেক চেলিম বিদ্ৰোহী হৈ এলাহাবাদত স্বাধীনতা ঘোষণা কৰে। সেই সময়ত আকবৰ দাক্ষিণাত্যত আছিল। তেওঁ লৰালৰিকৈ ৰাজধানীলৈ উভতি আহি ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা বিচাৰি চেলিমলৈ চিঠি দিয়ে। কিন্তু চেলিম ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰিবলৈ অমান্তি হয়। তাৰ উপৰিও আকবৰৰ মন্ত্ৰী আৰু বিশিষ্ট বন্ধু আবুল ফজলক হত্যা কৰায়। ১৫৯৯ খৃষ্টাব্দত তেওঁৰ পুতেক মুৰাদ আৰু দানিয়েলৰ মৃত্যু হয়। এই দুই পুত্ৰৰ শোক আৰু একমাত্ৰ জীৱিত পুত্ৰ চেলিমৰ ব্যৱহাৰত আকবৰে মৰণান্তিক দুখ পায়। অৱশেষত সকলো দুখৰ অন্ত পেলাই ১৬০৫ খৃষ্টাব্দৰ ১৭ অক্টোবৰত মৃত্যুয়ে তেওঁক শান্তি দিয়ে। মৰিবৰ সময়ত তেওঁ চেলিমকে নিজৰ উত্তৰাধিকাৰী নিৰ্ব্বাচিত কৰি থৈ যায়।

ৰাণা প্ৰতাপ

অসাধাৰণ সাহস, স্বাধীনতাৰ প্ৰতি একান্ত অনুৰাগ আৰু অদ্ভুত আত্মত্যাগৰ ক্ষমতা এই কেইটা গুণেই ৰাজপুত জাতিৰ বৈশিষ্ট্য। তেওঁলোকৰ অদ্ভুত বীৰত্বৰ কাহিনীয়ে মধ্য যুগৰ ভাৰত বুৰঞ্জী গৌৰৱোজ্জ্বল কৰি ৰাখিছে।

মেবাৰৰ ৰাণা ৰাজপুত জাতিৰ নেতা। চিত্তোৰৰ ৰাণা সকলৰ বীৰত্বৰ খ্যাতি অতি উজ্জ্বল। ৰাণা কুম্ভই মালৱৰ ৰজা আৰু গুজৰাটৰ চুলতানৰ মিলিত সৈন্যক পৰাস্ত কৰি যি বিশাল জয়স্তম্ভ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল সি আজিও তেওঁৰ অতুল কীৰ্ত্তি ঘোষণা কৰিব লাগিছে। কুম্ভৰ নাতি সংগ্ৰামসিংহই ৰাজপুত শক্তিৰ গৌৰৱ আৰু বঢ়াইছিল। তেওঁ মালৱ আৰু দিল্লীৰ বিৰুদ্ধে ওঠৰ বাৰ যুদ্ধ কৰিছিল আৰু প্ৰত্যেক বাৰতে তেওঁ জয়ী হৈছিল। তেওঁ শত যুদ্ধ বিজয়ী উপাধি ধাৰণ কৰিছিল। তেওঁৰ এটা চকু আৰু এখন হাত যুদ্ধত হেৰুৱাইছিল আৰু গাত আশীটা অস্ত্ৰৰ দাগ আছিল। তেওঁ বাবৰক খেদি ৰাজপুত সাম্ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ কল্পনা কৰিছিল। অৱশেষে বাবৰে কামান-বন্দুক ব্যৱহাৰ কৰি তেওঁৰ কল্পনাত ব্যাঘাত ঘটালে। এই যুদ্ধত পৰাজয় হৈ অলপ দিন পাচতে তেওঁৰ মনৰ দুখত মৃত্যু হয় আৰু ৰাজপুত সাম্ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠাৰ আশা লোপ পায়।

বাদচাহ আকবৰে ভাৰতৰ একচ্ছত্ৰ অধিপতি হোৱাৰ আকাঙ্ক্ষা কৰিছিল। তেওঁৰ সেই আকাঙ্ক্ষা সিদ্ধিৰ বাটত প্ৰতিবন্ধক জন্মাইছিল ৰাজধানীৰ ওচৰৰে শক্তিশালী ৰাজপুত জাতিয়ে। তেওঁ এই কথা বঢ়িয়াকৈ বুজিছিল যে, ৰাজপুত জাতিক হাত কৰিব নোৱাৰিলে তেওঁৰ সংকল্প সিদ্ধিৰ আশা নাই। ৰাজপুত জাতিৰ বল আৰু বুদ্ধিৰ সহায় নহলে ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰনৈতিক আৰু সামাজিক ঐক্য ঘটোৱা অসম্ভৱ। সেই কাৰণে তেওঁ ৰাজপুত জাতিৰ লগত বৈবাহিক সম্বন্ধ ঘটাই, অনেক ৰাজপুতক ৰাজদৰবাৰৰ উচ্চপদ দি ৰাজপুতবোৰৰ ওপৰত আধিপত্য বিস্তাৰ কৰিছিল। কিন্তু মেবাৰৰ গৰ্ব্বিত ৰাণাই জীয়াৰী দি মিত্ৰতা কৰিবলৈকো ঘৃণা কৰিছিল আৰু উচ্চ ৰাজপদ লবলৈকো অস্বীকাৰ কৰিছিল। সেই কথাত খং কৰি আকবৰ বাদচাহে মেবাৰ আক্ৰমণ কৰে আৰু তাৰ ৰাজধানী চিতোৰ অৱৰোধ কৰি ৰাখে। বিখ্যাত সমৰসিংহৰ পুতেক উদয়সিংহ তেতিয়া মেবাৰৰ ৰাণা। তেওঁ জয়মল্ল আৰু পুত্তৰ হাতত ৰাজধানী ৰক্ষাৰ ভাৰ দি পৰ্ব্বতলৈ যায়। ৰাজপুত বীৰ জয়মল্ল আৰু পুত্তই প্ৰাণপণে যুজি প্ৰায় পাঁচ মাহ চিতোৰ ৰক্ষা কৰি আছিল। কিন্তু হঠাৎ এদিন আকবৰৰ গুলিত জয়মল্লৰ মৃত্যু হয়। সেনাপতিৰ মৃত্যু হোৱাত চিতোৰ ৰক্ষী সেনাসকল নিৰুৎসাহ হল। চিতোৰ ৰক্ষা কৰা অসম্ভৱ হৈ উঠিল। তেতিয়া চিতোৰৰ নাৰীসকলে জহৰ ব্ৰত কৰি প্ৰাণত্যাগ কৰিলে আৰু পুৰুষ সকলে হাতত অস্ত্ৰ লৈ বীৰৰ দৰে যুঁজি আকবৰৰ সৈন্যৰ হাতত প্ৰাণ শোধালে।

চিতোৰ নগৰী আকবৰৰ হাতলৈ আহিল। আকবৰে নগৰত সোমাই তাৰ ত্ৰিশ হাজাৰ অধিবাসীক হত্যা কৰালে। আকবৰৰ চৰিত্ৰৰ এই কলঙ্কৰ দাগ চিৰকাললৈ থাকিল। অৱশ্যে এই কথা ইয়াত উল্লেখ থকাটো ভাল হব যে, বাদচাহ আকবৰে ৰাজপুত বীৰ জয়মল্ল আৰু পুত্তৰ দুটা প্ৰতিমূৰ্ত্তি শিলত কটাই আগ্ৰা দুৰ্গৰ দুৱাৰ মুখত দুকালে দুটা ৰাখিছিল।

চিত্তোৰৰ পতন হোৱাত ৰাজপুত অধিনায়ক সকলৰ মনত আতঙ্ক উপস্থিত হল। ৰন্থম্ভোৰ, যশল্মীৰ প্ৰভৃতি ৰাজ্যৰ ৰাজপুত ৰজা সকলে আকবৰত আত্মসমৰ্পণ কৰিলে। প্ৰায় গোটেই ৰাজপুতনা আকবৰৰ পদানত হল। কিন্তু ৰাজপুতনা আকবৰে কেতিয়াও নিজে শাসন কৰা নাছিল। ৰাজপুত জাতি স্বায়ত্ত শাসনৰ অধিকাৰী আছিল।

ৰাজপুতনাৰ ভিতৰত কেৱল মেৱাৰৰ ৰাণাইহে আকবৰত আত্মসমৰ্পণ কৰা নাছিল। ৰাণা কোনো প্ৰকাৰে মোগলৰ ওচৰত মূৰ দোঁৱাবলৈ সম্মত নহ'ল। কিয়নো তেওঁ নামত পৰাধীন হোৱাটোৱো দেশৰ কলঙ্ক বুলি ভাবিছিল। ৰাণা উদয়সিংহই আকবৰৰ ভয়ত পলাই গৈছিল যদিও মোগলত আত্মসমৰ্পণ কৰা নাছিল। ১৫৭২ খৃষ্টাব্দত উদয়সিংহৰ মৃত্যু হয়। তেতিয়া মেবাৰৰ অমাত্য আৰু সেনাপতি সকলে তেওঁৰ পুতেক প্ৰতাপসিংহক ৰাণা পাতি লয়। তেওঁ পিতাকে পতা উদয়পুৰ নগৰত সিংহাসনত উঠি মেবাৰৰ ৰাজপুত সকলক আকবৰৰ বিৰুদ্ধে অস্ত্ৰ ধাৰণ কৰিবলৈ প্ৰস্তুত কৰালে। সাহস, বল, বিক্ৰম আৰু দৃঢ়তাত প্ৰতাপসিংহ. ৰাজপুত বীৰ সকলৰ ভিতৰত অদ্বিতীয় আছিল। বংশগৌৰৱ আৰু জাতিৰ মৰ্য্যাদা ৰক্ষাৰ কাৰণে তেওঁ আজীৱন চেষ্টা কৰিছিল। প্ৰতাপী আকবৰ বাদচাহৰ বিৰোধিতা কৰা প্ৰতাপসিংহৰ পক্ষে সহজ নাছিল। কিয়নো সেই সময়ত ভাৰতত নেলাগে গোটেই পৃথিবীতে আকবৰৰ সমান প্ৰতাপী ৰজা আন এজন নাছিল। তেওঁৰ স্বজাতি ৰাজপুত নেতাসকল আকবৰৰ ফলীয়া আছিল। বৰঞ্চ প্ৰতাপৰ গৰ্ব্ব খৰ্ব্ব কৰিবলৈ তেওঁলোকে আকবৰক উচটাইছিল। জয়পুৰৰ ৰজা মানসিংহ আকবৰ বাদচাহৰ প্ৰধান সেনাপতি আছিল। তেওঁ প্ৰতাপৰ দম্ভালি চূৰ্ণ কৰিম বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল। মেবাৰৰ ৰাজধানী চিত্তোৰ নগৰী তেতিয়া বাদচাহৰ কবলত। ইমান বিলাক প্ৰতিকূল অৱস্থাৰ

মাজতো মহাবীৰ প্ৰতাপসিংহই বাদচাহৰ বিৰুদ্ধে যুঁজিবলৈ সঙ্কুচিত হোৱা নাছিল। এইটোৱেই তেওঁৰ বীৰত্ব আৰু স্বাধীনতা প্ৰিয়তাৰ যথেষ্ট পৰিচয়।

১৫৭৬ খৃষ্টাব্দৰ এপ্ৰিল মাহত বাদচাহে প্ৰতাপ সিংহ দমাবলৈ মানসিংহ আৰু আচফ খাঁক পঠিয়ায়। মোগলৰ পদসেৱী ৰজা মানসিংহই ৰাজপুত স্বাধীনতাৰ শেষ বস্তি নুমাবলৈ সসৈন্যে মেৱাৰলৈ আহিল। বিখ্যাত হলদিঘাট গিৰিসঙ্কটত উভয় পক্ষৰ তুৰ্ধোৰ ৰণ লাগে। ৰাণা প্ৰতাপে অসম সাহসেৰে যুঁজি বাৰে বাৰে মোগলৰ ঠেঁচাত উভতি আহিব লগীয়া হয়। এবাৰ তেওঁ মৃত্যুক ভয় নকৰি জাতিৰ কুলাঙ্গাৰ সেনাপতি মানসিংহক নিজ হাতে বধ কৰাৰ ইচ্ছাৰে শত্ৰুৰ বেহুৰ মাজত সোমাইছিলগৈ। তেওঁৰ জীৱন বিপন্ন হৈছিল। ভাগ্যে এজন ৰাজপুত অনুচৰৰ আত্ম-বিসৰ্জ্জনৰ ফলত তেওঁৰ প্ৰাণ ৰক্ষা পৰে।

কিন্তু অকল সাহস আৰু বীৰত্বেৰে যুদ্ধত জয়লাভ কৰিব নোৱাৰি। তাৰ বাবে সৈন্যবল দৰকাৰ। ৰাজপুত সৈন্য মোগলৰ বিপুল বাহিনীৰ তুলনাত তেনেই তাকৰ। গতিকে ৰাণা প্ৰতাপে হলদিঘাট যুদ্ধত জয়লাভ কৰিব নোৱাৰি দুৰ্গম পৰ্ব্বতত আশ্ৰয় ললেগৈ। তেওঁৰ লৰা তিৰোতা তেওঁৰ লগতে আছিল। তেওঁলোকৰ খোৱা-বোৱা থকা-মিলাৰ ভীষণ কষ্ট হৈছিল। লৰা তিৰোতাই কেতিয়াবা খাব নাপায়। কেতিয়াবা আধাপেটীকৈ খায়। তেওঁলোকৰ কষ্ট দেখিও ৰাণাৰ মনৰ দৃঢ়তা অলপো কোমল নহৈছিল বা নৈৰাশ্যই লগ লোৱা নাছিল। তেওঁ পূৰ্ণ উত্তমে আৰু নতুন উৎসাহেৰে সৈন্য গোটাই জীৱনৰ শেষ দিনলৈকে মেৱাৰ উদ্ধাৰৰ কাৰণে যুদ্ধ কৰিছিল। এদিন নহয়, এমাহ নহয়, এবছৰ নহয়, সুদীৰ্ঘ কুৰি বছৰ এই কামত লাগি আছিল। এই কুৰি বছৰ ৰাণাৰ দিন অতি দুঃখত অতিবাহিত হৈছিল। কিন্তু এদিনলৈকো

বাদচাহৰ ওচৰত সেও হোৱা কথা মনলৈ অহা নাছিল। স্বদেশৰ কাৰণে এনে অদ্ভুত আত্মোৎসর্গৰ কাহিনী পৃথিবীৰ বুৰঞ্জীত পাবলৈ নাই।

ৰাণা প্ৰতাপৰ আজীৱন সাধনা আৰু স্বদেশ উদ্ধাৰৰ কাৰণে আপ্ৰাণ চেষ্টা বিফলে যোৱা নাই। মৃত্যুৰ আগতে তেওঁ ৰাজধানী চিতোৰৰ বাহিৰে মেবাৰৰ সকলো দুৰ্গকে অধিকাৰ কৰিছিল। কিন্তু পূৰ্ব্বপুৰুষ সকলৰ গৌৰৱময়ী ৰাজধানী চিতোৰ উদ্ধাৰ কৰিব নোৱাৰি তেওঁ নিজানত চকু-লো টুকিছিল। শেষ জীৱনত তেওঁ চিতোৰৰ ওচৰৰ পৰ্ব্বতৰ টিঙত বহি চিতোৰৰ ফালে চাই চাই বুকু ভঙা হুমুনিয়াহ পেলাই চকু-লোৰে পিন্ধা কাপোৰ তিয়াইছিল। তেওঁ প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল যে, চিতোৰ উদ্ধাৰ নকৰালৈকে মাটিত শুব আৰু গছ-পাতত খাব। মৰা দিনলৈকে তেওঁ এই প্ৰতিজ্ঞা অতিশয় নিষ্ঠাৰে পালন কৰিছিল।

১৫৯৭ খৃষ্টাব্দত ৰাণা প্ৰতাপসিংহৰ মৃত্যু হয়। তেওঁৰ মৰণ কাহিনী অতি কৰুণ। পুতেক অমৰসিংহ তেওঁৰ দৰে দৃঢ় প্ৰকৃতিৰ নাছিল। তেওঁ বিলাসী আৰু আৰামপ্ৰিয় আছিল। তাকে দেখি তেওঁ মেবাৰৰ ভবিষ্যৎ ভাবি বৰ চিন্তিত হৈছিল। মৃত্যুৰ আগতে তেওঁ অনুচৰ সকলক গোটাই তেওঁলোকৰ পৰা এই প্ৰতিশ্ৰুতি আদায় কৰিছিল, যেন তেওঁলোকে কেতিয়াও মোগলক মেবাৰ সমৰ্পণ নকৰে। অনুচৰ সকলে তেওঁক তেনে অশ্বাস দিয়াতহে ৰাণাৰ আত্মাই শান্তিৰে বিশ্ৰাম লব পাৰিছিল। প্ৰতাপসিংহৰ চৰিত্ৰ ভাৰত বুৰঞ্জীৰ এটা উজ্জ্বল অধ্যায়। তেওঁৰ বীৰত্বৰ কীৰ্ত্তি আজিও সজীৱ হৈ আছে। তেওঁৰ আৰ্হিয়ে অকল ৰাজপুত জাতিকে নহয়, স্বাধীনতাকামী পৃথিবীৰ সকলো দেশৰ লোককে অনুপ্ৰেৰণা যোগাব।

ইয়াতে এই কথা উল্লেখ থকাটো উচিত হব যে, ৰাণা প্ৰতাপৰ এই অপূৰ্ব্ব বীৰত্বই তেওঁৰ প্ৰধান শত্ৰু মোগল বাদচাহ আকবৰৰ বীৰ হৃদয়তো আঘাত কৰিছিল। তেওঁ প্ৰতাপসিংহৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাৰ ভাৱ দেখুৱাই মাজে সময়ে তেওঁৰ সুখ্যাতি বৰ্ণনা কৰিছিল।

ছত্ৰপতি শিৱাজী

এনে বীৰৰ জন্মই সাৰ্থক, যাৰ নাম শুনিলে দেশৰ সকলো মানুহৰে মূৰ দোঁ খায় আৰু যাৰ কথা শ শ বছৰ পাচতো জাতিৰ লৰা তিৰোতা বুঢ়া ডেকা সকলোৱে শুনিবলৈ আগ্ৰহ কৰে।

এতিয়াৰ পৰা প্ৰায় ছাৰে তিনি শ মান বছৰৰ আগতে ভাৰতৰ দক্ষিণে থকা মহাৰাষ্ট্ৰ প্ৰদেশত তেনে এজন বীৰৰ জন্ম হৈছিল। তেওঁৰ নাম শিৱাজী।

১৬৩০ খৃষ্টাব্দত মহাৰাষ্ট্ৰ প্ৰদেশৰ পুনা জিলাৰ এটা পৰ্ব্বতীয়া দুৰ্গত এই মহাবীৰৰ জন্ম হয়। তেওঁৰ বাপেকৰ নাম শাহজী আৰু মাকৰ নাম জীজীবাঈ। শাহজীৰ পুনাত বহুত মাটি বাৰী আছিল। জীজীবায়ে পুতেকৰ সৈতে পুনাত বাস কৰিছিল। শাহজীয়ে পাচত আৰু এগৰাকী তিৰোতা বিয়া কৰাই প্ৰথমে আহম্মদাবাদৰ আৰু পাচত বিজাপুৰ চুলতানৰ চাকৰি কৰি কৰ্ম্মস্থানত বাস কৰিছিল। পুনাত দাদাজী কোণ্ডদেৱ নামে এজন দূৰদৰ্শী আৰু তেজী বামুণ তেওঁলোকৰ অভিভাৱক আছিল।

সৰুৰে পৰা শিৱাজী দুৰ্দ্দান্ত প্ৰকৃতিৰ আৰু তীক্ষ্ণ বুদ্ধিৰ লৰা আছিল। তেওঁ দল গঢ়াত ওস্তাদ আছিল। পঢ়ি শুনি পণ্ডিত হোৱাৰ তেওঁৰ আকাঙ্খা নাছিল। তেওঁ হুৰাহুৰি আৰু মৰামৰি

কৰি ভাল পাইছিল। লোকৰ বস্তু কাঢ়ি অনা আৰু কথা নুশুনিলে মৰামৰি কৰা, এইবোৰ আছিল তেওঁৰ ল'ৰা ধেমালি। ক্ৰমে যেতিয়া বয়স বঢ়াৰ লগে লগে বল বিক্ৰম আৰু সাহস বাঢ়িল তেতিয়া তেওঁ শক্তিশালী মাৱালী খেতিয়কবোৰক লৈ এটা যুদ্ধত নিপুণ ফৌজ তৈয়াৰ কৰিলে। মাৱালীবোৰৰ গাত ভীমৰ দৰে বল আছিল। তেওঁলোক কষ্টসহিষ্ণু আছিল আৰু সমৰ কৌশলত নিপুণ আছিল। এই ফৌজ লৈ তেওঁ ডেকা কালত মহাৰাষ্ট্ৰ প্ৰদেশৰ কেটামান পৰ্ব্বতীয়া দুৰ্গ অধিকাৰ কৰে আৰু ভাৰতত এখন স্বাধীন হিন্দু ৰাজ্য স্থাপনৰ সঙ্কল্প কৰে।

সেই উদ্দেশ্যে তেওঁ কঙ্কন প্ৰদেশৰ এটা অংশ আৰু জাওলি ৰাজ্য অধিকাৰ কৰে। এইবোৰ ঠাই বিজাপুৰৰ চুলতানৰ অধীন আছিল। বিজাপুৰ চুলতানৰ তেতিয়া আগৰ প্ৰতাপ নাই। তেওঁ মোগল সম্ৰাটৰ অধীন। তথাপি মৰা হাতীৰ দাম লাখ টকা বুলি মানুহে কয়। শিৱাজীৰ এই উৎপাত তেওঁ সহ্য নকৰিলে। তেওঁ আফজল খাঁ নামে এজন সেনাপতিৰ লগত দহহেজাৰ অশ্বাৰোহী সৈন্য পঠিয়াই ছল কৰি শিৱাজীক বন্দী 'বা হত্যা কৰিবলৈ কৈ পঠালে। বিজাপুৰৰ চুলতানাই সেনাপতিক কলে—শুনিছোঁ, শিৱাজীৰ মাৱালী সৈন্যবোৰ যমদূতৰ দৰে। মোগল বাদচাহৰ লগত যুঁজি আমাৰ বহুত সৈন্য হানি হৈছে। আৰু সৈন্য ক্ষয় কৰি সমুখ যুদ্ধ কৰাৰ দৰ্কাৰ নাই। কলে কৌশলে কাৰ্য্য উদ্ধাৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিবা। মুখত ভাল দেখুৱাই শিৱাজীক ভুলাই হাত কৰি হয় বন্দী, নহয় হত্যা কৰি গুচি আহিবা।"

আফজল খাঁই 'বহুত আচ্ছা' বুলি কৈ চেলাম কৰি যুদ্ধ যাত্ৰা কৰিলে। তুলজাপুৰ মাৰাঠা বিলাকৰ প্ৰধান তীৰ্থ। তাত ভৱানী দেৱীৰ মন্দিৰ আছিল। আফজল খাঁ সসৈন্যে আহি প্ৰথমে এই মন্দিৰ ভাঙিলে আৰু তাৰ বিগ্ৰহ ভৱানী দেৱীক পিহি গুৰি

কৰিলে। মাৰাঠাবোৰৰ খঙত দাঁত কড়্‌কড়াই উঠিল। কিন্তু আফজল খাঁৰ কাৰ্য্যত বাধা নিদিলে।

মাৰাঠাবোৰক মনে মনে থকা দেখি আফজল খাঁৰ সাহস বাঢ়িল। মনত ভাবিলে, পৰ্ব্বতীয়া নিগনি ভয়ত শিলৰ ফাটত সোমাইছে। তাৰ পৰা গৈ তেওঁ চাতাৰাৰ দশ ক্ৰোশ উত্তৰৰ বাই নামে ঠাইত ছাউনী পাতিলে।

কিয়নো শিৱাজী আছিল প্ৰতাপগড় দুৰ্গত। বাই প্ৰতাপগড়ৰ ওচৰত। তাৰ পৰা তেওঁ শিৱাজীৰ ওচৰলৈ কটকী পঠালে। উভয় পক্ষৰ মাজত কথা-বাৰ্ত্তা হৈ এইটো স্থিৰ হ'ল যে, বাই আৰু প্ৰতাপ গড়ৰ মাজ ঠাইত সন্ধিৰ চৰ্ত্ত আলোচনা হব। তালৈ প্ৰত্যেকে দুজনকৈ মাত্ৰ অনুচৰ লৈ আহিব। সেইমতে মাজ ঠাইত দৰবাৰৰ আয়োজন হল। আফজল খাঁ তালৈ আহি আগতে বহি আছিল। শিৱাজীও অলপ পাচত আহি পালে। তেওঁৰ সঙ্কুচিত খোজ; যেন বৰ ভয় খাইছে।

খাঁ চাহাব ছ ফুট চাৰি ইঞ্চি ওখ প্ৰকাণ্ড মানুহ। শিবাজী পাঁচ ফুট চাৰি ইঞ্চি ওখ কটীয়া মানুহ। আফজল খাঁই আগবাঢ়ি আহি শিৱাজীক আদৰ কৰাৰ ছলেৰে বুকুৰ মাজত সুমুৱাই ললে। শিৱাজী আফজল খাঁৰ থুতৰিৰ তলতে লুকাল।

আফজল খাই শিৱাজীক টেঁটুত চেপি ধৰিলে। শিৱাজীৰ উক্‌মুকনি লাগিল। বুদ্ধিত শিৱাজী অধিক চতুৰ। তেওঁ তেতিয়া চোলাৰ আস্তিনত লুকাই নিয়া 'বাঘ-নখ' নামৰ অস্ত্ৰেৰে আফজল খাঁৰ পেটৰ নাড়ী-ভুৰি বাহিৰ কৰিলে। আফজল খাঁ চিঞৰি মাটিত ঢলি পৰিল। শিৱাজীৰ লগত যোৱা অনুচৰ দুজনে তৎক্ষণাৎ তেওঁৰ মূৰ কাটি দুছেও কৰিলে।

বাঘ-নখ এবিধ মাৰাঠী অস্ত্ৰ। ইয়াক হাতৰ মুঠিতে লুকাই ৰাখিব পাৰি। বাঘৰ নখৰ দৰে চোকা ইয়াত ইস্পাতৰ পাচোটা আকোঁৰা নখ থাকে।

টেঙৰালি কৰিবলৈ যাওঁতে ধূৰ্ত্ত আফজল খাঁৰ এইদৰে শোচনীয় মৃত্যু হল। শিৱাজীৰ নিৰ্দ্দেশত মাৰাঠা সৈন্যই 'হৰ হৰ মহাদেউ' ধ্বনি কৰি হঠাৎ বাই ছাউনী আক্ৰমণ কৰিলে। মাৰাঠা সৈন্যৰ তৰোৱালৰ কোবত তিনি হাজাৰ বিজাপুৰী সৈন্য মৰিল। বাকী-বোৰে কাবৌ কোকালি কৰি ক্ষমা খোজাত প্ৰাণে নামাৰিলে। বিজাপুৰী গুলী বাৰুদ, হাতী, ঘোৰা, উট, কাপোৰৰ বস্তা, নগদ আৰু মণি মাণিক্যৰ মূল্য ধৰি দেড় লাখ টকা আৰু পৰ্ব্বতাকাৰ ৰচদ পাতি মাৰাঠাবোৰে পালে। এই বোৰ পাই মাৰাঠা সৈন্য ওফন্দি উঠিল। শিৱাজীৰ যশ মান চাৰিওফালে বিয়পি পৰিল।

আওৰঙ্গজেৱ তেতিয়া দিল্লীৰ বাদচাহ। তেওঁ ৰাজপাট পোৱাৰ আগেয়ে দাক্ষিণাত্যৰ চুবাদাৰ আছিল। তেতিয়াই শিৱাজীয়ে মোগল অধিকাৰত থকা ঠাই লুটপাট কৰিছিল। তেওঁ শিৱাজীক দমাব লাগে বুলি তেতিয়াই ভাবিছিল। কিন্তু সিংহাসনৰ কাৰণে ভাই ককাইৰ লগত যুদ্ধ কৰিব লগীয়া হোৱাত তেওঁ সেই সংকল্প কাৰ্য্যত পৰিণত কৰিব পৰা নাছিল। ভ্ৰাতৃ-বিৰোধৰ অন্ত পেলাই যেতিয়া তেওঁ সিংহাসনত বাহিল, তেতিয়া শিৱাজীক শাস্তি দিয়া দৰকাৰ বুলি ভাবিলে আৰু এই উদ্দেশ্যে চায়েস্তা খাঁক দাক্ষিণাত্যৰ চুবাদাৰ পাতি কৈ পঠালে যে, দিনক দিনে শিৱাজীৰ শক্তি বাঢ়ি গৈছে; তেওঁক ইমানতে দমাব লাগে।

১৬৬৩ খৃষ্টাব্দত চায়েস্তা খাঁই লগত ৰাজপুত বীৰ যশোবন্ত সিংহ আৰু অসংখ্য সৈন্য-সামন্ত লৈ শিৱাজীৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ যাত্ৰা কৰি পুণা অধিকাৰ কৰিলে। চায়েস্তা খাঁ পুণাত শিৱাজীৰ ঘৰতে থাকিবলৈ ললে। বাল্য কালৰ অসংখ্য স্মৃতি মণ্ডিত সেই ঘৰ মুছলমানে থাকিবলৈ লোৱা দেখি শিৱাজীৰ মনত দুখ। কিন্তু বল কৰি শত্ৰুক খেদাৰ উপায় নাই। তেওঁ এটা বুদ্ধি সাজিলে।

তেওঁ এদিন বাছি বছা বছা চাৰি শ মাৰাঠা সৈন্য লগত লৈ

হাতত সাৰে ভৰিত সাৰে মোগলৰ ছাউনীত সোমাল। অসংখ্য প্ৰহৰীয়ে কোন বুলি সোধাত উত্তৰ দিলে, আমি তহঁতৰে মানুহ।

তেতিয়া ৰমজান মাহ। মুছলমানবোৰে দিনটো লঘোনে থাকি ৰাতি পেট পূৰাই খাই টোপনিত লাল কাল! সেই সুযোগতে তেওঁ চায়েস্তা খাঁ থকা ঘৰত সোমাল। সেই ঘৰত তেওঁ সকৰ পৰা ডাঙৰ হৈছে। তাৰ অন্ধি সন্ধি সৰ-সুৰঙা সকলো তেওঁৰ জনাজাত। ঘৰত সোমাই তেওঁ চায়েস্তা খাঁৰ পুতেক এজনক কাটিলে। তাৰ পাচত সেনাপতিৰ শোৱনি কোঠাত সোমাল। বেগম সকলে সাৰ পাইছে। নবাব কিন্তু তেতিয়াও টোপনিত লাল কাল। বেগম সকলে গোল মাল কৰা শুনি তেওঁ সাৰ পালে। সাৰ পাই তেওঁ হাতত অস্ত্ৰ লোৱাৰ আগতেই শিৱাজীয়ে মাৰিলে তৰোৱালৰ কোব। তৎ মৎ নেপাই তেওঁ খিৰিকীৰে পলাল। ভাগ্য ভাল যে, তৰোৱালৰ কোব তেওঁৰ গাঁত নালাগিল। কিন্তু সোঁহাতৰ আঙ্গুলি এটা লোধাই কোনো গতিকে প্ৰাণ ৰক্ষা কৰিলে।

এই দুঃসম্বাদ আওৰঙ্গজেৱ বাদচাহে পালে। তেওঁ সেই সময়ত কাশ্মীৰ ভ্ৰমণলৈ যাবৰ উদ্যোগ কৰিছিল। তেনেতে চায়েস্তা খাঁৰ লাঞ্ছনাৰ কথা শুনি প্ৰধান মন্ত্ৰীক মাতি অতিশয় ঘৃণাৰে কলে—“চায়েস্তা খাঁক বঙ্গ দেশলৈ পঠোৱা। মই সেই পাষণ্ডৰ মুখ নাচাওঁ। সি কলীয়াপানী বঙ্গদেশৰহে উপযুক্ত নবাব।”

বাদচাহী আমোলত নবাব-বাদচাহ সকলে বঙ্গদেশক ইমান ঘৃণা কৰিছিল যে, বঙ্গদেশক ভাৰতৰ কলীয়াপানী নাম দিছিল।

মোগলক জিনি শিৱাজীয়ে ৰজা উপাধি ললে।

বাদচাহে ইয়াৰ পিচত শিৱাজীক দমাবলৈ সেনাপতি জয়সিংহক পঠালে। তেওঁৰ লগত পঠালে দিলিৰ খাঁক আৰু বছা বছা পঞ্চাশ হাজাৰ সৈন্য আৰু ভাল ভাল অস্ত্ৰ। এওঁলোকে মহাৰাষ্ট্ৰত সোমাই মাৰাঠা বীৰক যেতিয়া চাৰিওফালে ঘেৰি ধৰিলে, তেতিয়া শিৱাজীয়ে ছুৰি

যুঁজি কৰাৰ উপায় নেদেখিলে। ৰাজনীতিত অভিজ্ঞ সেনাপতি জয়সিংহ হিন্দু; তেওঁক ফাঁকি ফুঁকা দিয়াও টান। গতিকে শিৱাজীয়ে বহুতো দুৰ্গ বাদচাহক এৰি দি পৰাজয় স্বীকাৰ কৰি জয়সিংহৰ লগত সন্ধি কৰিলে। বাদচাহৰ লগত বিজাপুৰ চুলতানৰ বহু দিনৰ শত্ৰুতা আছিল। শিৱাজীয়ে বিজাপুৰৰ বিৰুদ্ধে বাদচাহক সহায় কৰিম বুলি জয়সিংহক কথা দিলে। কিন্তু এই কথা স্পষ্টকৈ জনালে যে, বাদচাহে দিয়া খিতাপ তেওঁক নালাগে বা বাদচাহৰ অধীনত সেনাপতি হৈ তেওঁ আদেশ পালন কৰিব নোৱাৰে।

জয়সিংহ শিৱাজীৰে সৈতে তাৰপৰা বিজাপুৰ আক্ৰমণ কৰিবলৈ গ'ল। কিন্তু বিজাপুৰী চৰ্দ্দাৰবোৰে ঘৰুৱা কন্দল মিটমাট কৰি জোঁট বান্ধি মোগলৰ সেনাক আক্ৰমণ কৰিলে। জয়সিংহই দেখিলে যে, এই মিলিত দলক পৰাজয় কৰা টান। তেতিয়া তেওঁ তাৰ পৰা উভতি আহিল। তেওঁৰ দৃঢ় ধাৰণা হ'ল যে কিবা স্বৰূপে শিৱাজী আৰু বিজাপুৰী সৈন্য লগ লাগিলে বাদচাহে দাক্ষিণাত্যৰ পৰা টালি টোপোলা বান্ধিব লাগিব।

তেওঁ এই কথা বাদচাহক জনালে আৰু শিৱাজীক দাক্ষিণাত্যৰ পৰা আঁতৰাবৰ চেষ্টা কৰিব ধৰিলে। জয়সিংহই শিৱাজীক আগ্ৰালৈ পঠিয়াবৰ কাৰণে নানা প্ৰকাৰে ফুচুলাবলৈ ধৰিলে। তেওঁ কলে "বাদচাহ এতিয়া আপোনাৰ বন্ধু। আপোনাৰ লগত দেখা-সাক্ষাৎ হলে বাদচাহ বড় খুচি হব। আপুনি নিশঙ্ক চিত্তে আগ্ৰালৈ যাওক। মই কৈছোঁ, আপোনাৰ ভাল হব। ভয় বা আশঙ্কা কৰিবৰ একো কাৰণ নাই। মই আপোনাক অভয় দিছোঁ। দাক্ষিণাত্য শাসন কৰাৰ কাৰণে বাদচাহক এজন ভাল মানুহ লাগে। আপুনি সম্পূৰ্ণ উপযুক্ত লোক হব বুলি মই লিখিছোঁ, তেওঁ আপোনাক আগ্ৰহেৰে সেই পদ যাচিব। ৰাজনীতিত চুলি পকা হিন্দু ৰজা জয়সিংহৰ কথাত শিৱাজীৰ মন গলিল।

জয়সিংহই এই কথা বাদচাহক জনালে। জয়সিংহৰ চিঠি পাই আওৰঙ্গজেৱে বাট খৰচৰ কাৰণে এক লাখ আচৰফি বা সোণৰ মোহৰ পঠিয়াই শিৱাজীক আগ্ৰালৈ মাতি পঠিয়ালে। বাদচাহে মাতি পঠিওৱাত তেওঁ যাবলৈ প্ৰস্তুত হল।

শিৱাজী আগ্ৰালৈ গল। লগত গল বৰ পুতেক শম্ভুজী, সাত জন বিশ্বাসী বিষয়া আৰু চাৰি হাজাৰ মাৰাঠা সৈন্য,

আগ্ৰাৰ ওচৰ পাওঁতে জয়সিংহৰ পুতেক ৰামসিংহই তেওঁক আগবঢ়াই নিলে। দহ জন বিশ্বাসী সৈন্য আৰু পুতেক শম্ভুজীৰে সৈতে তেওঁ বাদচাহ আওৰঙ্গজেৱৰ দৰবাৰত উপস্থিত হল। বাকী সৈন্যবোৰ ছাউনী পাতি থাকিল। শিৱাজীয়ে বাদচাহক যথাবিধি কুর্ণিচ কৰি পোন্ধৰ শ সোণৰ মোহৰ 'নজৰ' দিলে।

বাদচাহে সাদৰ সম্ভাষণ জনাই বহিবলৈ ক'লে। দৰবাৰৰ তৃতীয় শাৰীত তেওঁৰ আসন নিৰ্দ্দিষ্ট হ'ল। এই কথাতে তেওঁ বৰ বেয়া পালে। তেওঁ ইয়াক অপমান বুলি ধৰি চিঞৰি ইয়াৰ প্ৰতিবাদ জনালে। দৰবাৰত হুলস্থুল লাগিল। শিৱাজী মূৰ্চ্ছা গল। বাদচাহে সুধিলে, "কি হৈছে?" ৰামসিংহই কলে, বনৰ বাঘ; বাদচাহৰ দৰবাৰৰ তপত বতাহ সহ্য হোৱা নাই। সেই কাৰণে মূৰত অলপ গৰম উঠিছে।"

অচেতন অৱস্থাতে শিৱাজীক দৰবাৰ ঘৰৰ পৰা আঁতৰাই নিয়া হ'ল। চেতন পাই তেওঁ দেখিলে যে, তেওঁ বাদচাহৰ বন্দী। অসংখ্য প্ৰহৰীয়ে তেওঁক পহৰা দিছে। তেওঁ বৰ অনুশোচনা হল।

শিৱাজীয়ে বাদচাহক জয়সিংহৰ প্ৰতিশ্ৰুতি আৰু বিজাপুৰৰ বিৰুদ্ধে তেওঁৰ সহায়ৰ কথা কলে। আৰু কলে যে তেওঁক আটক কৰি ৰখাৰ পৰা বাদচাহৰ কি লাভ হব? বৰং এৰি দিলে তেওঁ বিজাপুৰ আৰু গোলকুণ্ডা জয় কৰি বাদচাহক দিব। জয়সিংহে শিৱাজীক বন্দী কৰাত বেয়া পাইছিল। তেওঁ বাৰম্বাৰ শিৱাজীক

এৰি দিবলৈ বাদচাহক অনুৰোধ কৰিছিল। তাৰ উত্তৰত বাদচাহে তেওঁক জনাইছিল যে, “ইমান ব্যস্ততাৰ কাৰণ কি? কিছুদিন যাওকচোন।”

সহজতে আৰু সোনকালে মুক্তিৰ আশা নেদেখি শিৱাজীয়ে চতুৰালি কৰিলে। তেওঁ প্ৰচাৰ কৰিলে যে, তেওঁ বৰ টান বেমাৰ। আৰোগ্য প্ৰাৰ্থনা কৰি তেওঁৰ সন্ন্যাসী ফকিৰৰ দোৱা আৰু বামুণ-পণ্ডিতৰ আশীৰ্ব্বাদ বিচাৰিব। সেই অৰ্থে ভাৰে ভাৰে তেওঁ মিষ্টান্ন বিলাব। এই দৰে প্ৰচাৰ কৰি তেওঁ পাচিয়ে পাচিয়ে মিঠাই তেওঁ থকা ঘৰৰ পৰা পঠিয়াব ধৰিলে। এই কাম এদিন দুদিন নহয়। কেবাদিনো চলিল। প্ৰথম প্ৰথম পহৰাৱালাবোৰে পাচিৰ ঢাকনি গুচাই ভিতৰত কি আছে চাইছিল। কিন্তু সদায় একে বস্তুকে দেখি পাচলৈ নোচোৱা হ’ল। সেই সুযোগতে এদিন দুটা ঢাকনি থকা পাচিত উঠি শিৱাজী আৰু পুতেক শম্ভূজী বন্দী দশাৰ পৰা মুকলি হৈ বাহিৰ ওলাল।

শিৱাজীৰ লগত যি ফৌজ আছিছিল বাদচাহৰ হুকুমত আগেয়ে নিজৰ দেশলৈ উভতি গৈছিল।

চতুৰ শিৱাজীয়ে দক্ষিণলৈ নগৈ পূৱ ফালে মথুৰা, বৃন্দাবন, কাশী হৈ উৰিষ্যালৈ গ’ল। আৰু উৰিষ্যাৰ পৰা কৰ্ণাট প্ৰদেশৰে গৈ গৈ ১৬৬৬ খৃষ্টাব্দৰ ডিচেম্বৰ মাহতহে নিজৰ দেশত উপস্থিত হল। বাদ-চাহৰ চৰে শিৱাজীক পিয়া-পি দি বিচাৰিছিল; আৰু ধৰি দিওঁতাক পুৰস্কাৰ দিম বুলি ঘোষণা কৰিছিল। কিন্তু চৰবোৰৰ বেছি ভাগ গৈছিল দক্ষিণলৈ। তেওঁ গৈছিল পূৱলৈ। তদুপৰি শিৱাজী কেতিয়াবা হৈছিল ফকিৰ। কেতিয়াবা হৈছিল সদাগৰ। কেতিয়াবা হৈছিল ঘোঁৰা-বেপাৰী। অকস্মাৎ কেতিয়াবা কাৰবাৰ হাতত ধৰা পৰা যেন দেখিলে হীৰা-জহৰত ভেটী দি ৰক্ষা পৰিছিল।

শিৱাজী মহাৰাষ্ট্ৰ প্ৰদেশত উপস্থিত হোৱা শুনি আত্মীয়-স্বজন

আৰু মহাৰাষ্ট্ৰ প্ৰদেশৰ জন-সাধাৰণ আনন্দত অধীৰ হল। এইবাৰ তেওঁ সকলো শক্তি, তেজ আৰু বুদ্ধি একেলগ কৰি বাদচাহৰ বিৰুদ্ধে উঠিল। গোটেই মাৰাঠা ৰাজ্যতে যুদ্ধৰ উত্তেজনা প্ৰকাশ পালে। শিৱাজীয়ে কালী নাগৰ দৰে সহস্ৰ ফেট তুলি বাদচাহক খুটিবলৈ খেদি গল। বাদচাহৰ অধীন সমৃদ্ধিশালী চুৰাট বন্দৰ লুট কৰিলে আৰু খান্দেশ প্ৰদেশৰ পৰা চৌথ আদায় কৰিলে। আগৰ জয়সিংহৰে সৈতে সন্ধি কৰি বাদচাহক দিয়া দুৰ্গবোৰ পুনৰ দখল কৰিলে। বাদচাহে বাৰে বাৰে শিৱাজীৰ বিৰুদ্ধে অভিযান পঠিয়াই ব্যৰ্থ হল; শিৱাজীৰ গাৰ নোম এডালকে লবাব নোৱাৰিলে। যেন নেগুৰ কাটি বাঘহে এৰি দিয়া হ'ল।

১৬৭০ খৃষ্টাব্দত শিৱাজী ৰায়গড়ত মহা সমাৰোহেৰে ৰাজপাটত উঠি মাৰাঠা জাতিৰ স্বাধীন নৰপতি বুলি ঘোষণা কৰিলে। ৰাজধানীত স্বাধীনতাৰ পতাকা উৰিল। গোলকুণ্ডা আৰু বিজাপুৰৰ চুলতানৰ লগত আওৰঙ্গজেৱৰ বিৰুদ্ধে সন্ধি কৰিলে। দাক্ষিণাত্যৰ বাদচাহৰ অধিকাৰত থকা জিঞ্জি, ভেলোৰ আৰু বেলাৰি অধিকাৰ কৰাতো বাদচাহ মনে মনে থাকিল।

ইয়াৰ পাচতো আওৰঙ্গজেৱ বাদচাহৰ জীৱিত কালত মাৰাঠা সৈন্যই এদিনলৈকো শান্তিত কটাবলৈ দিয়া নাছিল। মৰণ কালত তেওঁ অনুতাপ কৰি কৈছিল—“ৰাজ্যৰ শাসক ৰজা সকলো সময়তে, সকলো কামতে সতৰ্ক থাকিব লাগে। সামান্য ভুলৰ কাৰণে ৰজাই গোটেই জীৱন অনুতাপ কৰিব লগীয়া হব পাৰে। অলপ অসাৱধানৰ কাৰণে শিৱাজীয়ে পলাবৰ সুযোগ পালে। তাৰ কাৰণে মোৰ জীৱন ব্যাপী যুদ্ধ কৰোঁতেই গ'ল। কত টকা কত জীৱ এইবোৰ যুদ্ধত যে হানি হ'ল তাৰ লেখ দিব নোৱাৰি।”

১৬৮০ খৃষ্টাব্দত মাৰাঠা দেশৰ স্বাধীন ৰজা ছত্ৰপতি শিৱাজীৰ মৃত্যু হয়।

এতিয়ালৈকে ভাৰতবৰ্ষত যি কেইজন মহাপুৰুষৰ জন্ম হৈছে, শিৱাজী তেওঁলোকৰ এজন। সামান্য মাৱালি চৰ্দ্দাৰ শিৱাজীয়ে নিজৰ প্ৰতিভাৰ বলেৰে এখন স্বাধীন হিন্দু ৰাজ্য স্থাপন কৰি তাৰ ৰজা হোৱাটোৱে ডাঙৰ কথা। তাৰ উপৰি ঐশ্বৰ্য্য আৰু শক্তিত, মোগল সম্ৰাট সকলৰ ভিতৰত শীৰ্ষস্থান অধিকাৰ কৰা পৰধৰ্ম্ম-বিদ্বেষী বাদচাহ আওৰঙ্গজেৱৰ শক্তিক নেওচি হিন্দু স্বাধীন ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰাটো বিস্ময়ৰ কথা। মাৰাঠা জাতিক শক্তিমন্ত কৰি গঢ়ি তোলা শিৱাজীৰ অন্যতম কীৰ্ত্তি। তেওঁ মাৰাঠা জাতিক শক্তিৰ যি প্ৰেৰণা দি গৈছিল, সেই শক্তি তেওঁ মৰাৰ দেৰ শ বছৰ পাচলৈ ভাৰতৰ প্ৰধান শক্তিৰূপে বিৰাজ কৰিছিল।

শিৱাজীৰ সাহস, উপস্থিত বুদ্ধি, কষ্টসহিষ্ণুতা আৰু সমৰ কৌশল অতি প্ৰশংসাৰ যোগ্য। তেওঁ নিষ্ঠাবান হিন্দু আছিল; কিন্তু পৰৰ ধৰ্ম্মক শ্ৰদ্ধা কৰিছিল। তেওঁ কেতিয়াও বিধৰ্ম্মীক অত্যাচাৰ কৰা নাই। কোৰান পুথি অকস্মাৎ কেতিয়াবা তেওঁৰ হাতত পৰিলে অতিশয় শ্ৰদ্ধাৰে তেওঁ তেওঁৰ মুছলমান অনুচৰক দিছিল। তেওঁ সদায় তিৰোতাক সম্মান কৰিছিল। কোনো লোকে তিৰোতাৰ মৰ্য্যাদা বা সম্ভ্ৰম নষ্ট কৰা শুনিলে তেওঁ তাক কেতিয়াও ক্ষমা নকৰিছিল। স্বদেশ আৰু স্বধৰ্ম্মৰ কাৰণে তেওঁ কৰা কামৰ আহি যাউতিযুগীয়া। স্বদেশ আৰু স্বধৰ্ম্মক পৰাধীনতাৰ পৰা মুক্ত কৰিবলৈ প্ৰথমে তেওঁৰ মহৎ হৃদয়তে ভাৱৰ উদয় হৈছিল আৰু তেওঁৰ জীৱনব্যাপী অক্লান্ত চেষ্টাৰ ফলত সেই সংকল্প সিদ্ধ হৈছে। হিন্দু জাতি তেওঁৰ ওচৰত কৃতজ্ঞ। আজিও শিৱাজীৰ নামত হিমালয়ৰ পৰা কুমাৰিকা অন্তৰীপ লৈকে ভাৰতৰ হিন্দুৰ সিৰত তেজৰ গতি খৰ হয়।

শিখ ধৰ্ম্মৰ আদি কথা

ভাৰতৰ সকলো প্ৰদেশৰ শিখলোকৰ সংখ্যা প্ৰায় ৭০ লাখ। শিখবিলাক ভাৰতৰ এটা প্ৰধান যোদ্ধা জাতি। তেওঁলোকৰ বীৰত্বত মুগ্ধ হৈ কবিয়ে গাইছে :—

পঞ্চ নদীর তীরে
ভক্ত দেহের ৰক্ত লহরী
মুক্ত হইল কিরে ?
লক্ষ বক্ষ চিরে
ঝাঁকে ঝাঁকে প্রাণ পক্ষী সমান
ছুটে যেন নিজ নীড়ে।
বীরগণ জননীরে
রক্ত-তিলক ললাটে পরাল
পঞ্চ নদীর তীরে।

শিখধৰ্ম্মৰ আদি গুৰু নানক। পঞ্চদশ শতিকাত পৃথিবী ব্যাপী ধৰ্ম্ম আন্দোলনৰ সময়ৰ তেওঁ এজন ধৰ্ম্মপ্ৰচাৰক। জন্ম ১৪৬৯ খৃঃত, মৃত্যু ১৫৩৯ খৃঃত। জীৱন কাল ৭০ বছৰ। সৰুৰে পৰা তেওঁৰ ধৰ্ম্মত মতি আছিল আৰু ধৰ্ম্মজ্ঞান লাভ কৰিবৰ উদ্দেশ্যে তেওঁ তিনিবাৰ খোজকাঢ়ি দেশ ভ্ৰমণ কৰিছিল।

প্ৰথমবাৰত ভাৰতৰ পূব অংশ আৰু লঙ্কাদ্বীপ, দ্বিতীয়বাৰত কাশ্মীৰ আৰু হিমালয় পৰ্ব্বত আৰু তৃতীয়বাৰত মক্কা, মদিনা, মেচোপটেমিয়া, চুডান, টাৰ্কি আদি দেশ।

সেই সময়ত ভাৰতৰ সীমান্তৰ দুৱাৰ দলি পঞ্জাব প্ৰদেশৰ হিন্দুবিলাক মুছলমানৰ আক্ৰমণত জুৰুলা হৈছিল। সিহঁতে হিন্দু লৰা তিৰোতাবোৰ গৰুৰ দৰে জাকে জাকে খেদি নি ঘজনী বজাৰত বিক্ৰী কৰিছিল। মোগলবোৰৰ এনে এটা আক্ৰমণত হাজাৰ হাজাৰ হিন্দু নৰ-নাৰীৰ মৃত্যু আৰু দুৰ্গতি দেখি গুৰু নানকৰ মনত বৰ আঘাত লাগিল। তেওঁ কয় "হে ভগবান! এই মানুহবোৰৰ দুখ দেখি কষ্ট হোৱা নাইনে? হে সৃষ্টি কৰ্ত্তা! সকলো মানুহেই তোমাৰ সৃষ্টি। কিন্তু সিংহৰ দৰে শক্তিমন্তই ভেৰাৰ দৰে ভীৰু আৰু দুৰ্ব্বলক আক্ৰমণ কৰিলে তাৰ ৰখীয়াই প্ৰতিবাদ কৰা উচিত নহয় নে?"

গুৰু নানকৰ ধাৰণা হৈছিল যে, মুছলমান সকলে ৰাজনৈতিক মইমতালিত অন্ধ হৈ ধৰ্ম্মলৈ পিঠি দিছিল আৰু হিন্দুবিলাকে কু-সংস্কাৰ আৰু জাতিভেদৰ প্ৰাচীৰ ভেদ কৰি ধৰ্মক-দেখা নাই। সেই ভাবি দুয়োৰ্ম্মধৰ মিল ৰাখি হিন্দু মুছলমান উভয়কে প্ৰকৃত ধৰ্ম্মৰ পোহৰ বিলাবলৈ তেওঁ প্ৰচাৰ কৰিলে—"ঈশ্বৰ এজন। তেওঁ সকলোৰে পিতা। গতিকে মানুহে মানুহক ভাইৰ দৰে দেখিব লাগে। তেওঁৰ নাম লব লাগে। তেওঁৰ সৃষ্ট জীৱৰ সেৱা কৰিব লাগে আৰু তেওঁত আত্মসমৰ্পণ কৰিব লাগে। তেওঁৰ সৃষ্ট জীৱক যি ভাল পায়, তাক তেওঁ ভাল পায়। ধৰ্ম-চৰ্চ্চা কৰিবলৈ সন্ন্যাসী বা উদাসীন হোৱাৰ একো আৱশ্যক নাই। লৰা-তিৰোতাৰ লগত থাকিও ধৰ্মৰ চৰ্চ্চা কৰিব পাৰি। পৰিশ্ৰম কৰি সাধু ভাৱে জীৱিকা অৰ্জ্জন কৰিব লাগে।" এইবোৰ কথা তেওঁ ৰাজহুৱা সভা পাতি প্ৰচাৰ কৰিছিল। সেই সভাবোৰক সঙ্গত বুলিছিল। কালত এই সঙ্গতবোৰেই জাতীয়

চৈতন্য বোধৰ আৰু পোহৰ বিতৰণৰ কেন্দ্ৰৰূপে পৰিণত হয়। তেওঁৰ মতানুবৰ্ত্তী সকলক 'শিখ' (বা শিষ্য)। বুলিছিল।

এইৰূপে শিখধৰ্ম্মৰ প্ৰতিষ্ঠা হ'ল।

নানকৰ পিচৰ জনা গুৰুৰ নাম অঙ্গদ। (১৫০৪-১৫৫২ খৃঃ) তেওঁৰ আগৰ নাম লেহেনা আছিল। তেওঁ ঘৰ পাতি থকা শিখ আছিল। গুৰু নানকৰ দুজন পুতেক আছিল। তেওঁলোক উদাসীন আছিল। গুৰু নানকে পুতেক সকলক গুৰু নাপাতি লেহেনাক অঙ্গদ নাম দি গুৰু পদত অভিষেক কৰায় ১৫৬০ খৃঃত।

গুৰু অঙ্গদে নানকে দিয়া ধৰ্ম্মৰ উপদেশবোৰ একেলগ কৰে। এইয়ে পবিত্ৰ আদিগ্ৰন্থ চাহেবৰ আৰম্ভণি।

তেওঁৰ পিচৰ গুৰু অমৰদাস (১৪৭৯—১৫৭৪ খৃঃ)। এওঁ শিষ্য-সকলক ২২ টা সঙ্গতত ভাগ কৰি সঙ্গত বোৰ বলী কৰে। এওঁ লঙ্গৰ (সকলোৱে একেটা চকুতে বহা বিনামূল্যে পোৱা ভাত-ঘৰ) প্ৰতিষ্ঠা কৰে। জাতি-ধৰ্ম্ম আৰু মান-সম্ভ্ৰমৰ বিচাৰ নকৰি ইয়ালৈ যেয়ে আহে সেয়ে খাবলৈ পায়। আনকি বাদচাহ আকবৰে এই 'লঙ্গৰত' খাই আনন্দ উপভোগ কৰিছিল বুলি কথিত আছে। এওঁৰ দিনত প্ৰত্যেক গুৰুদ্বাৰ বা শিখমন্দিৰতে লঙ্গৰ স্থাপিত হয়। শিখ-ধৰ্মৰ উৎসৱত আজি কালিও জাতি ধৰ্ম আৰু সৰু বৰৰ বিচাৰ নকৰি খাদ্য যোগোৱা হয়। এই ব্যৱস্থা শিখধৰ্মৰ এটা প্ৰধান বিশেষত্ব।

তেওঁৰ পিচৰ জনা গুৰু ৰামদাস। (১৫৩৪—১৫৮১খৃঃ) গুৰু ৰামদাসে মচন্দ নামে একপ্ৰকাৰ ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰকৰ হতুৱাই আগৰ সঙ্গতবোৰ বলী কৰে। সেই সময়ত সতী খোৱা প্ৰথাআছিল। আৰু ছোৱালীবিলাকক কেচুৱাতে হত্যা কৰিছিল। তেওঁ ইয়াৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ ঘোষণা কৰিছিল। এওঁ ১৫৭৭ খৃঃত অমৃতসৰত পবিত্ৰ পুখুৰী খনাই নিজৰ নাম অনুসৰি তাৰ নাম ৰামদাসপুৰ দিয়ে। অৱশেষে এতিয়া গোটেই নগৰখনকেই অমৃতসৰ বোলে। ই শিখবিলাকৰ প্ৰধান ধৰ্ম্মকেন্দ্ৰ।

শিখ বিলাকৰ পঞ্চমজনা গুৰুৰ নাম অৰ্জ্জুনদেৱ (১৫৬০-১৬০৬খৃঃ)। এওঁ এজন কবি, ৰাজনীতিজ্ঞ পুৰুষ, সাহসী, বুধিয়ক, সুন্দৰ ব্যৱস্থাপক আৰু সঙ্গতিপন্ন লোক আছিল। এওঁ অমৃতসৰত স্বৰ্ণ-মন্দিৰ সজায় আৰু তাৰ খৰচৰ কাৰণে শিষ্য সকলৰ পৰা গুৰু ভক্তিৰ চিন স্বৰূপে কিছু প্ৰণামী আদায়ৰ ব্যৱস্থা কৰে আৰু মচন্দ সকলক সেই ধন গোটাবলৈ দিয়ে। এওঁ শিখ ধৰ্ম্মৰ প্ৰধান ধৰ্ম্মপুথি আদি গ্ৰন্থ সংকলন কৰে আৰু ১৬০৬ খৃঃত তাক স্বৰ্ণ-মন্দিৰত অভিষেক কৰায়। তেতিয়াৰ পৰা এই পবিত্ৰ গ্ৰন্থই শিখবিলাকৰ ধৰ্ম্মজ্ঞান আৰু বিশ্বাস ক্ৰমশঃ দৃঢ় কৰি আহিছে।

বাদচাহ আকবৰ শিখধৰ্ম্মৰ অনুৰাগী আছিল। তেওঁ বৰ্ত্তমান অমৃতসৰ নগৰ শিখবিলাকক দান কৰিছিল। তেওঁৰ পুতেক জাহাঙ্গীৰ বাদচাহে কিন্তু শিখধৰ্ম্মক দেখিব নোৱাৰিছিল। তলত দিয়াবোৰ তাৰ কাৰণ :—

(১) গুৰু নানক আৰু তেওঁৰ পিচৰ তিনিজনা গুৰুৱে-সন্ন্যাসীৰ দৰে জীৱন যাপন কৰিছিল। কিন্তু গুৰু অৰ্জ্জুনদেৱে আড়ম্বৰপূৰ্ণ জাকজমক কৰি থাকিবলৈ লয়।

(২) শিখ ধৰ্ম্ম দিনক দিনে জনপ্ৰিয় হৈ উঠে। আনকি তেওঁৰ কিছুমান মুছলমান ৰাজ কৰ্ম্মচাৰীও শিখধৰ্ম্মৰ প্ৰতি অনুৰক্ত হয়।

(৩) শিখ গুৰু অৰ্জ্জুনদেৱ তেওঁৰ বিদ্ৰোহী পুত্ৰ খচৰুক ধন দি সহায় কৰে।

এই খবৰ পাই বাদচাহে গুৰু অৰ্জ্জুনক ১৬০৬ খৃঃৰ ৩০ মে তাৰিখে লাহোৰলৈ মতাই নি কয়—"তুমি এজন ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰক। তুমি শুদ্ধ আৰু শান্তভাৱে ধৰ্ম্মপ্ৰচাৰ কৰি থাকিব লাগে। তুমি মোৰ বিদ্ৰোহী পুত্ৰক ধন দি সহায় কৰাৰ মতলব কি?"

গুৰু অৰ্জ্জুনদেৱে সম্ৰাটক কয়—"মই এজন ধৰ্ম্মপ্ৰচাৰক। মোৰ মানত সৰু-বৰ, ধনী-দুখীয়া আৰু শত্ৰু-মিত্ৰৰ প্ৰভেদ নাই। মই

ইয়াকে মাত্র জানো যে, বিপদত পৰা মানুহক সহায় কৰিব লাগে। আপোনাৰ পুতেকে ধনৰ অভাৱত মৰ্য্যাদা ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰি মোৰ সহায় বিচাৰিছিল। মই তেওঁক পাঁচ হেজাৰ টকা দি সহায় কৰাটো সঁচা যদিও তাৰ কোনো ৰাজনৈতিক উদ্দেশ্য নাছিল। কিয়নো শিখবিলাকৰ পৰম উপকাৰী মহানুভৱ বাদচাহ আকবৰৰ নাতিক বিপদত সহায় নকৰা হলে মানুহে মোক ভয়তে নকৰা বুলি কলেহেঁতেন। নানক পন্থী লোকৰ পক্ষে সেইটো বৰ গৰ্হিত কৰ্ম্ম।"

এই কথা শুনি সম্রাটে তেওঁক দুইলাখ টকা জৰিমনা কৰে আৰু কয় যে আদি গ্ৰন্থৰ কিছুমান শ্লোকত হিন্দুমুছলমানৰ ধৰ্ম্ম বিশ্বাসত আঘাত লগা কথা আছে। সেই শ্লোকবোৰ বাদ দিব লাগে।

তাৰ উত্তৰত গুৰুৱে সম্রাটক কয়—"বাদচাহে আৱশ্যক হলে মোৰ ধন গোটেইখিনি লব পাৰে। কিন্তু জৰিমনা বুলি মই কণাকড়ি এটাও নিদিওঁ। কিয়নো সংসাৰী মানুহৰহে জৰিমনা হয়, ধাৰ্ম্মিক তপস্বীৰ আকৌ জৰিমনা কিহৰ? আৰু আদি গ্ৰন্থৰ আখৰ এটাকে ইফাল সিফাল কৰিবৰ মোৰ শক্তি নাই। মই ডাঠি কব পাৰোঁ যে, তাত হিন্দু মুছলমানৰ মনত আঘাত লগা কোন কথা নাই। মানুহৰ মনৰ অন্ধকাৰ গুচাই পোহৰ বিতৰণ কৰাই মোৰ কাম। তাকে কৰোঁতে যদি মোৰ এই নশ্বৰ দেহ দিব লগীয়াও হয় তেন্তে তাক মই ঈশ্বৰৰ আশীৰ্ব্বাদ বুলি ভাবিম।"

এই উত্তৰ শুনি বাদচাহে তেওঁক ফাটেকত থৈ শাস্তি কৰায়। তেতিয়া আহাৰ মাহ। লাহোৰত জুই যেন গৰম। সম্রাটৰ কৰ্ম্মচাৰী সকলে তেওঁক বেলিৰ ফালে মুখ কৈ বহুৱাই বালি ভাজি উদং গাত ঢালি দিয়ে। লোৰ তাৱা তপত কৰি তাৰ উপৰত বহুৱায়। এনে নিষ্ঠুৰ শাস্তি পাঁচ দিন কৰিও মত পৰিৱৰ্ত্তন কৰিব নোৱাৰাত সম্রাটে তেওঁক এখন গৰুৰ ছালেৰে বান্ধি ইৰাৱতী নদীত উটাই দিবলৈ আদেশ কৰে। গুৰুৱে উপস্থিত বুদ্ধিৰ বলেৰে তাৰ আগতে নদীত গা

ধুই ঈশ্বৰক প্ৰাৰ্থনা কৰি লবলৈ সম্ৰাটক প্ৰাৰ্থনা জনায়। সম্ৰাটে তেওঁৰ প্ৰৰ্থেনা ৰাখে। প্ৰহৰীয়ে তেওঁক গা ধুৱাবলৈ নদীলৈ লৈ যায়। তেওঁ নদীত নামি জপ্‌জী মন্ত্ৰ গাই পানীত ডুব মাৰে আৰু তাতে নাইকিয়া হয়।

অৰ্জ্জুনদেৱ লাহোৰলৈ যোৱাৰ আগতে তেওঁৰ পুতেক হৰগোবিন্দক তেওঁৰ উত্তৰাধিকাৰী পাতি থৈ গৈছিল আৰু সেই উদ্দেশ্যে গোট খোৱা শিষ্য সকলক কৈছিল “গুৰু নানকৰ ধৰ্ম্ম অহিংস আৰু শান্তিপ্ৰিয় ভাৱে আচৰণ কৰিবলৈ আমি যথেষ্ট চেষ্টা যত্ন কৰিলোহঁক। কিন্তু ধৰ্ম্মান্ধ বাদচাহ আৰু তেওঁৰ কৰ্ম্মচাৰী সকলে আমাক তেনে ভাৱে ধৰ্ম্ম আচৰণ কৰিব নিদিলে। মই লাহোৰলৈ ওলালোঁ। কিন্তু ঘূৰি অহাৰ আশা নাই। মোৰ ভাগ্যত যি লিখা আছে, সেয়ে হব। কিন্তু ভবিষ্যতে শিখ বিলাকে নীৰৱে বিধৰ্ম্মী ইঁতৰ অত্যাচাৰ সহ্য কৰাটো উচিত নহব।”

গুৰুক অমানুষিক যন্ত্ৰণা দি বধ কৰা খবৰ পাই শিখবিলাক জাঙ্গুল খাই উঠিল। তেতিয়াৰ পৰাই শিখ বিলাকৰ মনৰ গতি পৰিবৰ্ত্তন হল। ষষ্ঠ গুৰু হৰগোবিন্দই (১৫৯৫—১৬৪৪খৃঃ) শিখ বিলাকৰ মাজত যুদ্ধ বিদ্যাৰ চৰ্চ্চা কৰায়।

তেওঁ বাদচাহৰ সৈন্যৰ লগত কেবাখনো যুদ্ধত জয়লাভ কৰে। কিন্তু এইবোৰ যুদ্ধত জয়লাভ কৰিও তেওঁ এক ইঞ্চিও ৰাজ্য অধিকাৰ কৰা নাছিল।

১৬০৯ খৃঃত স্বৰ্ণমন্দিৰত তেওঁ ‘আকাল তক্ত’ (গুৰু বহা আসন) সজায় আৰু ৰজাৰ দৰে সশস্ত্ৰ শৰীৰ ৰক্ষকলৈ তাত বহে। শিষ্যসকলে তেওঁক ‘চাকাপাটচাহ’ অৰ্থাৎ শিখ সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰকৃত ৰজা বুলিবলৈ ধৰে।

গুৰু হৰৰায় (১৬৩০ পৰা ১৬৬১খৃঃ) আৰু হৰকিষণ (১৬৫৬ৰ পৰা ১৬৬৪ খৃঃ) আৰু তেগবাহাদুৰ (১৬২১ৰ পৰা ১৬৭৫ খৃঃ) এওঁলোকৰ দিনত শিখবিলাকৰ যুদ্ধৰ উত্তেজনা কিছু নিজম পৰি আছিল। গুৰু গোবিন্দ সিংহৰ দিনত সেই জুই জ্বলি উঠে।

গুৰু গোবিন্দ সিংহ

শিখধৰ্ম্মৰ নবম জনা গুৰুৰ নাম তেগবাহাদুৰ। ১৬৬৬ খৃঃত তেওঁ পূবভাৰতত ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰে। এই ভ্ৰমণত তেওঁৰ মাক আৰু পত্নীক লগত লৈ গৈছিল। তেওঁলোকক পাটনাত থৈ জনদিয়েক অনুচৰে সৈতে তেওঁ অসমলৈ আহে। অসমৰ ধুবুৰী নগৰত এটা পুৰণি শিখ-মন্দিৰ আছে। তেগবাহাদুৰ অসমলৈ অহাৰ চিন স্বৰূপে সেই মন্দিৰ সাজিছিল বুলি কয়। গুৰু অসমত থাকোতে তেওঁৰ পত্নীয়ে ১৬৬৬ চনৰ শেষভাগত এটি পুত্ৰ সন্তান প্ৰসৱ কৰে। সন্তানটিৰ নাম ৰাখে গোবিন্দ ৰায়।

তেগবাহাদুৰ অসমৰ পৰা ঘূৰি গৈ পাটনাত কিছুদিন পুত্ৰ-পৰিয়ালৰ লগত থাকি তাতে তেওঁলোকক এৰি পাঞ্জাবৰ আনন্দপুৰলৈ যায়। গোবিন্দ ৰায় পাটনা চহৰত ১৬৭২ চনলৈ থাকে। তাতে তেওঁৰ সাতোঁৰা, কাঁড় মৰা, আৰু ঘোঁৰাত উঠা শিক্ষা আৰম্ভ হয়। তেওঁৰ অসাধাৰণ বুদ্ধি আৰু শক্তি দেখি তেতিয়াই মানুহে বিস্ময় মানে। সেই সকলৰ ভিতৰত পণ্ডিত শিৱদত্ত, ৰাজা ফটে সিং, নবাব ৰহিম বক্স আৰু কৰিম বক্সৰ নাম উল্লেখযোগ্য। ৰাজা ফটেসিংৰ লৰা ছোৱালী নাছিল। তেওঁ গোবিন্দ ৰায়ক বৰ মৰম কৰিছিল।

১৬৭২ খৃঃত গুৰু তেগবাহাদুৰে তেওঁৰ পৰিয়ালক আনন্দপুৰলৈ নিয়ায়।

আওৰঙ্গজেৱ বাদচাহৰ ৰাজ্যাভিষেক হয় তিনিবাৰ। ১৬৫৮ খৃঃৰ ২১ জুলাইত দিল্লীৰ শালিমাৰ উদ্যানত প্ৰথমবাৰ, আজমীৰৰ যুদ্ধত ভায়েক সকলক পৰাস্ত কৰি ১৬৫৯ খৃঃৰ ৫ জুনত দ্বিতীয়বাৰ আৰু চাহজাহানৰ মৃত্যুৰ পাচত ১৬৬৬ খৃঃৰ মাৰ্চ মাহত তৃতীয়বাৰ।

তেওঁ ধৰ্ম্ম সম্পৰ্কে উদাৰ নাছিল। অৱশ্যে মুছলমান ধৰ্ম্মত তেওঁৰ দৃঢ় নিষ্ঠা আছিল কিন্তু হিন্দু ধৰ্ম্মক তেওঁ ঘিণ কৰিছিল। তেওঁ বাদচাহ আকবৰে উঠাই দিয়া জীজীয়া কৰ পুনৰ লগাইছিল আৰু কৰ দিব নোৱাৰা মানুহবোৰক বলেৰে মুছলমান কৰাইছিল। ১৬৬৯ খৃঃৰ ৯ এপ্ৰিল তাৰিখে তেওঁ হিন্দুৰ ধৰ্ম্মমন্দিৰবোৰ ভাঙি মচজিদ সজাবলৈ আদেশ দিয়ে।

তেতিয়া কাশ্মীৰ প্ৰদেশ আওৰঙ্গজেবৰ প্ৰতিনিধি শেৰ আফগান খাঁই শাসন কৰিছিল। শেৰ আফগান খাঁই কাশ্মীৰী ব্ৰাহ্মণসকলক মুছলমান কৰিবৰ অভিপ্ৰায়েৰে নানা প্ৰকাৰ হেঁচা দিয়ে। তেওঁলোকে ৰজাঘৰৰ কোনো সহানুভূতি নাপাইছিল। তেওঁলোকক দোলাত বা ঘোঁৰাত উঠিব নিদিছিল। অনেকৰ লগুণ ছিঙি পেলাইছিল, জীজীয়া কৰ লগাইছিল আৰু মন্দিৰবোৰ ভাঙি পেলাইছিল। এনে উৎপীড়ণ কাশ্মীৰী পণ্ডিত সকলৰ অসহ্য হোৱাত, তাৰ প্ৰতিকাৰৰ উপায় বিচাৰি গুৰু তেগবাহাদুৰৰ ওচৰলৈ আহিছিল। গুৰুৱে পণ্ডিতসকলৰ কথা শুনি দুখ কৰি কৈছিল—“ধৰ্ম্মৰ বাবে প্ৰাণ উচৰ্গা কৰিব পৰা কোনো মহৎ লোকে জীৱন বলি নিদিলে অত্যাচাৰীহঁতৰ মনৰ পৰিবৰ্ত্তন নহয় আৰু সিহঁতৰ আক্ৰমণৰ পৰা হিন্দু ধৰ্ম্ম ৰক্ষা কৰাটো এটা সমস্যাৰ কথা হৈছে।

গুৰুৱে পণ্ডিতসকলক এই কথা কওঁতে সময়ত তেওঁৰ নবছৰীয়া পুতেক গোবিন্দ ৰায় ওচৰতে আছিল। তেওঁ পিতাকক কৈছিল—

"এই মহৎ কামৰ কাৰণে আপোনাতকৈ উপযুক্ত লোক মই দেখা নাই।"

পুতেকৰ এই কথা গুৰুৰ মানত ঈশ্বৰৰ আদেশ যেন লাগিল। নাবালক পুতেকে অসংখ্য হিন্দুক অন্যায়-উৎপীড়নৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ পিতাকক বলি ৰূপে আগবঢ়োৱাত তেগবাহাদুৰে পুতেকৰ মনৰ বল আৰু অসাধাৰণ ধীশক্তি দেখি আচৰিত হল। তেওঁ ব্ৰাহ্মণ সকলক কলে—"তোমালোকে বাদচাহক কোৱাগৈ যে, শিখগুৰু তেগবাহাদুৰক মুছলমান কৰিলে অন্য হিন্দুবোৰ সহজে মুছলমান হব।

ব্ৰাহ্মণসকলে এই কথা বাদচাহক কলেগৈ। বাদচাহে তেগবাহাদুৰক বন্দী কৰি দিল্লীলৈ নিয়ালে আৰু কলে—"তুমি ইচলাম ধৰ্ম্ম লব লাগিব।" গুৰুৱে কলে—"শিৰ দেগা, সেৰ (ধৰ্ম্ম) নাহি দেগা।" (Give thy life but relinquish not thy faith.)

এই উত্তৰ শুনি দিল্লীৰ চাদনিচকত—এতিয়া য'ত শিশগঞ্জ নামে গুৰুদ্বাৰ আছে—তাতে বাদচাহৰ আদেশত গুৰু তেগবাহাদুৰৰ মূৰ ছুছেও কৰিলে।

গুৰু তেগবাহাদুৰৰ মৃত্যু শিখ ধৰ্ম্মৰ বুৰঞ্জীত এটা যুগান্তকাৰী ঘটনা।

তেতিয়া গোবিন্দ ৰায় নবছৰীয়া। সেই বয়সতে তেওঁ শিখধৰ্ম্মৰ গুৰুৰ ভাৰ ললে। তেওঁৰ স্বভাৱ একেবাৰে পৰিবৰ্ত্তন হ'ল। তেওঁ এই কামৰ গুৰুত্ব উপলব্ধি কৰি মন দৃঢ় কৰিলে আৰু ভাবিলে যে, ভক্তিৰ লগত শক্তিৰ যোগ নহলে শিখধৰ্ম্ম ৰক্ষা নপৰে।

তেওঁ তাত থকা নিৰাপদ নহয় ভাবি সাধনা কৰিবলৈ হিমালয়ৰ দাঁতিলৈ গল। তাত নাহান ষ্টেটৰ ৰজাই এডোখৰ ঠাই দান কৰিলে। তেওঁ তাত পাউণ্টা নামে এটা দুৰ্গ সাজিলে। এই দুৰ্গ যমুনা নদীৰ পাৰত। বিত্তোপন প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্যৰে আগুৰা পাউণ্টা দুৰ্গত থাকি

তেওঁ শাৰীৰিক, মানসিক সকলো প্ৰকাৰ শিক্ষাত মন দিলে। তেওঁ পঞ্জাবী, হিন্দী, সংস্কৃত আৰু পাৰ্চী ভাষা শিকিলে। জ্ঞান লাভৰ বাবে তেওঁৰ বৰ হেপাহ আছিল। পাউণ্টা দুৰ্গত পীৰ মহম্মদ নামে এজন মৌলবীয়ে তেওঁক পাৰ্চী ভাষা শিকাইছিল আৰু হিন্দুৰ পুৰাণ আদি শাস্ত্ৰৰ সাৰ সংগ্ৰহ কৰি দিবলৈ তেওঁ ৫২ জন সংস্কৃত পণ্ডিত ৰাখিছিল। তেওঁ কবি আছিল। হিন্দী আৰু পঞ্জাবী ভাষাত তেওঁৰ বহুত কবিতা আছে। তেওঁ তলত লিখা গ্ৰন্থবোৰ লিখিছিল :—

(১) বিচিত্ৰ নাটক
(২) চণ্ডীচৰিত
(৩) জাফৰনামা
(৪) চাবিদ্ হাজৰা
(৫) দশম গ্ৰন্থ

তেওঁ এইবোৰ গ্ৰন্থ লিখি সাহিত্যৰ মাজেদি তেওঁৰ শিষ্যসকলৰ মনত অন্যায় আৰু উপদ্ৰৱৰ বিৰুদ্ধে ঘৃণা উপজাইছিল।

তাৰ উপৰিও ঘোঁৰাত উঠা, সাতোঁৰা, চিকাৰ কৰা, ধনু-কাঁড় মৰা আৰু তৰোৱাল খেলাত পাকৈত হৈ উঠিছিল।

গুৰুৱে শক্তি সঞ্চয় কৰা দেখি বহু পৰ্ব্বতীয়া ৰজাসকল লগ লাগি ভাঙ্গনি (পাউণ্টা দুৰ্গৰ পৰা ছমাইল দূৰত) যুদ্ধ কৰিলে আৰু গুৰুৰ হাতত পৰাস্ত হল ১৬৮৬খৃঃৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত।

পৰ্ব্বতীয়া ৰজাসকল দিল্লীৰ বাদচাহৰ কৰতলীয়া ৰজা আছিল। তাৰে কেবাজনেও গুৰুৰ লগ লাগি কৰ দিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিলে। তাৰ ফলত নাডুনাত আৰু এখন যুদ্ধ হল। সেই যুদ্ধতো গুৰুৰ জয় হল।

বাদচাহে গুৰুৰ প্ৰতাপ দেখি ভয় খালে। তেওঁ তেতিয়া দাক্ষিণাত্যত আছিল। তেওঁৰ পুতেক মুৱাজ্জিমে (বাহাদুৰচাহ নামে পাচত জনাজাত) পঞ্জাব শাসন কৰিছিল। তেওঁ ৰজাসকলক

শাস্তি দিলে ; কিন্তু ধৰ্ম্মগুৰু বুলি গুৰু গোবিন্দৰ একো অনিষ্ট নকৰিলে।

ভাৰতবাসী দৈহিক শক্তিত হীন। সেইকাৰণে নৈতিক আৰু পৰমাৰ্থিক জ্ঞানতো নিৰ্জ্জীৱ। শক্তি থাকিলেই নহয়, তাৰ ভগবানলৈ ভক্তি থকা মানুহে প্ৰয়োগ কৰিলে ভাল ফল পোৱা যায়। ইয়াকে ভাবি তেওঁ শিষ্যসকলক শক্তিমন্ত আৰু ভক্তিমন্ত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। তেওঁ শিকালে যেন শিষ্যসকলে শেষ উপায় ৰূপেহে শক্তিৰ প্ৰয়োগ কৰে। যেনেকৈ তামোল, পান, চূন, খপাত মিলাই খালেহে তামোলৰ ৰাগ উঠে, ইহঁতৰ অকলে এটাই ওঠ ৰঙা কৰিব নোৱাৰে, দাঁতৰ বল নবঢ়ায় বা জিভাৰ জুতি নলগায় ; সেইদৰে হিন্দুধৰ্ম্মৰ ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়, বৈশ্য, শূদ্ৰ এই চাৰি জাতি একেলগ হলেহে বিধৰ্মীৰ হাতৰ পৰা ধৰ্ম্ম ৰক্ষা কৰিব পাৰিব, অকলে নোৱাৰে।

চকু মুদি ঈশ্বৰ চিন্তা কৰা এইটো সময় নহয়। বৰং মনত সাধু ভাব ৰাখি দৰ্কাৰ হলে যুদ্ধ কৰিব পৰা, অনিষ্টকাৰী শক্তিক বাধা দিব পৰা, সাহিয়াল, নিৰ্ভীক আৰু ত্যাগী একশ্ৰেণীৰ মানুহৰ দৰ্কাৰ। তেওঁ সংকল্প কৰিছিল যে, মই এনে এটা সম্প্ৰদায় গঠন কৰিম যি সম্প্ৰদায়ৰ লোকে আনৰ দুখকষ্ট নিজৰ বুলি ভাবিব পাৰে, শত্ৰুক পিঠি নেদেখুৱায়, যুদ্ধত বীৰৰ দৰে মৰিবলৈ সাজু থাকে, যি সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকল হৃষ্ট-পুষ্ট-বলিষ্ঠ আৰু পৌৰুষপূৰ্ণ ; যিসকলে হাঁহিমুখে সংসাৰৰ বিপদ বিঘিনি মূৰ পাতি লব পাৰে আৰু নেতাৰ কথা মতে 'মৰিম কিম্বা কৰিম' বুলি কামত লাগে।

মুৰ উচৰ্গা

এই আদৰ্শ আগত ৰাখি গুৰুৱে ১৬৯৯ খৃ:ৰ ১২ এপ্ৰিল তাৰিখে ভাৰতৰ সকলো প্ৰদেশৰ শিখ প্ৰতিনিধি গোট খুৱাই আনন্দপুৰত এখন ধৰ্ম্মসভা পাতে। সভা বহা ঠাইৰ বাহিৰত এটা সৰু তম্বু তৰি

তাক কাপোৰেৰে ঘেৰি ৰাখিছিল। এজন বিশ্বাসী শিখৰ হতুৱাই পাচোঁটা ছাগলী অনাই তাত বান্ধি ৰাখিছিল আৰু সেই কথা কাকো নকবলৈ শিখজনক সতৰ্ক কৰি দিছিল।

সভা বহাত গুৰুৱে ঢকুঢকীয়া বগা ধৰ্ম্মৰ সাজ পিন্ধি সোঁহাতত মুকলি তৰোৱাল লৈ ওলাই আহি সমজুৱা সকলক সম্বোধন কৰি কলে—"মোৰ শিষ্যসকলৰ ভিতৰত এনে কোনো শিষ্য আছেনে, যি ধৰ্ম্মৰ কাৰণে প্ৰাণ দিবলৈ প্ৰস্তুত।" অদ্ভুত মূৰ্ত্তি ধৰি ওলাই অহা গুৰুৰ এই অদ্ভুত কথা শুনি সকলোৱে আচৰিত মানিলে। গুৰুৱে দ্বিতীয়বাৰ চিঞৰি কলে—"শিখধৰ্ম্ম ৰক্ষাৰ কাৰণে মোৰ কোন্ শিষ্যই প্ৰাণ দিব খোজে, আগবাঢ়ি আহক।"

গুৰুৰ আহ্বান শুনি দয়াৰাম নামেৰে লাহোৰৰ এজন ক্ষত্ৰিয়ই হাত যোৰ কৰি কলে—"গুৰুদেৱ, ধৰ্ম্ম ৰক্ষাৰ কাৰণে মই মোৰ মূৰ দিবলৈ প্ৰস্তুত।"

গুৰুৱে বাউসীত ধৰি তেওঁক তম্বুৰ ভিতৰলৈ লৈ গল আৰু তাত বহি থাকিবলৈ কৈ তৰোৱালেৰে একে ঘাপে এটা ছাগলী কাটিলে আৰু তেজ লগা তৰোৱাল লৈ তম্বুৰ পৰা ওলাই গৈ সভা মঞ্চত উপস্থিত হৈ সেই একে কথাৰে মূৰ খুজিলে। তৰোৱালত তেজ লাগি থকা দেখি সভাৰ মানুহে ভাবিলে যে গুৰুৱে দয়াৰামক কাটিলে। গুৰু সঁচাকৈয়ে ধৰ্ম্মৰ নামত নৰবলি দিবলৈ দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞ। তেওঁলোকৰ গাৰ নোম শিয়ৰি উঠিল।

গুৰুৱে কলে—"ভাই দয়াৰাম প্ৰকৃত শিখ। তেওঁ ঈশ্বৰৰ আশীৰ্ব্বাদ পাইছে। বলি দিবলৈ মোক আৰু লোকৰ দৰ্কাৰ। মোৰ শিষ্যসকলৰ মাজত তেওঁৰ দৰে সাহসী আৰু ত্যাগী কোন আছে, আগবাঢ়ি আহক।"

এইবাৰ ধাৰাম নামে দিল্লীৰ জাঠ এজন থিয় হল। তেওঁ গলবস্ত্ৰ হৈ হাতযুৰি কলে—"গুৰুদেৱ! মোৰ মূৰ লওঁক।" ৰৰকৈ থং

উঠা মানুহৰ দৰে মুখ-চকু ৰঙা কৰি গুৰুৱে থাবামকো তম্বুৰ ভিতৰলৈ লৈ গল আৰু দয়াৰামৰ ওচৰত বহি থাকিবলৈ কৈ আগৰ দৰে আন এটা ছাগলী কাটি সভালৈ আহিল আৰু একে কথাৰে মূৰ খুজিলে। এইবাৰ তৰোৱালৰ গাৰে তেজ বই পৰিছিল। গুৰুৰ অদ্ভুত মূৰ্ত্তি দেখি সমজুৱা সকলৰ চূৰ্ত্তি হেৰাল। তেওঁলোকে ভাবিবলৈ ধৰিলে—সভালৈ আহিছিলো কীৰ্ত্তন শুনিম, পুণ্য আৰ্জ্জিম আৰু কাৰা প্ৰসাদ* খাই ঘৰা-ঘৰি যাম—ইয়াকে ভাবি। কিন্তু গুৰুৱে দেখোন কি কয়? অনেকৰ গাৰ কঁপনি উঠিল। অনেকে ভাবিলে গুৰু বলিয়া হল। আনকি কেবাজনো সভাৰ পৰা উঠি মাকৰ ওচৰলৈ গৈ এই নিষ্ঠুৰ হত্যাকাণ্ড বন্ধ কৰাবলৈ অনুৰোধ কৰিলে। মাকে পুতেকক মাতি পঠিয়ালে। কিন্তু গুৰুৱে সেই কথালৈ কান নিদি নিজৰ কাৰ্য্যতহে মন দিলে।

এইবাৰ মাথম্বচান্দ নামে দ্বাৰকাৰ এজন ধুবি আগবাঢ়ি আহিল। গুৰুৱে তেওঁকো তম্বুৰ ভিতৰলৈ লৈ গৈ আগৰ দুজনৰ লগত বহি থাকিবলৈ কৈ আন এটা ছাগলী কাটি সভালৈ আহি কলে যে, মোক আৰু মূৰ লাগে। সমজুৱা সকলে ভাবিছিল যে আজি ৰক্ষা নাই। গুৰুৱে সকলোকে কাটিব। তেওঁলোকে প্ৰাণৰ ভয়ত দেখাদেখিকৈ পলাইছিল। কিন্তু সেই অৱস্থাতে বিদাৰ প্ৰদেশৰ চাহিব চান্দ নামে এজন নাপিতে কলে—"গুৰুদেৱ! মোৰ মূৰ লৈ মোক ধন্য কৰক।"

গুৰুৱে তেওঁকো তম্বুৰ ভিতৰলৈ লৈ গল আৰু আগৰ কেইজনৰ লগত বহি থাকিবলৈ কলে। চতুৰ্থ ছাগলীটো কাটি সভালৈ আহি পুনৰ মূৰ খুজিলে। সভা সেৰেঙা হৈছিল। গুৰুৰ প্ৰতি যিসকলৰ

---

*সমান পৰিমাণৰ আতা, চুজি, ঘিউ, চেনী মিহলাই তৈয়াৰ কৰা মোহন-ভোগৰ দৰে এবিধ প্ৰসাদ। শিখবিলাকে উৎসৱৰ শেষত এই প্ৰসাদ খায়।

প্ৰগাঢ় আস্থা আছিল সেই অলপীয়া ধাৰ্ম্মিক কেইজনমানকহে তলৈ মূৰ কৰি ৰহি থকা দেখা গৈছিল।

এইবাৰ হিম্মৎ ৰায় নামৰ জগন্নাথৰ এজন পানীৱালাই মূৰ দিবলৈ আগবাঢ়ি আহিল। তেওঁকো তম্বুৰ তললৈ লৈ গৈ আগৰ কেইজনৰ লগত বহুৱালে। তাৰ পাচত শেষ ছাগলীটো কাটি গুৰুৱে সভালৈ আহি মূৰ খুজিছিল। কিন্তু এইবাৰ কোনো আগবাঢ়ি নাহিল।

গুৰু তম্বুৰ ভিতৰত সোমাই এই পাঁচজন বিশ্বাসী ভক্তক নিজৰ দৰে ধৰ্ম্মৰ সাজ পিন্ধালে আৰু কলে—“ভাইহঁত! তোমালোক আৰু মই একে। তোমালোক মোৰ মাজত আছা।” তাৰ পাচত তেওঁ লোকক লগত লৈ সভালৈ আহিল আৰু সমজুৱা সকললৈ চাই কলে—“মোৰ অতি সৌভাগ্য যে, মোৰ শিষ্যসকলৰ মাজত গুৰুৰ প্ৰতি অসীম ভক্তি আৰু অটুট বিশ্বাস থকা এই পাঁচজন ভক্ত পোৱা গ’ল। এওঁলোক শিখ ধৰ্ম্মমন্দিৰৰ লাই খুটা। এওঁলোকৰ প্ৰভাৱত শিখধৰ্ম্ম চিৰকাললৈ জীয়াই থাকিব।” এই কথা কওঁতে গুৰুৰ চকুৱে মুখে পবিত্ৰ স্বৰ্গীয় জ্যোতি প্ৰকাশ পাইছিল।

সমজুৱা সকলে গুৰুৰ উদ্দেশ্য বুজি লাজ পাই কলে—“গুৰুদেৱ! আমি সঁচাকৈয়ে ভীৰু আৰু কাপুৰুষ। এতিয়া আমাৰ শিৰত তপত তেজৰ সোঁত বইছে। আমি আটায়ে জীৱন দিবলৈ সাজু আছো।”

গুৰুৱে কৈছিল—“ধৈৰ্য্য ধৰা। শিখধৰ্ম্ম ৰক্ষাৰ কাৰণে হাজাৰ হাজাৰ মূৰৰ দৰ্কাৰ হব। এতিয়াৰ পৰা তোমালোকে দৰ্কাৰ মতে মূৰ দিবলৈ প্ৰস্তুত থাকিবা।”

সমজুৱা সকলে সেই পাঁচজন শিখক কৈছিল—“হে বিশ্বাসী ভাইসকল! তোমালোক ধন্য! তোমালোকে আমাৰ ধৰ্ম্মবিশ্বাস দৃঢ় কৰিলা।”

গুৰুৱে এই পাঁচজন শিখক পঞ্চপিয়াৰ বুলিছিল। তেতিয়া শঙ্খ, ঘণ্টা-দবা-কাঁহ বাজিল। যিবিলাক লোক প্ৰাণৰ ভয়ত পলাইছিল সেইবিলাকো আহি যোগ দিলে। গুৰুৱে কলে—"হৰিধ্বনি কৰা। সকলোৱে 'সৎ শ্ৰী আকাল' ধ্বনিত আকাশ নিনাদিত হ'ল।

গুৰুৱে সেই পাঁচজন শিখভক্তক লক্ষ্য কৰি সমজুৱা সকলক কলে —"গুৰু নানকৰ সময়ত ভাই লেহেনা শিখধৰ্ম্মৰ অনুৰক্ত ভক্ত আছিল। সেইকাৰণে গুৰুৱে তেওঁক অঙ্গদ নাম দি উত্তৰাধিকাৰী পাতিছিল। এইটো বৰ আনন্দৰ কথা যে, এতিয়া আমি পাঁচজন ভক্ত পাইছোঁ। এওঁলোক শিখজাতিৰ গৌৰৱ। এওঁলোকক অভিবাদন কৰা।" তাৰ পাচত পিচদিনা গুৰুৱে কেশগড়লৈ সভা আহ্বান কৰিলে। তাৰ পাচত সকলো ঘৰা-ঘৰি গ'ল।

খালচা সংগঠন

পিচদিনা আছিল ১৬৯৯ খৃঃৰ ১৩ এপ্ৰিল তাৰিখ। গুৰু গোবিন্দ আৰু মুৰ উচৰ্গা কৰা সেই পাঁচজন ভক্তই যোদ্ধাৰ সাজ পিন্ধি সভালৈ গৈ মঞ্চত বহিছিল। গুৰুৱে সমজুৱা সকলক কৈছিল—"ধৰ্ম্মত অটুট বিশ্বাস, প্ৰবল অনুৰাগ আৰু একান্ত ভক্তি ৰাখি চলিবলৈ নতুন পদ্ধতিৰে শিখধৰ্ম্ম সংগঠনৰ কাৰণে আজিৰ এই সভা আহ্বান কৰা হৈছে। সকলো শিখে শাৰীৰিক যন্ত্ৰণা আৰু নিষ্ঠুৰতাৰ বিপক্ষে থিয় হব পাৰিব লাগিব। দুৰ্ব্বল আৰু নিৰাশ্ৰয়ক নিষ্ঠুৰ লোকৰ হাতৰ পৰা ৰক্ষা কৰিব পাৰিব লাগিব। জাতি বিচাৰ কৰিব নালাগিব আৰু পৃথিবীৰ মানুহ মাত্ৰকে ভাই যেন দেখিব লাগিব। গুৰুৰ চৰণ পহলত (গুৰুৱে প্ৰাৰ্থনা কৰিবৰ সময়ত ভৰি ধুৱা পানী) দীক্ষা লৈ ধৰ্ম্মান্ধ শাসনকৰ্ত্তা সকলৰ পৰা শিখধৰ্ম্ম ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰি। সময়ৰ পৰিবৰ্ত্তন হৈছে। এতিয়া শিখবিলাকে সাহস আৰু অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ ব্যৱহাৰত

পাৰ্গতালি দেখুৱালেহে তেওঁলোকে ধৰ্ম্ম ৰক্ষা কৰিব পাৰিব। মই আজি চৰণ পহলৰ পৰিবৰ্ত্তে দুমুখীয়া খান্দাৰে অমৃত তৈয়াৰ কৰি দীক্ষা দিয়া প্ৰণালী প্ৰৱৰ্ত্তন কৰিব খুজিছোঁ।

ইয়াকে কৈ গুৰুৱে এটা লোৰ পাত্ৰত কিছু পানী লৈ এখন দুমুখীয়া খান্দাৰে গুৰুবাণী (অৰ্থাৎ আদি গ্ৰন্থত থকা গুৰুৰ নানকৰ ঈশ্বৰ স্তুতি) উচ্চাৰণ কৰি অমৃত তৈয়াৰ কৰিলে। তৈয়াৰ হোৱাত সেই অমৃত শিখভক্ত কেইজনক পাঁচবাৰকৈ খাব দিলে, পাঁচবাৰকৈ চকুত ছটিয়ালে আৰু পাঁচবাৰকৈ মূৰত দিলে। এই প্ৰত্যেক বাৰতে গুৰুৱে এই মন্ত্ৰ উচ্চাৰণ কৰাৰ পাচত পাঁচোজনে গালে :—

"ৱাহ ই গুৰুজীকা খালচা, ৱাহ ই গুৰুজীকা ফটে।"

সিদিনাৰ পৰা তেওঁলোক খালচা নামে অভিহিত হল। খালচা শব্দৰ অৰ্থ পবিত্ৰ। খালচাৰ অন্তৰ পবিত্ৰ, মন পবিত্ৰ আৰু হৃদয় পবিত্ৰ হব লাগিব। এই পাঁচজনেই প্ৰথম খালচা। তেওঁলোক সিংহৰ দৰে সাহসী আছিল কাৰণে গুৰুৱে তেওঁলোকক সিংহ উপাধি দিলে আৰু নিয়ম কৰিলে যে খালচা মাত্ৰেই সিংহ উপাধি লব লাগিব।

তাৰ পাচত গুৰু মঞ্চৰ পৰা নামিল আৰু মাটিত থিয় হল। হাত-যোৰ কৰি খালচা কেইজনক অমৃত ভিক্ষা কৰিলে। গুৰুৱে অমৃত খোজা দেখি তেওঁলোক আচৰিত হল। তেওঁলোকে গুৰুক অমৃত দিবলৈ সাহস কৰা নাছিল। তেতিয়া গুৰুৱে তেওঁলোকক কৈছিল—"তোমালোক পাঁচজন একেলগে মিলি মোৰ গুৰু হোৱা। ভগবানৰ আদেশত মই শৰণ লোৱাৰ এই নতুন নিয়ম কৰিলোঁ। যিসকলে এই নতুন নিয়মে শৰণ হব তেওঁলোক খালচা নামে অভিহিত হব। তেওঁলোকে মোৰ গুণ গৰিমা, ক্ষমতা আৰু গৌৰৱ সকলো পাব। আজিৰ পৰা খালচাই গুৰু আৰু গুৰুৱেই খালচা। তোমালোক আৰু মোৰ মাজত ভিন-ভাৱ নাই।"

তেতিয়া সেই পাঁচজন খালচাই গুৰুকো সেইমতে দীক্ষিত কৰিলে। গুৰুৱে সেই পাঁচজন শিখক গুৰু মানি মূৰ দোঁৱাই শ্ৰদ্ধাৰে অমৃত পিলে, চকুত দিলে আৰু মূৰত দিলে আৰু প্ৰত্যেক বাৰতে সেইদৰে মন্ত্ৰ গালে।

তেতিয়াৰ পৰা শিখধৰ্ম্মত পাঁচজনীয়া এটা গোটৰ দীক্ষা দিয়া নিয়ম হল। সিদিনাৰ পৰা গুৰু গোবিন্দ ৰায় গুচি গুৰু গোবিন্দ সিংহ হ'ল। সিদিনাৰ পৰা শিখধৰ্ম্মত প্ৰজাতন্ত্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠা হল। সকলো শিখেই সমান মৰ্য্যাদা পালে : জাতি-অজাতি, সৰু-বৰ, মতাতিৰোভাব প্ৰভেদ গুচিল। গুৰু গোবিন্দ সিংহ গুৰুৰ আসনৰ পৰা নামিল, তেওঁ এজন সাধাৰণ খালচাহে হল।

তেওঁৰ পত্নী আই চাহেবা কাউৰজীয়ে অনুৰোধ কৰিলে যে, অমৃতৰ লগত কিছু মধু মিহলি কৰা হওঁক। গুৰুৱে পত্নীৰ অনুৰোধ ৰাখিলে। তেতিয়াৰ পৰা অমৃত তৈয়াৰ কৰোঁতে পানীৰ লগত কিছু বাতাচা মিহলি কৰি দিয়া হয়। সৰু-ডাঙৰ বাতাচা পানীত মিহলি হৈ তাৰ ৰঙ-ৰূপ মাৰ যোৱাৰ দৰে খালচা সকলো মিলি যাব লাগে— এই ভাৱ। এই অমৃতৰ এনে শক্তি যে, গুৰুৱে কৈছিল—"মই এটা ভাটৌক অমৃত খুৱাই পঠিয়ালোঁ; তাৰ আগত ৰাজকীয় শেন চৰাই পৰিলেও ভয় নাখায়।"

এইদৰে আনন্দপুৰত দুমুখীয়া খান্দাৰে তৈয়াৰ কৰা অমৃতেৰে দীক্ষা দি সেই সকলক ভিন ভিন ঠাইলৈ পঠিয়াই অলপ দিনৰ ভিতৰতে আশী হেজাৰ শিখক এই প্ৰণালীৰে দীক্ষা দিছিল। প্ৰত্যেক খালচাই পঞ্চ ককাৰ পৰিধান কৰাটো এটা ধৰ্ম্মৰ অঙ্গ।

খালচা বিলাকৰ পঞ্চ ককাৰ আৰু তাৰ অন্তৰ্নিহিত গূঢ় অৰ্থ।

(১) কেশ :—কোনো শিখে দাড়ি চুলি নাকাটিব। আগৰ ঋষি-মুনি সকলে আৰু গুৰুসকলে দাড়ি-চুলি নাকাটিছিল। ই সাধুতা আৰু ঈশ্বৰ ভক্তিৰ চিন।

(২) কাঙ্খা :—সকলো শিখে চুলিৰ মাজত এখনকৈ কাকৈ ৰাখিব। চুলি পৰিপাটি আৰু চিকুণ কৰি ৰখাই ইয়াৰ সাৰ্থকতা।

(৩) কাচ্ছা :—সকলো শিখে চুটি পাইজামা পিন্ধিব। ই সস্তা, তৈয়াৰ কৰিবলৈ সহজ, লৰালৰিকৈ পিন্ধিব পাৰি আৰু খৰধৰ কামত সুবিধা। মতা-মাইকী সকলোৱে ইয়াক পিন্ধি কাম কৰিবলৈ সুবিধা আৰু সহজে লৰচৰ কৰিব পাৰে।

(৪) কাৰা :—সকলো শিখে হাতত লোৰ ব'লা পিন্ধিব। ই লোৰ হবই লাগিব। সোণ ৰূপৰ হলে নহয়। ই দৃঢ়তাৰ চিন। যাতে কোনো কুকৰ্ম্ম কৰি বা শিখসম্প্ৰদায়ৰ অখ্যাতি কৰি হাত অপবিত্ৰ নকৰে—ই তাকে সূচায়। বঙালী তিৰোতাবোৰে স্বামীৰ সোহাগৰ চিন স্বৰূপে হাতত লোৰ বালা পিন্ধে। সেইদৰে খালচাবোৰেও গুৰুৰ প্ৰতি প্ৰেম আৰু অনুৰাগৰ চিন স্বৰূপে হাতত লোৰ বালা পিন্ধে।

(৫) কৃপাণ :—সকলো শিখে লগত এখন কৃপাণ ৰাখিব লাগে। জেপত পইচা থাকিলে মানুহৰ যেনে সাহস থাকে, লগত কৃপাণ থাকিলেও মানুহৰ তেনে সাহস হয়। আত্মৰক্ষা আৰু মৰ্য্যাদা ৰক্ষাৰ ই শেষ অৱলম্বন।

তাৰ পাচত গুৰুৱে সমাজলৈ চাই কলে—"আজিৰ পৰা তোমালোক সকলোৱে এজন ঈশ্বৰত ভক্তি ৰাখি চলিবা আৰু গুৰু নানক আৰু তেওঁৰ উত্তৰাধিকাৰী সকলৰ শিক্ষা পালন কৰিবা, জাতি বিচাৰ নকৰিবা, ইজনে সিজনক ঘৃণা বা অৱজ্ঞা নকৰিবা ধৰ্ম বিষয়ত ক্ৰিয়াকাণ্ডৰ ব্যৱস্থা নকৰিবা। গঙ্গাত গা ধুলে পবিত্ৰ হয় বা তীৰ্থ কৰিলে পাপ কটা যায়—এই বিশ্বাস এৰিবা। ৰাম, কৃষ্ণ,

ব্ৰহ্মা, দুৰ্গাক পূজা নকৰি একমাত্ৰ ঈশ্বৰকহে প্ৰাৰ্থনা কৰিবা। খালচা মাত্ৰেই এটা জাতি।

সিদিনাৰ পৰা মুচি, মেথৰ, নাপিত আদি সমাজৰ পতিত জাতি বিলাকে শিখধৰ্মত দীক্ষিত হৈ—যি সকলে আগেয়ে তৰোৱাল ছুবলৈকে নাপাইছিল সেইসকলো সাহিয়াল যোদ্ধা হব পৰা হল। খালচা সমষ্টিলৈ গুৰুৰ ইমান শ্ৰদ্ধা আছিল যে, তেঁও কৈছিল—"যদি কোনোৱে মোক চাব খোজে তেন্তে খালচা সমাজলৈ যাওঁক। * তেওঁ নিশ্চয় তাত মোক দেখা পাব।"

খালচা সকলক তেওঁৰ নিজৰ সন্তান যেন জ্ঞান কৰিছিল। তেওঁৰ চাৰিজন পুতেক আছিল। ডাঙৰ দুজন ১১।১২ বছৰ বয়সত মোগল সৈন্যৰ লগত যুদ্ধত মৰে, সৰু দুজনক চিৰহিন্দৰ মোগল উজীৰ ওৱাজীৰ খাঁই হত্যা কৰে। এদিন গুৰু পত্নীয়ে গুৰুক সুধিছিল—"প্ৰভু! মোৰ লৰা চাৰিটা নেদেখো। সিহঁত কলৈ গ'ল?" তেতিয়া গুৰুৱে বীৰৰ দৰে শান্ত ভাৱে খালচাবোৰলৈ আঙুলিয়াই কৈছিল—"এই হাজাৰ হাজাৰ খালচা সন্তান থাকোঁতে তুমি তোমাৰ সন্তান চাৰিটাৰ কাৰণে কান্দিছা কিয়?"

এইদৰে গুৰু গোবিন্দ সিংহই ভেৰাৰ দৰে শান্ত আৰু ভয়াতুৰ শিখ জাতিক সিংহৰ দৰে সাহসী আৰু বলী কৰি তুলিছিল। একে সাজ একে প্ৰতিজ্ঞা আৰু একে নিয়ম মানি চলাৰ ফলত সকলো শিখকে একে দেখি। এতিয়াও চুলি, ডাড়ি, গোঁফ আৰু মূৰৰ পাগুৰীৰে সৈতে এজন শিখক দেখিলে মনত সাহস আৰু সম্ভ্ৰমৰ ভাৱ হয়। গুৰু গোবিন্দ সিংহই শিখজাতিক একতাৰ ডোলেৰে বান্ধি সামৰিক শক্তি গঢ়ি তুলিছিল। অকল এয়ে নহয়—তেওঁলোকৰ মাজত নাম আৰু সেৱাৰ ভাৱ প্ৰবৰ্ত্তন কৰিছিল। খালচা মাত্ৰেই নামী আৰু প্ৰেমী হব লাগিব। অৰ্থাৎ ঈশ্বৰক আৰাধনা কৰিব লাগিব আৰু মনুষ্য জাতিৰ সেৱা কৰিব লাগিব।

গুৰু গোবিন্দ সিংহই নেতাৰ পদৰ পৰা নামি এজন সেৱক হৈছিল। তেওঁৰ সেৱাৰ ভাৱ ইমান প্ৰৱল আছিল যে, তেওঁ কৈছিল—"সেৱাৰ দৰে সুখ নাই। মোৰ সকলো সম্পত্তি আনকি মোৰ শৰীৰ আৰু আত্মাও সেৱাৰ কাৰণে দান কৰিছো।" এইদৰে গুৰু গোবিন্দ সিংহই ধৰ্ম্ম আৰু সমাজৰ কু-সংস্কাৰ গুছাই পবিত্ৰ আৰু স্বাধীন চিত্তৰ এটা জাতি গঠন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। কিন্তু সেইসময়ৰ শাসনকৰ্ত্তা সকলে ভাবিছিল যে, তেওঁ তেওঁলোকক দমাবলৈহে শক্তি সংগঠন কৰিছিল। তাৰ ফলত হিন্দু ৰজা আৰু বাদচাহৰ সৈন্যৰ লগত চৈধ্যখন যুদ্ধ কৰিব লগীয়া হৈছিল। সেইবোৰ যুদ্ধত কেবাখনতো গুৰুৰ বিষম পৰাজয় হৈছিল। তেও বেশছনকৈ পলাবলগীয়া হৈছিল আৰু তেওঁ কেবাদিনো অনাহাৰে থাকিব লগীয়া হৈছিল। আনকি খাদ্যৰ অভাৱত গছৰ পাতৰ ৰস খাই আৰু গাৰুৰ সলনি মাটিৰ চপৰা মূৰত লৈ জীৱন কটাব লগীয়া হৈছিল। ইমান দুখতো তেওঁ সত্যৰ বাট এৰা নাছিল।

এদিনাখন গুৰুৱে বাদচাহক চিঠি লিখি জনাই যে, যদিও তেওঁৰ কৰ্ম্মচাৰীয়ে তেওঁৰ নাবালক পুতেক চাৰিটা মাৰিছিল আৰু অসংখ্য শিখৰ প্ৰাণ লৈছিল, তথাপি মোৰহে জয় হৈছে। কিয়নো মই যি প্ৰকাণ্ড জুই জ্বলাইছো তাক সামান্য এটা ফিৰিঙ্গতিয়ে বাধা দিয়া অসম্ভৱ। অৰ্থাৎ গুৰুৱে যি ধৰ্ম্ম আন্দোলন কৰিছে তাক দুই চাৰিজন মানুহ মাৰি বন্ধ কৰিব নোৱাৰি।

এই চিঠি পাই বুঢ়া বাদচাহৰ মন কুমলিল। তেওঁ গুৰুক দাক্ষিণাত্যলৈ মাতি পঠিয়ালে। কিয়নো সেই সময়ত বাদচাহ দাক্ষিণাত্যৰ আহম্মদ নগৰত আছিল। গুৰুৱে বাদচাহক দেখা কৰিবলৈ গৈছিল কিন্তু ৰাজপুতনা পাওঁতে খবৰ পায় যে ১৭০৭ খৃঃত ফেব্ৰুৱাৰী মাহৰ পহিলা সপ্তাহত দাক্ষিণাত্যৰ আহমদাবাদ নগৰত আওৰঙ্গজেৱৰ মৃত্যু হয়। তাকে শুনি তেওঁ দিল্লীলৈ উভতি আহিল।

তেওঁৰ মাজুপুতেক আজমচাহে বাদচাহ বুলি ঘোষণা কৰে। ৰৰপুতেক বাহাদুৰ চাহ তেতিয়া পেচোৱাৰত আছিল। তেওঁ আহি ১৭০৭ খৃঃত জুন মাহত আগ্ৰাত ভায়েকৰ লগত যুদ্ধ কৰে। গুৰু গোবিন্দ সিংহই এই যুদ্ধত বাহাদুৰ চাহক শিখ সৈন্য দি সহায় কৰিছিল। যুদ্ধত আজমচাহৰ মৃত্যু হয়। বাহাদুৰ চাহে সিংহাসন অধিকাৰ কৰে।

তেওঁৰ সৰু ভায়েক কামবক্সে দাক্ষিণাত্যত বিদ্ৰোহ কৰিছিল। তেওঁক দমাবলৈ বাহাদুৰ চাহে দাক্ষিণাত্যলৈ যায়। গুৰু গোবিন্দ সিংহকো লগত নিয়ে। কামবক্সক দমন কৰি উঠি গুৰুৱে সম্ৰাটক কয় —“মোৰ নাবালক লৰা দুটি হত্যা কৰা আৰু পঞ্জাবত জুই জ্বলোৱা চিৰহিন্দৰ উজীৰ ওৱাজীৰ খাঁক মোক দিয়ক।” সম্ৰাটে সেই কথালৈ আওকান কৰাত তেওঁ সম্ৰাটক বেয়া পায়। সেইকাৰণে সম্ৰাটৰ লগ এৰি চেপ্তেম্বৰ মাহৰ আৰম্ভণিতে গোদাবৰী নদীৰ পাৰৰ নান্দেৰ নামে ঠাইত বাহৰ কৰে। তাতেই মাধবদাস নামে এজন বৈৰাগীক দীক্ষা দি গুৰুৱে বান্দা সিংহ নাম দিয়ে আৰু তেওঁক শিখসৈন্যৰ প্ৰধান সেনাপতি পাতি চিৰহিন্দ জয় কৰিবলৈ পঠিয়ায়। এওঁৱেই বুৰঞ্জী প্ৰসিদ্ধ বান্দা বাহাদুৰ।

উজীৰ ওৱাজীৰ খাঁই বাদচাহৰ লগত গুৰুৰ বন্ধুত্ব দেখি ভয় খাইছিল। তেওঁ গুৰু গোবিন্দক হত্যা কৰিবলৈ দুজন পাঠান নিয়োগ কৰে। সিহঁতে দাক্ষিণাত্যলৈ যায়। এদিনাখন গুৰুৱে ৰাতি প্ৰাৰ্থনাৰ অন্তত শুবলৈ গ’ল। তেওঁৰ কলা ঘুমটি আহিছিল। শৰীৰ ৰখীয়াজন টোপনি গৈছিল। সেই সুযোগতে ওৱাজীৰ খাঁই পঠোৱা পাঠান দুজনৰ এজনে গুৰুক পেটত কৃপাণেৰে আঘাত কৰে। দ্বিতীয়বাৰ আঘাত কৰিবলৈ কৃপাণ তুলি লওঁতে গুৰুৱে তৰোৱাল লৈ খেদাত সি পলাল। তাৰ লগৰীয়া জনো গুৰুৰ শৰীৰ ৰখীয়াই কাটিলে।

এই খবৰ পাই বাদচাহে লৰালৰি কৰি চিকিৎসক পঠিয়াইছিল। চিকিৎসকে গৈ তেওঁৰ ঘাঁ চিলাই কৰি ঔষধ-পাতি দিছিল। ঘাঁ শুকনি মুৱাও ধৰিছিল। কিন্তু গুৰুৱে এদিন শকত ধনু এখন ভিৰাবলৈ যাওঁতে ঘাঁত লাগি বৰকৈ তেজ যায়। সেই আঘাততে ১৭০৮ খৃঃৰ ৭ অক্টোবৰৰ দিনা শেষ ৰাতি গুৰু গোবিন্দ সিংহৰ মৃত্যু হয়।

গুৰু গোবিন্দ সিংহৰ শিক্ষাৰ প্ৰভাৱত শিখজাতি বীৰত্বত ভাৰতৰ ভিতৰত অগ্ৰগণ্য হৈছিল। খালচা সৈন্যৰ প্ৰতাপত মোগল বাদচাহৰ টোপনি অহা নাছিল। খালচা বীৰ শেৰ-ই-পঞ্জাব ৰঞ্জিৎ সিংহই গোটেই উত্তৰ ভাৰত অধিকাৰ কৰিছিল। খালচা বীৰৰ প্ৰতাপত বৃটিছ সিংহয়ো ধোঁৱা-কোঁৱা দেখিছিল।

এতিয়াও শিখ কৃষকেই ভাৰতৰ শ্ৰেষ্ঠ কৃষক। শিখ মিস্ত্ৰীয়েই ভাল মিস্ত্ৰী। শিখ খেলাৰুই ভাল খেলুৱৈ, খালচা সৈন্যই ভাৰতৰ ভাল যোদ্ধা।

মহাত্মা গান্ধী

মহাত্মা গান্ধী ভাৰতীয় প্ৰাচীন সংস্কৃতিৰে মূৰ্ত্ত প্ৰকাশ। তেওঁৰ বাণী প্ৰাচীন ভাৰতৰ মৰ্ম্মবাণী। অহিংসাই আছিল তেওঁ অস্ত্ৰ। সেৱাই আছিল তেওঁৰ ধৰ্ম্ম। সত্যান্বেষণেই আছিল তেওঁৰ ব্ৰত। নৈতিক বলেই আছিল তেওঁৰ শক্তি। মানব প্ৰেমেই আছিল তেওঁৰ স্থিৰ লক্ষ্য। এই দুৰ্জ্জয় অস্ত্ৰবোৰকে প্ৰয়োগ কৰি তেওঁ শক্তিশালী বৃটিছ জাতিক শলঠেকত পেলাই ভাৰতৰ স্বাধীনতা অৰ্জ্জন কৰি 'জাতিৰ পিতা' নাম পাইছিল। এটা প্ৰবন্ধত সেই মহান আত্মাৰ পৰিচয় দিবলৈ যোৱা হাতী মাৰি ভুককাত ভৰোৱাৰ দৰে অসম্ভৱ কথা। ইয়াত কেৱল তেওঁৰ চৰিত্ৰৰ আভাস দিবলৈহে চেষ্টা কৰা হব।

১৮৬৯ খৃষ্টাব্দৰ ২ অক্টোবৰত গুজৰাট প্ৰদেশৰ পোৰবন্দৰত মহাত্মা গান্ধীৰ জন্ম হয়। পোৰবন্দৰ আৰব সাগৰৰ দাঁতিত।

আধ্যাত্মিকতা, লোকশিক্ষা প্ৰভৃতি ব্ৰাহ্মণৰ মহৎ গুণবিলাক গান্ধীজীৰ আছিল। কিন্তু তেওঁ বামুণ নাছিল, সাহস, আত্মোৎসৰ্গ প্ৰভৃতি ক্ষত্ৰিয়ৰ গুণবিলাকো তেওঁৰ আছিল কিন্তু তেওঁ ক্ষত্ৰিয় নাছিল। কাথিয়াৱাৰ উপদ্বীপৰ এটা প্ৰাচীন সম্ভ্ৰান্ত বৈশ্য পৰিয়ালত তেওঁৰ জন্ম হৈছিল। কেইবা পুৰুষ আগৰে পৰা এই পৰিয়ালত ৰাজনীতিৰ চৰ্চ্চা আছিল।

তেওঁৰ ককাদেউতাক পোৰবন্দৰ ৰাজ্যৰ দেৱান বা প্ৰধান মন্ত্ৰী আছিল। দেউতাক পোৰবন্দৰ আৰু আন কেবাখনো সৰু সৰু ৰাজ্যৰ দেৱান আছিল। গান্ধীজীৰ দেউতাকৰ নাম কৰমচাঁদ গান্ধী আছিল। মানুহে তেওঁক কাবাগান্ধী বুলি মাতিছিল। কাবা গান্ধী সকলোৰে প্ৰিয় আছিল। কিয়নো উচিত কথাত তেওঁ ৰজাকো দেউ নোবোলা মানুহ আছিল। গান্ধীজীয়ে বাপেকৰ পৰা এই গুণ পাইছিল।

দেউতাকৰ নামৰ লগত মিল ৰাখি পুতেকৰ নাম ৰখা সেই দেশৰ ৰীতি। সেই ৰীতি মতে মহাত্মাৰ নাম আছিল মোহনদাস কৰমচাঁদ গান্ধী।

গান্ধীজীৰ মাকৰ নাম পুতলীবাঈ। তেওঁ অতি ধৰ্ম্ম-প্ৰৱণ আৰু শুদ্ধ চৰিত্ৰৰ মহিলা আছিল। তেওঁ ধৰ্ম্মৰ অনুষ্ঠান বিলাক অতিশয় নিষ্ঠাৰে পালন কৰিছিল আৰু পত্নী আৰু মাতৃৰ কৰ্ত্তব্য অতি নিখুঁত ভাৱে পালন কৰিছিল। সন্তান সকলৰ চৰিত্ৰ গঠনত তেওঁ তীব্ৰ দৃষ্টি ৰাখিছিল। তেওঁ স্বাস্থ্যৰক্ষা আৰু ধৰ্ম্ম-ভাৱ বৃদ্ধিৰ কাৰণে পৰ্ব্বদিনত লঘোন দিছিল। গান্ধী তেওঁৰ মুমলীয়া পুতেক; অতি মৰমৰ। তেওঁ মাকৰ গাৰ ছায়াৰ দৰে আছিল আৰু সকলো কথাতে মাকক অনুকৰণ কৰিছিল।

গান্ধী পৰিয়াল বৈষ্ণৱ আছিল। তেওঁলোকে মাছ-মঙহ নাখাইছিল। বিশেষকৈ মাংস ভোজন তেওঁলোকে ঘৃণা কৰিছিল।

চেঙেলীয়া কালত গান্ধীজীয়ে নকৰিব লগীয়া বহুতো কাম কৰিছিল। কিন্তু যেতিয়াই তাক বেয়া বুলি বুজিছিল, তেতিয়াই তাক এৰি দিছিল। তেওঁ আন লৰাৰ লগত চেলেউ হুপিছিল আৰু ইংৰাজ সকলৰ দৰে সাহসী আৰু বলী হোৱাৰ আশাৰে লুকাই আন ঠাইত মাংস ভোজনৰ দিহা কৰিছিল। এইবোৰ উপকৰা খৰচৰ কাৰণে টকাই নটা হোৱাত তেওঁ ককায়েকৰ হাতৰ সোণৰ খাৰুৰ সোণ চুৰ কৰি বেচিছিল। লগৰীয়াৰ লগত পৰি তেওঁ যদিও

এইবোৰ কু-কাম কৰিছিল, অকলশৰীয়া হলেই তেওঁক অনুতাপৰ জুয়ে পুৰিছিল। ক্ৰমে পোৰণি অসহনীয় হোৱাত, তেওঁ তেনে কাম ভবিষ্যতে নকৰোঁ বুলি শপত খায়, আৰু সকলো কু-কামৰ বিবৰণী এখন কাকতত লিখি দেউতাকক জনায়। দেউতাকৰ পৰা কু-কামৰ শাস্তি বিচাৰে আৰু ভবিষ্যতে তেনে কাম নকৰোঁ বুলি প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়ে।

দেউতাকে তেতিয়া অৰ্শৰোগ ভুগি বিচনাত পৰি আছিল। গান্ধীজীয়ে কাকতখন দেউতাকক দি ভৰি পথানত বহি আছিল। দেউতাকে শোৱাৰ পৰা উঠি কাকতখন কেবাবাৰো পঢ়ি চায়। তেওঁৰ দুয়ো চকুৰে দুধাৰা চকু লো বৈ পৰে। তেনে ভাৱে অলপ পৰ টলকা মাৰি চকু মুদি বহি থাকে। তাৰ পাচত এটা দীঘল হুমুনিয়াহ পেলাই পুনৰ শুই পৰে। গান্ধীজীয়ে দেউতাকৰ এই শান্ত আৰু গম্ভীৰ মূৰ্ত্তি দেখি আচৰিত হয় আৰু উচুপি উচুপি কান্দিবলৈ ধৰে। দেউতাকৰ মৰমৰ সেই চকু পানীয়ে গান্ধীজীৰ অন্তৰৰ সকলো মলি ধুই নিকা কৰে। সিদিনাৰ পৰাই গান্ধীজীয়ে প্ৰেম আৰু অহিংসাৰ শক্তি আৰু দোষ স্বীকাৰৰ সুফল ভালকৈ বুজে।

কাথিয়াৱাৰত লৰা ছোৱালীৰ সৰুতে বিয়া হৈছিল। গান্ধীজীয়ে তেৰ বছৰ বয়সতে বিয়া কৰাইছিল। তেওঁৰ পত্নীৰ নাম কস্তুৰীবাঈ আছিল। কস্তুৰীবাঈ আৰু গান্ধীজী প্ৰায় সমান বয়সৰ আছিল। গান্ধীজী তেতিয়া হাইস্কুলৰ ছাত্ৰ; কস্তুৰীবাঈ নিৰক্ষৰ। কিয়নো তেতিয়া ভাল মানুহৰ ছোৱালী স্কুলত পঢ়া নিন্দাৰ কথা আছিল। গান্ধীজীয়ে তেওঁক ঘৰতে পঢ়াই গুজৰাটী ভাষাৰে চিঠি লিখিব আৰু কিতাপ পঢ়িব পৰা কৰিছিল।

পঢ়া-শুনা অধিক নহলেও পবিত্ৰ জীৱন আৰু সাধু চৰিত্ৰৰ কাৰণে তেওঁ জগতৰ এগৰাকী শ্ৰেষ্ঠ মহিলা,তেওঁৰ স্বামী ভক্তিৰ,স্বামীৰ উদ্দেশ্য আৰু লক্ষ্যৰ প্ৰতি গভীৰ নিষ্ঠাৰ তুলনা দিবলৈ জগতত আন এগৰাকী

নাই। তেওঁৰ সেৱাৰ ভাৰত মুগ্ধ হৈ ৰাইজে তেওঁক 'বা' বুলিছিল। 'বা' শব্দৰ অৰ্থ জননী। মহাত্মাই আত্মজীৱনীত কস্তুৰবা সম্পৰ্কে এইদৰে লিখিছে—

"কস্তুৰবাৰ অসীম ধৈৰ্য্য আৰু অতুলনীয় সহনশীলতাৰ কাৰণে আমাৰ কেতিয়াবা খৰিয়াল লাগিলে তেওঁহে সদায় জিকে।"

তেওঁ আছিল নম্ৰ, বিনয়ী আৰু নীৰৱকৰ্ম্মী। তেওঁ আছিল মহাত্মাৰ প্ৰেম ধৰ্ম্ম আৰু অহিংসাৰ জীৱন্ত প্ৰতিমূৰ্ত্তি। তেওঁ আছিল ত্যাগ, তেজ আৰু সত্য পালনত ভাৰতৰ প্ৰাচীন যুগৰ মহাসতী মহাসতী সীতাৰ দৰে তেওঁ স্বামীৰ লগত সুদীৰ্ঘ তিনি কুৰি বছৰ নিৰ্ব্বাস খাটিছিল। সতী সাবিত্ৰীয়ে তপস্যাৰ বলেৰে তেওঁৰ মৃত স্বামীক এবাৰহে যমৰ হাতৰ পৰা ঘূৰাই আনিছিল; কিন্তু সতী কস্তুৰবাই অনেকবাৰ তেওঁৰ মৰোঁ মৰোঁ হোৱা স্বামীক যমৰ হাতৰ পৰা কাঢ়ি আনিছিল।

সোতৰ বছৰ বয়সত গান্ধীজীয়ে এণ্ট্ৰেন্স পাছ কৰে। তাৰ আগতে ১৮৮৫ খৃষ্টাব্দত তেওঁৰ দেউতাক ঢুকায়। পাছ কৰি উঠি গান্ধীজী কলেজত পৰিছিল; কিন্তু বি, এ, পাছ কৰা নহ'ল। ১৮৮৮ চনৰ ৫ চেপ্তেম্বৰত তেওঁ আইন পঢ়ি বাৰিষ্টাৰ হবৰ কাৰণে বিলাতলৈ যায়। তেতিয়া তেওঁৰ বয়স কুৰি বছৰ; এটি লৰাৰ বাপেক।

গান্ধীজী বিলাতলৈ যাব ওলোৱাত সমাজে তেওঁলোকক পতিত কৰাৰ ভয় দেখুৱাইছিল। কিয়নো সাগৰ পাৰ হলে জাত যায় বুলি সেই সময়ৰ হিন্দুৰ ধাৰণা আছিল। মাকে জাত যোৱাতকৈ চৰিত্ৰ নষ্ট হোৱাৰ অধিক আশঙ্কা কৰিছিল। সেই কাৰণে বিলাতলৈ তেওঁ পঠিয়াব খুখুজিছিল। কিন্তু গান্ধীজীয়ে প্ৰবল ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰাত গান্ধী পৰিয়ালৰ শুভাকাঙ্ক্ষী আৰু পৰামৰ্শদাতা জৈন সাধু এজনৰ মত লয়। সাধুজনে কয়—মোহনদাসে মদ নাখাওঁ, মাংস নাখাওঁ আৰু তিৰোতাৰ অঙ্গ স্পৰ্শ নকৰোঁ বুলি শপত খালে বিলাতলৈ পঠাব পাৰি।

সেইমতে গান্ধীজীয়ে মাকৰ চৰণ চুই এই তিনিটা শপত খায়। তেতিয়াহে তেওঁ বিলাতলৈ যাবৰ অনুমতি পায়। কোৱা বাহুল্য যে, বিলাতত তেওঁ এই প্ৰতিজ্ঞা তিনিটা অতিশয় নিষ্ঠা আৰু আন্তৰিকতাৰে পালন কৰিছিল।

বিলাতত তিনি বছৰ পঢ়ি ১৮৯১ চনৰ জুন মাহত বাৰিষ্টাৰী পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈ ভাৰতলৈ ঘূৰি আহে। তাৰ আগতে তেওঁৰ মাতৃদেৱী স্বৰ্গী হয়। তেওঁ আহি মাকক নেদেখে।

গান্ধীজীয়ে বোম্বাই হাইকোৰ্টত কিছুদিন বাৰিষ্টাৰী কৰিছিল। কিন্তু মোকৰ্দ্দমা নাপাই তেওঁৰ সেই ব্যৱসায়ত শ্ৰদ্ধা হেৰুৱাইছিল। টকাৰ টানত তেওঁ স্কুলৰ শিক্ষকতাৰ কাৰণে আবেদন কৰিছিল। তাতো গ্ৰেজুৱেট নহয় কাৰণে নললে। তেতিয়া ৰাজকোট আদালতত ওকালতি কৰে। এনেতে পোৰবন্দৰৰ শেখ আব্দুল্লা এণ্ড কোং নামৰ দক্ষিণ আফ্ৰিকাৰ এখন ডাঙৰ দোকানৰ মালিক জনে তাত এটা দেৱানী মোকৰ্দ্দমাত সম্পৰ্কত তেওঁক মাতি পঠায়। ১৮৯৩ খৃষ্টাব্দত গান্ধীজীয়ে সেই নিমন্ত্ৰণ গ্ৰহণ কৰি দক্ষিণ আফ্ৰিকালৈ যায়।

গান্ধীজীৰ কৰ্ম্মজীৱনৰ দুটা ভাগ কৰিব পাৰি। এটা ১৮৯৩ চনৰ পৰা ১৯১৪ চনলৈ এই কুৰি বছৰ দক্ষিণ আফ্ৰিকাত, আনটো ১৯১৫ চনৰ পৰা মৰণ কাললৈ নিজ দেশ ভাৰতত।

দক্ষিণ আফ্ৰিকাত ইংৰাজ আৰু ওলন্দাজবোৰে উপনিবেশ পাতি কুঁহিয়াৰ, কপাহ আৰু কফি খেতি কৰিছিল। খেতিৰ কাম কৰিবলৈ ভাৰতৰ পৰা বনুৱা নিয়াইছিল। বনুৱাবোৰক তেওঁলোকে ভাল ব্যৱহাৰ কৰা নাছিল। তেওঁলোকক কুলি বুলিছিল। কুলিবোৰে আলিবাটৰ পকা অংশেৰে খোজ কাঢ়ি যাব নোৱাৰিছিল। নিজাকৈ মাটি কিনি ঘৰ বাৰী কৰিব নোৱাৰিছিল। ইচ্ছামতে অলৈ তলৈ যাব নোৱাৰিছিল। বনুৱাবোৰৰ লগে লগে ভাৰতৰ পৰা শিল্পী,

বেপাৰী আৰু সাউদো গৈছিল। সেই সময়ত দক্ষিণ আফ্রিকাত ভাৰতীয় লোকৰ সংখ্যা আশী হাজাৰ আছিল।

এই মানুহবোৰক পতিত লোকৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। গান্ধীজীয়ে নাটালৰ চুপ্রীম কোর্টত এডভোকেট হবলৈ দর্খাস্ত কৰাত তেওঁক অনুমতি নিদিয়াৰে কথা হৈছিল। অনেক চিন্তা চর্চ্চাৰ পাচত দিলে যদিও তেওঁক কুলি বাৰিষ্টাৰ বুলিছিল।

গান্ধীজী দক্ষিণ আফ্রিকালৈ গৈছিল অলপ দিনৰ কাৰণে। কিন্তু অৱস্থাই বাধ্য কৰিলে তেওঁক তাত কুৰি বছৰ থাকিবলৈ। দক্ষিণ আফ্রিকাই তেওঁৰ জন-সেৱাৰ আদি ক্ষেত্র। প্রবাসী ভাৰতবাসী সকলৰ ওপৰত কৰা অন্যায়-অত্যাচাৰৰ বিৰুদ্ধে তেখেতে প্রতিবাদ কৰি অনেক অপমান, অনেক কষ্ট আৰু অনেক যন্ত্রণা ভোগ কৰিব লগীয়া হৈছিল। আন কি, বাৰিষ্টাৰ গান্ধীজীক এদিন এজন শ্বেতাঙ্গ কনিষ্টবলে ৰেলৰ প্রথম শ্রেণীৰ কামৰাৰ পৰা কলা জাতৰ মানুহ বুলি টানি বাহিৰ কৰি দিছিল। গান্ধীজীয়ে জাৰত ওৰে ৰাতি কঁপি কঁপি ষ্টেচনৰ প্লেটফর্ম্মত টহলি কটাব লগায়া হৈছিল।

তাৰ চৰকাৰে ভাৰতীয় লোকৰ ওপৰত অন্যায়কৈ কিছুমান কৰ লগাইছিল। গান্ধীজীয়ে এইবোৰ হিংসামূলক ভেদ বুদ্ধিৰ বিপক্ষে যুঁজিবলৈ ১৮৯৪ চনৰ ২২ মেইত নাটাল ইণ্ডিয়ান কংগ্রেচ নাম দি এখন ৰাজনৈতিক সভা প্রতিষ্ঠা কৰে। তেওঁ তাৰ সম্পাদক হয়।

তাত তেওঁ 'ইণ্ডিয়ান অপিনিয়ন' নামে এখন বাতৰি কাকত প্রকাশ কৰিছিল। এই কাকতৰ যোগে ৰাজনৈতিক অধিকাৰ লাভৰ কাৰণে ভাৰতীয় জনমত গঠিত হৈছিল আৰু তেওঁলোকৰ মাজত উদাৰ ভাৱৰ সামাজিক শিক্ষা প্রচাৰ হৈছিল। বিশেষকৈ গান্ধীজীৰ পাশুপত নিষ্ক্রিয় প্রতিৰোধ, (Passive resistance) প্রচাৰত এই কাগজ খনে বিশেষ ভাৱে সহায় কৰে। গান্ধীজীয়ে এই নীতিৰ নাম দিছিল সত্যাগ্রহ।

তেওঁৰ উপাৰ্জ্জনৰ বেছি ভাগ টকা খৰচ কৰিও কাকত খন চলোৱা টান হৈছিল। সেই কাৰণে তেওঁ তাত ভাৰতৰ ঋষি-মুনি সকলৰ দৰে আশ্ৰম পাতে। আশ্ৰমবাসী সকলে নিজে খেতি-বাতি কৰি সাধাৰণ ভাৱে জীৱিকা নিৰ্ব্বাহ কৰিব লাগে। তালৈ 'ইণ্ডিয়ান অপিনিয়ন' কাকতৰ ছপাখানা তুলি আনে আৰু আশ্ৰমবাসী সকলৰ যত্নত কাকত খন চলোৱাৰ দিহা কৰা হয়। আশ্ৰমখন ডাৰবানৰ পৰা চৈধ্য মাইল দূৰত; ফনিক্স নামে এটা ৰেল ষ্টেচনত নামি আঢ়ৈ মাইল খোজ কাঢ়ি যাব লাগে। সেই কাৰণে তাক ফনিক্সৰ পামো বোলে।

দক্ষিণ আফ্ৰিকা চৰকাৰৰ লগত গান্ধীজীৰ নিয়ম মতে যুদ্ধ হয়। গান্ধীজীক চৰকাৰে বহুবাৰ ফাটকত থয়। তেওঁৰ অনুগামী সকলে চৰকাৰৰ পৰা অনেক পীড়া পায়। গান্ধীজীয়ে সত্যাগ্ৰহ কৰি চৰকাৰক বৰ চিন্তাত পেলায়। চৰকাৰে গান্ধীজীৰ লগত অনেকবাৰ আপোচৰ কথা-বাৰ্ত্তা চলায়। কিন্তু সিদ্ধান্তৰ মিল নহয়।

চৰকাৰে গান্ধীজীক খং কৰি ফাটক দিয়ে, মাৰ-ধৰ কৰে, আলিৰ দাঁতিত শিল ভঙ্গায়, নিজান ফাটক দিয়ে, কিন্তু গান্ধীজী এইবোৰ শৰীৰৰ কষ্টত অলপো নৰম নহয়।

সেই সময়ত জন-সেৱা আৰু দেশ-প্ৰেমৰ কাৰণে মহামতি গোপাল কৃষ্ণ গোখলে ভাৰতত অগ্ৰগণ্য। ১৯১২ চনত গান্ধীজীৰ নিমন্ত্ৰণত গোখলে দক্ষিণ আফ্ৰিকালৈ যায়। তেওঁ চৰকাৰৰ লগত আপোচৰ চেষ্টা কৰে; কিন্তু বিফল হয়। তেওঁ অতিশয় বেজাৰেৰে ভাৰতলৈ ঘূৰি আহি দক্ষিণ আফ্ৰিকাত সত্যাগ্ৰহ যুদ্ধ চলাবৰ কাৰণে বহুতো টকা তুলি গান্ধীজীক দিয়ে আৰু ভাৰত চৰকাৰক দক্ষিণ আফ্ৰিকা যুক্ত ৰাজ্যক 'এণ্টি এচিয়াটিক ল' বোৰ সংশোধন কৰিবলৈ পৰামৰ্শ দিয়ে। মহামতি পিয়াৰ্চন আৰু দীনবন্ধু এণ্ডুজ চাহাবে চৰকাৰ আৰু সত্যাগ্ৰহী সকলৰ আপোচৰ কাৰণে যথাসাধ্য চেষ্টা কৰে। এই ৰকম সকলোৰে

হেঁচাত আপোচ হয়। আপোচত সত্যাগ্ৰহী সকলৰে জয় হয়। ভাৰতীয় সকলৰ বহুতো অভাৱ পূৰণ হয়। তেতিয়া গান্ধীজীয়ে ১৯১৪ চনৰ শেষ ভাগত দক্ষিণ আফ্ৰিকা এৰে।

১৯১৫ চনৰ জানুৱাৰী মাহত গান্ধীজী সপৰিয়ালে ভাৰতলৈ আহে। তেওঁক অভ্যৰ্থনা কৰিবলৈ মহামতি গোখলেকে আদি কৰি অনেক মান্যৱন্ত লোক বোম্বাইত গোট খাইছিল। তেতিয়ালৈকে গান্ধীজীয়ে মহাত্মা নামৰ মুকুট পিন্ধা নাই। ১৯১৫ চনৰ ১৮ ফেব্ৰুৱাৰীত কবি-গুৰু ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰে এখন চিঠি দি গান্ধীজী আৰু তেওঁৰ পত্নীক বোলপুৰ শান্তিনিকেতনলৈ নিমন্ত্ৰণ কৰিছিল। সেই চিঠিত ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰে গান্ধীজীক মহাত্মা বুলি সম্বোধন কৰিছিল। ক্ৰমে সেই উপাধি জনসাধাৰণৰ মাজত প্ৰচাৰ হয়।

গোখলে গান্ধীজীক এবছৰ ভাৰতত ফুৰি-চাকি সকলো তথ্য সংগ্ৰহ কৰিবলৈ উপদেশ দিয়ে। সেই মতে গান্ধীজীয়ে এবছৰ ভাৰতৰ সকলো প্ৰধান ঠাই ফুৰি সকলো খবৰ সংগ্ৰহ কৰিছিল। কোনো ৰাজনৈতিক কামত হাত দিয়া নাছিল।

গান্ধীজী দক্ষিণ আফ্ৰিকা এৰি অহাত ফনিক্সৰ পামৰ জনদিয়েক সেৱক ভাৰতলৈ আহিছিল। গান্ধীজীয়ে তেওঁলোকক লৈ আশ্ৰম পাতিবলৈ অনেক ঠাই চাই ফুৰিলে। অৱশেষত নিজৰ প্ৰদেশৰ প্ৰধান নগৰ আহ্মদাবাদৰ ওচৰৰ সবৰমতী নদীৰ পাৰত ঠাই ঠিক কৰি ১৯১৫ চনৰ ২৫ মে তাৰিখে সেৱক সকল আৰু নিজৰ পৰিয়ালক তালৈ নিলে। আৰম্ভতে তাত ত্ৰিশজন লোক হৈছিল। তেওঁলোক সকলোৱে একেটা চকতে খাইছিল। প্ৰত্যেকে একোটা কাম কৰি জীৱিকা নিৰ্ব্বাহৰ খৰচ উলিয়াইছিল। কস্তুৰবা আশ্ৰমৰ প্ৰধান পৰিচাৰিকা হৈছিল। আশ্ৰমবাসী সকলে গান্ধীজীক বাপু বুলি মাতিছিল। গুজৰাটী ভাষাত 'বাপু' শব্দৰ অৰ্থ পিতা।

১৯১৬ চনত গান্ধীজীয়ে চম্পাৰণত সত্যাগ্ৰহ আৰম্ভ কৰে। চম্পা-

ৰণ অতীতৰ জনক ৰজাৰ ৰাজ্য ; বিহাৰৰ উত্তৰে ; হিমালয়ৰ নামনিত। ১৯১৭ চনৰ আগেয়ে তাত নীল খেতি কৰিছিল। খেতিৰ মালিক সকল আছিল চাহাব ; খেতি কৰিছিল ভাৰতীয় লোকে। চাহাববোৰক প্ৰতি একৰত তিনি কঠাকৈ নীল খেতি কৰি দিব লাগিছিল। এই নিয়মৰ নাম আছিল তিনিকঠীয়া। ৰাজবিধিৰ সহায়ত নীল-কুঠীৰ চাহাববোৰৰ ওপৰত বহুতো অন্যায় অত্যাচাৰ কৰিছিল্।

গান্ধীজীয়ে চম্পাৰণত সত্যাগ্ৰহ কৰে। ভাৰতত তেওঁৰ এয়েই প্ৰথম সত্যাগ্ৰহ। গান্ধীজীৰ যত্নত তিনি কুৰি বছৰ চলি অহা তিনিকঠীয়া ৰীতি লোপ পায়। তেতিয়াৰ পৰা নীল-খেতি উঠিয়েই যায়।

১৯১৮ চনৰ জুলাই মাহত মণ্টেগু চেমচফোৰ্ড শাসন সংস্কাৰৰ সঁফুৰাৰ সাফৰ মুকলি হয়। ভাৰতে আন ডমিনিয়নৰ দৰে শাসনৰ সুবিধাতো নাপালেই, তেওঁলোকক দায়িত্বপূৰ্ণ শাসনৰ অধিকাৰো নিদিলে। এই কথাত জাতীয়তাবাদী ভাৰতীয় লোক সকলৰ মন অসন্তোষেৰে ভৰি পৰিল। চৰকাৰে তেওঁলোকৰ সকলো কাৰ্য্যকে সন্দেহৰ চকুৰে চাবলৈ ধৰিলে। চৰকাৰে তেওঁলোকৰ কাৰ্য্যৰ গোপনে অনুসন্ধান কৰিবলৈ 'ৰাওলাট কমিটি' এখন পাতি দিলে। এই কমিটিয়ে জাতীয়তাবাদী ভাৰতীয় লোক সকলক বৃটিছ সাম্ৰাজ্য ধ্বংসৰ উদ্দেশ্যে বহুতো অপচেষ্টাৰ বাতৰি চৰকাৰক দিলে।

চৰকাৰে এওঁলোকক দমাবলৈ ৰাওলাট আইন পাছ কৰিলে। এই আইনৰ বলেৰে পুলিচে কোনো কাৰণ নদৰ্শোৱাকৈ মানুহক আটক কৰিব পৰা হল আৰু আদালতে বিচাৰ নকৰাকৈয়ে মানুহক কাঁচিকাটক দিব পৰা হল। গান্ধীজীয়ে এই আইনৰ বিৰোধিতা কৰিলে। তেওঁৰ নিয়মাধীন সকলো চেষ্টা ব্যৰ্থ হল। নিৰুপায় হৈ তেওঁ তূণৰ পৰা সত্যাগ্ৰহ ৰূপ একাঘ্নি বাণ উলিয়াই প্ৰয়োগ কৰিলে। ৰাইজক হৰতাল আৰু শোভাযাত্ৰা কৰি এই আইনৰ প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ অনুৰোধ কৰিলে। তেওঁৰ অনুৰোধত ভাৰতৰ ডাঙৰ ডাঙৰ নগৰবোৰত

হৰতাল হল। পঞ্জাব প্ৰদেশত এই আইনৰ প্ৰতিবাদ অতি তীব্ৰ হল। তেজী পঞ্জাবী সকলে গোটেইখন প্ৰদেশতে উথল-মাথল লগালে। ১৯১৯ চনৰ ১৩ এপ্ৰিলত অমৃতচৰ নগৰৰ জালিয়ানৱালাবাগ নামে ঠাইত এই আইনৰ প্ৰতিবাদ সভা বহিছিল। চৰকাৰে তাত যি ভীষণ হত্যাকাণ্ডৰ সৃষ্টি কৰিলে, সি বৃটিছৰ ভাৰত শাসনত চিৰকাললৈ কলঙ্কৰ দাগ ৰাখিব। জেনেৰেল ডায়াৰ নামে এজন সৈন্যাধ্যক্ষৰ আদেশত সৈন্য বাহিনীয়ে নিৰস্ত্ৰ জন-সাধাৰণৰ ওপৰত গুলী কৰি ৩৭৯ জন মানুহ মাৰিলে আৰু প্ৰায় বাৰ শ জন খোঁৰা-কোঙা কৰিলে।

এই সময়তে ভাৰতত খিলাফৎ আন্দোলনৰ ঢৌ উঠে। তুৰস্কৰ ৰজাৰ উপাধি খলিফা; প্ৰথম মহাৰণত খলিফাই ইংৰাজৰ বিৰুদ্ধে যোগ দিছিল। সেই কাৰণে ভাৰতীয় মুছলমান সকলৰ সহযোগ আশঙ্কা কৰি বৃটিছৰ প্ৰধান মন্ত্ৰীয়ে ঘোষণা কৰিছিল যে, যুদ্ধৰ শেষত তুৰস্ক অখণ্ড থাকিব। যুদ্ধ শেষ হলত তুৰস্ক খণ্ড খণ্ড হল আৰু খলিফা ৰাজ্যৰ পৰা খেদা খালে। এয়েই আন্দোলনৰ কাৰণ।

জালিয়ানৱালাবাগৰ হত্যাকাণ্ড, খিলাফতৰ সুবিচাৰ আৰু স্বৰাজ লাভ—এই তিনিটা সমস্যাৰ সিদ্ধান্তৰ কাৰণে ১৯২০ চনত কলিকতাত বহা কংগ্ৰেচৰ বিশেষ অধিবেশনত মহাত্মাৰ অহিংস অসহযোগৰ প্ৰস্তাৱ পাছ হয়। কংগ্ৰেচে মহাত্মাজীক এই আন্দোলন চলোৱাৰ সম্পূৰ্ণ ভাৰ দিয়ে। মহাত্মাই অসহযোগৰ চাৰিটা ক্ৰম নিৰ্দ্ধাৰিত কৰে।

(১) উপাধি বৰ্জ্জন আৰু সম্মান সূচক অবৈতনিক ৰাজকাৰ্য্য পৰিত্যাগ।

(২) ৰাজকৰ্ম্মচাৰীৰ পদত্যাগ আৰু শাসন কিম্বা বিচাৰ বিভাগৰ লগত অসহযোগ।

(৩) ৰাজকৰ অনাদায়।

(৪) পুলিচ আৰু সৈন্য বিভাগৰ কৰ্ম্মত্যাগ।

এই কাৰ্য্যক্ৰম অহিংস নীতিৰে পালন কৰিব লাগিব।

ইতিমধ্যে চৰ্দ্দাৰ বল্লভ ভাই পেটেলৰ যত্নত বৰদোলিবাসী সত্যাগ্ৰহৰ বাবে প্ৰস্তুত হয়। বৰদোলি গুজৰাট প্ৰদেশৰ অন্তৰ্গত। তাৰ খেতিয়ক বিলাকে ইংৰাজ চৰকাৰক খাজানা দিবলৈ অমান্তি হৈছিল।

এনেতে ১৯২২ খৃষ্টাব্দত ১৪ ফেব্ৰুৱাৰীত উত্তেজিত অসহযোগী সকলে চৌৰিচৌৰাত থানা ঘৰ জুই লগাই পোৰে আৰু ২২ জন পুলিচক জ্বলা জুইত পুৰি মাৰে। চৌৰিচৌৰা আগ্ৰা অযোধ্যা যুক্ত প্ৰদেশৰ এখন থানা।

গান্ধীজীয়ে অহিংসাৰ ঠাইত এই হিংসামূলক কাৰ্য্য হোৱা দেখি অনিৰ্দ্দিষ্ট কাললৈ আন্দোলন বন্ধ কৰে। মহাত্মাজীক বন্দী কৰি বৃটিছ আদলতে ছ বছৰ ফাটক দিয়ে কিন্তু দুবছৰ পূৰ নোহওঁতেই তেওঁক বিনা চৰ্ত্তে মুক্তি দিয়ে।

জনসাধাৰণে কোনো অন্যায় কাম কৰিলে মহাত্মাই তেওঁৰ প্ৰৰোচনাত কৰা বুলি অন্যায়ৰ প্ৰায়শ্চিত্ত স্বৰূপে অনশন কৰিছিল। এনে অনশন তেওঁৰ জীৱনত বহুবাৰ কৰিছিল আৰু প্ৰায়বোৰ অনশনতে তেওঁৰ জীৱনৰ কাৰণে ভাৰতবাসীৰ মাজত উদ্বেগৰ সৃষ্টি হৈছিল কিন্তু প্ৰতিবাৰেই ঈশ্বৰৰ কৃপাত ডাক্তৰ সকলক বিস্ময়ত অভিভূত কৰি তেওঁৰ প্ৰাণ ৰক্ষা পৰিছিল।

১৯২৪ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত বহা বেলগাওঁ কংগ্ৰেচৰ মহাত্মা সভাপতি হয়। কংগ্ৰেচৰ সকলো সভাপতিকৈ মহাত্মাৰ অভিভাষণেই আটাইতকৈ চুটি। তেওঁৰ কথা সৰল আৰু বন্দুকৰ গুলীৰ দৰে পোন। তেওঁ সূতা কাটিবলৈ, বিলাতি বৰ্জ্জন কৰিবলৈ, হিন্দু মুছলমান মিলেৰে বাস কৰিবলৈ আৰু অস্পৃশ্যতা দূৰ কৰিবলৈ গোহাৰি জনাই অভিভাষণ শেষ কৰিছিল।

১৯৩০ চনৰ ২৬ জানুৱাৰীত পোন প্ৰথম ভাৰতত 'স্বাধীনতা দিবস' পালন কৰা হয়।

গান্ধীজীয়ে সেই বছৰৰে মাৰ্চ মাহত আইন অমান্য আন্দোলন আৰম্ভ কৰে। ১২ মাৰ্চত মহাত্মাজীয়ে ৭৯ জন সবৰমতী আশ্ৰমৰ সেৱক লৈ লোন আইন অমান্য কৰিবলৈ দাণ্ডি যাত্ৰা কৰে। ৫ এপ্ৰিলৰ দিনা মহাত্মাজী আবেলি পৰত দলে দলে দাণ্ডিত উপস্থিত হয়। ৬ এপ্ৰিলৰ দিনা ৰাতিপুৱা ৬॥ বজাত প্ৰকৃত আইন ভঙ্গ কৰা হয়। এই আইন ভঙ্গ আন্দোলন গোটেই ভাৰতত বিয়পি পৰিছিল। দলে দলে সত্যাগ্ৰহী ফাটকলৈ গৈছিল। গান্ধীজীক আটক কৰি ৰাখিছিল।

সেই সময়ত ভাৰতৰ শাসন সংস্কাৰৰ কাৰণে লণ্ডন নগৰত 'ঘূৰণীয়া মেজ মেল' বহিছিল। গান্ধীজী কংগ্ৰেচৰ প্ৰতিনিধি ৰূপে তাত যোগ দিছিল। কিন্তু ইংলণ্ডৰ কৰ্ত্তৃপক্ষই গান্ধীজীৰ দাবী মানি নললে। আপোচৰ সকলো চেষ্টা ব্যৰ্থ হল। গান্ধীজী হতাশ হৈ ভাৰতলৈ ঘূৰি আহিল। ভাৰতৰ মাটিত ভৰি দিয়া মাত্ৰকে গান্ধীজীক গ্ৰেপ্তাৰ কৰা হল। ক্ৰমে ভাৰতৰ সকলো জন নেতা ফাটকত পৰিল। চৰকাৰৰ দমন নীতিৰ চূড়ান্ত হল।

১৯৩২ চনৰ ১৭ আগষ্টত বিলাতৰ প্ৰধান মন্ত্ৰীয়ে ভাৰতৰ অস্পৃশ্য সকলে নতুন শাসন সংস্কাৰত সুকীয়া নিৰ্ব্বাচন পাব বুলি ঘোষণা কৰে। মহাত্মাই আৰম্ভৰে পৰা যুটিয়া নিৰ্ব্বাচনৰ চেষ্টা কৰি আহিছিল। প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ ঘোষণা শুনি মহাত্মাজী স্তম্ভিত হল আৰু ঘোষণা মতে কাম হ'লে আমৰণ অনশন কৰিম বুলি প্ৰকাশ কৰিলে। সৌভাগ্যক্ৰমে সকলো দলৰ হিন্দু নেতাসকল লগ লাগিল। অনুন্নত সম্প্ৰদায়ৰ বাবে প্ৰাদেশিক আৰু কেন্দ্ৰীয় ব্যৱস্থাপক সভাত আসন নিৰ্দ্ধাৰিত হল। যুটীয়া নিৰ্ব্বাচনেই বলবৎ থাকিল। প্ৰধান মন্ত্ৰীক এই চুক্তি গ্ৰহণ কৰিবলৈ শই শই টেলিগ্ৰাম খল। ২৬ সেপ্তেম্বৰত প্ৰধান

মন্ত্ৰীয়ে সেই চুক্তিত সন্মত হৈ আগৰ ঘোষণা বদলালে। মহাত্মাৰ অনশন ভঙ্গ হল।

১৯৩৫ চনৰ পৰা মহাত্মাজী কংগ্ৰেচৰ পৰা আঁতৰি থাকে। আন কি, চাৰি অনীয়া সভ্য তালিকাৰ পৰাও নাম উঠাই লয়। তেতিয়াৰ পৰা তেওঁ কংগ্ৰেচৰ উপদেষ্টাহে; কৰ্ম্মী নহয়।

১৯৩৫ চনৰ ২৯ অক্তোবৰত মহাত্মাই ৱাৰ্দ্ধাৰ ওচৰত সেৱাগ্ৰাম নাম দি এখন আশ্ৰম পাতে। তাত তেওঁ থাকিবলৈ লয় আৰু সেৱক সকলৰ সহায়ত অস্পৃশ্যতা নিবাৰণ, গাওঁ সংগঠন আৰু কুটীৰ শিল্প উন্নয়নত আত্মনিয়োগ কৰে।

১৯৩৫ চনৰ নতুন শাসন সংস্কাৰ অনুযায়ী ১৯৩৭ চনৰ আগ ভাগত ব্যৱস্থাপক সভাৰ সভ্য নিৰ্ব্বাচন আৰম্ভ হয়। ভাৰতৰ আঠখন প্ৰদেশত কংগ্ৰেচৰ অধিক সভ্য নিৰ্ব্বাচিত হয়। গান্ধীজীৰ নিৰ্দ্দেশ মানি এই আঠখন প্ৰদেশত কংগ্ৰেচী মন্ত্ৰী সভা গঠিত হয়। ১৯৩৮ চনত কংগ্ৰেচী মন্ত্ৰী সভাৰ আৰু ইংৰাজ চৰকাৰৰ খকা খুন্দা লাগে। প্ৰদেশৰ গভৰ্ণৰ সকলে মন্ত্ৰীসভাৰ পৰামৰ্শ মতে কাম কৰিবলৈ অসম্মত হয়। এই বাদ তৰ্ক চলি থাকোঁতে ১৯৩৯ চনৰ ৩ চেপ্তেম্বৰত বৃটিছে দ্বিতীয় মহাৰণত যোগ দিয়ে। যুদ্ধত ভাৰতবাসীয়ে সহায় কৰাত সম্মতি নাই বুলি মত প্ৰকাশ কৰে। তাৰ ফলত যুদ্ধ ঘোষণাৰ দুমাহ মানৰ পাচতে আঠ খন প্ৰদেশৰ কংগ্ৰেচী মন্ত্ৰী সভাই একযোগে ইস্তফা দিয়ে।

এইদৰে ইংৰাজ গবৰ্ণমেণ্টৰ লগত কংগ্ৰেচ-মহাসভাত উখনা-উখনি চলি থাকি ১৯৪২ চনৰ আগষ্ট মাহত ইংৰাজৰ ভাৰত ত্যাগ প্ৰস্তাৱ গৃহীত হয়। এই সময়ত ইংলণ্ডৰ মন্ত্ৰী সভাৰ সদস্য মিষ্টাৰ ক্ৰিপ্‌চে শাসন সংস্কাৰৰ আঁচনি লৈ ভাৰতলৈ আহে। কিন্তু গান্ধীজী আৰু কংগ্ৰেচে ক্ৰিপ্‌চ প্ৰস্তাৱ প্ৰত্যাখ্যান কৰে। ৯ আগষ্টৰ পৰা ভাৰতীয়

নেতা সকলৰ গ্ৰেপ্তাৰ আৰম্ভ হয়। প্ৰায় আটাইবোৰ নেতাই পুনৰ জেলত সোমায়।

এইবাৰ ভাৰতৰ জনসাধাৰণ উন্মত্তৰ দৰে হ'ল। বনুৱাই কাম এৰিলে। দোকানীয়ে দোকান বন্ধ কৰিলে। টেলিগ্ৰাফৰ তাঁৰ কাটিলে। ৰেল লাইন তুলি গাৰী বগৰালে। পুলিচে টঙ্গনিয়ালে, গুলী কৰিলে।

মহাত্মা তেতিয়া কাৰাগাৰত। কাৰাগাৰত মহাত্মাই দুটা বৰ ডাঙৰ মৃত্যুশোক পালে। এটা তেওঁৰ চেক্ৰেটৰী মহাদেৱ দেশাইৰ মৃত্যুত; আনটো তেওঁৰ জীৱন সঙ্গিনী কস্তুৰীবাঈৰ মৃত্যুত। কিন্তু অতি ধাৰ্ম্মিক মানুহৰ দৰে ধীৰ ভাবে মহাত্মাই এই শোক সহ্য কৰিলে।

১৯৪৭ চনৰ ১৫ আগষ্টত ভাৰতবৰ্ষ স্বাধীন হ'ল। মহাত্মাজীৰ ভাৰত ত্যাগৰ প্ৰস্তাৱৰ ফল ফলিল। কিন্তু ভাৰতবৰ্ষ দুখন দেশত বিভক্ত হ'ল। ভাৰত যুক্তৰাষ্ট্ৰ আৰু পাকিস্তান। স্বাধীনতা লাভৰ পাচত দুই খন দেশতে সাম্প্ৰদায়িক পাশবিকতাই ভীষণ ৰূপ ল'লে। মহাত্মাই মুছলমানবোৰক অতিৰিক্ত অনুগ্ৰহ দেখুৱাইছে বুলি ভাৰত-যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ এদল ধৰ্ম্মান্ধ হিন্দুৰ ধাৰণা হ'ল। তাৰ ফলত ১৯৪৮ চনৰ ৩০ জানুৱাৰীত এজন হিন্দু ডেকাই প্ৰাৰ্থনা সভালৈ যোৱা বাটত মহাত্মাজীক গুলী কৰি মাৰিলে। যি মহামানৱক পৃথিবীৰ সভ্য-অসভ্য, জ্ঞানী-মূৰ্খ, যোগী-ঋষি সকলে শ্ৰদ্ধা-ভক্তি কৰিছিল, তেওঁ ভাৰতৰ এজন শিক্ষিত ডেকাৰ গুলীত মৰিল। ইও ভগবানৰে লীলা।

গান্ধীজী অকল ৰাজনীতিজ্ঞ পুৰুষ বুলি বুজিলে ভুল হ'ব। তেওঁ প্ৰকৃততে আছিল এজন ভক্ত, সাধক। ঈশ্বৰৰ প্ৰতি প্ৰগাঢ় ভক্তি আৰু সত্যান্বেষণৰ কাৰণে তপস্যাই আছিল তেওঁৰ শক্তিৰ নিজৰা। গভীৰ ধৰ্ম্ম বিশ্বাসেহে তেওঁক কৰ্ম্মৰ প্ৰেৰণা যোগাইছিল। কৰ্ত্তব্যই

আছিল তেওঁৰ ধৰ্ম্ম। ধৰ্ম্ম আৰু কৰ্ম্মৰ প্ৰভেদ তেওঁ বুজিব নোৱাৰিছিল। এটা কথাত তেওঁ আছিল কৰ্ম্মযোগী।

আজিলৈকে জগতৰ শান্তিকামী আৰু মানৱ-সেৱক যি সকল মহাপুৰুষৰ জন্ম হৈছে, তেওঁলোকৰ ভিতৰত মহাত্মাজীৰ শিক্ষাৰ প্ৰভাৱ আৰু ক্ৰিয়াশীলতা আটাইতকৈ অধিক। তেওঁ বৰ্ত্তমান হিংসাপূৰ্ণ পৃথিৱীক অহিংসাৰ বাণীৰে পৰাজয় কৰিছিল। এয়ে তেওঁৰ প্ৰথম মাহাত্ম্য।

মহাত্মাই অভিজাত বংশত জন্ম লৈ স্বেচ্ছাই মানৱ সেৱাৰ কাৰণে দৰিদ্ৰতাক বৰণ কৰি লৈছিল। তেওঁ গোটেই জীৱন দৰিদ্ৰ আৰু অনুন্নতৰ মাজত কটাই তেওঁলোকৰ পীড়াৰ ভাগ লৈছিল। সেৱাগ্ৰামত মহাত্মাই অসংখ্য কামৰ মাজতে সময় উলিয়াই এটা কুষ্ঠ ৰোগীৰ ঘা নিজ হাতে ধুৱাই দিছিল। সেই দুৰাৰোগ্য সংক্ৰামক ব্যাধিয়ে তেওঁকো আক্ৰমণ কৰিব পাৰে, এই ভয় তেওঁৰ সমূলি নাছিল। তেওঁৰ মানৱপ্ৰেম বিশ্বব্যাপক। কোটি কোটি মানুহে তেওঁক ভাল পাইছিল আৰু শ্ৰদ্ধা ভক্তি কৰিছিল তেওঁৰ স্বৰ্গীয় প্ৰেমত মুগ্ধ হৈ। এয়ে তেওঁৰ দ্বিতীয় মাহাত্ম্য।

মহাত্মাজীৰ তৃতীয় মাহাত্ম্য খদ্দৰ প্ৰচাৰ। আজিকালিৰ যন্ত্ৰযুগত ইয়াক বলিয়াৰ বলিয়ালি যেন লাগে। কিন্তু তেওঁ আধ্যাত্মিক বলেৰে ভাৰতীয় জনসাধাৰণৰ মন জয় কৰি সূতা কাটি, কাপোৰ বই, কুটীৰ শিল্পৰ চৰ্চ্চা কৰাই ধন আৰু সময়ৰ অপচয় কমাইছে। চৰিত্ৰৰ উন্নতি সাধিছে আৰু লাহ্ বিলাহৰ ফালে ঢাল খোৱা মনক সৰল আৰু স্বদেশী ভাৱাপন্ন কৰিছে, স্বদেশ আৰু স্বজাতিৰ প্ৰতি প্ৰেম বঢ়াইছে।

মহাত্মাজীৰ চতুৰ্থ মাহাত্ম্য পাপক ঘৃণা কৰা, কিন্তু পাপীক সমাদৰ কৰা।

ব্ৰিগেডিয়াৰ ওচমান

স্বাধীন ভাৰত দুখন দেশত ভাগ হল। হিন্দু প্ৰধান অংশ হল ভাৰত যুক্তৰাষ্ট্ৰ আৰু মুছলমান প্ৰধান অংশ হল পাকিস্তান। দেশীয় ৰাজ্য-বিলাক যাৰ যিখন দেশত ইচ্ছা লগ লাগিল। ভাৰতৰ উত্তৰ সীমাত থকা কাশ্মীৰ ৰাজ্যই কিন্তু কিছুদিন এখন ৰাজ্যতো যোগ নিদিলে। কিয়নো ইয়াৰ পশ্চিমে পাকিস্তান, পূব-দক্ষিণে ভাৰত ৰাষ্ট্ৰ। ৰজা হিন্দু ; প্ৰজা সৰহভাগ মুছলমান গতিকে কোনখন দেশত যোগ দিয়া উচিত হব ৰজাই ভাবিচিন্তি বিমোৰত পৰিছিল।

কিন্তু স্বাধীনতা ঘোষণা কৰাৰ পৰাই মুছলমানে কাশ্মীৰ আক্ৰমণ কৰিছিল। পাকিস্তানে "গোঁসাই ঘৰত কোন? মই কল খোৱা নাই" এই নীতিৰে ঘোষণা কৰিছিল যে, "আক্ৰমণকাৰীবোৰ পাকিস্তানৰ সৈন্য নহয়। পাকিস্তানৰ উত্তৰে থকা পৰ্ব্বতীয়া মুছলমানহে কাশ্মীৰৰ হিন্দু ৰজাই মুছলমান প্ৰজাক শোষণ কৰা কাৰণে ই বিধৰ্ম্মীৰ বিপক্ষে জিহাদ আৰু আক্ৰমণকাৰীবোৰ মুজাহিদ্।

১৯৪৭ চনৰ ২৫ অক্টোবৰত ৰজাই খবৰ পালে যে, মুছলমান জিহাদীসকল ৰাজধানী শ্ৰীনগৰৰ নিচেই কাষ পাইছেহি। পাকিস্তানৰ গভৰ্ণৰ জেনেৰেল কায়েদে আজম মহম্মদ আলি জিন্না চাহেবে ৰাজধানী দখলৰ সুখবৰ পাবৰ কাৰণে উৎকণ্ঠিত হৈ কৰাচী এৰি ৰাৱলপিণ্ডিত আছেহি।

জোৰ পুৰি হাতত জুই লগা দেখি কাশ্মীৰৰ ৰজা হৰিসিঙৰ মুখ শুকাই টেখি যেন হল। পৰিষদ সকলৰ মন্ত্ৰণামতে কাশ্মীৰ ৰজাৰ কাৰণে ভাৰত চৰকাৰলৈ কৰুণ প্ৰাৰ্থনা জনালে আৰু বিধিমতে চুক্তি পত্ৰত চহী কৰি কাশ্মীৰ ৰাজ্য ভাৰত ভুক্তিৰ কাৰণে আবেদন জনালে।

ভাৰত চৰকাৰে ৰজাৰ প্ৰাৰ্থনা মঞ্জুৰ কৰি ২৭ অক্টোবৰত বাস্তিপুৰা বিমানেৰে ভাৰতীয় প্ৰথম সৈন্যবাহিনী কাশ্মীৰ ৰক্ষাৰ কাৰণে পঠালে। এই সৈন্যবাহিনীয়ে শত্ৰুৰ লগত সন্মুখ যুদ্ধ নকৰি নগৰ ৰক্ষাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। তাৰ পাচত ভাৰতীয় সৈন্য কাশ্মীৰলৈ গল। সেই সৈন্যই যুদ্ধ কৰি আক্ৰমণকাৰীবোৰক কাশ্মীৰৰ শ্ৰীনগৰৰ পৰা পয়ষষ্টি মাইল দূৰৰ উৰি নামক ঠাইলৈ হোহোঁকাই পঠালে।

কাশ্মীৰ ৰাজ্যৰ তিনিটা ভাগ। পশ্চিমে জম্মু, পূবে লাডাক আৰু মাজত কাশ্মীৰ। কাশ্মীৰ কোনো গতিকে ৰক্ষা পৰিল। কিন্তু দুঃসংবাদ আহিল জম্মুৰ পৰা। জম্মু পাকিস্তানৰ সীমান্ত। জম্মুৰ সীমাত পাকিস্তানৰ শিয়ালকোট, ও ৱাজিৰিবাদ আৰু মাৰি এই তিনিটা ডাঙৰ সেনানিবাস।

জম্মুৰ শাসনকৰ্ত্তা কাশ্মীৰৰ ৰজাৰ অধীন। তেৱোঁ ৰজাৰ দৰে দান ধৰ্ম্মত উদাৰ। তেওঁ জম্মুৰ এজন দুখীয়া মুছলমান প্ৰজাৰ ইব্ৰাহিম নামৰ এজন মেধাৱী লৰাক নিজৰ ধন খৰচ কৰি বিলাতত বাৰিষ্টাৰী পাছ কৰাই আনিছিল। বিলাতৰ পৰা আহি ইব্ৰাহিমে এই উপকাৰৰ প্ৰতিদান দিছিল ৰজাৰ বিপক্ষে আন্দোলন কৰি। তেওঁ কবলৈ লাগিল—“আমাক ৰজা মহাৰজা নেলাগে। আমি নতুন চৰকাৰ গঠন কৰিম। সেই চৰকাৰৰ নাম হব আজাদ্-কাশ্মীৰ। কংগ্ৰেচৰ নিৰ্দ্দেশ আমি নামানো। মহাত্মা গান্ধী ভণ্ড, নেহৰু গোঁৱাৰ, চৰ্দ্দাৰ পেটেল চয়তান। এওঁলোক মুছলমানৰ এক নম্বৰ শত্ৰু।

জম্মুত কাশ্মীৰৰ ৰজাৰ সৰু সৰু তিনিটা ছাউনী আছিল।

ইব্ৰাহিমৰ দলে সেই ছাউনীৰ সৈন্যবোৰক খেদি পুঞ্চ অধিকাৰ কৰিলে। ভাৰত চৰকাৰে এই বাতৰি পাই তালৈকো সৈন্য পঠালে। ভাৰতীয় সৈন্যই শত্ৰুক পুঞ্চৰ পৰা আগবাঢ়িব নিদিলে; কিন্তু পুঞ্চ অধিকাৰ কৰিব নোৱাৰিলে। পুঞ্চ উদ্ধাৰ কৰা কঠিন কাম। কঠিন কামৰ কাৰণে দৃঢ়প্ৰতিজ্ঞ লোকৰ দৰকাৰ। এই ভাবি ভাৰত চৰকাৰে পঞ্চাশ নম্বৰ প্যাৰা ব্ৰিগেডৰ অধিনায়ক ব্ৰিগেডিয়াৰ ওচমানক পুঞ্চ অধিকাৰৰ সেনাপতি নিয়োগ কৰি তালৈ পঠালে।

উত্তৰ প্ৰদেশৰ আজমগড় জিলাত ওচমানৰ ঘৰ। তেওঁ ভাৰত বি, এ, পাছ কৰি সামৰিক শিক্ষাৰ কাৰণে বিলাতলৈ যায়। বিলাতৰ চেণ্ডহাৰ্ষ্ট কলেজৰ তেওঁ শেষ ভাৰতীয় ছাত্ৰ।

এক ৰকম লো আছে। তাক ভাঁজ লগাব নোৱাৰি। সি ছিঙে; কিন্তু বেঁকা নহয়। ওচমানো আছিল সেই প্ৰকৃতিৰ। তেওঁ মৰিব, কিন্তু সেও নহয়। দেশৰ প্ৰতি স্নেহ আছিল তেওঁৰ গভীৰ; আৰু মন আছিল উদাৰ।

বিলাতত থাকোঁতে এখন ভোজ মেলত তেওঁৰ কাষত আসন পাইছিল এজন ভাৰতীয় মুছলমান নেতাই। খাবলৈ বহি ওচমানৰ পৰিচয় পাই আহ্লাদ প্ৰকাশ কৰি কৈছিল 'অ' তুমি মুছলমান; ময়ো। তোমাক কাষতে পাই বৰ সুখী হলোঁ।" তাৰ উত্তৰত ওচমানে কৈছিল "ডাঙৰীয়া; মই ভাৰতীয়, ধৰ্ম্ম মোৰ ইচলাম।"

ভাৰত বিভাগৰ সময়ত ওচমান আছিল পঞ্জাব প্ৰদেশৰ মুলতানত। তাত সাম্প্ৰদায়িক কন্দলৰ তাণ্ডৱ লীলা হৈছিল। সেই সময়ত তেওঁ অনেক হিন্দুক মুছলমানৰ হাতৰ পৰা ৰক্ষা কৰিছিল। গান্ধীজীক হত্যা কৰা শুনি তেওঁ মৰ্ম্মাহত হৈছিল আৰু সিদিনাৰ পৰাই তেওঁ মাছ মঙহ খাবলৈ এৰি নিৰামিষ খাইছিল।

ওচমান দিল্লীৰ পৰা বিমানেৰে আহি জম্মুৰ ঝানগড় নামে ঠাইত নামিল। দুদিন পাচতে শত্ৰুৱে ঝানগড়ো অধিকাৰ কৰিলে। অন্য

হোৱা হলে এই প্ৰাথমিক বিফলতাতেই উৎসাহ ভঙ্গ হ'লহেঁতেন। কিন্তু তেওঁৰ বাঢ়িল জেদ। তেওঁ কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰি যুদ্ধৰ কাৰণে উপকৰণ গোটালে। স্থানীয় ডেকা দলক লৈ এটা অসামৰিক স্বেচ্ছাসেৱক বাহিনী গঠন কৰিলে। চিগ্নেলিং ব্যৱস্থা নিখুঁত কৰিলে। সৈন্য সকলক আশা আৰু আশ্বাস দিলে। তেওঁলোকৰ মনত জগালে বিশ্বাস আৰু দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞা।

তাৰ ফলত ভীষণ যুদ্ধ হয়। শত্ৰুৱে ধোঁৱা-কোৱা দেখিলে। শত্ৰুৰ পৰা কাঢ়ি ললে কোট নামৰ এখন ঠাই। কোট এখন পৰ্ব্বতীয় গাওঁ। তাৰ সামৰিক গুৰুত্ব অসাধাৰণ। নৌছেৰা, ঝানগড় আৰু পুঞ্চৰ ৰাস্তা গৈ কোটত মিলিছে।

কোট অধিকাৰ কৰাত শত্ৰু পক্ষৰ সেনাপতিৰ বৰ খং। তেওঁ সৈন্যদলক শুনালে "কোট ঘূৰাই লবই লাগিব। নহলে কাৰো ডিঙিত মূৰ নৰব।"

ভীষণ যুদ্ধ হ'ল। শত্ৰু সৈন্যৰ সংখ্যা চাৰি গুণ। আটাইবোৰ আধুনিক সমৰাস্ত্ৰেৰে সজ্জিত। বৰটোপ, কামান, মেচিন গান, বিমানধ্বংসী কামান একোৰে অভাৱ নাই। ওচমানে সৈন্য সকলৰ বেহুৰ মাজত লৰি-ঢাপৰি উৎসাহ দি প্ৰাণপণে যুদ্ধ কৰালে। ৰাতি দিন যুদ্ধ হ'ল। ক্ষন্তেকো বিৰাম নাই। কাৰো খোৱা-শোৱা নাই। শত্ৰুৰ শক্তি সংখ্যাত, ভাৰতীয় সৈন্যবাহিনীৰ শক্তি বীৰত্বত। দুয়ো দল আগবাঢ়ি গৈ পঞ্চাশ গজৰ ভিতৰত যুদ্ধ কৰিলে। কাশ্মীৰ যুদ্ধত এনে কঠোৰ আৰু ভীষণ পণ লৈ যুদ্ধ আন কতো হোৱা নাই।

ওচমানে নতুন সৈন্যৰ সহায় খুজি ভাৰত চৰকাৰলৈ লিখিছিল। নতুন সৈন্য নাপায়হি মানে কোনো গতিকে শত্ৰুক বাধা দি ৰাখিবলৈ অহো পুৰুষাৰ্থ কৰিছিল। ছাউনীৰ ইঞ্জিনিয়াৰ, ৰচদ যোগোৱা কৰ্ম্মচাৰী, বান্ধনি, চাকৰ সকলকো হাতত অস্ত্ৰ দি শত্ৰুক বাধা

দিবলৈ যুদ্ধক্ষেত্ৰত পঠাইছিল। এনেতে বিমান আহি পালে। এদল শিখ সৈন্য বিমানৰ পৰা নামিল। বোমা পেলোৱা বিমান আৰু বোমাও নিছিল।

ওচমানৰ মুখলৈ পানী আহিল। শিখ সৈন্যৰ আক্ৰমণ আৰু বোমা পেলোৱা বিমানেৰে শত্ৰু সৈন্যৰ ওপৰত বোমা বৃষ্টি হোৱাত অগণন শত্ৰু সৈন্য নাশ হল। শত্ৰু সৈন্য ঠাৰৰিব নোৱাৰি 'পিচ হুহকি যাবলৈ বাধ্য হ'ল। ভাৰতীয় সৈন্যৰ উৎসাহ বাঢ়িল। তেওঁলোকৰ জয়ধ্বনিত আকাশ নিনাদিত হ'ল। পুবে পোহৰ হওঁতেই ভাৰতীয় সৈন্যই শত্ৰুৰ ছাউনী অধিকাৰ কৰিলে। যুদ্ধৰ অস্ত্ৰশস্ত্ৰ আৰু ৰচদ পাতি বহুতো পালে। শত্ৰু সৈন্য দহোদিশে পলাল। জীউৰ আত্ৰাউনিত চকুৰ চাপাতি চকুতে থাকিল। নৌছেৰা, ঝানগড়, ভাৰতীয় সৈন্যৰ অধিকাৰলৈ আহিল।

দুমাহ পঁচিশ দিনৰ মূৰত সেনাপতি ব্ৰিগেডিয়াৰ ওচমানে সিদিনাহে ঘৰৰ ভিতৰত শুলে। তেওঁ প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল যে, ঝান্‌গড় অধিকাৰ নকৰাকৈ তেওঁ ঘৰৰ ভিতৰত নুশুৱে।

ঝান্‌গৰ এৰি যাব লগীয়া হোৱাত শত্ৰুৰ বৰ অসুবিধা হ'ল। গতিকে বোমা পেলাই ঝান্‌গড় ধ্বংস কৰাকে তেওঁলোকে স্থিৰ কৰিলে। সিদিনা জুলাই মাহৰ চাৰি তাৰিখ। হঠাৎ ঝান্‌গড়ৰ ওপৰত বৰষুণ পৰা দি বোমা পৰিবলৈ ধৰিলে। সৈন্যদলৰ মাজত আতঙ্ক উপস্থিত হল। ওচমানে সৈন্যদলৰ মাজলৈ গৈ সকলোকে অভয় আৰু আশ্বাস দি ঘূৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। সেই সময়তে তেওঁৰ নিচেই গাৰ কাষতে এটা বোমা পৰি ফাটিল। ব্ৰিগেডিয়াৰ ওচমান ভীষণ ৰূপে আহত হৈ মাটিত পৰি গ'ল। তৎক্ষণাৎ ডাক্তাৰ, শুশ্ৰূষাকাৰিণী সকল আহি তেওঁক আস্পতাললৈ নিলে। কিন্তু তেওঁলোকৰ সকলো চেষ্টাকে বিফল কৰি পিচদিনা ১৯৪৮ চনৰ ৫ জুলাই তাৰিখে ব্ৰিগেডিয়াৰ ওচমানৰ প্ৰাণবায়ু ৰাতিপুৱাৰ স্নিগ্ধ বতাহত মিলি গ'ল।

ঝান্‌গড় ছাউনীৰ সৈন্য সকলৰ চকু চলচলীয়া হ'ল ; পাকিস্তানত উঠিল আনন্দৰ ৰোল ।

ফুলেৰে সজাই ওচমানৰ শ বিমানেৰে দিল্লী নগৰলৈ অনা হ'ল । তাত হিন্দু, মুছলমান, পাৰ্চী, শিখ, খৃষ্টান সকলোৱে জাতি ধৰ্ম্ম নিৰ্ব্বিশেষে শবাধাৰত ফুল দি মৃতকলৈ শ্ৰদ্ধা জনালে । তাৰ পাচত জাতীয় পতাকাৰে শ ঢাকি সৈন্যবাহিনীৰ কামান কঢ়িওৱা মটৰত তুলি সামৰিক সম্মানেৰে শ শ্মশানলৈ নিয়া হল । জল স্থল আৰু বিমান বাহিনীৰ সৈন্যাধ্যক্ষ আৰু সহকাৰী সকলে, প্ৰধান মন্ত্ৰী নেহৰুকে আদি কৰি মন্ত্ৰীসভাৰ সদস্যসকলে শৱানুগমন কৰিলে । আলিবাটৰ দুয়ো কাষে সকলো সম্প্ৰদায়ৰ অগণন বিয়াকুল দৰ্শকে টকু লো টুকি মৃতকলৈ শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰিলে ।

স্বাধীন ভাৰতত এক মাত্ৰ মহাত্মা গান্ধীৰ শৱ যাত্ৰাৰ বাহিৰে দিল্লীত এনে ৰাষ্ট্ৰীয় সন্মান কাৰো ভাগ্যত ঘটা নাই আৰু সৰু বৰ সকলো শ্ৰেণীৰ মানুহৰ মনত দুখৰ এনে গভীৰ ছায়া পৰা নাই ।

মিচৰৰ কথা

উত্তৰ আফ্ৰিকাৰ পূব ফালে মিচৰ দেশ। এই দেশ মৰু অঞ্চলত। আফ্ৰিকাৰ মাজ ভাগৰ পৰা নীল নদী ওলাই এই দেশৰ মাজেৰে বৈ গৈ ভূমধ্য সাগৰত পৰিছে। বাৰিষা নীল নদীৰ বানপানীয়ে এই দেশৰ সাত শ মাইল দীঘল সংকীৰ্ণ উপত্যকা বুৰাই পেলায়। বানপানীৰ পলস পৰি উপত্যকা অঞ্চল সাৰুৱা কৰে। খৰালি নীল নদীৰ পৰা খাল খান্দি খেতিৰ পথাৰলৈ পানী নি শস্যৰ গুৰিত দিয়াৰ ব্যৱস্থা আছে। গতিকে মিচৰ দেশ মৰু অঞ্চলত হলেও নীল নদীৰ কাৰণে তাত খেতিবাতি হয়। এই কাৰণে নীল নদীক মিচৰৰ প্ৰাণ বুলি কয়।

মিচৰ এখন পুৰণি সভ্য দেশ। ইয়াৰ আগৰ ৰজা সকলৰ উপাধি 'ফাৰাও'। মিচৰবাসীয়ে বিশ্বাস কৰিছিল যে, মানুহৰ মৰা শ কবৰৰ ভিতৰত যিমান দিনলৈ অবিকৃত ৰাখিব পাৰি, তিমান দিনলৈ আত্মা স্বৰ্গত থাকে। সেই কাৰণে তেওঁ লোকে মৰা শত এবিধ ঔষধ সানি আচৰিত ধৰণে কাপোৰৰ পটীৰে মেৰাই বহুদিনলৈ কবৰৰ ভিতৰত শ অবিকৃত ৰাখিছিল। এই ৰকমে ৰখা মানুহৰ শক মমী বোলে।

মিচৰৰ পিৰামিড পৃথিবীৰ ভিতৰত এটা আচৰিত বস্তু। তাত সৰু ডাঙৰ অসংখ্য পিৰামিড আছে। এই পিৰামিডবোৰ ফাৰাও সকলৰ কবৰৰ ওপৰত সজা মন্দিৰত বাহিৰে আন একো নহয়।

মনৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰিবলৈ মিচৰবাসীয়ে পৃথিৱীৰ ভিতৰত প্ৰথমে লিখিবলৈ শিকে। তেওঁলোকেই 'পেপিৰাচ ৰিড' নামৰ নল খাগৰিৰ দৰে এবিধ গছৰ পৰা প্ৰথমে কাকত তৈয়াৰ কৰিছিল আৰু শিলৰ খুটা সাজিছিল। ঘৰৰ বেৰ আৰু আতালত ৰং দি চিত্ৰ আঁকিছিল তেওঁ লোকেই প্ৰথমে। এইবোৰ কাৰণে এসময়ত মিচৰ দেশেই পৃথিৱীৰ উন্নত দেশ আছিল। ধন সোণ আৰু জ্ঞান গৰিমাতো তেওঁ লোকৰ খ্যাতি আছিল অধিক উজ্জ্বল।

কিন্তু কালে সেই খ্যাতি ধ্বংস কৰিলে। ঊনৈশ শতিকাত মিচৰ ফ্ৰান্সৰ অধীন হল। ফৰাচী সম্ৰাট তৃতীয় নেপোলিয়ানৰ ৰাজত্ব কালত ফৰাচী ইঞ্জিনিয়াৰ 'ফাৰ্ডিনাণ্ড দি লেচেপচ'ৰ আচনি মতে তেওঁৰ তত্ত্বাবধানত চুয়েজ খাল কটোৱা হয়। চুয়েজ খাল কটাত ইংৰাজ জাতিৰ মত নাছিল। কিন্তু সুবিধা হ'ল তেওঁলোকৰেই বেছি। কিয়নো তেওঁলোকৰ জাহাজৰ সংখ্যা বেছি আৰু বেহা-বেপাৰো আনতকৈ অধিক বিস্তৃত। আফ্ৰিকাৰ দক্ষিণে দি ঘূৰি ভাৰতলৈ যাবলৈ যিমান দিন লাগে, চুয়েজ খালেৰে গলে তাৰ আধা দিনহে লাগে।

তেতিয়া ইংৰাজ আৰু ফৰাচী জাতিৰ মাজত দুৰ্যোৰ কাজিয়া। কিন্তু ইংৰাজে এই কথা ভাল দৰে বুজিলে যে, মিচৰ তেওঁ লোকৰ শত্ৰুৰ হাতত থাকিলে, তেওঁলোকৰ বহুতো অসুবিধা হব। তেতিয়াৰ পৰা ইংৰাজ বিলাকে মিচৰত আধিপত্য বঢ়াবলৈ সচেতন হয়।

দলে দলে ইংৰাজৰ শিক্ষিত ডেকা মিচৰলৈ আহি তাৰ শাসন-কৰ্ত্তা খেদিভ চৰকাৰত চাকৰি ললে। ক্ৰমে তেওঁলোকৰ দল বৃদ্ধি হোৱাত, অকল চাকৰি কৰিয়েই সন্তুষ্ট নাথাকি মিচৰৰ আভ্যন্তৰীণ বিষয়তো কৰ্তৃত্ব কৰিবলৈ ধৰিলে।

খেদিভ ইংৰাজৰ হাতৰ পুতলাৰ দৰে হৈ পৰিল। তেওঁৰ

হাতত চুয়েজখাল কোম্পানীৰ দুই লাখ শেয়াৰ আছিল। খেদিভে সেই শেয়াৰবোৰ টকাৰ টানত বেচিবলৈ উলিয়ালে। বৃটিছৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী ডিজেৰেলিৰ নিৰ্দ্দেশমতে বৃটিছ চৰকাৰে সেই শেয়াৰবোৰ চাৰি কোটি টকাত কিনিলে। তেতিয়াৰ পৰা ইংৰাজ মিচৰত গপ্‌গপীয়া হ'ল।

মিচৰৰ খেদিভ তুৰস্কৰ চুলতানৰ অধীন আছিল। প্ৰথম মহাৰণত তুৰস্কই শত্ৰু পক্ষত যোগ দিয়াত ইংৰাজে বিপদ গণিলে।

লৰালৰি কৰি মিচৰলৈ ইংৰাজ সৈন্য আনি ইংৰাজে মিচৰ ৰক্ষাৰ ভাৰ ললে। খেদিভক চুলতান উপাধিৰে ভূষিত কৰি স্বাধীন ৰজা বুলি ঘোষণা কৰিলে। যুদ্ধৰ পিচত মিচৰবাসীক স্বাধীনতা দিম বুলি প্ৰতিশ্ৰুতি দি যুদ্ধত সহযোগ বিচাৰিলে। এই দৰে মিচৰৰ ৰজা প্ৰজাক ফুচুলাই ইংৰাজে মিচৰত একাধিপত্য কৰিব ধৰিলে। মিচৰৰ কিছুমান মানুহে ইংৰাজৰ এইবোৰ ছলাহী কথাত ভোল নগৈ অসন্তোষ প্ৰকাশ কৰিছিল।

১৯১৮ চনত প্ৰথম মহাৰণৰ অন্ত পৰে। কিন্তু ইংৰাজ চৰকাৰে তেওঁলোকৰ কথা নাৰাখিলে। মিচৰবাসীক স্বাধীনতা দিয়া দূৰৰ কথা প্যাৰিচত শান্তি সভালৈ প্ৰতিনিধি পঠোৱাৰে অধিকাৰ নাপালে। তেওঁলোকতকৈ অনুন্নত আৰিচিনিয়াই প্ৰতিনিধি পঠোৱাৰ সুযোগ পালে, কিন্তু তেওঁলোকে নাপালে।

ইংৰাজ চৰকাৰৰ এনে অবিচাৰ দেখি মিচৰবাসী মৰ্ম্মাহত হ'ল। তেওঁলোকৰ মাজত প্ৰবল জাতীয় আন্দোলন আৰম্ভ হল। চৰকাৰ বিৰোধী কেবাটাও দল গঠিত হল। প্ৰাধান্য লাভ কৰিলে ওৱাফদ দলে। ওৱাফদ দলৰ নেতা আছিল জগলুল পাছা।

জগলুল পাছা

জগলুল মিচৰৰ এজন দুখিয়া খেতিয়কৰ ল'ৰা। তেওঁ সৰুৰে পৰা দেশবাসীৰ ওপৰত বিদেশীৰ প্ৰভুত্বৰ কথা চিন্তা কৰিছিল আৰু বিদেশীৰ প্ৰতি স্বাভাৱিক ঘৃণা আছিল। ডাঙৰ হোৱাত তেওঁৰ সেই ভাৱ প্ৰবল হয়। তেওঁ অতি সুৱলা ভাষাৰে বক্তৃতা দিব পাৰিছিল। দেশবাসীক বিদেশীৰ অত্যাচাৰৰ কথা মনত লগাকৈ কব পাৰিছিল। দেশবাসীয়ে তেওঁৰ কথা বৰ মনোযোগেৰে শুনিছিল। আৰু তেওঁক বৰ শ্ৰদ্ধা কৰিছিল। গতিকে তেওঁ জাতীয় আন্দোলনৰ নেতা হৈ ইংৰাজ জাতিক বৰ বিপন্ন কৰি তুলিছিল।

ইংৰাজে ওৱাফদ দলৰ কৰ্ম্মী সকলক প্ৰথম প্ৰথম ফাঁচি ফাটক দি, জৰিমানা কৰি আন্দোলন দমাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। কিন্তু জাতীয় আন্দোলন বন-জুইৰ দৰে। এবাৰ জ্বলিলে তাক নুমোৱা টান। যিমানে হেঁচা দিয়া হয়, সি তিমানে বিয়পে। গতিকে নিৰ্য্যাতনে দলৰ প্ৰভাৱ আৰু নেতাৰ প্ৰাধান্য বঢ়ালেহে। নিৰুপায় হৈ জগলুল পাছাক দেশান্তৰী কৰিলে।

নেতাক দেশৰ পৰা উলিয়াই খেদাত মিচৰবাসী বলিয়াৰ দৰে হল। তেওঁলোকে টেলিগ্ৰাফৰ তাঁৰ কাটিলে, ৰেলৰ দলং ভাঙিলে, থানাৰ কাগজপত্ৰ পুৰিলে। আন কি, বহুতো ইংৰাজকো হত্যা কৰিলে।

মিচৰবাসীক শান্ত কৰিবৰ মনেৰে বৃটিছ চৰকাৰে এটা কমিচন পঠাইছিল। এই কমিচনৰ সভাপতি আছিল মিলনাৰ চাহাব। সেই গতিকে কমিচনে নাম পাইছিল মিলনাৰ কমিচন। জগলুল পাছাৰ নিৰ্দ্দেশত মিচৰবাসীয়ে এই কমিচন বৰ্জ্জন কৰিলে। কমিচন হতাশ মনেৰে বিলাতলৈ ঘূৰি গ'ল।

আন্দোলনৰ ৰূপ দেখি ইংৰাজ চৰকাৰ নৰম হবলৈ বাধ্য হ'ল। ১৯২২খৃষ্টাব্দত চৰকাৰে ঘোষণা কৰিলে যে, মিচৰক ইংলণ্ডৰ ৰক্ষণাধীনত ৰখা নহব। তেওঁলোকক আভ্যন্তৰীণ বিষয়ত স্বাধীনতা দিয়া হব। কিন্তু বাহিৰৰ শত্ৰুক বাধা দিবলৈ মিচৰবাসীয়ে বৃটিছ সৈন্য কিছুমান মিচৰত ৰাখিব লাগিব। চুলতানৰ কৰ্ত্তৃত্বৰ ওপৰত ইংৰাজে হাত নিদিয়ে।

এই ঘোষণাত মিচৰবাসী সন্তুষ্ট নহ'ল। কিয়নো ইয়াৰ পৰা তেওঁলোকৰ অৱস্থাৰ একো উন্নতি নহল। ইংৰাজৰ হাতৰ পুতলা চুলতানে ইচ্ছামতে দেশ শাসন কৰিব। তেওঁৰ মতত মত নিদিলে পাৰ্লিয়ামেণ্ট ভাঙ্গি দিব পাৰিব; ইয়াক স্বাধীনতা বুলিব নোৱাৰি বৰং স্বৈৰাচাৰহে বুলিব পাৰি।

যিয়েই হওক দেশৰ লোকৰ ভোটৰ দ্বাৰা নিৰ্ব্বাচিত প্ৰতিনিধিৰে পাৰ্লিয়ামেণ্ট গঠন হ'ল। ওৱাফদ দলে সৰহ সংখ্যক প্ৰতিনিধি পঠালে। নতুন গভৰ্ণমেণ্টত তেওঁলোকৰ নেতা জগলুল পাছাই প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ বাব পালে।

প্ৰধান মন্ত্ৰী হৈয়ে জগলুল পাছাই স্বাধীনতাৰ সৰ্ত্তবোৰ ভঙ্গ কৰিলে; তাৰ ফলত দেশত আকৌ জুই জ্বলিল। মৰামৰি কটাকটি আৰম্ভ হল। ওৱাফদ দলৰ কৰ্ম্মীসকলে মাৰ খাই মাৰ শোধালে। ইংৰাজৰ প্ৰধান সেনাপতি লী ষ্টাকৰ ওৱাফদ দলৰ মানুহৰ হাতত প্ৰাণ গল। আন কেবাজন উচ্চ ৰাজ কৰ্ম্মচাৰীৰো লীৰ দশাই হল। দেশৰ অৱস্থা দেখি ৰজা ফুৱাদৰ প্ৰাণৰ ভয় হ'ল। তেওঁ ইংৰাজৰ আশ্ৰয় ললে। ইংৰাজো এইবোৰ অপকৰ্ম্মৰ

কাৰণে দোষ দিলে জগলুল পাছাক। তেওঁক পদত্যাগ কৰিবলৈ বাধ্য কৰালে; দেশত দমন-নীতিৰ চূড়ান্ত হ'ল।

১৯২৬ খৃষ্টাব্দত পুনৰ নিৰ্ব্বাচন হ'ল। এইবাৰো ওৱাফদ দলে অধিক আসন অধিকাৰ কৰিলে।

মিচৰ চৰকাৰ বিমোৰত পৰিল। লৰ্ড লয়েড তেতিয়া মিচৰত ইংৰাজ চৰকাৰৰ প্ৰতিনিধি। লৰ্ড লয়েডে ৰজা ফুৱাদৰ লগত মিলি জগলুল পাছাক প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ বাব দিবলৈ সঙ্কোচ কৰিলে। ইয়াকে লৈ দেশত পুনৰ আন্দোলন হ'ল। সেই গোলমাল চলি থাকোঁতে ১৯২৭ খৃষ্টাব্দত ৬৭ বছৰ বয়সত জগলুল পাছাৰ মৃত্যু হ'ল।

জগলুল পাছাৰ মৃত্যুৰ পাচতো মিচৰে স্বাধীনতা পাবলৈ আৰু পঁচিশ বছৰ লাগিছিল। কিন্তু জগলুল পাছাই মিচৰৰ স্বাধীনতা আন্দোলনৰ গুৰি ধৰোঁতা।

চীন দেশৰ কথা

ভাৰতৰ উত্তৰে চীন এখন প্ৰকাণ্ড দেশ। এই দেশত পৃথিবীৰ ভিতৰত অধিক লোকৰ বসতি। ইয়াৰ লোক সংখ্যা প্ৰায় পঞ্চাশ কোটি, পৃথিবীৰ লোক সংখ্যাৰ চাৰি ভাগৰ এ ভাগ। চীন অতি পুৰণি সভ্য দেশ। ভাৰতৰ লগত ইয়াৰ বন্ধুত্বও অনেক দিনৰ। ভাৰতৰ বৌদ্ধধৰ্ম্ম প্ৰচাৰক সকলে চীনদেশত বৌদ্ধধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰিছিল আৰু চীন দেশৰ পৰাও কেবাজনো বৌদ্ধ সন্ন্যাসী ভাৰতলৈ আহিছিল।

চীনাবিলাক মঙ্গোলিয়ান জাতিৰ মানুহ; এওঁলোকৰ গা পীত বৰণীয়া, নাক চেপেটা, চকু সৰু আৰু ডাড়ি-গোঁফ বিৰল। চীনাবিলাকে ঢিলা পায়জামা পিন্ধে সোলোক ঢোলোক চোলা ব্যৱহাৰ কৰে। তেওঁলোকে গুৰুজন আৰু আলহীক শ্ৰদ্ধা কৰে। নিজৰ দেশক ভাল পায় আৰু নিজৰ দেশৰ ৰীতি-নীতি পৰিত্যাগ নকৰে। তেওঁলোকে মাছ-ভাত-মঙহ খায়। খোৱা বস্তু আমাৰ দৰে হাতেৰে তুলি নাখায়। চাহাববোৰৰ দৰে কাটা-চামুচো ব্যৱহাৰ নকৰে। তেওঁলোকে দুডাল কাঠিৰে আচৰিত ধৰণে খোৱা বস্তু মুখলৈ তোলে। আগেয়ে চীনাবিলাকে মূৰত দীঘল চুলিৰ বেণী গুঠি ৰাখিছিল আৰু চীনা ছোৱালীয়ে ভৰিত লোৰ জোতা পিন্ধিছিল। তিৰোতাৰ সৰু ভৰি চীনা বিলাকৰ সৌন্দৰ্য্যৰ অঙ্গ আছিল। এতিয়া সেইবোৰ অভ্যাস এৰিছে।

চীনাবিলাকৰ আমাৰ দৰে আখৰ জোঁটনি নাই। চীনা ভাষাৰ প্ৰতিটো আখৰেই একোটা ছবি আৰু প্ৰতিটো ছবিয়ে একোটা আখৰ, তেওঁলোকৰ লেখনী আমাৰ ৰং দিয়া তুলিৰ দৰে।

চীনা বিলাকেই প্ৰথমে কাঠৰ ফলিত আখৰ কাটি ছপাযন্ত্ৰ আবিষ্কাৰ কৰিছিল। তেওঁলোকেই প্ৰথমে দিকদৰ্শন যন্ত্ৰ উলিয়াইছিল। তেওঁলোকেই প্ৰথমে কাকত তৈয়াৰ কৰিছিল। তেওঁলোকেই প্ৰথমে চাহ খেতি কৰিছিল। তেওঁলোকেই প্ৰথমে বন্দুক বাৰুদ তৈয়াৰ কৰিছিল। ইমান বিলাক কথাৰ কাৰণে জগতবাসী চীনা বিলাকৰ ওচৰত ঋণী।

বেছিভাগ চীনা বৌদ্ধধৰ্ম্মী। কংফুচিয়ান আৰু তও ধৰ্ম্মৰ মানুহো কিছু আছে। কংফুচিও কংফুচিয়ান আৰু লউৎ-জে তও ধৰ্ম্মৰ প্ৰবৰ্ত্তক। প্ৰায় আঢ়ৈ হাজাৰ বছৰৰ আগেয়ে এই দুজনা চীনা ধৰ্ম্মবীৰৰ আবিৰ্ভাৱ হৈছিল। কংফুচিওৱে চীনা বিলাকক বহুতো সভ্য আৰু ভদ্ৰ নীতি-নিয়ম শিকাই থৈ গৈছে। তেওঁলোকৰ জাতীয় চৰিত্ৰত কংফুচিয়াচৰ প্ৰভাৱ বেছি। তও ধৰ্ম্মৰ মানুহ প্ৰায়েই উদাসীন। আমাৰ দেশৰ কেৰলীয়া ভকতৰ দৰে তেওঁলোক শান্ত প্ৰকৃতিৰ। মুছলমান আৰু খৃষ্টান ধৰ্মৰো মানুহ অলপ আছে। নাম শুনি বা সাজ পাৰ দেখি তেওঁলোকক মুছলমান বা খৃষ্টান বুলি কব নোৱাৰি। আকৃতি-প্ৰকৃতিতো তেওঁলোক একেবাৰে আন চীনা মানুহৰ দৰে।

চীনা বিলাকৰ পাঁচ হাজাৰ বছৰ আগৰ বুৰঞ্জী আছে। এই কথা লৈ চীনা বিলাকে আভিজাত্যৰ গৌৰৱ কৰে। চীন নামে এটা ৰাজবংশৰ পৰাই দেশ খনৰ নাম চি-হুয়াংতি। এওঁ আমাৰ দেশৰ মহাৰাজ অশোকৰ সমসাময়িক। এওঁ উত্তৰৰ দুৰ্দ্দান্ত জাতিবোৰৰ আক্ৰমণৰ পৰা চীন দেশ ৰক্ষাৰ কাৰণে এটা প্ৰকাণ্ড মাটিৰ গড় মৰাইছিল। এই গড় মঙ্গোলিয়াৰ সীমাৰ

পৰা চীন সাগৰৰ পাৰলৈ প্ৰায় আঢ়ৈ হাজাৰ মাইল দীঘল। আজি বাইশ শ বছৰৰ পাচতো ইয়াৰ দেৰ হাজাৰ মাইলৰ ভগ্নাৱশেষ আছে। ই চীনৰ প্ৰাচীৰ নামে প্ৰসিদ্ধ। আজিকালিৰ যুগত এই গড়ে দেশ ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰিলেও ই পৃথিবীৰ সাতোটা আশ্চৰ্য্য বস্তুৰ এটা।

চীন বংশৰ পাছত তাং বংশই ৰাজত্ব কৰে। তাং যুগ চীন দেশৰ সোণালী যুগ। এই যুগতে বিখ্যাত চীন পৰিব্ৰাজক হিউৱেনচাং ভাৰতলৈ আহিছিল।

তাং বংশৰ পাছত মঙ্গোল বংশ প্ৰধান। মঙ্গোল বংশৰ ডাঙৰ ৰজা কুবলাই খাঁৰ দৰবাৰত ভেনিচ নগৰৰ বিখ্যাত পৰ্য্যটক 'মাৰ্কো পলো' উপস্থিত হৈছিল।

তাৰ পাচত মাঞ্চু ৰজা সকলৰ দিন। এওঁ লোকৰ দিনত চীন দেশৰ কেন্দ্ৰীয় ৰাজ-শক্তি দুৰ্ব্বল হয়। সেই সুযোগতে ইংৰাজ, ফৰাচী, পৰ্ত্তুগীজ, ওলন্দাজ আৰু ৰুচিয়াৰ বণিকবোৰে চীন দেশত বেহা বেপাৰৰ খুলি পোতে। বণিকবোৰৰ সুবিধা অসুবিধা চাবলৈ এইবোৰ দেশৰ চৰকাৰে চীন চৰকাৰলৈ ৰাজদূত পঠিয়াইছিল। মাঞ্চু ৰজাক দেখা কৰিব লাগিলে কৌ তৌ অৰ্থাৎ আঁঠু লব লাগিছিল। ৰুচিয়া, ওলন্দাজ প্ৰভৃতি দেশৰ ৰাজদূতবোৰে এই কথাত লাগি ৰজাক দেখা নকৰিলে। কিন্তু ইংৰাজ ৰাজদূতে ভাবিলে ৰজাৰ ওচৰত আঁঠু লৈ কোটি কোটি টকা উপাৰ্জ্জন বাট উলিয়াব পাৰিলে কৌ তৌ কৰাত আপত্তি কি ?

ইংৰাজ ৰাজদূতে ৰজাৰ ওচৰত কৌ তৌ কৰিলে। তাৰ ফলত ইংৰাজ বেপাৰীবোৰে কাণ্টন বন্দৰত খোপনি লৈ চীন দেশত বেপাৰৰ জাল পাতিবলৈ সুবিধা হ'ল।

কিন্তু ইংৰাজ জাতিক অলপে পেট নভৰে। পালে তেওঁলোকে জিভিৰ গুৰিলৈকে খাব খোজে। তেওঁলোকে ভাৰতৰ পৰা কানি

নি চীনা বিলাকত বেচি অজস্র টকা ঘটিবলৈ ধৰিলে। কানি খাই চীনা বিলাকৰ বহুতো পৰিয়াল উচ্ছন্ন হল। তাকে দেখি মাঞ্চু ৰজাই অনুতাপ কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ কৰ্ম্মচাৰীৰ হতুৱাই কাণ্টন বন্দৰত ইংৰাজৰ বহতো কানিৰ বাকচ পোৰাই পেলালে। এই কথাকে লৈ ১৮৪০ খৃষ্টাব্দত ইংৰাজ আৰু চীনৰ যুদ্ধ হয়। এই যুদ্ধক কানি যুদ্ধ বোলে। ইংৰাজে জয় লাভ কৰি চীন সাগৰৰ পাৰৰ পাচোঁটা বন্দৰৰ অধিকাৰ লয় আৰু হংকং দ্বীপটো নিজৰ কৰি লয়।

ইংৰাজক দেখি ফৰাচী, জাৰ্ম্মানি আৰু ৰুচিয়াই আগবাঢ়ি গল। ফলত চীনৰ বহিৰ্বাণিজ্য তেনেই বিদেশীৰ হাতত পৰিল। ফলত আৰ্থিক বিষয়ত চীন একেবাৰে দৰিদ্র দেশ হৈ পৰিল। এই সময়ত জাপান এটা উদীয়মান জাতি। তেওঁলোকৰ বৰ্দ্ধিত লোক সংখ্যা বহুৱাবলৈ উপনিবেশ লাগে। চীনৰ দুৰ্ব্বলতাৰ উমান পাই ১৮৯৫ চনত চীনৰ লগত যুদ্ধ কৰি ফৰমোচা দ্বীপ কাঢ়ি ললে।

আগেয়ে চীনা বিলাকে ৰজাক দেৱতাৰ দৰে দেখিছিল। কালক্রমত ৰজাৰ দুৰ্ব্বলতা দেখা দিয়াত প্ৰজাবো সেই বিশ্বাস নাইকিয়া হ'ল। তাতে ৰুচ জাপানৰ যুদ্ধত জাপানৰ জয় দেখি চীনৰ তৰুণ দল জকি উঠিল। কাণ্টন বন্দৰত ৰজাৰ বিপক্ষে বিপ্লবী দল এটা গঠিত হল। এই দলৰ কৰ্ম্মী সকলে জন-সাধাৰণক বুজাব ধৰিলে যে, ৰজাক সিংহাসনৰ পৰা নমাই দেশত প্ৰজাতন্ত্র শাসন প্ৰতিষ্ঠা কৰিব লাগে। নহলে চীনৰ উন্নতিৰ আশা নাই। এই ডেকা শক্তিৰ নায়ক হল ডাঃ ছান-ইয়েৎ-ছেন।

ডাঃ ছান-ইয়েৎ-ছেন

১৮৬৬ খৃষ্টাব্দত দক্ষিণ চীনৰ এখন সৰু গাঁওত ডাঃ ছানৰ জন্ম হয়। দেশৰ দুৰৱস্থাৰ খবৰ তেওঁ সৰুৰে পৰা ৰাখিছিল। তাৰ প্ৰতিকাৰৰ কাৰণে তেওঁ চিন্তা কৰিছিল। স্কুল কলেজত পঢ়া কালত ৰজাৰ দুৰ্ব্বলতা আৰু বিদেশী বেপাৰীৰ অত্যাচাৰৰ কথা লৈ প্ৰায়েই বাদ-তৰ্ক কৰিছিল।

১৮৯৩ খৃষ্টাব্দত তেওঁ হংকং নগৰত ডাক্তৰী পাছ কৰে। তেতিয়া তেওঁ ফুটমণিয়া ডেকা; বয়স সাতাইশ বছৰ। পাছ কৰি তেওঁ মাকাও চহৰত ডাক্তৰী কৰিছিল; কিন্তু বাহিৰে দেখাতহে তেওঁ ডাক্তৰ; কিন্তু ভিতৰি বিপ্লৱৰ প্ৰচাৰক।

১৮৯৫ খৃষ্টাব্দত চীন জাপানৰ যুদ্ধ লাগে। ৰজা আৰু ৰাজপুৰুষ সকলে যুদ্ধত লাগি থকা সুযোগতে তেওঁৰ বিপ্লৱৰ কাৰ্য্য কাণ্টন বন্দৰত বিয়পি পৰে।

ক্ৰমে তেওঁৰ দলৰ কাৰ্য্য প্ৰণালী ৰজাৰ গোচৰলৈ আহিল। ৰজাই বিপ্লৱৰ কৰ্ম্মী সকলক এসেকা দিয়াৰ বন্দৱস্ত কৰিলে। এই খবৰ পাই ডাক্তৰ জাপানলৈ পলাই গল। জাপানৰ পৰা আমেৰিকা আৰু ইংলণ্ড পালেগৈ। তেওঁৰ অনুপস্থিতিত ৰজাই তেওঁৰ সহকৰ্ম্মী-বোৰক ফাঁচি ফাটক দিলে।

ডাক্তৰ ছানে বিদেশত বিপ্লৱ প্ৰচাৰ কৰিছিল। ইংলণ্ড আৰু

আমেৰিকাত বহুতো চীনা ব্যৱসায়ী আছিল। এওঁ লোকে ডাক্তৰ ছানৰ আন্দোলনৰ প্ৰতি সহানুভূতি জনাই বহুতো টকা কড়ি চাঁদা দিলে। ১৯০৫ খৃষ্টাব্দত তেওঁ ইউৰোপতে কুয়োমিণ্টাং বা জাতীয় দল প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। চীন দেশৰ সকলো ঠাইতে ইয়াৰ শাখা প্ৰশাখা গঠিত হল। গতিকে চীনদেশৰ মুক্তি আন্দোলনে গোটেই পৃথিবীকে বিয়পিলে।

কাণ্টন নগৰৰ এটা ঘটনাই এই আন্দোলন প্ৰবল কৰিলে। ১৯১১ চনৰ ২৯ মাৰ্চত এশ সত্তৰজন বিপ্লবী ডেকাই কাণ্টন নগৰৰ গভৰ্ণৰৰ বঙ্গলা দখল কৰিবৰ চেষ্টা কৰিছিল। চৰকাৰী চিপাহীৰ গুলীত তাৰে বাসত্তৰজন বিপ্লবীৰ মৃত্যু হয়। এই বাসত্তৰজন শ্বহীদৰ মৰা শ একে লগে পোতা হৈছিল। এতিয়া সেই কবৰৰ ওপৰত সমাধি মন্দিৰ সজা হৈছে আৰু বৰ্ত্তমান ই চীনাবাসীৰ তীৰ্থক্ষেত্ৰ।

এই ঘটনাৰ পাচৰ পৰা বিপ্লৱ বন-জুইৰ দৰে বিয়পি পৰিল। সকলো জন-সাধাৰণে স্থিৰ কৰিলে—আমাক ৰজাৰ শাসন নালাগে। মাঞ্চু সম্ৰাট বৰ বিপদত পৰিল। তেও ডাক্তৰ ছানৰ মূৰৰ কাৰণে এক লাখ পাউণ্ড পুৰস্কাৰ ঘোষণা কৰিলে।

কিন্তু সম্ৰাটৰ সিংহাসন ৰক্ষা নপৰিল। ১৯১১ খৃষ্টাব্দত চীন দেশত প্ৰজাতন্ত্ৰ শাসন প্ৰতিষ্ঠিত হল। ডাক্তৰ ছান তেতিয়া লণ্ডনত। তেওঁৰ সহযোগী সকলে তেওঁক মাতি পঠিয়ালে। তেওঁ আহিল। তেওঁ চাংহাইত সকলো প্ৰদেশৰ প্ৰতিনিধিবৰ্গক গোট খুৱাই এখন জাতীয় মহাসভা পাতিলে। সেই সভাই ডাক্তৰ ছান ইয়েৎ-ছেনক জাতীয় চৰকাৰৰ প্ৰথম সভাপতিৰ বাব দিলে। নানকিং চহৰ জাতীয় চৰকাৰৰ ৰাজধানী স্থিৰ হল।

১৯১২ খৃষ্টাব্দৰ ১লা জানুৱাৰীত নানকিং চৰকাৰ উদ্বোধন কৰা হল। ৰাইজৰ প্ৰতিনিধিৰে পাৰ্লিয়ামেণ্ট গঠিত হল আৰু চীন দেশ এখন গণৰাজ্য বুলি ঘোষণা কৰিলে।

কিন্তু বহুদিনলৈ উত্তৰ আৰু দক্ষিণ চীনৰ বিবাদ আছিল। ডাক্তৰ ছান দক্ষিণ চীনৰ মানুহ। তাত তেওঁৰ প্ৰভাৱ বেছি। উত্তৰ চীনত চীন সম্ৰাটৰ ৰাজধানী। তাত ৰজাৰ ফলীয়া লোকৰ সংখ্যা সৰহ। মুখত প্ৰকাশ নকৰিলেও পেটটো ৰজাৰ ফালে। উত্তৰ চীনৰ জাতীয় দলৰ নেতা জনৰ নাম আছিল উয়ান-চি-কাই। মাঞ্চুৰজাই তেওঁক প্ৰধান মন্ত্ৰী আৰু সেনাপতি বাবৰ লোভ দেখুৱাই কুয়োমিণ্টাং বিদ্ৰোহ দমাবলৈ খাটিছিল। উয়ান-চি-কায়ে প্ৰৱঞ্চনা কৰি ডাক্তৰ ছানক এখন চিঠিৰে জনালে যে, তেওঁক ৰাষ্ট্ৰনায়কৰ বাব দিলে উত্তৰ আৰু দক্ষিণ চীনৰ বিৰোধ মিটমাট কৰি গণতন্ত্ৰ সৈন্য বাহিনীক সহায় কৰিব আৰু মাঞ্চু ৰজাক সিংহাসনৰ পৰা খেদিব পাৰে। ডাক্তৰ ছানৰ উদাৰ হৃদয়ত কপট বা কু-অভিসন্ধিৰ লেশ নাই। তেওঁক লাগে বিৰাট চীনদেশৰ ৰাজতন্ত্ৰ শাসনৰ ঠাইত গণতন্ত্ৰ শাসন প্ৰতিষ্ঠা। তেওঁ তো খ্যাতি বা ক্ষমতাৰ লোভত সভাপতিৰ পদ লোৱা নাই। উয়ান-চি-কাইৰ চিঠি পাই তৎক্ষণাৎ তেওঁ সভাপতিৰ পদ ত্যাগ কৰি তেওঁক সভাপতি পদত বহুৱালে। উয়ান-চি-কায়ে ডাক্তৰ ছানৰ এই উদাৰতাৰ সম্মান ৰখা নাই। তেওঁ ক্ষমতা পাই নিজক চীন দেশৰ সম্ৰাট বুলি ঘোষণা কৰে আৰু জাতীয় দলৰ বিৰুদ্ধাচৰণ কৰে। অৱশ্যে অলপ দিনৰ পাচতে তেওঁৰ মৃত্যুই এই বিপদ আঁতৰালে।

ডাক্তৰ ছানৰ সহকাৰী জেনেৰেল চিয়াং-কাই-ছেক যুদ্ধ বিদ্যাত পাৰ্গত লোক আছিল। তেওঁ জাপানত নিয়ম মতে সামৰিক শিক্ষা লাভ কৰিছিল। তেওঁ নতুনকৈ জাতীয় সৈন্যদল গঠন কৰিলে। নতুন চীনা ডেকাক সৈন্যদলত ভৰ্ত্তি কৰি সামৰিক শিক্ষা কেন্দ্ৰ পাতি সৈন্যবাহিনীক ট্ৰেইনিং দিয়া হল। এই শিক্ষিত সৈন্যদলৰ সহায়ত ডাক্তৰ ছানে কাণ্টন চহৰত সামৰিক চৰকাৰ গঠন কৰি দৃঢ়স্বৰে ঘোষণা কৰিলে যে, “এই চৰকাৰে বিৰোধী দলক উচ্ছেদ

কৰিব। ই জন সাধাৰণৰ চৰকাৰ, ইয়াৰ গঠনত সকলোৰে সমান অধিকাৰ। চীন দেশৰ জাতীয়তা ৰক্ষা কৰি এই চৰকাৰে কাম কৰিব।”

এই নীতিৰে কাম চলাই চীনদেশৰ জাতীয়তাৰ জনক ডাঃ ছান ইয়েৎ-ছেনৰ ১৯২৫ খৃষ্টাব্দত ৫৮ বছৰ বয়সত মৃত্যু হয়।

ডাক্তৰ ছানৰ পত্নীৰ নাম চুন-চিন-লিঙ। তেওঁ আমেৰিকাৰ গ্রেজুয়েট। প্রথমে তেওঁ ডাক্তৰ ছানৰ চেক্রেটাৰী আছিল। ক্রমে তেওঁৰ চৰিত্র-মাধুর্য্যত মুগ্ধ হৈ তেওঁলোকৰ বিয়া হয়। তেওঁ স্বাস্থ্যৱতী আৰু সুন্দৰী। তেওঁলোক স্বামী স্ত্রী উভয়ে খৃষ্টান আছিল।

ডাঃ ছানৰ ঘৈণীয়েক এতিয়াও জীৱিত। বয়স হলেও এতিয়াও তেওঁৰ কাম কাজত গাভৰুৰ উদ্যম আছে। তেওঁ এতিয়া পিকিঙত থাকে। তেওঁ এগৰাকী মহামান্য মহিলা। তেওঁৰ পদ মর্য্যাদা বর্ত্তমান চীনৰ অধিনায়ক মাও-ছে-তুঙৰ পাচতে।

ডাঃ ছানৰ কানাডাবাসী ব্যৱসায়ী বন্ধু এজনে তেওঁ থাকিবলৈ চাংহাই নগৰত এটা দুমহলীয়া ঘৰ সজাই দিছিল। ঘৰটো সৰু যদিও ধুনীয়া আৰু আধুনিক সাজসজ্জাৰে সজ্জিত। ডাঃ ছান মৰাৰ পাছত তেওঁৰ পত্নীয়ে সেই ঘৰটোৰ এপদ বস্তুও লৰচৰ নকৰাকৈ জাতিক দান কৰিছে। সেই ঘৰটো এতিয়া চীনাবাসীৰ জাতীয় সম্পত্তি আৰু পবিত্র তীর্থ।

মাও-ছে-টুং

১৯১৭ চনৰ বলচেভিক বিপ্লবৰ পাচৰ পৰা চোভিয়েট ৰুচিয়াই দক্ষিণ চীনৰ জাতীয় চৰকাৰক উৎসাহ দি আহিছিল। কিন্তু পৃথিবীৰ সকলো দেশতে বলচেভিক আৰ্হিৰে চৰকাৰ গঠন কৰাটো বলচেভিক দলৰ প্ৰচাৰিত নীতি। গতিকে চীন দেশৰ ছাত্ৰ আৰু শিক্ষিত সমাজৰ মাজত কমিউনিষ্ট মতবাদ প্ৰচাৰ কৰে।

দ্বিতীয় মহাৰণৰ পাচত চীন দেশত কমিউনিষ্ট প্ৰভাৱ বৰকৈ বাঢ়িবলৈ ধৰে। কুয়োমিণ্টাং সকলৰ প্ৰভাৱ ক্ৰমশঃ কমি আহে। কমিউনিষ্ট দলে ৰুচিয়াৰ সহায়ত পিকিং, নানকিং আৰু চাংহাই নগৰ অধিকাৰ কৰে। ইয়াৰ পিচত ক্ৰমে বিশাল চীন সাম্ৰাজ্যত কমিউনিষ্ট চৰকাৰ গঠিত হয়। এই চৰকাৰৰ সভাপতিৰ বাব পায় মাও-ছে-তুঙে। ইংলণ্ড, ভাৰতবৰ্ষ প্ৰভৃতি ডাঙৰ ডাঙৰ শক্তিয়ে মাও চৰকাৰক আনুষ্ঠানিক ভাৱে স্বীকাৰ কৰে।

চীন সাম্ৰাজ্যৰ হুনান প্ৰদেশত চানৃচিন্ নামে এখন গাঁও আছে। সেই গাওঁৰ এটা দুখীয়া খেতিয়ক পৰিয়ালত ১৮৯০ খ্ৰীষ্টাব্দত মাও-ছে-তুঙৰ জন্ম হয়। সৰু কালৰ পৰাই তেওঁ খেতিৰ কামত বাপেকক সহায় কৰিব লাগিছিল। হাই স্কুলত পঢ়া কালত তেওঁৰ দেশৰ তথাকথিত ডাঙৰীয়া সকললৈক ঘৃণা হয়। এটা ঘটনাই তেওঁৰ এই মনোভাৱ দৃঢ় কৰে। মাও তেতিয়া কলেজত পঢ়ে। সেই সময়ত হুনান

প্ৰদেশত খাদ্যৰ অভাৱ হৈছিল। বহুতে এ সাজহে খাইছিল; আৰু বহুতে অখাদ্য খাই ৰোগ ভুগিছিল। পেটৰ ভোকত ৰব নোৱাৰি তুখীয়া প্ৰজাই তাৰ গভৰ্ণৰৰ ওচৰত খাদ্যৰ দাবী জনালে। গভৰ্ণৰে প্ৰজাৰ সেই নায্য দাবীক বিদ্ৰোহ বুলি ঘোষণা কৰিলে। ফলত প্ৰজাৰ ওপৰত অমানুষিক শাস্তি হল। মুখ্য প্ৰজাবোৰৰ মূৰ কাটি, কটা মূৰ বাহঁৰ আগত খুঁচি গাৱেঁ গাৱেঁ দেখুৱাই গাৱলীয়া মানুহক ভয় খুৱালে।

শাসক সকলৰ এনে বীভৎস কাৰ্য্য দেখি মাও-ছে-তুঙৰ মন বিদ্ৰোহী হয়। কিন্তু তেতিয়াও তেওঁ পুলিচৰ নজৰত পৰা নাছিল।

প্ৰজাবোৰে তলে তলে বিদ্ৰোহ আৰম্ভ কৰিলে। মাও এই আন্দোলনৰ গুৰিয়াল আছিল। ১৯১৮ খৃষ্টাব্দত তেওঁ নৰ্ম্মান কলেজৰ পৰা বি. এ. পাছ কৰে। তাৰ পাছত জীৱিকাৰ কাৰণে তেওঁ পিকিং বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সহকাৰী-লাইব্ৰেৰিয়ান নিযুক্ত হয়। এই কাম তেওঁ অতিশয় নিষ্ঠাৰে কৰিছিল। সেই সময়ত আলোচনী কাকতত তেওঁৰ কিছুমান ওখ থাপৰ কবিতা প্ৰকাশ পাইছিল। পাচৰ জীৱনত ৰাজনীতিত যোগ দি সাহিত্য চৰ্চ্চাৰ আজৰি নাপালেও তেওঁৰ কবি মনৰ পৰিচয় সেই কবিতাবোৰেই দিয়ে।

১৯৪৯ চনৰ ১লা অক্টোবৰত চীন সাম্ৰাজ্যত বলচেভিক চৰকাৰ গঠন হয়। তেতিয়াৰ পৰা আজিলৈকে মাও-ছে-তুঙে তাৰ সভাপতিৰ আসন শুৱাই আছে। তেওঁৰ পৰিচালনাত চীনৰ শক্তিশালী কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ গঠিত হৈছে। যিবোৰ দেশ আগতে চীন সাম্ৰাজ্যৰ অধীন আছিল, সেইবোৰ দেশ চীনৰ অধীন কৰাৰ চেষ্টা হৈছে। চীনৰ ভূমি সংস্কাৰ, সামাজিক স্বাধীনতা, অৰ্থনৈতিক সমতা আৰু সাংস্কৃতিক উন্নতিৰ কাৰণে দৃষ্টি দিছে। আধুনিক চীনত এটা নতুন চেতনা, নতুন জাতীয় জাগৰণ আৰু নতুন উদ্দীপনা দেখা দিছে। চীন দেশত

এতিয়া ভিখাৰী আৰু পতিতা নাই। কৃষক বনুৱাৰ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে শিক্ষাৰ সুযোগে পাইছে। নিৰক্ষৰ মুনিহ-তিৰোতাৰো সামাজিক শিক্ষাৰ যোগে শিক্ষাৰ ব্যবস্থা হৈছে। আগৰ শেঁতা পৰা কানীয়া চীনা এতিয়া তেজাল মুখৰ উদ্যোগী কৰ্ম্মী। আগৰ লোৰ জোতা পিন্ধি খোৰা হোৱা চীনা ছোৱালী এতিয়া জাতীয়তাৰ বাহক বীৰাঙ্গনা।

জনসাধাৰণে চৰকাৰৰ লগত সহযোগ কৰিছে। আৰু ব্যৱসায়ী সকলে চৰকাৰক সহায় কৰিছে। জনসাধাৰণ জাতীয় আন্দোলনৰ নাম চান্-ফান্। ইয়াৰ অৰ্থ তিনি মানা। অৰ্থাৎ (১) দুৰ্নীতিৰ আশ্ৰয় নলওঁ। (২) অপচয় নকৰোঁ। (৩) কাম নকৰি লোকৰ ওপৰত খোৱা আৰু প্ৰভুত্ব কৰা দেশৰ ডাঙৰীয়া শ্ৰেণী উচ্ছেদ কৰিম।

ব্যবসায়ী সকলৰ জাতীয় আন্দোলনৰ নাম উ-ফান্। ইয়াৰ অৰ্থ পাঁচ মানা। অৰ্থাৎ (১) ভেঁটী নিদিওঁ। (২) চৰকাৰক নঠগাওঁ। (৩) চৰকাৰী বস্তু চুৰি নকৰো। (৪) চৰকাৰৰ গোপন তথ্য গোপনে ৰাখিম। (৫) টেক্স দিয়াত ফাঁকি-জুকি নিদিওঁ।

চৰকাৰে দলতকৈ দেশক উচ্চস্থান দিছে। তাৰ প্ৰমাণ— আজিলৈকে চীন দেশত চোৰাং বেপাৰী চাৰি জনৰ মৃত্যুদণ্ড হৈছে। তাৰে তিনি জন কমিউনিষ্ট।

চীনৰ জনসাধাৰণ মাও-ছে-তুঙক বৰ ভাল পায়। তেওঁক মৰম কৰি মতা নাম মাও-তুচি। সংসাৰত নিজৰ বুলিবলৈ তেওঁৰ কোনো নাই। প্ৰথম পৰিবাৰক হত্যা কৰিছে কুয়োমিণ্টাংবোৰে; দ্বিতীয় পৰিবাৰ মৰিছে জাপানী বোমাত। লৰা দুটা মৰিছে চীন-জাপান যুদ্ধত।

তেওঁ ইমান ডাঙৰ সাম্ৰাজ্যৰ মুৰব্বি যদিও দৰমহা লয় মুঠে আঠ শ টকা। থাকে এটা সামান্য ঘৰত। শোৱে খাটিয়াত। পিন্ধে দলৰ ইউনিফৰ্ম নীলা কুৰ্ত্তা। কাম কৰে ৰাতি দুই বজালৈ, প্ৰশংসা

কৰিলে দেখুৱাই দেশৰ জন সাধাৰণক; তাৰ ভাৱ এই যে, তেওঁ সামান্য মানুহ, ডাঙৰ কৰিছে দেশৰ জন সাধাৰণে।

চীনা বিলাকে মৰমতে তেওঁক কয়—"দেহিঐ মাও তুচি, তুমি আমাৰ কাৰণে বহু কষ্ট ভুগিছা। আৰু কষ্ট নকৰিবা। ঈশ্বৰে তোমাৰ বাকী জীৱন শান্তিময় কৰক।"

চীনৰ পঞ্চাশ কোটি লোকৰ তেওঁ অধিনায়ক। চীনা বিলাকে তেওঁক চীন সাম্ৰাজ্যৰ লেনিন আখ্যা দিছে।

জাপানৰ কথা

এচিয়া মহাদেশৰ আকাৰত সৰু কিন্তু শক্তিত অদ্বিতীয় দেশ খনৰ নাম জাপান। ই প্ৰশান্ত মহাসাগৰৰ কেটামান দ্বীপৰ সমষ্টি। প্ৰায় আটাইবোৰ দ্বীপেই পৰ্ব্বতীয়া আৰু আগ্নেয়গিৰিৰে ভৰা। জাপানত প্ৰায়েই ভূমিকম্প হৈ থাকে। সেই কাৰণে তাৰ ঘৰবোৰ কাঠ বাহৰ আৰু বেৰবোৰ কাগজৰ। যাতে ভাঙ্গি পৰিলেও কোনো ঘটনা নঘটে। নদীবোৰ সৰু সৰু। নাৱ-জাহাজ চলাচলৰ সম্পূৰ্ণ অনুপযোগী। কিন্তু বৈদ্যুতিক শক্তি উৎপাদনৰ বৰ সুবিধা। জাপানীবোৰে নদীবোৰৰ পৰা জল-বিদ্যুৎ উৎপাদন কৰে আৰু তাৰ সহায়ত সৰহ ভাগ কল-কাৰখানা চলায়।

অধিবাসীবোৰ সাহসী অধ্যৱসায়ী আৰু কাৰ্য্যপটু। সিবিলাকৰ জীৱন-যাপন প্ৰণালী অতি সৰল। এই কাৰণে এশ বছৰৰো কম সময়তে জাপান শক্তিশালী হৈ পৃথিৱীবাসীক চমক্ লগাব পাৰিছে। প্ৰায় দুশ বছৰ জাপানী বিলাক পৃথিৱীৰ এঘৰীয়া হৈ আছিল অৰ্থাৎ তেওঁ লোক আন দেশলৈ নগৈছিল আৰু আন দেশৰ মানুহকো তেওঁ লোকৰ দেশলৈ আহিব নিদিছিল। সোতৰ শতিকাত পৰ্ত্তুগীজ পাত্ৰীবোৰৰ উদ্ধত আচৰণত অসন্তুষ্ট হৈ এজন সোগানে তেওঁ বিলাকক দেশৰ বাহিৰ কৰি উলিয়াই খেদিছিল। তেতিয়াৰ পৰা উনৈশ শতিকাৰ মাজ ভাগলৈকে তেওঁলোকে কোনো বিদেশীক তেওঁ

লোকৰ দেশলৈ আহিব নিদিছিল আৰু তেওঁলোকো অন্য দেশলৈ নগৈছিল।

জাপানী বিলাক মঙ্গোলিয়ান জাতিৰ মানুহ। তেওঁলোক সিন্তোধৰ্ম্মী আছিল। ষষ্ঠ শতিকাত জাপানত বৌদ্ধ ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ হয়। এতিয়া তাত বৌদ্ধধৰ্ম্মী লোকৰ সংখ্যাই সৰহ আৰু বৌদ্ধধৰ্ম্মই ৰাজ-ধৰ্ম্ম। জাপানৰ সভ্যতা আৰু সংস্কৃতি চীনৰ পৰা পোৱা, কিন্তু জাপানত সি বেলেগ ৰূপ লৈছে। চীনা বিলাকে সৈনিক সকলক কেতিয়াও সমাজত উচ্চ স্থান দিয়া নাই, কিন্তু জাপানত চিৰকাল সৈনিক সকলে সমাজত উচ্চ স্থান অধিকাৰ কৰি আহিছে।

জাপানৰ শাসন ৰাজতন্ত্ৰ। ৰজাক জাপানী বিলাকে মিকাডো বোলে। তেওঁলোকৰ মাজত ৰজাৰ বৰ সম্মান। জাপানত এটা শক্তিশালী সামৰিক সম্প্ৰদায় আছে। তেওঁলোক সামুৰাই নামে জনাজাত। এসময়ত সামুৰাই সকলৰ প্ৰতাপ ৰজাতকৈয়ো অধিক আছিল। প্ৰধান সামুৰাইজনৰ পৰামৰ্শ নলোৱাকৈ ৰজাই একোকে কৰিব নোৱাৰিছিল। সামুৰাই সকলৰ প্ৰধান গুণ আছিল এই যে, তেওঁ লোকে দেশ-ৰক্ষাৰ কাৰণে প্ৰাণ দিবলৈ কুণ্ঠিত নহৈছিল আৰু অপমানিত হৈ জীৱন ধাৰণ কৰাতকৈ আত্মহত্যাই শ্ৰেষ্ঠ বুলি ভাবিছিল।

দ্বাদশ শতিকাৰ পৰা সাত শ বছৰ জাপানৰ সোগান যুগ। শক্তিশালী জমিদাৰবোৰক সম্ৰাটে সোগান বা প্ৰধান সেনাপতি উপাধিৰে ভূষিত কৰিছিল। তেওঁ লোকেই আছিল দেশৰ প্ৰকৃত শাসনকৰ্ত্তা। মিকাডো আছিল নামতহে।

১৮৫৩ খৃষ্টাব্দত আমেৰিকাৰ এডমিৰাল প্যাটিৰ চাহাবে কেখনমান যুদ্ধ-জাহাজ লৈ আহি জাপান সাগৰৰ উপকূলত ৰান্ধে। জাপানবাসীয়ে কিম্বা জাপান চৰকাৰে এওঁ লোকক একোকে নকলে। তাকে দেখি ক্ৰমে আন ইউৰোপীয় জাতিবোৰ জাপানলৈ আহিব ধৰিলে।

জাপানী বোৰে তেওঁলোকক বাধা নিদি বৰং তেওঁলোকা অন্য দেশলৈ যাব ধৰিলে। শিক্ষাৰ কাৰণে, বেহা-বেপাৰৰ কাৰণে জাপানীবোৰ দহোদিশে গল আৰু শিকি বুজি অতি অলপ দিনৰ ভিতৰতে আন উন্নত জাতিৰ সমকক্ষ হৈ উঠিল। জাপানী জাতিৰ সকলো কামেই অদ্ভুত। জাপানী বোৰৰ দৰে ইমান কম সময়তে ইউৰোপ আমেৰিকাৰ শিল্প, শাসন-নীতি সামৰিক শিক্ষা আৰু আচাৰ-ব্যবহাৰ সকলো বিষয়তে কোনো জাতি তেওঁলোকৰ দৰে পাৰ্গত হব পৰা নাই।

সম্ৰাট মুৎচিহিতো

১৮৬৭ খৃষ্টাব্দত সম্ৰাট মুৎচিহিতোক সিংহাসনত বহুৱাই জাপানী-বিলাকে সোগান যুগৰ অন্ত পেলায়। তেতিয়াৰ পৰা জাপানত নৱ যুগৰ সূচনা হয়। জাপানী জাতিয়ে জাতীয় চৰিত্ৰৰ দোষ-ক্ৰুটী সংশোধন কৰি লয় আৰু নানা দেশত ফুৰি-চাকি নানা কলা শিকে অন্যদেশৰ যিটো ভাল তাক গ্ৰহণ কৰে। দেশৰ জমিদাৰী প্ৰথাৰ লোপ পেলায়। খেতিয়ক হয় মাটিৰ মালিক। শাসন ব্যৱস্থাৰো পৰিবৰ্ত্তন ঘটায়। প্ৰজাৰ প্ৰতিনিধিৰে পাৰ্লিয়ামেণ্ট গঠিত হয়। পাৰ্লিয়ামেণ্টৰ প্ৰতিনিধিৰে মন্ত্ৰী সভা গঠিত হয়। মিকাডো মন্ত্ৰী সভাৰ পৰামৰ্শ মানি চলিব লগীয়া হয়। মন্ত্ৰীসভাই মিকাডোক দিয়া পৰামৰ্শৰ ফলাফলৰ বাবে পাৰ্লিয়ামেণ্টক কৈফিয়ৎ দিবলৈ বাধ্য হয়। সৈন্য বিভাগ আৰু নৌ বিভাগ প্ৰধান সেনাপতিৰ পৰামৰ্শ মতে মিকাডোৱে চলোৱাৰ অধিকাৰ পায়।

তেতিয়াৰ পৰা জাপানৰ আৰ্থিক অৱস্থাৰো উন্নতি হয়। দেশৰ মানুহে কল-কাৰখানা পাতিলে, বিদেশত বেহা বেপাৰ কৰিলে চৰকাৰে সহায় কৰা হ'ল। খেতিয়কে কেৱল ধান খেতিকে নকৰি ফলমূলৰ খেতি কৰিবলৈ ধৰিলে, পলু খেতি আৰু মৌ খেতি কৰিবলৈ ধৰিলে, কুটীৰ শিল্পৰ উন্নতিৰ কাৰণে দেশবাসী আৰু চৰকাৰ সচেষ্ট

হল। বিজুলী শক্তিৰ উৎপাদন বঢ়ালে আৰু নানা ৰকম কামত খটালে। মানুহে ঘৰতে বহি বিজুলীৰ সহায়ত কল কাৰখানা চলাব পৰা হল। খেলাৰ সঁজুলি, চীনামাটিৰ বাসন তৈয়াৰ কৰাৰ ব্যৱস্থা হল। দলে দলে ডেকা সকলক শিল্প বিজ্ঞান শিকিবলৈ বিদেশলৈ পঠোৱা হল। এনে জাগৰণৰ ফলত এক বছৰৰ ভিতৰতে জাপান প্ৰথম শ্ৰেণীৰ শক্তিত পৰিণত হল।

১৮৯৫ খৃষ্টাব্দত জাপানে চীনৰ লগত যুদ্ধ কৰি জয়লাভ কৰে আৰু ফৰমোচাকে আদি কৰি কেবাটাও দ্বীপ চীনৰ পৰা কাঢ়ি লয়। তেতিয়াৰ পৰা জাপানে চীনত বেহা-বেপাৰ কৰাৰ সুযোগ পায়।

১৯০৫ চনৰ যুদ্ধত জাপানে ৰুচিয়াৰ লগত জয় লাভ কৰি পৃথিবীবাসীক চমক লগায়। তেতিয়াৰ পৰা জাপানৰ সন্মান বাঢ়ে। জাপানৰ শিল্প-সমৃদ্ধি অসম্ভৱ ৰূপে বাঢ়ি যোৱাত প্ৰচুৰ ধনাগম হয়। ধন সম্পত্তি বঢ়াৰ লগে লগে তেওঁ লোকৰ জন সংখ্যাও বৃদ্ধি পায়। তেওঁ লোকৰ সাম্ৰাজ্য বঢ়োৱাৰ আকাঙ্ক্ষা বাঢ়ে। জাপানৰ বান পানীৰ দৰে বাঢ়ি অহা শক্তি আৰু ঐশ্বৰ্য্য দেখি ইউৰোপ আমেৰিকা আদি উন্নত দেশৰ আতঙ্ক উপস্থিত হয়। দ্বিতীয় মহাৰণত জাপানৰ প্ৰতাপ দেখি ইউৰোপ আমেৰিকাৰ ত্ৰাস জন্মে। সেই কাৰণে হিৰোচিমা আৰু নাগাচাকি নগৰত আমেৰিকাই আণবিক বোমা পেলাই জাপানৰ কঁকাল ভাগে। এই কাৰ্য্য আমেৰিকাৰ উচিত হৈছে নে নাই, সেইটো অৱশ্যে তৰ্কৰ কথা।

পাৰস্য দেশ

ভাৰতবৰ্ষৰ পশ্চিমে পাৰস্য দেশ। এই দেশৰ পুৰণি নাম ইৰাণ। ইয়াৰ অধিবাসীসকল আৰ্য্য। এওঁ লোকৰ ধৰ্ম্ম ইছলাম্। ভাৰতীয় আৰ্য্য জাতিৰ লগত এওঁলোকৰ বহু বিষয়ত মিল আছে। অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা ভাৰত আৰু পাৰস্যৰ সম্বন্ধ ঘটিছে। পাৰস্যৰ শিল্পৰীতিয়ে ভাৰতীয় শিল্প কলাত প্ৰভাৱ পেলাইছে।

ইৰাণৰ ৰজা ডেৰায়ুচৰ কথা ভাৰত বুৰঞ্জী পাঠকে জানে। তেওঁ বৰ প্ৰতাপী ৰজা আছিল। তেওঁ পশ্চিম এচিয়া জয় কৰি ইউৰোপৰ গ্ৰীচ দেশো জয়ৰ চেষ্টা কৰিছিল। কিন্তু গ্ৰীক বীৰ সকলৰ দেশ প্ৰেম আৰু বীৰত্বৰ বলত মাৰাথন যুদ্ধত অলপীয়া গ্ৰীক সৈন্যই পাৰস্যৰ বিপুল বাহিনীক পৰাস্ত কৰি পৃথিবীত খ্যাতি ৰাখে। এই পৰাজয়ৰ গ্লানি সহিব নোৱাৰি মনৰ দুখত ডেৰায়ুচৰ মৃত্যু হয়। তেওঁৰ পুতেক জেৰাক্সচ পাৰস্যৰ সম্ৰাট হয়। তেওঁ বাপেকৰ দুৰ্নাম দূৰ কৰিবৰ কাৰণে বিপুল আয়োজন কৰি পুনৰ গ্ৰীচ দেশ আক্ৰমণ কৰে। গ্ৰীক সৈন্যৰ লগত তেওঁৰ বিপুল বাহিনীৰ ভীষণ যুদ্ধ হয়। সেই যুদ্ধক থাৰ্ম্মোপলিৰ যুদ্ধ বোলে। থাৰ্ম্মোপলিৰ যুদ্ধত গ্ৰীক সৈন্যৰ সেনাপতি স্পাৰ্টাৰ ৰজা লিওনিদাসৰ মৃত্যু হয়। কিন্তু গ্ৰীক সৈন্যৰ জাতীয় প্ৰেৰণাত পাৰস্য সম্ৰাটে গ্ৰীচ দেশৰ এচিকটা ঠায়ো অধিকাৰ কৰিব নোৱাৰে।

থার্ম্মোপলিৰ যুদ্ধৰ প্ৰায় দুশ বছৰৰ পাচত গ্ৰীক বীৰ দিগ্বিজয়ী আলেকজাণ্ডাৰে পাৰস্য জয় কৰি তাৰ ৰাজধানী পাৰ্চেপোলিচ নগৰ পুৰি প্ৰতিশোধ লয়। কিয়নো দুশ বছৰ আগতে পাৰস্যৰ ৰজাই গ্ৰীচৰ এথেন্স নগৰ পুৰিছিল।

ইয়াৰ পাচত ইৰাণত অনেক ৰাজবংশই ৰাজত্ব কৰে। তাৰ ভিতৰত ঘজনিৰ মামুদ, চেঙ্গিজ খাঁ, খোঁৰা টাইমুৰ আৰু নাদিৰ চাহক ভাৰত বুৰঞ্জী পাঠক সকলে চিনি পায়।

তুৰ্কী ৰজা সকলৰ ৰাজত্ব কালত পাৰসিক সাহিত্যই সমৃদ্ধি লাভ কৰে। সেই সময় ইৰাণত কেবাজনো জগত প্ৰসিদ্ধ কবিৰ আবিৰ্ভাৱ হয়। তেওঁ লোকৰ ভিতৰত ফিৰ্দ্দৌচী, ওমৰ খৈয়াম, জালালুদ্দীন ৰুমি আৰু হাফেজ বিখ্যাত।

কিন্তু কালৰ প্ৰভাৱত ইৰাণৰ বৰ্ত্তমান সেই গৌৰৱ নাই। উনৈশ শতিকাৰ আৰম্ভৰ পৰাই ইউৰোপীয় জাতিৰ হেঁচাত ইৰাণবাসীৰ চেপেটা লাগি আছে। কুৰি শতিকাৰ আৰম্ভতে ইৰাণত তেলৰ খনি আবিষ্কৃত হয়। তেতিয়াৰ পৰা ইউৰোপীয় জাতিবোৰৰ ইৰাণত হেটা-ওপৰা বাঢ়িছে।

ৰেজা শাহ পহ্লবী

প্ৰথম মহাৰণত ইৰাণ নিৰপেক্ষ আছিল। কিন্তু দুৰ্ব্বল জাতিৰ নিৰপেক্ষতাৰ একো মূল্য নাই। যুদ্ধৰ সময়ত ইৰাণীবোৰৰ মতামতলৈ সম্পূৰ্ণ উপেক্ষা কৰি শক্তিশালী ইংৰাজ আৰু আমেৰিকান সৈন্যই ছাউনী পাতি ৰুচিয়াৰ গাত যুদ্ধৰ ফেৰ পাতিছিল।

১৯১৭ চনত ৰুচিয়াত বলচেভিক চৰকাৰ প্ৰতিষ্ঠিত হয়। ১৯২০ চনত বলচেভিক সৈন্যই পাৰস্যৰ উত্তৰে থাকা জিলান প্ৰদেশ জয় কৰি তাত চোভিয়েট চৰকাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰে। তাৰ পাচত চোভিয়েট সৈন্যই পাৰস্যৰ অন্তৰ্গত সাৰুৱা মাজেন্দাৰাণ প্ৰদেশ লবলৈ যুদ্ধ কৰে।

মাজেন্দাৰাণত ৰেজা খাঁ নামে পাৰসীয় ডেকা এজন আছিল। তেওঁ দুখীয়া আছিল আৰু অইনৰ খেতিৰ পথাৰত কাম কৰিছিল। ফৰাচী দেশৰ খেতিয়কৰ ছোৱালী জোৱান অব আৰ্কে অলৌকিক শক্তি আৰু জাতীয় প্ৰেৰণা পোৱাৰ দৰে ইৰাণৰ এই খেতিয়ক ডেকা জনেও জাতীয় প্ৰেৰণা পায়। তেওঁ স্বদেশ উদ্ধাৰ কৰিম বুলি এটা শক্তিশালী সৈন্যদল গঠন কৰে। তেওঁ মাজেন্দাৰাণ শত্ৰুৰ হাতৰ পৰা কাঢ়ি লয় আৰু সেই সৈন্যদল লগত লৈ পাৰস্যৰ ৰাজধানী তেহৰানলৈ গৈ পাৰস্যৰ শাহক লগ ধৰি কয় যে, তেওঁক ৰাজ্যৰ প্ৰধান

সেনাপতি পাতিব লাগে। শাহে তেওঁৰ দাবী পূৰণ কৰি তেওঁক সেনাপতিৰ পদ দিয়ে।

সেনাপতি পদ লৈ প্ৰথমে তেওঁ ঘোষণা কৰে যে, ইংৰাজৰ লগত ইৰাণৰ আগতে তেল সম্পৰ্কে যিবোৰ সন্ধি হৈছিল, সেইবোৰ সন্ধি বাতিল হল। তেওঁ জিলানৰ চোভিয়েট চৰকাৰ ভাঙ্গি দিয়ে। তিনি বছৰৰ ভিতৰত ইৰাণৰ লুপ্ত শক্তি উদ্ধাৰ কৰি পহ্লবী পাৰস্যৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী হয়। সেই সময়ত পাৰস্যৰ শাহ ইউৰোপলৈ ফুৰিবলৈ যায়। তেওঁ পহ্লবীৰ প্ৰতাপ দেখি আৰু ঘূৰি নাহিল। দুবছৰ বাট চাই ইৰাণৰ অধিবাসী সকলে সভাপাতি ৰেজাখাঁকেই ইৰাণৰ শাহ নিৰ্ব্বাচিত কৰে। তেতিয়াৰ পৰা তেওঁৰ নাম হয় ৰেজা শাহ পহ্লবী।

ৰেজা শাহৰ শক্তিশালী শাসনত পাৰস্য ঐক্যবদ্ধ হয়। গৰীৱ প্ৰজাক জুলুম কৰা জমিদাৰবোৰ চৰকাৰ শাসনৰ অধীনলৈ আহে। আগেয়ে তেওঁলোক স্বাধীনভাবে নিজৰ খুচীমতে কাম কৰিছিল। গোটেই দেশত ব্যাপক ভাৱে এটা জাতীয় জাগৰণৰ ঢৌ উঠে। ৰেল লাইন খুলি দেশৰ বেহাবেপাৰৰ সুচল লগায়। বিদেশীবোৰে ইৰাণৰ 'তেল ঐশ্বৰ্য্য' কাঢ়ি নি ইৰাণ বাসীক দুখীয়া কৰিছে—এই ভাৱৰ প্ৰচাৰ হয়। বিদেশীৰ প্ৰতি খং জমি জমি পুঞ্জীভূত হৈ উঠে, দ্বিতীয় মহাৰণৰ আগলৈকে ৰেজা শাহৰ শাসনত ইৰাণে সকলো কালে শক্তি সঞ্চয় কৰে।

দ্বিতীয় মহাৰণৰ সময়ত ১৯৪১ চনত জাৰ্ম্মানীয়ে যেতিয়া ৰুচিয়াক আক্ৰমণ কৰে, তেতিয়া নাটকীয় ভাৱে ইৰাণৰ অৱস্থাৰ পৰিবৰ্ত্তন ঘটে। ইংৰাজে ভয় কৰিলে জাৰ্ম্মানিয়ে ককেচাচ পৰ্ব্বত পাৰ হৈ ইৰাণত যুদ্ধৰ ছাউনী পেলালে ভাৰতবৰ্ষ ৰক্ষা কৰা টান হব। ইয়াকে ভাবি ইংলণ্ড আৰু ৰুচিয়াই সৈন্য আনি, ইৰাণৰ উত্তৰ কালে যুদ্ধৰ আড্ডা পাতি জাৰ্ম্মানিক বাধা দিবলৈ সক্ষম হৈ থাকিল।

এই দুটা প্ৰবল শক্তিক বাধা দিবলৈ ৰেজাশাহৰ শক্তিয়ে নুকুলালে। মুখেৰে আপত্তি কৰিছিল যদিও তেওঁলোকে সেই কথালৈ কাণ নকৰিলে। বিদেশী সৈন্যৰ আগমনত পাৰস্যৰ শাসন ব্যৱস্থাও লৰফৰ হল। মনৰ দুখত ৰেজাশাহে পুতেকক ৰাজ্যভাৰ দি সিংহাসন ত্যাগ কৰিলে।

দ্বিতীয় মহাৰণে মানুহৰ মতৰ অনেক পৰিবৰ্ত্তন ঘটাইছে। সকলো দেশৰ জন-সাধাৰণে শাসন কৰ্ত্তৃত্ব বিচাৰিছে। ১৯৫১ খৃষ্টাব্দত পাৰস্যৰ পাৰ্লিয়ামেণ্টে পাৰস্য 'তেল সম্পদ' ইৰাণৰ জাতীয় সম্পত্তি বুলি ঘোষণা কৰিছে। পাৰস্যৰ এই গোলমাল এতিয়াও শান্ত হোৱা নাই।

আৰৱৰ কথা

আৰৱ এখন প্ৰকাণ্ড দেশ। কিন্তু ইয়াৰ বেছি ভাগ ঠাইয়েই মৰুভূমি। ইয়াৰ তিনি ফাল সাগৰে ঘেৰি আছে। গতিকে ইয়াক আৰৱ উপদ্বীপ বোলে।

আৰৱ দেশত দুই ৰকম লোক বাস কৰে, এক ৰকমে অন্যান্য জাতিৰ দৰে ঘৰ-বাৰী পাতি থাকে। খেতি-বাতি কৰি খায়। এক ৰকমৰ ঘৰ বাৰী নাই। যতে ৰাতি, ততে কাতি। ইহঁতে মৰুভূমিৰ মাজত লুটপাত কৰি ফুৰে। এই ৰকমৰ আৰৱক বেদুইন বোলে। আৰৱদেশৰ মৰুভূমি পাৰ হৈ এখন নগৰৰ পৰা আন খনলৈ খাওঁতে বাটত বেদুইনবোৰলৈ বৰ ভয়।

আৰৱ বিলাক দুৰ্দ্দান্ত প্ৰকৃতিৰ মানুহ। মৰাকটা এওঁ লোকৰ দৈনন্দিন কাৰ্য্য। ঘোঁৰাত উঠি ধনুকাঁড় লৈ এওঁলোকে অতীতত কিমান যুদ্ধ কৰিছে, তাৰ লেখ দিব নোৱাৰি, কিন্তু সেই বুলি আৰৱ জাতি অসভ্য বৰ্ব্বৰ নহয়। অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা এওঁ লোকৰ মাজত লেখা-পড়াৰ চৰ্চ্চা আছে। অঙ্ক শাস্ত্ৰতো এওঁ লোকে পাৰ্গতালি লাভ কৰিছিল। চকা লগোৱা গাৰী এওঁলোকেই প্ৰথম আৱিষ্কাৰ কৰে। ঘৰি এওঁ লোকৰে দান।

ষষ্ঠ শতিকাত আৰৱ দেশৰ মক্কা নগৰত হজৰত মহম্মদৰ জন্ম হয়।

তাৰ আগতে আৰব বিলাক মূৰ্ত্তিপূজক আছিল। হজৰত মহম্মদে প্ৰচাৰ কৰে যে, ঈশ্বৰ এজন, তেওঁ অদ্বিতীয়। মূৰ্ত্তি পূজা নিষেধ। এই বাণী প্ৰচাৰ কৰিবলৈ ঈশ্বৰে তেওঁক পঠাইছে। তেওঁ আল্লাৰ দূত। এওঁ প্ৰচাৰ কৰা এই ধৰ্ম্মক ইচলাম্ ধৰ্ম্ম বোলে। আৰব বাসীয়ে ইচলাম্ ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰে। এই ধৰ্ম্মৰ প্ৰভাৱত আৰব এটা শক্তিশালী জাতিত পৰিগণিত হয়। আৰব জাতিৰ বিজয় বাহিনীয়ে মধ্য এচিয়াৰ অক্ষু নদীৰ পৰা ইউৰোপৰ স্পেন দেশলৈ ইচলাম ধৰ্ম্ম আৰু ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰে। এওঁ লোকে ভাৰতবৰ্ষও জয় কৰিছিল।

ইচলাম্ ধৰ্ম্মৰ গুৰু সকলক খলিফা বুলিছিল। খলিফা ৰাজ্যৰো শাসন কৰ্ত্তা আছিল। খলিফা সকলৰ ভিতৰত হাৰুণ অল-ৰচিদৰ নাম যশ অধিক। তেওঁৰ দিনত 'আৰব্য উপন্যাস' নামে অপূৰ্ব্ব সাহিত্যৰ সৃষ্টি হয়। তেতিয়া আৰবৰ ৰাজধানী আছিল বাগ্দাদ নগৰ। বাগ্দাদ নগৰ তেতিয়া জ্ঞান গৰিমা আৰু শিল্প বিজ্ঞানত অতিশয় উন্নত আছিল। তেতিয়া আৰব-বাসীৰ মনত ধৰ্ম্মান্ধতা নাছিল। সকলো সভ্য দেশৰ সংস্কৃতি আৰু সভ্যতাৰ লগত তেওঁলোকৰ লেন দেন চলিছিল। ভাৰতীয় সকলৰ পৰা চিকিৎসা শাস্ত্ৰ আৰু গণিত বিদ্যা তেওঁলোকে শিকিছিল। বহু ভাৰতীয় পণ্ডিতে বাগ্দাদৰ খলিফাৰ বৃত্তি খাই বাস কৰিছিল। বহুতো আৰবৰ ছাত্ৰই ভাৰতৰ তক্ষশীলা বিশ্ববিদ্যালয়ত পঢ়িছিল। আৰবৰ পণ্ডিত সকলে বহুতো সংস্কৃত পুথি আৰবী ভাষালৈ অনুবাদ কৰিছিল আৰবৰ সংস্কৃতি এচিয়া, আফ্ৰিকা আৰু ইউৰোপতো বিয়পি পৰিছিল। স্পেনৰ ৰাজধানী কাৰ্ডোবা নগৰত মুচলিম্ সংস্কৃতিৰ বিকাশ হৈছিল আৰু কাৰ্ডোবা নগৰৰ সভ্যতা তেতিয়া গোটেই ইউৰোপৰ অনুকৰণীয় আছিল। কাৰ্ডোবা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ যশ-খ্যাতি গোটেই ইউৰোপত আৰু পশ্চিম এচিয়াত বিয়পি পৰিছিল।

হাৰুণ-অল-ৰচিদৰ পাচৰ খলিফা সকলৰ দুৰ্ব্বলতাৰ সুযোগ লৈ প্ৰাদেশিক শাসনকৰ্ত্তাবোৰ স্বাধীন হয়। ইচলামৰ একতা বিচ্ছিন্ন হয়। মিচৰ, ইৰাণ, আফগানিস্থান প্ৰভৃতি বেলেগ বেলেগ স্বাধীন ৰাজ্য গঠিত হয়। ত্ৰয়োদশ শতিকাত মঙ্গোলিয়াৰ পৰা দুৰ্দ্দান্ত চেঙ্গিচখাঁ আহি বাগ্দাদ নগৰ ধ্বংস কৰে। তেতিয়াৰ পৰা আৰব সভ্যতাৰ তেজ কমি আহে। আৰবত ধৰ্ম্মান্ধতা সোমায়। ক্ৰমে আৰব জাতি হীন হৈ উদীয়মান ইউৰোপৰ জাতিবোৰৰ হাতৰ পুতলা হয়।

ইবন্ চৌদ

প্ৰথম মহাৰণৰ পাচত আৰৱদেশ কিছুমান সৰু সৰু ৰাজ্যত ভাগ হয়। যেনে হেজাজ, পেলেষ্টাইন, ট্ৰান্সজৰ্ডন, চিৰিয়া, ইৰাক, ইয়েমেন আৰু চৌদী আৰৱ। এই ৰাজ্যবোৰৰ ভিতৰত চৌদী আৰৱ স্বাধীন যোৱা যুদ্ধৰ মাজত ইংৰাজ আৰু ফৰাচীয়ে বাকী কেইখনকো স্বাধীনতাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি দিছিল। কিন্তু যুদ্ধৰ পিচত তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ কথা নাৰাখি পেলেষ্টাইন, ইৰাক আৰু ট্ৰান্স জৰ্ডনৰ অভিভাৱক হয় ইংৰাজ, চিৰিয়াৰ অভিভাৱক হয় ফৰাচী। পেলেষ্টাইনক লৈ আৰৱ আৰু ইহুদীবোৰৰ কঢ়াকঢ়ি লাগে। সেই কাৰণে তাক দুভাগ কৰি এভাগ দিয়া হয় আৰৱক আৰু বাকী ভাগ দিয়া হয় ইহুদীবোৰক।

প্ৰথম মহাৰণৰ পাচত আৰৱত দুজন ৰজা আছিল। এজন হেজাজত—নাম হুচেন আৰু আন জন নেজ্‌দত—নাম ইবন চৌদ। যুদ্ধৰ সময়ত তেতিয়া ইংৰাজ আৰু তুৰস্কৰ যুদ্ধ হয়। দুজনেই ইংৰাজৰ মিত্ৰ ৰজা আছিল। কিন্তু যুদ্ধৰ পিচত হেজাজৰ ৰজা হুচেন ইংৰাজৰ শত্ৰু হয়। ইবন চৌদ ইংৰাজৰ মিত্ৰ হয়। তাৰ ফলত ইবন চৌদৰ শক্তি বাঢ়ে। ইংৰাজৰ প্ৰৰোচনাত ইবন চৌদে হেজাজৰ ৰজা হুচেনক খেদি ৰাজধানী মক্কা দখল কৰে। গতিকে ইবন চৌদ আৰৱত একমাত্ৰ শক্তিশালী ৰজা হয়।

ইবন চৌদৰ সম্পূৰ্ণ নাম আছিল আব্দুল আজিজ ইবন আব্দুৰ ৰহমান আল কৈজল আল চৌদ। এওঁ ওখই-পাখই এজন প্ৰকাণ্ড মানুহ। ছয় ফুট চাৰি ইঞ্চি ওখ আৰু শৰীৰৰ গঠন দৃঢ় আছিল। দৈত্যৰ দৰে দেখিলে ভয় লাগে যদিও এওঁ আছিল ধৰ্ম্মভীৰু আৰু সাধু প্ৰকৃতিৰ মানুহ। মুছলমানৰ চিয়া চুন্নিৰ দৰে আৰু এটা সম্প্ৰদায় আছে। এওঁলোকক ওৱাহাবী বোলে। সাধু জীৱন যাপন কৰা ওৱাহাবী সম্প্ৰদায়ৰ ৰীতি। তেওঁলোকে মদ নাখায়, ধপাত চুৰত নাখায়, জুৱা নেখেলে, গহনা নিপিন্ধে, আন কি দামী সাজো নিপিন্ধে। ইবন চৌদ আছিল ওৱাহাবী সম্প্ৰদায়ৰ।

আৰবৰ নেজদ প্ৰদেশৰ নগৰ এখনত ইবন চৌদৰ জন্ম হয়। তেতিয়া নেজদৰ ৰজা আছিল ইবন ৰচিদ্। ইবন চৌদৰ বাপেকে ইবন ৰচিদৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰে। সেই যুদ্ধত ডেকা ইবন চৌদে বৰ বীৰত্ব প্ৰকাশ কৰে। তেওঁৰ বিক্ৰমত ইবন ৰচিদে সিংহাসন ত্যাগ কৰিবলৈ বাধ্য হয়। বাপেকে সেই বিক্ৰমৰ পুৰস্কাৰ স্বৰূপে ইবন চৌদক নেজদৰ সিংহাসনত বহুৱাই নেজদৰ ৰজা বুলি ঘোষণা কৰে। তেতিয়া ইবন চৌদৰ বয়স ২৬ কি ২৭ বছৰ।

ৰজা হৈ ইবন চৌদে নিজৰ বীৰত্ব বলেৰে আৰবৰ সৰু সৰু কেবাখনো ৰাজ্য জয় কৰি নিজৰ ৰাজ্য বহলায়। তেওঁ ৰাজ্যৰ নাম দিয়ে চৌদী আৰব। ইবন চৌদৰ বলবন্ত শাসনৰ ফলত চৌদী আৰবত শান্তি আৰু শৃঙ্খলা বিৰাজ কৰে আৰু মুছলমানৰ পবিত্ৰ তীৰ্থ মক্কা দৰ্শন কৰিবলৈ যোৱা তীৰ্থ যাত্ৰীবোৰৰ বহুতো সুবিধা হয়।

ইংৰাজে ইবন চৌদক বৰ খাতিৰ কৰিছিল। তুৰস্কৰ লগত ইংৰাজৰ যেতিয়া যুদ্ধ লাগে তেতিয়া ইবন চৌদক তুৰস্কৰ লগত যোগ নিদি নিৰপেক্ষ থাকিবৰ কাৰণে ইংৰাজে অনেক টকা ভেটী দিছিল।

১৯৪৫ খৃষ্টাব্দত তেওঁৰ চেষ্টাত আৰব ৰাষ্ট্ৰ সংঘ গঠিত হয়। মিচৰ, ইৰাক, জৰ্ডন, চৌদী আৰব, চিৰিয়া, লেবানন আৰু ইয়েমেন এইবোৰ মুচলিম ৰাষ্ট্ৰ এই সংঘৰ অন্তৰ্ভুক্ত। এই সংঘভুক্ত ৰাজ্যবোৰৰ মাজত একতাৰ ভাৱ বৃদ্ধি হৈছে।

১৯৫৩ খৃষ্টাব্দৰ নবেম্বৰ মাহত ইবন চৌদৰ মৃত্যু হয়। বৰ্ত্তমান তেওঁৰ পুতেক চৌদী আৰবৰ ৰজা।

তুৰ্কী জাতি আৰু তুৰ্কী সাম্রাজ্য

গোবি মৰুভূমিৰ পশ্চিমে তুৰ্কি নামেৰে এটা ভ্ৰাম্যমান জাতি আছিল। তাতাৰ বিলাকৰ আক্ৰমণত তাত তেওঁলোক তিষ্ঠিব নোৱাৰি ভূমধ্য সাগৰৰ পাৰলৈ আহি বসতি কৰে। তেওঁলোক আহি বাস কৰা ঠাই ডোখৰৰ নাম আছিল আনাতোলিয়া। আনাতোলিয়াৰ দক্ষিণে আৰবদেশ। আৰব বিলাক মুছলমান। আৰব বিলাকৰ সংস্পৰ্শত তেওঁলোকে মুছলমান ধৰ্ম্ম ললে।

তুৰ্কিবোৰ আৰববিলাকতকৈ অধিক পৰিশ্ৰমী, ৰণপটু আৰু কূট-কৌশলত পাৰ্গত লোক আছিল। গতিকে অলপ দিনৰ ভিতৰতে তেওঁলোকে এখন বিৰাট সাম্রাজ্য গঢ়ি তুলিলে। এ সময়ত পাৰস্য আৰু ভূমধ্য সাগৰৰ পাৰৰ আটাইবোৰ দেশ, আফ্রিকাৰ মিচৰ, আৰু ইউৰোপৰ কৃষ্ণ সাগৰৰ পাৰৰ পৰা আদ্রিয়াতিক সাগৰৰ পূব পাৰৰ বল্কান উপদ্বীপৰ ৰাজ্যবোৰ তুৰ্কি সাম্রাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত আছিল।

কিন্তু যুগ পৰিবৰ্ত্তনৰ লগে লগে তুৰ্কী জাতিয়ে সমাজৰ ৰীতি আৰু বিধি বিধান পৰিবৰ্ত্তন কৰি লব নোৱাৰাত এই বিশাল তুৰ্কী সাম্রাজ্য ধ্বংস পালে।

ইউৰোপ মহাদেশৰ উদীয়মান শক্তি ৰুচিয়া তুৰস্কৰ বিৰুদ্ধে উঠিল। বল্কান উপদ্বীপৰ খৃষ্টান জাতিবোৰে তুৰস্কৰ অধীনতাৰ পৰা মুক্ত

হবলৈ প্ৰাণপণ যত্ন কৰিলে। ইউৰোপৰ উন্নত জাতিবোৰৰ দৰে তুৰস্ক আধুনিক বিজ্ঞান আৰু শিল্প-বাণিজ্যত উন্নত নহয়। তেওঁলোকে ছলে বলে কৌশলে তুৰ্কী সাম্ৰাজ্য ধ্বংস কৰিবলৈ চেলু বিচাৰি ফুৰিব ধৰিলে। এইবোৰ কাৰণত ওঠৰ শতিকাৰ পৰাই বিৰাট তুৰ্কি সাম্ৰাজ্য ভাঙ্গি-ছিঙ্গি খণ্ড খণ্ড হল।

চুলতানৰ ধৰ্ম্মান্ধতাও তুৰ্কী জাতিৰ পতনৰ আন এটা কাৰণ আছিল। ১৮৭৬ খৃষ্টাব্দত চুলতান দ্বিতীয় হামিদ তুৰস্কৰ সিংহাসনত উঠে। এওঁ খৃষ্টান প্ৰজা বিলাকক অত্যাচাৰ কৰিছিল বুলি বদনাম আছে। আব্দুল হামিদে নিজক মুচলিম জগতৰ ধৰ্ম্মগুৰু বুলি ভাবিছিল আৰু তুৰ্কী সাম্ৰাজ্য ইচলামৰ মতে শাসন কৰিবলৈ দৃঢ়-প্ৰতিজ্ঞ আছিল।

এই চেষ্টাৰ প্ৰতিবাদ কৰি 'তৰুণ তুৰ্কী' নামে তুৰস্কত এটা ডেকাদলৰ সৃষ্টি হয়। মুস্তাফা কামাল পাছাই 'তৰুণ তুৰ্কী' দলৰ সংকল্পক ৰূপ দিয়ে।

মুস্তাফা কামাল পাছা

উনৈশ শতিকাৰ মুচলিম জগতৰ চিত্ৰ অতি অন্ধকাৰ। সেই বাগ্দাদ, কাৰ্ডোভা, গ্ৰানাডা নাই। ভাৰতৰ মুচলিম-ৰবি মাৰ গৈছে। পাৰস্য বলহীন, আফগানিস্থান পৰাশ্ৰয়ী, কেৱল স্বাধীন তুৰস্কলৈ চাই মুছলমানে চকুলো টুকিছিল। নতুনকৈ জাগি উঠা ইউৰোপৰ শক্তি সমূহৰ সংঘৰ্ষত পশ্চিমে মৰক্কোৰ পৰা পূবে চীনলৈ মুচলিম ৰাজ্যবোৰ ক্ৰমে লোপ পাই আহিছিল। মুছলমানে কেৱল কপালক ছুষি আৰু আল্লাৰ মৰ্জ্জিৰ দোহাই দি হা হুমুনিয়াহ কাঢ়িছিল। তেওঁলোকে অতীত গৌৰৱৰ মোহত নতুনলৈ পিঠি দিছিল।

১৭৮৯ খৃষ্টাব্দত ফৰাচী বিপ্লৱ হয়; তেতিয়াৰ পৰা ৰজাৰ শাসন লোপ পাই প্ৰজাৰ প্ৰাধান্যমূলক শাসন প্ৰবৰ্ত্তিত হবলৈ ধৰে। উনৈশ শতিকাৰ শেষ ভাগত তুৰস্কতো চুলতানৰ স্বেচ্ছাচাৰ শাসনৰ বিৰোধী সংস্কাৰকমী দল এটাৰ সৃষ্টি হয়। এই দলটো নব্য তুৰ্কী বা তৰুণ তুৰ্কী নামে জনাজাত। এই দলে তুৰস্কৰ চুলতান আব্দুল হামিদক সিংহাসনৰ পৰা খেদাই, নিৰ্ব্বাসিত কৰে। কিন্তু প্ৰথম মহাৰণত শোচনীয় পৰাজয়ৰ ফলত নব্য তুৰ্কী দলৰ সকলো আশা ভৰসা চূৰ্ণ হয়। তুৰস্ক শক্তিপুঞ্জৰ হাতত কলৰ পুতলাৰ দৰে হৈ পৰে।

এই সময়তে সৰ্ব্বস্বান্ত মুচলিম গগনত হঠাৎ এটা জ্যোতিষ্কৰ

উত্তৰ হয়। তেওঁ তুৰস্কক জীৱন সঙ্কটৰ পৰা ৰক্ষা কৰে। তেওঁৰ নাম মুস্তাফা কামাল পাছা।

১৮৮১ খৃষ্টাব্দত গ্ৰীচ দেশৰ আলবেনিয়া প্ৰদেশৰ চালোনিকা বন্দৰত মুস্তাফা কামালৰ জন্ম হয়। তেওঁৰ বাপেকৰ নাম ৰেজা আলি আৰু মাকৰ নাম জুবেদা খাতুন। কামালে জীৱন কালৰে পৰা যুদ্ধ বিদ্যা শিকি দেশৰ এজন ডাঙৰ সেনাপতি হবলৈ আকাঙ্ক্ষা কৰিছিল। সেই মতে তেওঁ চালোনিকাৰ সামৰিক বিদ্যালয়ত নাম লগায় আৰু তাত শিকি বুজি ১৯০৫ খৃষ্টাব্দত ২৪ বছৰ বয়সত তুৰস্কৰ চুলতানৰ সৈন্য বিভাগত ভৰ্ত্তি হয়।

সেই সময়ত তুৰস্ক দুৰ্ব্বল আৰু বহু ভাগত বিভক্ত। ইংলণ্ড, ৰুচিয়া প্ৰভৃতি প্ৰবল ইউৰোপীয় শক্তিৰ স্বাৰ্থযুক্ত যুদ্ধক বাধা দিবৰ শক্তি তুৰস্কৰ নাই। তুৰস্কক তেতিয়া ইউৰোপৰ 'জৰাজীৰ্ণ ৰোগী' নাম দিছিল।

তুৰস্কৰ চুলতান দ্বিতীয় আব্দুল হামিদে মুচলিম জগতৰ ধৰ্মগুৰুৰ দাবী কৰি বিশ্ব মুচলিম্ সংহতিৰ কাৰণে যথেষ্ট চেষ্টা কৰিছিল আৰু তেওঁৰ চেষ্টাৰ ফলত সকলো দেশৰ মুছলমানৰ মাজত একতাবোধ জাগিছিল। কিন্তু কালক্ৰমে তেওঁ নিজেই আন্দোলনৰ ঢেউত উটি যাবলগীয়া হয়। ১৯০৮ চনত নব্য তুৰ্কী দলে তেওঁক সিংহাসনৰ পৰা খেদাই নিৰ্ব্বাসিত কৰে।

তৰুণ তুৰ্কী দলে প্ৰচাৰ কৰে যে, দেশ শাসনৰ বিধি-বিধানবোৰ বৰ্ত্তমান কালোপযোগী হোৱা দৰ্কাৰ। চুলতানে কোৰান্ আৰু হদিচৰ নিয়মবোৰৰ দোহাই দি মান্ধাতাৰ আমোলৰ পৰা একে দৰে শাসন কৰি আহিছে। এই বিধি-বিধানবোৰ পৰিবৰ্ত্তন কৰাৰ অধিকাৰ মানুহৰ আছে।

সেই সময়ত তুৰস্ক সাম্ৰাজ্যৰ প্ৰায় লোপ পাওঁ পাওঁ অৱস্থা। পূবে বলকান সংঘই হেঁচা দিয়ে আৰু পশ্চিমে ইংৰাজ জাতিৰ

ফুচুলনিত আৰৱবোৰ বিদ্ৰোহী হৈ উঠে। এনে সময়তে ১৯১৪ খৃষ্টাব্দত প্ৰথম মহাৰণ লাগে।

মহাৰণত জাৰ্ম্মানিৰ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ সাহায্য লৈ বিদ্ৰোহী আৰৱবোৰক দমাব পাৰিম বুলি আশা কৰি তুৰস্কই জাৰ্মানিৰ ফালে যোগ দিছিল। ইংৰাজে এই কথাৰ গম পাই আৰৱবোৰক ভেঁটী ভুটা দি হাত কৰি তুৰস্কৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰালে। ইংৰাজ সৈন্যই কনষ্টান্তিনোপল আক্ৰমণ কৰিলে. কনষ্টান্তিনোপল তেতিয়া তুৰস্কৰ ৰাজধানী আছিল। তালৈ যাব লাগিলে দাৰ্দানেলিচ প্ৰণালী পাৰ হব লাগে। দাৰ্দানেলিচৰ দাঁতিত গেলিপলি উপদ্বীপ। তাত ইংৰাজ আৰু তুৰ্কী সৈন্যৰ ভয়ঙ্কৰ যুদ্ধ হল। যুদ্ধত ইংৰাজ সৈন্য হাৰে; তুৰ্কীৰ জয় হয়। এই যুদ্ধত তুৰস্কৰ সেনাপতি আছিল মুস্তাফা কামাল। তেওঁৰ এই বীৰত্বৰ খ্যাতি চাৰিওকালে বিয়পি পৰে।

সেই সময়ত হুচেন আছিল হেজাজৰ অধিপতি। হুচেন হজৰত মহম্মদৰ বংশধৰ। মক্কা আছিল হেজাজৰ ৰাজধানী। তেওঁ তুৰস্কৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিছিল। সেই কাৰণে তুৰস্কৰ সৈন্যই মুছলমানৰ পবিত্ৰ তীৰ্থ মক্কা আৰু মদিনাৰ ওপৰত কামানৰ গুলী পেলাইছিল। এই কাৰণে আৰৱবোৰ জঁকি উঠি জোট বান্ধি তুৰস্কক আক্ৰমণ কৰিলে।

কৰ্ণেল লৰেন্স নামৰ এজন ইংৰাজ হল আৰৱ সেনাদলৰ নায়ক। এওঁ আৰবী ভাষা আৰু ৰীতি নীতি সুন্দৰকৈ শিকিছিল আৰু আৰবী সাজ-পাৰ পিন্ধিছিল। তেওঁ আৰৱৰ মাজত থাকিলে ইংৰাজ বুলি চিনাই টান আছিল।

গেলিপলি যুদ্ধত পৰাস্ত হৈ পুব ফালৰ পৰা দ্বিগুণ বল সঞ্চয় কৰি ইংৰাজ সৈন্যই আৰু পশ্চিম ফালৰ পৰা আৰৱ সৈন্যই তুৰস্ক আক্ৰমণ কৰিলে। এইবাৰ তুৰস্কৰ সেনাপতি মুস্তাফা কামালে

দুই দলক চম্ভালিব নোৱাৰিলে। তেওঁ পৰাস্ত হল। ফলত তুৰস্কৰ বিশাল সাম্ৰাজ্য লোপ পোৱাৰ দৰে হল।

দেশ হিতৈষী কামালে তুৰস্কৰ এই অৱস্থা দেখি মৰ্ম্মান্তিক দুখ পায়। ইফালে 'তৰুণ তুৰ্কী' দলে চুলতানৰ দুৰ্ব্বল শাসনৰ ওৰ পেলাই জাতীয় শাসন প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। তেওঁ বিদ্ৰোহী দলৰ লগত যোগ দিলে আৰু সৈন্য সকলৰ মাজতো সেই ভাৱ সুমাই দিলে। অৱশ্য তেওঁ পুনৰ তুৰ্কী সাম্ৰাজ্য গঢ়াৰ চেষ্টা কৰা নাছিল। তেওঁ তেতিয়াও তুৰস্কৰ যি অলপ আছিল তাৰেই তুৰ্কী জাতিৰ এখন শক্তিশালী দেশ গঠন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। কিন্তু তেওঁ নিজে তুৰ্কী নাছিল।

তেওঁ আনাতোলিয়ালৈ গৈ বিদ্ৰোহৰ যা-যোগাৰ কৰি সকলো সম্পূৰ্ণ হোৱাত চুলতানক জনায় যে, তুৰস্কৰ স্বাধীনতা অৰ্জ্জন নকৰাকৈ তেওঁ তাৰ পৰা এখোজো লৰচৰ নকৰে।

চুলতান, চৰকাৰ আৰু ইংৰাজ শক্তি কামালৰ বিৰোধী হৈ উঠিল। কিন্তু তেওঁ অলপো ভয় নাখালে। তেওঁ স্বাধীন তুৰস্ক শাসনৰ নিমিত্তে 'তৰুণ তুৰ্কী'ৰ সহায়ত এখন জাতীয় পৰিষদ গঠন কৰিলে। কামালৰ আহ্বানত দেশৰ নানা ঠাইৰ পৰা ভেশচনকৈ প্ৰতিনিধি আহি জাতীয় পৰিষদত যোগ দিলে। সকলোৰে সন্মতিক্ৰমে কামাল জাতীয় পৰিষদৰ সভাপতি হল। তাৰ কেইমাহমান পাচত কামালে জাতীয় পৰিষদৰ মন্ত্ৰী সভা গঠিত কৰিলে। আন্কাৰা স্বাধীন তুৰস্কৰ ৰাজধানী হল। তাত সৈন্যৰ ছাউনী পাতি কামালে তুৰস্কৰ স্বাধীনতা ঘোষণা কৰিলে।

এই সময়ত ইংৰাজে কিছুমান কৌশল খটাই এনে ভুল কৰিলে যে, তাতে কামালৰ বৰ সুবিধাই হল। অৱশেষত তুৰ্কী জাতিয়ে বুজিলে যে, ইংৰাজ তেওঁলোকৰ বন্ধু নহয়। তুৰস্ক স্বাধীন হোৱাটো তেওঁলোকে বাঞ্ছা নকৰে। ইংৰাজ আৰু ইতালিয়ে উচটাই দি

গ্ৰীচক তুৰস্কৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধত নমাইছিল। এই যুদ্ধত কামালৰ সৈন্য দলে যি সাহস আৰু শক্তিৰ পৰীক্ষা দিছিল, তাৰ তুলনা জগতত বিৰল। গ্ৰীচৰ অস্ত্ৰে শস্ত্ৰে সুসজ্জিত আশীহাজাৰ সুশিক্ষিত সৈন্যক কামালৰ পঁচিশ হাজাৰ সৈন্যই চৈধ্য দিন একেৰাহে যুঁজি পৰাস্ত কৰিছিল। এইবাৰ হে ইউৰোপৰ জাতিবোৰে বুজিলে যে, স্বাধীন তুৰস্কক যুদ্ধত হৰুৱাই তুৰ্কী জাতিক ধ্বংস কৰা অসম্ভৱ।

এই যুদ্ধত জয় লাভ কৰি কামালে জাতীয় পৰিষদত আইন পাছ কৰালে যে, স্বাধীন তুৰস্কৰ কোনো চুলতান নাথাকিব। ধৰ্ম্মৰ নামত শাস্ত্ৰৰ বিধানক ভগৱানৰ আদেশ বুলি কোনোৱে প্ৰচাৰ কৰিব নোৱাৰিব। প্ৰজাৰ প্ৰতিনিধিয়ে পাছ কৰা আইন সকলোৱে মানি চলিবলৈ বাধ্য হব। ঘৰত যাৰ যি থুচী ধৰ্ম্মানুষ্ঠান পাতিব পাৰে কিন্তু ৰাজ্য শাসনৰ বেলিকা ধৰ্ম্মৰ লগত কোনো সম্পৰ্ক নাথাকিব।

কামালে তুৰস্কক সকলো প্ৰকাৰে সংস্কাৰ মুক্ত কৰি নতুনকৈ গঢ়িলে। আগৰ ধৰ্ম্মান্ধতা দূৰ কৰি মানুহৰ মনত আধুনিক চিন্তাৰ সোঁত বোৱালে। খলিফাৰ সকলো কৰ্ত্তৃত্ব লোপ পালে। এই কথাত আন আন মুচলিম্ শক্তিবোৰে কামালৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। কিন্তু জাতীয়তাবাদী কামালে কাৰো কথালৈ কান নিদি জাতি গঠনৰ কামত আগ বাঢ়ি গল। কিয়নো এই কথা তেওঁৰ দৃঢ়কৈ জনা আছিল যে, পুৰণিক ভাঙ্গি নতুনকৈ গঢ়িব লাগিলে অনেক পৰিবৰ্ত্তন কৰিব লাগে আৰু তাৰ বাবে অনেক আলোচনা-সমালোচনা হবই। মুস্তাফা কামালৰ অসামান্য সাহস আৰু প্ৰতিভাৰ বলত এটা মৃতপ্ৰায় জাতিয়ে পুনৰ্জ্জীৱন পালে আৰু কৃষি, শিল্প, বাণিজ্য, শিক্ষা প্ৰভৃতি সকলো বিষয়তে বেগাই উন্নতিৰ ফালে আগ বাঢ়ি গল।

কামালৰ স্বাধীন তুৰস্কৰ আগৰ কাজীৰ বিচাৰ লোপ পালে। আধুনিক শিক্ষাৰে শিক্ষিত বিচাৰক নিযুক্ত হল। স্কুল-কলেজত কেৱল ধৰ্ম্মৰ শিক্ষাকে প্ৰাধান্য নিদি আধুনিক বিজ্ঞান চৰ্চ্চাৰ

ব্যৱস্থা কৰিলে। লৰাৰ দৰে ছোৱালীয়েও পঢ়াৰ সমান সুবিধা আৰু সুযোগ পালে। পৰ্দ্দা প্ৰথা লোপ হল। সমাজত কাঠ-মোল্লাৰ প্ৰাধান্য গুছিল। ফেজ টুপিৰ ঠাইত হেট পিন্ধিব পৰা হল। ডাঢ়ি-গোফে ভোৰোকাৰ হৈ থকা লোকক জঘলা বুলি ঘিণ কৰা হ'ল। বেহা-বেপাৰৰ উন্নতিৰ কাৰণে দেশত ডাঙৰ দীঘল আলি বন্ধালে। ৰেল লাইন পাতিলে। খেতিয়কবোৰে আধুনিক যন্ত্ৰ-পাতিৰ সহায়ত খেতি কৰিবলৈ ধৰিলে। দেশত অধিক শস্য উৎপন্ন হল। খাদ্য বস্তু উভৈনদী হল। খেতিয়কৰ অবস্থা ভাল হল। লোজান সন্ধিৰ সৰ্ত্তমতে তুৰস্কই ৰাজনৈতিক স্বাধীনতাৰ দৰে অৰ্থনৈতিক পূৰ্ণ স্বাধীনতাও লাভ কৰিলে। এইদৰে ইউৰোপৰ জীৰ্ণৰোগী তুৰ্কী জাতিক কামালে সুস্থ, সবল আৰু বীৰ্য্যবান জাতি গঢ়ি পৃথিবীৰ বুৰঞ্জীত নাম ৰাখিলে।

খিলাফতৰ তিৰোধান, নাৰী জাতিৰ মুক্তি, পৰ্দ্দা প্ৰথাৰ উচ্ছেদ ইউৰোপীয় আইন, ৰীতি-নীতি আৰু সাজ-পোষাক প্ৰৱৰ্ত্তন আৰবী বৰ্ণমালা দূৰীকৰণ এই কেইটাই কামালৰ প্ৰধান সংস্কাৰ। নব্য তুৰ্কী জাতি ধৰ্ম্মত ইচলাম্ আৰু সভ্যতাত ইউৰোপীয়।

কামাল পাছা এজন বীৰ, আদৰ্শ শাসন কৰ্ত্তা আৰু সংস্কাৰক। তেওঁ জাতীয় চৰকাৰৰ জন্মৰে পৰা মৃত্যুৰ দিনলৈকে জাতীয় পৰিষদৰ সভাপতি আছিল।

১৯৩৮ খৃষ্টাব্দত এই মহাবীৰৰ মৃত্যু হয়।

গ্ৰীচ দেশৰ পুৰণি কথা

ইউৰোপ মহাদেশৰ দক্ষিণ পূবত গ্ৰীচদেশ। ই এটা সৰু উপদ্বীপ। ইয়াৰ পূবে ইজিয়ান সাগৰ, দক্ষিণে ভূমধ্য সাগৰ আৰু পশ্চিমে আয়োনিয়ান সাগৰ। এই উপদ্বীপৰ উপকূল ভগা ছিগা। দেশৰ ভিতৰলৈ সাগৰৰ একোটা অংশ সোমাই গৈছে। দেশখন পৰ্ব্বতীয়া, জলবায়ু শীতল। এইবোৰ প্ৰাকৃতিক বিশিষ্টতাই ইয়াৰ অধিবাসীবোৰক জাতীৰ জীৱনত যথেষ্ট প্ৰভাৱ পেলাইছে। ব্যক্তি স্বাধীনতা, গণতন্ত্ৰ-প্ৰীতি, সমুদ্ৰ-বিলাস আৰু বীৰত্ব-ব্যঞ্জক সভ্যতাৰ বাবে গ্ৰীচ দেশ প্ৰসিদ্ধ।

গ্ৰীচ এখন দেশ যদিও তাত কেবাখনো ৰাষ্ট্ৰ আছিল। এই ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ বুৰঞ্জীৰ সমষ্টিয়েই গ্ৰীচ দেশৰ বুৰঞ্জী। বৰ্ত্তমান ইউৰোপীয় সভ্যতাৰ জ্ঞান-বিজ্ঞান দৰ্শন সাহিত্য প্ৰায় সকলোবোৰেই প্ৰাচীন গ্ৰীচৰ দান। গ্ৰীচ দেশৰ ৰাষ্ট্ৰবোৰতেই প্ৰথম গণতন্ত্ৰৰ জন্ম হৈছিল।

এথেন্স, স্পাৰ্টা, কৰিন্থ, থিবচ, মাচিডন, গ্ৰীচৰ নগৰ ৰাষ্ট্ৰ আছিল। এই ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ ৰাজনৈতিক ঐক্য নাছিল যদিও সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক ঐক্যৰ অভাৱ নাছিল। সকলো গ্ৰীচ বাসীৰে একে তেজ একে ভাষা, একে সাহিত্য একে ধৰ্ম্ম আৰু একে আচাৰ প্ৰণালী আছিল। অলিম্পিক খেল গ্ৰীক বিলাকৰ জাতীয় সম্পত্তি।

আমাৰ ৰামায়ণ মহাভাৰতৰ দৰে গ্ৰীকবিলাকৰ ইলিয়াড আৰু ওডিচি নামৰ দুখন পুৰণি মহাকাব্য আছে। এই কাব্য দুখন মহাকবি হোমাৰৰ ৰচনা। ট্ৰয় নগৰৰ যুদ্ধ ইয়াৰ বিষয়বস্তু। এই মহাকাব্য দুখন পৌৰাণিক যুগৰ গ্ৰীক সভ্যতাৰ নিখুঁট ছবি।

স্পাৰ্টা গ্ৰীচদেশৰ এখন প্ৰসিদ্ধ ৰাষ্ট্ৰ। কঠোৰ নিয়ম মানি চলাই স্পাৰ্টাৰ বিশেষত্ব। স্পাৰ্টাৰ প্ৰত্তিটো লৰা-ছোৱালীয়ে জন্মৰ পৰা মৃত্যুৰ দিনলৈকে নানা কঠোৰ নিয়ম পালন কৰিব লাগিছিল। ৰাষ্ট্ৰই এইবোৰ নিয়ম পালন কৰিবলৈ বাধ্য কৰাইছিল। নিয়ম ভঙ্গ কৰিলে বিধি মতে তাৰ শাস্তি হৈছিল। ৰাষ্ট্ৰৰ উদ্দেশ্য আছিল গোটেই জাতিটোকে বীৰ জাতি কৰা। স্পাৰ্টা গোটেই দেশখনেই আছিল যেন এটা সৈন্যৰ ছাউনী। সৈনিক সকলৰ কষ্ট সহিষ্ণুতা, নিয়মানুবৰ্ত্তিতা দেশৰ জনসাধাৰণে পালিব লাগিছিল। ছোৱালীবোৰকো বীৰ জননী হঁবৰ কাৰণে কঠোৰ নিয়ম সংযমৰ অধীনত ৰখা হৈছিল। লৰা ছোৱালী আটাইবোৰে ব্যায়াম কৰিব লাগিছিল। লেখা পঢ়াৰ প্ৰতি অলপহে মনোযোগ দিছিল সামৰিক শিক্ষাই প্ৰধান আছিল। এই কাৰণে গ্ৰীচদেশৰ দক্ষিণ অংশত থকা স্পাৰ্টাৰ বীৰ সকলৰ নাম আজিও পৃথিবীত জিলিকি আছে।

পাৰস্যৰ ৰজা জেৰাক্সচৰ বিপুল বাহিনীক স্পাৰ্টাৰ ৰজা লিওনিদাসে মাত্ৰ তিনি শ সৈন্য লৈ অপূৰ্ব্ব বীৰত্ব দেখুৱাই বাধা দিছিল। বিখ্যাত থাৰ্ম্মোপলিৰ যুদ্ধৰ সেনাপতি লিওনিদাস আজি মৰিও অমৰ। তেওঁৰ দেশপ্ৰেম, সাহস আৰু ৰণ-বীৰ্য্য বুৰঞ্জীত চিৰকাল জিলিকি থাকিব।

গ্ৰীচদেশ কিছুকাল ৰোমান সাম্ৰাজ্যৰ অন্তৰ্গত আছিল। ৰোমৰ সম্ৰাট কনষ্টাইনে কৃষ্ণসাগৰৰ পাৰৰ বাইজান্টিয়াম্ নগৰত ৰাজ্য শাসনৰ সুবিধাৰ কাৰণে ৰোমান্ সাম্ৰাজ্যৰ দ্বিতীয় ৰাজ্যধানী পাতিছিল। সেই কাৰণে ৰোমান্ সাম্ৰাজ্যৰ পুব অঞ্চলক বাইজান্টাইন

সম্ৰাজ্য বুলিছিল। সম্ৰাট কন্‌ষ্টাইনৰ নাম অনুসৰি বাইজাণ্টিয়াম নগৰৰ নাম কনস্তান্তিনোপল হয়।

১৪৫৩ খৃষ্টাব্দত তুৰস্কই কনস্তান্তিনোপল অধিকাৰ কৰে। তেতিয়াৰ পৰা গ্ৰীচদেশ তুৰস্কৰ অধীন হয়। তুৰস্কৰ অধীন হলেও গ্ৰীক বিলাকে নিজৰ ভাষা, কৃষ্টি আৰু সভ্যতা এৰা নাছিল।

মহাবীৰ আলেকজেণ্ডাৰ

গ্ৰীচদেশৰ উত্তৰত মাচিডন নামে এখন ৰাজ্য আছিল। তাত ফিলিপ নামে এজন ৰজাই ৰাজত্ব কৰিছিল। সেই সময়ত থিবচৰ ৰজা ইপামিণ্ডাচ গ্ৰীচ দেশৰ আটাইতকৈ কৌশলী যোদ্ধা বুলি খ্যাতি আছিল। ফিলিপে ইপামিণ্ডাচৰ ওচৰত ৰণ কৌশল শিকিছিল। এইবোৰ ৰণ কৌশলকে ফিলিপে পুতেক আলেকজেণ্ডাৰক শিকাইছিল আৰু মহাবীৰ আলেকজেণ্ডাৰে দিগ্বিজয়ৰ সময়ত এইবোৰ ৰণ কৌশল প্ৰয়োগ কৰিছিল। আলেকজেণ্ডাৰ মহাবীৰ ফিলিপৰ এক মাত্ৰ পুতেক।

ৰজা ফিলিপে পুতেকক লৰাকালত শিকাবলৈ গ্ৰীচ দেশৰ বিখ্যাত দাৰ্শনিক এৰিষ্টটলক নিয়োগ কৰিছিল। মনীষী এৰিষ্টটলৰ শিক্ষাৰ গুণত পাচৰ জীৱনত আলেকজেণ্ডাৰে উদাৰ হৃদয়ৰ পৰিচয় দি গৈছে। তেওঁ শত্ৰুৰ মহত্ব দেখিও মুগ্ধ হৈছিল, ৰাজ্য জয় কৰিছিল যদিও ধন ঐশ্বৰ্য্যৰ লোভত মানুহক মাৰি কাটি লুটপাত কৰা নাছিল আৰু তলতীয়া মানুহৰ যুক্তি থকা কথাও শুনিছিল। বাপেকৰ পৰা শিকিছিল তেওঁ অদম্য সাহস আৰু বিপদলৈ ভ্ৰুক্ষেপ নকৰা গুণ।

'যি মূল্য বাঢ়ে তাৰ দুপাততে চিন।' আলেকজেণ্ডাৰ কালত যে এজন অদ্বিতীয় বীৰ হব, তাৰ লক্ষণ সৰুতে প্ৰকাশ পাইছিল।

আলেকজেণ্ডাৰৰ বয়স যেতিয়া বাৰ কি তেৰ বছৰ, তেতিয়া আৰব দেশৰ সাউদ এজনে এটা বৰ তেজী ঘোঁৰা ৰজা ফিলিপৰ ওচৰলৈ বেচিবলৈ নিছিল। ঘোঁৰাটোৰ দাম কৰিছিল তিনি হাজাৰ মোহৰ। দাম শুনি ৰজা কোঁচ খোৱা নাছিল। কিন্তু ঘোঁৰাটোৰ কোনো দোষ আছে নে নাই, তাত উঠি পৰীক্ষা কৰা অতি আৱশ্যক। তেওঁ কেবাজনো চোৱাৰীক ঘোঁৰাটোত উঠি চাবলৈ কলে। ৰজাৰ কথা মতে কেবাজনো ঘোঁৰাত উঠিবলৈ গৈ ফিৰি আছিল। কিয়নো মানুহ কায চাপিলেই ঘোঁৰাটোৱে ঠিয় জাপ্ দি আগ ঠেং দুখন ওপৰলৈ তোলে। গতিকে ঘোঁৰাটোত উঠা মানুহ ৰাজধানীত নোলাল।

আলেকজেণ্ডাৰ ওচৰতে ঠিয় হৈ এই ঘটনা চাই আছিল। তেওঁ ঘোঁৰাটোত উঠিবলৈ মন কৰি বাপেকৰ অনুমতি বিচাৰিলে। বাপেকে ঘোঁৰাৰ মুৰ্ত্তি দেখি একমাত্ৰ পুতেকক উঠিবলৈ অনুমতি দিবৰ শঙ্কা কৰিছিল; কিন্তু পুতেকে বাৰম্বাৰ আগ্ৰহ প্ৰকাশ কৰাত উঠিবলৈ অনুমতি দিলে। আলেকজেণ্ডাৰে ঘোঁৰাটোত উঠি বহু দূৰ ঢেকুৰাই আনি বাপেকৰ ওচৰত ঘোঁৰাৰ পৰা নামিল। ঘোঁৰাটোৱে আগৰ দৰে অলপো দুষ্টালি নকৰিলে। সি যেন বুজিছিল যে, তাৰ উপযুক্ত চোৱাৰী এতিয়াহে তাৰ পিঠিত উঠিছে।

ৰজা ফিলিপে ঘোঁৰাটো কিনি পুতেকক উপহাৰ দিলে। বীৰ আলেকজেণ্ডাৰে দিগ্বিজয়ৰ সময়ত এই ঘোঁৰাটোতে উঠি ৰাজ্য জয় কৰিছিল। ঘোঁৰাটোৰ নাম ৰাখিছিল 'বুকেফালাচ'। ভাৰতবৰ্ষত বুকেফালাচৰ মৃত্যু হয়। মনৰ দুখত আলেকজেণ্ডাৰে ভাৰতত দিগ্বিজয়ৰ অন্ত পেলায়।

ডাঙৰ বীৰ সকলৰ প্ৰায়েই একোটা নামজাদা বাহন থাকে। ভাৰতৰ ৰাজপুত বীৰ ৰাণা প্ৰতাপৰো এটা তেজী ঘোঁৰা আছিল। সেই ঘোঁৰাটোত উঠি তেওঁ বিখ্যাত হলদিঘাট যুদ্ধত যুদ্ধ কৰিছিল। তেওঁৰ ঘোঁৰাটোৰ নাম আছিল 'চৈতক'।

আলেকজেণ্ডাৰ যেতিয়া মাচিডনৰ ৰজা হয় তেতিয়া তেওঁৰ বয়স কুৰি বছৰ। তেওঁ আঠাইশ বছৰ বয়সত দিগ্বিজয়লৈ ওলায়।

আলেকজেণ্ডাৰ ৰজা হোৱাৰ প্ৰায় দুশ বছৰৰ আগতে পাৰস্যৰ সম্ৰাটে গ্ৰীচ দেশ আক্ৰমণ কৰি তাৰ ৰাজধানী এথেন্স নগৰী পুৰি ছাই কৰিছিল। ইয়াৰ প্ৰতিশোধ লবলৈ গ্ৰীক বীৰ আলেকজেণ্ডাৰে দিগ্বিজয়ৰ কাৰণে বাহিৰ হৈ প্ৰথম উদ্যমতে পাৰস্য জয় কৰে। পাৰস্য সম্ৰাট তৃতীয় ডেৰায়ুচে ৰাজধানী এৰি ব্যবিলন নগৰত উপস্থিত হয় আৰু তাৰ পৰা চিঠি লিখি জনায় যে, "আলেকজেণ্ডাৰে তেওঁৰ লগত বন্ধুত্ব কৰিলে তেওঁ নিজ ইচ্ছামতে অৰ্দ্ধ ৰাজ্য এৰি দিবলৈ ৰাজী আছে।" তাৰ উত্তৰত আলেকজেণ্ডাৰে তেওঁক জনাইছিল যে, "মোৰ যদি গোটেই ৰাজ্য অধিকাৰ কৰাৰ শক্তি থাকে, তেন্তে মই অৰ্দ্ধ ৰাজ্য লৈ সন্তুষ্ট হম কিয় ?"

আলেকজেণ্ডাৰে পাৰস্য সাম্ৰাজ্য দখল কৰি তাৰ ৰাজধানী পাৰ্চেপোলিচ নগৰ পুৰি এথেন্স পোৰাৰ প্ৰতিশোধ লয়। এই নগৰ পাৰস্য সম্ৰাট প্ৰথম ডেৰায়ুচে ইন্দ্ৰপুৰীৰ দৰে সজাইছিল। তাৰ ৰাজকাৰেঙত কাঠৰ তক্তাৰ বেৰ দি তাৰ ওপৰত সোণৰ পাত গজালি দিছিল আতালখনত ৰূপৰ পাত গজালি দিছিল। ৰজা শোৱা পালংখন সম্পূৰ্ণ সোণৰ আছিল আৰু তাৰ মাজে মাজে সেউজীয়া ৰঙৰ হীৰা খটাই আঙুৰ-লতা আঁকিছিল।

গ্ৰীক সৈন্যই পাৰস্যৰ ৰজা তৃতীয় ডেৰায়ুচক ধৰি বান্ধি আনি আলেকজেণ্ডাৰৰ ওচৰত হাজিৰ কৰিছিল। গ্ৰীক বীৰ আলেকজেণ্ডাৰে তেওঁৰ বান্ধ খুলি সসম্মানে মুক্তি দি তেওঁক তলতীয়া সাধাৰণ প্ৰজা ৰূপে থকাৰ অনুমতি দিছিল। কিন্তু কেইদিনমানৰ পাচত তেওঁৰ শৱ আলিৰ দাঁতিত দেখা যায়। এই নিদাৰুণ দৃশ্য দেখি আলেকজেণ্ডাৰ মৰ্ম্মাহত হৈছিল।

পাৰস্য জয় কৰি আলেকজেণ্ডাৰ সসৈন্যে ভাৰতবৰ্ষ জয় কৰিবলৈ

আছে। বাটত আহোঁতে আফগানিস্থান আৰু কাফিৰিস্থান জয় কৰি হিন্দুকুশ পৰ্ব্বত পাৰ হৈ ভাৰতত সোমায়। খৃষ্ট পূৰ্ব্ব ৩২৬ অব্দৰ আগ ভাগতে তেওঁ সিন্ধু নদী পাৰ হয়। তক্ষশীলাৰ (বৰ্ত্তমানে ৰাওলপিণ্ডিৰ ওচৰত পশ্চিম পাকিস্তানত) ৰজাই বিনা যুদ্ধে তেওঁৰ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰে। সেই সময়ত চন্দ্ৰভাগা আৰু বিতস্তা নদীৰ মাজ ভাগত পুৰু নামে এজন ৰাজপুত ৰজাই ৰাজত্ব কৰিছিল। তেওঁ আলেকজেণ্ডাৰৰ লগত যুদ্ধ কৰি পৰাস্ত হয়। গ্ৰীক সৈন্যই তেওঁক বন্দী কৰি নি আলেকজেণ্ডাৰৰ ওচৰত হাজিৰ কৰাত আলেকজেণ্ডাৰে বন্দী পুৰুক সুধিছিল “বীৰবৰ! তুমি মোৰ পৰা কেনে ব্যৱহাৰ আশা কৰা?”

পুৰু ৰজাই সগৰ্ব্বে উত্তৰ কৰিছিল, “মই ৰজা, ৰজাৰ দৰে।”

এই উত্তৰত খুচী হৈ বীৰ আলেকজেণ্ডাৰে পুৰুক মুক্তি দি তেওঁক তেওঁৰ ৰাজ্য ঘূৰাই দিয়ে আৰু তেওঁৰে সৈতে বন্ধুত্ব পাতে।

ইয়াৰ পাচতো আলেকজেণ্ডাৰে পঞ্জাবৰ কেবাখনো সৰু সৰু ৰাজ্য জয় কৰি সসৈন্যে বিপাশা নদীৰ পাৰত উপস্থিত হয়। তাৰপৰা তেওঁৰ সৈন্যদলে আগ বাঢ়িবৰ অনিচ্ছা প্ৰকাশ কৰে। তেওঁলোক ঘৰলৈ ফিৰি যাবৰ কাৰণে উত্ৰাৱল হয়। সৈন্যবোৰক কৈ মিলি সম্মত কৰিব নোৱাৰি আলেকজেণ্ডাৰ দিগ্বিজয়ৰ ইচ্ছা থকাটো উভতি যাবলৈ বাধ্য হয়। তেওঁ সৈন্যবোৰৰ এটা দল বিতস্তা নদীৰে নাৱত কৰাচীলৈ পঠিয়াই কৰাচীৰ পৰা সাগৰেদি জাহাজত পঠোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল আৰু এটা দল লগত লৈ বেলুচিস্থান আৰু আফগানিস্থানৰ মাজৰ থল বাটেৰে গৈছিল। বাটত বেলুচিস্থানৰ মৰুভূমিৰ মাজত কষ্ট পাই বহুত সৈন্য মৰিল। নিজৰো অসুখ হল।

অসুখীয়া শৰীৰেৰে কথমপি তেওঁ বাবিলন নগৰ পালেগৈ। তাত তেওঁৰ অনেক চিকিৎসা হৈছিল। কিন্তু আৰোগ্য নহল। অৱশেষত মাত্ৰ তেত্ৰিশ বছৰ বয়সত খৃষ্ট পুৰ্ব্ব ৩২৪ অব্দৰ মেই মাহত তেওঁৰ মৃত্যু হয়।

আলেকজেণ্ডাৰৰ মৃত্যুৰ লগে লগে তেওঁৰ বিশাল সাম্ৰাজ্য ভাঙি-ছিঙি খণ্ড খণ্ড হয়। তেওঁ অধিকাৰ কৰা ভাৰতবৰ্ষৰ ঠাইখিনি তেওঁৰ সেনাপতি চেলুকাচৰ ভাগত পৰে। তাৰ পাচত গ্ৰীক বীৰ আলেকজেণ্ডাৰৰ দৰেই এজন যোদ্ধা আৰু ৰাজনীতি বিশাৰদ লোকে চেলুকাচক হৰুৱাই ভাৰতত এখন বৃহৎ সাম্ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰে। তেওঁৰ নাম মহাৰাজ অশোকৰ ককাক মৌৰ্য্যবংশী ৰজা চন্দ্ৰগুপ্ত।

ইতালিৰ কথা

ৰোম সাম্ৰাজ্যৰ প্ৰাচীন বুৰঞ্জীয়ে ইতালিৰ বুৰঞ্জী। বৰ্ত্তমান ইতালিৰ বুৰঞ্জীতকৈ প্ৰাচীন ৰোমৰ বুৰঞ্জী বহুতো বেছি মূল্যবান আৰু বিখ্যাত। গ্ৰীচদেশৰ কণ কণ ৰাজ্যবোৰৰ দৰে ৰোমো ইতালিৰ এখন অকণমান ৰাজ্য আছিল। ৰোমে নিজৰ শক্তি আৰু বীৰত্বৰ বলেৰে প্ৰথমে গোটেই ইতালি পাছত ইউৰোপ, এচিয়া আৰু আফ্ৰিকা মহাদেশৰ বিস্তৃত অঞ্চলত সাম্ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰিছিল। ৰোমৰ সমৃদ্ধি কালত গ্ৰীচৰ পতন হয় আৰু গ্ৰীচ দেশো ৰোমসাম্ৰাজ্যৰ অন্তৰ্গত হয়। কিন্তু বিজিত গ্ৰীক জাতিৰ সভ্যতা আৰু সংস্কৃতি ৰোমে লয়। গ্ৰীচৰ উন্নত সংস্কৃতিৰ লগত ৰোমৰ কঠোৰ নিয়মানুবৰ্ত্তিতা মিলি এটা নতুন শ্ৰেষ্ঠ সভ্যতাৰ সৃষ্টি হয় আৰু সেই সভ্যতা পশ্চিম ইউৰোপৰ ভূমধ্য সাগৰীয় অঞ্চলত বিয়পি পৰে।

এই কাৰণেই বৰ্ত্তমান ইউৰোপীয় ৰাষ্ট্ৰবোৰ প্ৰাচীন ৰোমৰ ওচৰত ঋণী। ৰোমেই প্ৰাচীন গ্ৰীক সভ্যতাৰ ধাৰক আৰু প্ৰচাৰক। গ্ৰীক সাহিত্য আৰু দৰ্শনৰ প্ৰথম পোহৰ পৰে ৰোমত, তাৰ পাচত ৰোম সাম্ৰাজ্যত, আৰু পাচত গোটেই ইউৰোপত। ৰোম নগৰেই খৃষ্টান ধৰ্ম্মৰ প্ৰচাৰ কেন্দ্ৰ। ৰোমৰ পোপেই খৃষ্টান জগতৰ ধৰ্ম্মগুৰু।

ৰোম সাম্ৰাজ্য ইমান বিস্তৃত হোৱাৰ কাৰণ, তাৰ অধিবাসী সকলৰ অদম্য উৎসাহ, অসীম অধ্যৱসায় আৰু ঐকান্তিক স্বদেশ প্ৰেম, তেওঁ-

লোক কেবল যুদ্ধবিদ্যাত আৰু দেশ জয় কৰাতেই পাৰ্গত নাছিল। দেশ গঠন আৰু দেশ শাসন কৰাতো পাৰদৰ্শী আছিল।

আদিতে ৰোম নগৰী ৰজাই শাসন কৰিছিল। ধৰ্ম্ম বিষয়তো ৰজাই প্ৰধান পুৰোহিতৰ কাম কৰিছিল। তেওঁক ৰাজকাৰ্য্যত পৰামৰ্শ দিবলৈ চিনেট বা প্ৰবীণ পৰিষদ আছিল। বয়োবৃদ্ধ লোক সকলহে চিনেটৰ সভ্য হব পাৰিছিল।

কিন্তু খৃষ্ট জন্মৰ পাঁচ শ দহ বছৰ আগতে ৰোমত প্ৰজাতন্ত্ৰ প্ৰতিষ্ঠিত হয়। ৰোমৰ উচ্চ শ্ৰেণীৰ নাগৰিক সকলক পেট্ৰিচিয়ান বুলিছিল আৰু সুযোগ সুবিধাৰ পৰা বঞ্চিত জনসাধাৰণক বুলিছিল প্লিবিয়ান। সাধাৰণতন্ত্ৰৰ প্ৰথম দুশ বছৰত এই দুটা দলৰ প্ৰবল সংঘৰ্ষ হৈছিল। কিন্তু এই সংঘৰ্ষ অতি শান্তিপূৰ্ণ আৰু নিয়মতান্ত্ৰিক আছিল। এই শান্তিপূৰ্ণ সংঘৰ্ষৰ ফলত প্লিবিয়ানবোৰে বহুতো সুবিধা পায়।

ৰোমৰাজ্যৰ মানুহবিলাকে ইতালিৰ পৰ্ব্বতীয়া জাতিবোৰক জয় কৰি ক্ৰমে গোটেই ইতালি অধিকাৰ কৰে। সেই সময়ত উত্তৰ আফ্ৰিকাত কাৰ্থেজ নগৰ বৰ শক্তিশালী আছিল। ৰোমান বিলাকে কাৰ্থেজ নগৰ আক্ৰমণ কৰে। কাৰ্থেজৰ লগত ৰোমৰ এই যুদ্ধক 'পিউনিক যুদ্ধ বোলে। পিউনিক যুদ্ধত কাৰ্থেজৰ বিখ্যাত বীৰ হানিবলে অপূৰ্ব্ব বীৰত্ব দেখুৱাই পৰাস্ত হয়। পৰাজয় হোৱা অপমানত তেওঁ মনৰ দুখতে আত্মহত্যা কৰে। কাৰ্থেজ ৰোমৰ অধীন হয়। তাৰ পাচত গ্ৰীচ, চিৰিয়া মিচৰ আৰু স্পেন ৰোম সাম্ৰাজ্যৰ অন্তৰ্গত হয়। এই বিজয়ৰ সময়ত ৰোমৰ চিনেটৰ সকলে তীক্ষ্ণ বুদ্ধি, ৰাজনৈতিক পাৰদৰ্শিতা আৰু অপূৰ্ব্ব স্বদেশ প্ৰেমৰ আৰ্হি দেখুৱাইছিল।

সাম্ৰাজ্য বঢ়াৰ লগে লগে চিনেটৰ সভ্য সকলৰ কাম আৰু দায়িত্বও বাঢ়ি গল। বাহিৰৰ পৰা অপৰিমিত ধন ঐশ্বৰ্য্য আহিব ধৰিলে ধন ঐশ্বৰ্য্যৰ লোভত চিনেটৰ সকলৰ স্বাৰ্থপৰ ভাৱ সোমাল। তেওঁলোকে ক্ষমতাৰ অপব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৰোমৰ শাসন

সধাৰণতন্ত্ৰ বুল নামত ; কিন্তু কামত হ'ল অভিজাত তন্ত্ৰ। সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক সমস্যা জটিল হৈ উঠিল। পিউনিক যুদ্ধৰ পাচত ডেকাদলৰ খেতি বাতিত মন নবহা হল। খেতিৰ মাটি দেশৰ চহকী মানুহৰ হাতলৈ গ'ল। ধনী দুখীয়াৰ সংঘৰ্ষ হবলৈ ধৰিলে। ফলত ৰাষ্ট্ৰীয় জীৱন বিষাক্ত হৈ উঠিল। দেশত ৰাজনৈতিক হত্যাকাণ্ড আৰু ৰক্তপাত হবলৈ ধৰিলে। তাৰ ফলত প্ৰজাতন্ত্ৰ লোপ পোৱাটো অনিবাৰ্য্য হৈ উঠিল। ৰাজ্যত দলাদলি আৰু সংকীৰ্ণতা দেখা দিলে। ক্ষমতালোভী চিনেটৰ সভ্য সকলৰ স্বাৰ্থান্ধতাৰ ফলত দেশত বিশৃঙ্খলাৰ সৃষ্টি কৰিলে। এই সময়ত ৰোম নগৰত জনদিয়েক সামৰিক নেতাৰ আবিৰ্ভাৱ হয়। তেওঁলোকৰ ভিতৰত জুলিয়াছ ছিজাৰ প্ৰসিদ্ধ।

জুলিয়াছ ছিজাৰ

খৃষ্টপূৰ্ব্ব প্ৰথম শতিকাত জুলিয়াছ ছিজাৰৰ আৱিৰ্ভাৱ হয়। সেই সময়ত বল আৰু বীৰত্বত তেওঁৰ দৰে পুৰুষ পৃথিৱীত আন এজন নাছিল। এওঁ গলদেশ জয় কৰিছিল। আজিকালিৰ ফ্ৰান্সক সেই সময়ত গলদেশ বুলিছিল। জাৰ্মানিৰ কিছু অংশও অধিকাৰ কৰিছিল। এওঁ বৃটন দেশ বা আজিকালিৰ ইংলণ্ড দুবাৰো জয় কৰিছিল। খৃষ্ট পূৰ্ব্ব ৫৫ অব্দত এবাৰ আৰু ৫৪ অব্দত এবাৰ। বৃটন দেশ জয় কৰিবলৈ চিজাৰৰ মন নাছিল। তেওঁৰ উদ্দেশ্য আছিল বৃটন বিলাকক শাস্তি দিয়া। সেই কাৰণে সেই দেশ তেওঁ নিজে শাসন নকৰি অনেক কৰ আৰু উপঢৌকন লৈ উভতি আহে।

তেতিয়া ৰোমত আৰু এজন তেওঁৰ সমকক্ষ যোদ্ধা আছিল। তেওঁৰ নাম আছিল পম্পে। ৰোম সাম্ৰাজ্য শাসন সম্পৰ্কত এওঁলোক দুজনাৰ ভীষণ প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা হয়। দুয়োৰো কেবাখনো যুদ্ধ লাগে। যুদ্ধবোৰত পম্পেৰ পৰাজয় হয়। তাৰ ফলত ছিজাৰে ৰোমত একাধিপত্য লাভ কৰে।

এসময়ত পম্পে ছিজাৰৰ বন্ধু আছিল। ছিজাৰ স্পেনদেশৰ শাসন কৰ্ত্তা হৈ ৰোমৰ পৰা আঁতৰি থাকিব লগীয়া হোৱাত পম্পে ছিজাৰৰ বিৰুদ্ধে ৰোমৰ ছিনেটৰ সকলক অনেক কথা লগায় আৰু ছিজাৰৰ বাঢ়ি যোৱা ক্ষমতাক বাধা দিবলৈ উঠটায়। ছিজাৰে বন্ধুৰ এনে ব্যৱহাৰ

জানিব পাৰি ৰব বেয়া পায় আৰু পম্পেৰ বিৰোধী হৈ উঠে। ছিজাৰ স্পেনৰ পৰা গলদেশৰ শাসন কৰ্ত্তা হৈ আহে। তেতিয়া তেওঁলোকৰ শত্ৰুতা বাঢ়ে। খং উঠি ছিজাৰে পম্পেৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ যাত্ৰা কৰে। যুদ্ধত ছিজাৰৰ জয় হয়। পম্পে প্ৰাণৰ ভয়ত গ্ৰীচত গৈ আশ্ৰয় লয়। ছিজাৰৰ সৈন্যৰ খেদাত তাতো তিষ্টিব নোৱাৰি তেওঁ মিচৰলৈ পলাই যায়। মিচৰ তেতিয়া ৰোম সাম্ৰাজ্যৰ অন্তৰ্গত আছিল। মিচৰৰ শাসনকৰ্ত্তাই ছিজাৰে ভাল পাব বুলি পম্পেক হত্যা কৰে। কিন্তু বীৰ ছিজাৰে বন্ধুৰ এই অপমৃত্যুত দুখহে কৰিছিল।

তেতিয়াৰ পৰা জুলিয়াছ ছিজাৰ ৰোমৰ একচ্ছত্ৰী অধিপতি হ'ল। ৰোমৰ প্ৰজাতন্ত্ৰ লোপ পালে। ছিজাৰে ইচ্ছামতে ৰাজ্য শাসন কৰিব ধৰিলে। অৱশ্যে তেওঁ ৰজা উপাধি লোৱা নাছিল। কিন্তু ৰজাৰ সকলো ক্ষমতাকে প্ৰয়োগ কৰিছিল। সেই বুলি ছিজাৰে ক্ষমতাৰ অপব্যৱহাৰ কৰা নাছিল। বৰং শাসন সংস্কাৰ কৰি সুশাসকৰ পৰিচয় দিছিল।

জুলিয়াছ ছিজাৰ ৰোমৰ ক্ষমতাশালী পুৰুষ আছিল। তেওঁ নিজৰ প্ৰতিভাৰ বলেৰে ৰোম সাম্ৰাজ্যৰ অধিপতি হৈছিল। তেওঁৰ সকলো কামতে মৌলিকতা আৰু দূৰদৃষ্টি প্ৰকাশ পাইছিল। তেওঁ বুজিছিল যে, চিনেটৰ সকল অপদাৰ্থ। তেওঁলোক স্বাৰ্থসিদ্ধিত তৎপৰ। সাধাৰণতন্ত্ৰ শাসন ভাল যদিও তাত কেৰোণে ধৰিছে। গতিকে বিশাল সাম্ৰাজ্য ৰক্ষা কৰিব লাগিলে স্বাৰ্থপৰ চিনেটৰ সকলৰ নিৰ্দ্দেশ মানি চলিলে নহব। তেওঁলোকক খেদি নিজ ইচ্ছা মতেই দেশ শাসন কৰা ভাল। প্ৰকৃততে তেওঁ আছিল ৰাইজৰ নেতা, কিন্তু চিনেটৰ সকলৰ বিৰোধী।

দুখীয়াৰ দুখ গুচাবলৈ তেওঁ অহো পুৰুষাৰ্থ কৰিছিল। তেওঁৰ মন আছিল অত্যন্ত উদাৰ আৰু শিক্ষিত। তেওঁ কেৱল পাকৈত ৰণুৱাই নাছিল। সুন্দৰ দেশ শাসক আৰু প্ৰসিদ্ধ সাহিত্যিকো আছিল।

তেওঁ গল দেশ আৰু বৃটেন অভিযানৰ যি সুন্দৰ বুৰঞ্জী লিখি থৈ গৈছে, তাৰ পৰাই তেওঁৰ সাহিত্য প্ৰতিভাৰ পৰিচয় পোৱা যায়। তেওঁ কেলেণ্ডাৰ সংস্কাৰ কৰিও মানৱ জাতিৰ উপকাৰ কৰি গৈছে। ঠাওকতে কব লাগিলে তেওঁ যুদ্ধত, শাসনত, শিক্ষাত, ব্যৱহাৰত আৰু ব্যক্তিত্বত পৃথিৱীৰ বুৰঞ্জীত এজন প্ৰসিদ্ধ পুৰুষ আছিল।

ৰোমৰ সাধাৰণ প্ৰজাবৃন্দই চিজাৰক ভাল পাইছিল। তেওঁলোকে চিজাৰৰ ব্যক্তিত্ব আৰু প্ৰতিভাৰ সমাদৰ কৰিছিল। কিন্তু স্বাৰ্থপৰ চিনেটৰ সকলে তেওঁক ভাল নাপাইছিল। ভয়ত তেওঁলোকে ছিজাৰৰ মততে মত দিছিল যদিও অন্তৰত ধ্বংসহে কামনা কৰিছিল। তেওঁলোকে ভাবিছিল যে, ৰোমত ছিজাৰৰ প্ৰভুত্ব লোপ কৰিব নোৱাৰিলে ৰোমৰ পাঁচ শ বছৰীয়া সাধাৰণ তন্ত্ৰ ধ্বংস হব; আৰু ব্যক্তি-স্বাধীনতা লোপ পাব। এই ধাৰণাৰ বশবৰ্ত্তী হৈ এটা দলে বৰাবৰ ছিজাৰৰ ধ্বংস কামনা কৰি ষড়যন্ত্ৰ কৰিছিল। ষড়যন্ত্ৰকাৰী সকলৰ নায়ক আছিল ব্ৰুটাচ আৰু কেচিয়াচ নামৰ দুজন চিনেটৰ। ব্ৰুটাচ আছিল ছিজাৰৰ বন্ধু। ষড়যন্ত্ৰকাৰী সকলে স্থিৰ কৰিলে যে, ছিজাৰক চিনেট হ'লতে হত্যা কৰা হব।

এই উদ্দেশ্যে চিজাৰক চিনেট হ'ললৈ মাতি পঠিয়ালে। সিদিনাৰ দিনটো অমঙ্গলীয়া দিন বুলি ছিজাৰ-পত্নীয়ে সপোন দেখিছিল। সেই কাৰণে তেওঁ গিৰিয়েকক ঘৰৰ পৰা কলৈকো নাযাবলৈ অনুৰোধ কৰিছিল। ছিজাৰেও নাযায় বুলি ভাবি ছিনেটৰ সকলক জনাইছিল।

এই কথা জানি চিনেটৰ সকল অতি ব্যস্ত হৈ পৰিল। তেওঁলোকৰ মতলব ব্যৰ্থ হল। তেতিয়া এজনে ছিজাৰক ঘৰৰ পৰা মাতি নিবলৈ আহিল। তেওঁ ছিজাৰক কলে—"ছিজাৰৰ দৰে বীৰ এজনে তিৰোতাৰ কথা শুনি ঘৰৰ বাহিৰ নহলে কেনেকৈ কাম চলিব।" এই কথা শুনি অভিমানী ছিজাৰৰ মনত আঘাত লাগিল। তেওঁ কাকো একো নোকোৱাকৈ মানুহ জনৰে সৈতে ঘৰৰ পৰা ওলাই চিনেট হললৈ

গল। তাত তেওঁৰ নিৰ্দ্দিষ্ট আসনত বহিলগৈ। ক্ৰুটাচে এজন দোষীক ক্ষমা কৰিবলৈ এখন আবেদন তেওঁক দিলে। ছিজৰে দোষীজনক ক্ষমা কৰিবলৈ অমান্তি হল। এইটোকে চেলু লৈ এজনে ছিজাৰক পিঠি ফালৰ পৰা অস্ত্ৰৰ আঘাত কৰিলে। তাৰ পাচত চাৰিও ফালৰ পৰা অসংখ্য অস্ত্ৰ ছিজাৰৰ গাত পৰিল। তেওঁৰবন্ধু ক্ৰুটাচে তেওঁৰ গাত অস্ত্ৰ প্ৰয়োগ কৰা দেখি চিঞৰি কৈছিল—বন্ধু ক্ৰুটাচো যেতিয়া মোৰ শত্ৰু, তেন্তে মই মৰাই ভাল। ইমানকে কৈ ছিজাৰে প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে।

ৰোমৰ সাধাৰণতন্ত্ৰ ৰক্ষা কৰিম বুলি ছিজাৰক হত্যা কৰা হল কিন্তু ৰোমৰ সাধাৰণতন্ত্ৰ তেওঁলোকে ৰাখিব নোৱাৰিলে। বৰং তেওঁক হত্যা কৰি বিষম ভুল কৰিলে।

ছিজাৰৰ মৃত্যুৰ পাচত ৰোমত গৃহ-যুদ্ধ আৰম্ভ হ'ল। যুদ্ধৰ শেষত সাধাৰণতন্ত্ৰ চিৰকাললৈ লোপ পাই সম্ৰাটৰ শাসন প্ৰতিষ্ঠিত হল। ছিজাৰৰ ভাগিনীয়েক অক্টোভিয়াচ ৰোমৰ সিংহাসনত বহিল। সিংহাসনত উঠি তেওঁ আগষ্টাচ নাম লৈছিল। সম্ৰাট আগষ্টাচৰ এজন সুশাসক বুলি সুখ্যাতি আছে। তেওঁৰ শাসন কালত ৰোমৰ অনেক উন্নতি হয়। তেওঁৰ শাসন কালতে কবি ভাৰ্জ্জিলে ৰোমৰ সাহিত্যসমৃদ্ধি বঢ়ায়, তেওঁৰ শাসন কালতে প্ৰভু যীশুখৃষ্ট পৃথিবীত অৱতীৰ্ণ হয়।

বেনিটো মুছোলিনী

আগৰ প্ৰবন্ধত কৈ অহা হৈছে যে, জুলিয়াছ ছিজাৰৰ মৃত্যুৰ লগে লগে ৰোমৰ সাধাৰণতন্ত্ৰ শাসন লোপ পাই সম্ৰাটৰ শাসন প্ৰতিষ্ঠা হয়। দুৰ্ব্বল সম্ৰাটৰ শাসনত ৰোম সাম্ৰাজ্য ভাঙি কেৱল ইতালিহে থাকিলগৈ।

এই সময়ত ইতালিত কেইবাখনো নগৰ ৰাষ্ট্ৰৰ উদ্ভৱ হয়। শিল্প, বিজ্ঞান, দৰ্শন, সাহিত্য আৰু বেহা বেপাৰত এই নগৰ ৰাষ্ট্ৰ কেইখন ইউৰোপৰ ভিতৰতে নাম জ্বলা হৈ উঠিছিল। এই নগৰ ৰাষ্ট্ৰ কেইখনৰ ভিতৰত ভেনিচ নগৰ প্ৰধান। ভেনিচৰ সাউদ সকলে ভাৰতবৰ্ষ আৰু পূৰ্ব্বাঞ্চলৰ দেশবোৰত বেহা বেপাৰ কৰিছিল। তেওঁলোকৰ বহুতৰ নিজা জাহাজ আছিল। এসময়ত ভেনিচৰ সাউদ সকলেই পশ্চিম ইউৰোপৰ আৱশ্যকীয় বয় বস্তু যোগাইছিল। সেই সময়ত ভেনিচ নগৰক 'সাগৰৰ ৰাণী' বুলিছিল।

ভেনিচৰ পাচতে ফ্লোৰেন্স নগৰৰ নাম কৰ লাগিল। তাত বহুতো প্ৰসিদ্ধ শিল্পীৰ আবিৰ্ভাৱ হয়। জেনোৱা, মিলান, নেপলচ নগৰেও বৰ উন্নতি কৰিছিল।

এই নগৰবোৰ সমৃদ্ধি কালেই ইতালিৰ জ্ঞান বিস্তাৰৰ যুগ। এই যুগতে ইতালিৰ কবি দান্তে আৰু পেত্ৰাৰ্কে কাব্য ৰচনা কৰে, অমৰ শিল্পী লিওনাৰ্ডো ভিঞ্চি, মাইকেল অঞ্জেলো, ৰাফেলৰ আবিৰ্ভাৱ হয়।

এইদৰে সভ্যতা আৰু সংস্কৃতিত এই নগৰবোৰ বহুতো আগ বাঢ়িছিল। কিন্তু নগৰবোৰৰ ৰাজনৈতিক একতা নাছিল। তেতিয়াৰপৰা ১৯২২ খৃষ্টাব্দলৈকে অৰ্থাৎ বেনিটো মুচোলিনিৰ অভ্যুদয় কাললৈকে ইতালিৰ ৰাজনৈতিক সংহতি নাছিল।

১৯১০ খৃষ্টাব্দত ইতালিত এটা সমাজতান্ত্ৰিক দল গঠিত হয়। এই দলৰ লক্ষ্য আছিল—দেশৰ কল-কাৰখানা, ৰেল-জাহাজ আটাইবোৰ চৰকাৰৰ হাতলৈ অনা, আৰু এনে ভাবে আইন কৰা যাতে দেশৰ মানুহ বৰ ধনীও হব নোৱাৰে আৰু বৰ দুখীয়াও নহয়।

১৯১৪ খৃষ্টাব্দৰ প্ৰথম মহাৰণত ইতালিয়ে ইংৰাজৰ ফালে যোগ দিছিল। তেতিয়া সমাজতান্ত্ৰিক দলে যুদ্ধত যোগ নিদিবলৈ চৰকাৰক পৰামৰ্শ দিছিল। চৰকাৰে সেই পৰামৰ্শ অগ্ৰাহ্য কৰি ১৯১৬ চনত যুদ্ধলৈ ইতালিৰ সৈন্য পঠায়। কিন্তু ইতালিৰ সৈন্যই যুদ্ধত কৃতিত্ব দেখুৱাব নোৱাৰিলে। মিত্ৰশক্তিয়ে তেওঁলোকৰ যুদ্ধ দেখি অসন্তুষ্ট হ'ল। ইতালিৰ ওপৰত যুদ্ধৰ খৰচৰ দাবী কৰিলে। যুদ্ধৰ খৰচ দিব লগীয়া হোৱাত ইতালিৰ ভীষণ আৰ্থিক দুৰবস্থাই দেখা দিলে।

যুদ্ধৰ পাচত ভাৰ্চাই সন্ধিত ইতালিৰ ভাগত পৰিল ত্ৰিপোলীৰ মৰুভূমি। গতিকে চৰকাৰৰ ওপৰত সমাজতান্ত্ৰিক দলৰ বৰ খং আৰু চৰকাৰ বিৰোধী দলবোৰৰ সংখ্যা বাঢ়িবলৈ ধৰিলে।

এই সময়ত সমাজতান্ত্ৰিক দলৰ নেতা আছিল বেনিটো মুচোলিনী। তেওঁ 'আভান্তি' নামে এখন বাতৰি কাকতৰ সম্পাদক আছিল। যুদ্ধত যোগদান কৰা উচিত অনুচিত লৈ সেই কাকতত বহুতো বাদ-তৰ্ক হয়। বেনিটো মুচোলিনীয়ে সমাজতান্ত্ৰিক দলৰ পৰা পদ ইস্তকা দি যুদ্ধত যোগ দিয়ে। যুদ্ধৰ পাচত মুচোলিনী সমাজতান্ত্ৰিক দলৰ প্ৰধান শত্ৰু হয়। যুদ্ধৰ শেষত নাম কটা চিপাহী বোৰক লৈ তেওঁ এটা দল গঠন কৰে। দিনক দিনে এই দলৰ সভ্য সংখ্যা বৃদ্ধি হৈ ইতালিৰ শক্তিশালী দলত পৰিণত হয়। এই দলৰ নাম দিছিল 'ফ্যাচিষ্ট দল'।

সমাজতান্ত্ৰিক দল এৰি আহি অনেক লোকে এই দলত যোগ দিছিল।

সমাজতান্ত্ৰিক আৰু ফ্যাচিষ্ট দলৰ কিছুদিন সংঘৰ্ষ হৈছিল। আনকি ৰাস্তাই ঘাটে দুই দলৰ মানুহৰ মৰামৰিও হৈছিল। ক্ৰমে ফ্যাচিষ্ট দল পুৰঠ হল আৰু সমাজতান্ত্ৰিক দলৰ বল কমিল।

ফ্যাচিষ্ট দলৰ নীতি আছিল—কাৰো ব্যক্তিগত সম্পত্তিৰ ওপৰত হাত দিয়া নহব। দেশত ধনীও থাকিব। দুখীয়াও থাকিব কিন্তু ধনীয়ে দুখীয়াৰ ওপৰত অত্যাচাৰ কৰিব নোৱাৰিব। মালিকে মজদুৰক ইচ্ছামতে চলাব নোৱাৰিব। এইবোৰ কৰিলে কঠোৰ শাস্তি দিয়া হব। তাৰ কাৰণে কড়া আইন কৰা হব। দেশবাসীয়ে ফ্যাচিষ্ট নীতি সমৰ্থন কৰিলে।

১৯২২ চনত দলৰ নেতা মুছোলিনীয়ে ইতালিৰ চৰকাৰক চৰম পত্ৰ দি সদলবলে চৰকাৰৰ ক্ষমতা লবলৈ ৰোমলৈ গল। দুৰ্ব্বল চৰকাৰে মুছোলিনীৰ ভয়ত পদত্যাগ কৰি মুছোলিনীক প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ পদ দিলে। তাৰ পাচত তেওঁ চৰকাৰৰ সকলো ক্ষমতা নিজৰ হাতলৈ আনি ইতালিৰ একচ্ছত্ৰী অধিপতি হৈ উঠিল। মুছোলিনীৰ নেতৃত্বত ফ্যাচিষ্ট দল সংঘবদ্ধ, সুগঠিত দলত পৰিণত হল। তাৰ ফলত ইতালি চৰকাৰৰ শক্তিও বাঢ়িল।

শক্তিশালী ইংৰাজ আৰু জাৰ্মানিৰ দৰে ইতালিয়ে উপনিবেশ পাতিবলৈ চেষ্টা কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৯৩৬ চনত এই উদ্দেশ্যে ইতালিয়ে আবিচিনিয়াৰ সম্ৰাট হেইলি চেলাচীক খেদি আবিচিনিয়া দখল কৰিলে।

মুছোলিনী দ্বিতীয় মহাৰণত জাৰ্মানিৰ ফালে যোগ দিছিল। হিটলাৰ আৰু মুচোলিনী দুটা ধুমকেতু ওলোৱাত বিশ্বৰ আতঙ্ক উপস্থিত হৈছিল। হিটলাৰে দক্ষিণ ফালৰ পৰা মুছোলিনীয়ে উত্তৰৰ পৰা আক্ৰমণ কৰাত ফ্ৰান্সৰ অবস্থা পুতৌ কৰিব লগীয়া হৈছিল। মুচোলিনীয়ে ফৰাচী সীমান্তৰ আল্পচ পৰ্ব্বতত থকা আটাইবোৰ দুৰ্গ আৰু ছাউনী অধিকাৰ কৰিছিল।

মুছোলিনীৰ আক্ৰমণক বাধা দিছিল ইংৰাজে। পৃথিবীৰ ভিতৰত ইংৰাজৰ সাগৰৰ ওপৰত প্ৰভুত্ব অধিক। তেওঁলোকৰ ৰণতৰী আৰু বাণিজ্যতৰীও অন্য জাতিৰ তুলনাত 'অনেক বেছি। ইংৰাজে ভূমধ্য সাগৰ অৱৰোধ কৰি আৰু ইতালীৰ নৌ-বাহিনীক মাণ্টা দ্বীপত ধ্বংস কৰি বৰ কাবু কৰিলে।

তথাপি ইতালিয়ে আফ্ৰিকাৰ প্ৰত্যেক প্ৰদেশলৈ সৈন্য পঠাই ৰাজ্য দখলৰ চেষ্টা কৰিছিল; কিন্তু ইংৰাজৰ হাতত প্ৰত্যেক প্ৰদেশতে মুচোলিনীৰ সৈন্য পৰাস্ত হয়। ইংৰাজে ১৯৪১ চনত আবিচিনীয়া দখল কৰি তাৰ নিৰ্ব্বাসিত সম্ৰাট হেইলি চেলাচীক পাঁচ বছৰৰ মূৰত পুনৰ আবিচিনিয়াৰ সিংহাসনত বহুৱায়।

অবশেষত ১৯৪৩ চনৰ ২৫ জুলাইত মুছোলিনীয়ে ইতালিৰ কৰ্তৃত্ব ত্যাগ কৰিবলৈ বাধ্য হয়। ফ্যাচিষ্ট দল ভাঙ্গিবলৈ ধৰে; অন্য বিৰোধী দল গঠিত হয়। মাৰ্চেল বডোগোলিওয়ে মন্ত্ৰীসভা গঠন কৰি জাৰ্মানিৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ ঘোষণা কৰে আৰু মুচোলিনীক বন্দী কৰে। কিন্তু ৮ চেপ্তেম্বৰত বডোগোলিও মন্ত্ৰীসভায়ো ইংৰাজত আত্মসমৰ্পণ কৰে। ইংৰাজ সৈন্যৰ আক্ৰমণত ইতালিৰ থৰ-কাছুটি হেৰায়। দেশ বাসীয়ে এই অৱস্থাৰ কাৰণে মুচোলিনীক দায়ী কৰে। ইতালিত 'ইতালিয় পাৰ্টিজান' নামৰ এটা জাতীয় সৈন্যবাহিনী গঠিত হয়।

মুচোলিনীয়ে নিজৰ অৱস্থা বিষম বুজি চুইজাৰ্ল্যাণ্ডলৈ পলাই গৈছিল। বাটত এই জাতীয় বাহিনীৰ গুলীত ১৯৪৫ খৃষ্টাব্দৰ ২৮ এপ্ৰিলত মুছোলিনীৰ মৃত্যু হয়।

নেপোলিয়ান বোনাপাৰ্টি

আলেকজেণ্ডাৰ আৰু জুলিয়াচ চিজাৰৰ দৰে নেপোলিয়ানো এজন পৃথিবী বিখ্যাত দিগ্বিজয়ী বীৰ।

১৭৬৯ খৃষ্টাব্দৰ পোন্ধৰ আগষ্টত ভূমধ্য সাগৰৰ মাজৰ কাৰ্ছিকা দ্বীপত এটা দৰিদ্ৰ পৰিয়ালত বিশ্ববিখ্যাত বীৰ নেপোলিয়ান বোনাপাৰ্টিৰ জন্ম হয়।

লৰা কালৰে পৰা যুদ্ধত তেওঁৰ আগ্ৰহ দেখা গৈছিল। তেওঁ কাঠৰ তৰোৱাল সাজি লগৰীয়াৰ লগত যুদ্ধৰ খেল খেলিছিল। অকলে নিজানত বহি ঘৰৰ বেৰত যুদ্ধৰ ছবি আঁকিছিল। খেলত তেওঁ যি দলত আছিল, প্ৰায় সেই দলৰে জয় হৈছিল।

সেই সময়ত কৰ্ছিকা দ্বীপ ফ্ৰান্সৰ অধীন আছিল। নেপোলিয়ান বোনাপাৰ্টিৰ প্ৰকৃতিলৈ লক্ষ্য কৰি বাপেকে তেওঁক ফ্ৰান্সলৈ লৈ গৈ তাৰ এখন সামৰিক বিদ্যালয়ত নাম লগাই দিয়ে। ষোল বছৰ বয়সত তেওঁ সেই বিদ্যালয়ৰ শিক্ষা সাং কৰি ফ্ৰান্সৰ সৈন্য বিভাগৰ এজন সাধাৰণ সৈনিকৰ কামত সোমায়।

তেতিয়া ফ্ৰান্সৰ ৰজা আছিল ষোড়শ লুই। ষোড়শ লুইৰ ৰাজত্ব কালৰ আগৰে পৰা ফ্ৰান্সৰ কৃষক, মজদুৰ আৰু মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী লোকৰ অৱস্থা শোচনীয় হয়। ৰজা আৰু দেশৰ ডাঙৰীয়া সকলৰ বিলাস, দুৰ্নীতি আৰু পাপাচাৰৰ বিৰুদ্ধে জনসাধাৰণৰ মন তিক্তা লাগি

আছিল। তেনেকুৱাতে ৰুচো, ভল্টেয়াৰ প্ৰভৃতি মনীষী সকলে তেজস্বী ভাষাৰে সাম্য, মৈত্ৰী আৰু স্বাধীনতাৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰে। তাৰ ফলত ১৭৮৯ খৃষ্টাব্দত ফৰাচী বিপ্লৱ আৰম্ভ হয়। বিপ্লবীসকলে ৰজা ৰাণী আৰু অসংখ্য জমিদাৰক গিলোটিন যন্ত্ৰৰ সহায়ত মূৰ কাটে। প্ৰজাই শাসন কাৰ্য্য চলাবলৈ লয়। জমিদাৰী প্ৰথা লোপ পেলায়। ফৰাচী বিপ্লৱৰ কাৰ্য্য দেখি ইউৰোপবাসী সকলো মানুহৰে মনত স্বাধীনতা আৰু মানৱ কল্যাণৰ চিন্তা জাগে।

বিপ্লৱৰ কাললৈকে নেপোলিয়ান বোনাপাৰ্টিয়ে কেবাখন যুদ্ধতো জয়লাভ কৰি সুনাম আৰ্জ্জিছিল। তেওঁৰ পদোন্নতি হৈছিল, ব্যক্তিত্ব আৰু প্ৰতিভা প্ৰকাশ পাইছিল। ফৰাচী বিপ্লৱৰ লগত নেপোলিয়ানৰ কোনো সংযোগ নাছিল। বিপ্লবৰ পাচতহে তেওঁ ফৰাচী জাতিৰ বিশ্বাস-ভাজন আৰু শ্ৰদ্ধাৰ পাত্ৰ হৈ উঠিছিল।

বিপ্লৱে ভাঙ্গিলেহে, তাক নতুনকৈ গঢ়ি তোলা দৰকাৰ। সেই সময়ত প্যাৰিচ নগৰৰ অধিবাসীবোৰ বৰ উচ্ছৃঙ্খল হৈ উঠিছিল। তেওঁ লোকক শান্ত কৰিবলৈ নেপোলিয়ানক ভাৰ দিয়া হ'ল। নেপোলিয়ানে অদ্ভুত সাহস দৰ্শাই আৰু অত্যন্ত কৌশল খটাই উন্মত্ত জনতাক শান্ত কৰিলে। এই কাৰ্য্যৰ পুৰস্কাৰ স্বৰূপে নেপোলিয়ানক সেনাপতিৰ ৰাব দিয়া হল।

তেতিয়া ফ্ৰান্সত ডাইৰেক্তৰী শাসন চলিছিল। ডাইৰেক্তৰ সকলে দেশৰ প্ৰজাতন্ত্ৰ কি ৰকমৰ হব, কি ৰকমে ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক ব্যৱস্থাৰ পৰিবৰ্ত্তন কৰিলে প্ৰজাৰ কল্যাণ হব, এই বিষয়ত একমত হব পৰা নাছিল। এই উদ্দেশ্যে কেবাখনো শাসনতন্ত্ৰ ৰচিত হৈছিল; কিন্তু কোনোখনেই সকলো লোকৰে মনঃপুত হোৱা নাছিল।

সেনাপতি পদ পাই নেপোলিয়ানে উত্তৰ ইতালি আক্ৰমণ কৰে। এইবোৰ যুদ্ধত নেপোলিয়ানৰ ৰণ-পাণ্ডিত্য ভালদৰে প্ৰকাশ পায়। তেওঁ গোটেই উত্তৰ ইতালি ফ্ৰান্সৰ অধীনলৈ আনে। ইতালিৰ পৰা

ণ-সোণ আনি ফ্ৰান্সৰ দেৱলীয়া চৰকাৰ টনকিয়াল কৰে। ফৰাচী সৈন্য বাহিনী বিজয় গৌৰৱত মত্ত হয়। দিগ্বিজয়ী বীৰ নেপোলিয়ানৰ ক্ষমতা দেখি দেশৰ মুখিয়াল ডিৰেক্তৰ সকলৰ ভয় হয়।

ইংৰাজ জাতি তেতিয়া ইউৰোপত নামজ্বলা। বৃটিছ সাম্ৰাজ্যৰ দৰে ডাঙৰ সাম্ৰাজ্য অন্য জাতিৰ নাই। নেপোলিয়ানে ইংৰাজশক্তিক খৰ্ব্ব কৰি পূৰ্ব্বদেশত এখন ফৰাচী সাম্ৰাজ্য পাতিবলৈ কল্পনা কৰিছিল। সেই কল্পনাক ৰূপ দিবলৈ তেওঁ পাৰস্যৰ শাহ আৰু মহীশূৰৰ টিপু চুলতানৰ সহায় বিচাৰিছিল। সেই উদ্দেশ্যে তেওঁ চাৰি শ খন যুদ্ধ জাহাজত আঠত্ৰিশ হাজাৰ সৈন্য লৈ ভূ-মধ্যসাগৰ পাৰ হৈ মিচৰলৈ যায়। তাত জাহাজবোৰ আবুৰিকৰ উপসাগৰত বান্ধি থৈ সৈন্য সকল লৈ গৈ মিচৰৰ ৰাজধানী কাইৰো নগৰ অধিকাৰ কৰে। এনে সময়তে ইংৰাজ নৌ-সেনাপতি নেলচনে গৈ তেওঁৰ যুদ্ধ জাহাজবোৰ ধ্বংস কৰে। সেই যুদ্ধ নীল নদীৰ যুদ্ধ নামে বিখ্যাত।

এই পৰাজয়ত তেওঁ বিশেষ কাতৰ নহল। তেওঁ সকলোবোৰ সৈন্য মিচৰত থৈ অকলে ফ্ৰান্সলৈ আহিল। কিয়নো তেওঁৰ অনুপস্থিতত ইতালি স্বাধীন হৈছিল আৰু ফৰাচি অধিকৃত আন দেশবোৰো এখন এখনকৈ ফৰাচীৰ হাতৰ পৰা গৈছিল।

নেপোলিয়ানে আহি মিচৰত ভৰি দিয়া মাত্ৰকে জয়ধ্বনিৰে আকাশ মুখৰিত হল। কিয়নো অকৰ্ম্মণ্য ডিৰেক্তৰ সকলৰ দুৰ্ব্বল শাসন জনসাধাৰণে ভাল পোৱা নাছিল।

ফৰাচী জাতিয়ে নেপোলিয়ানক 'কন্সাল' বা প্ৰজা-তন্ত্ৰৰ প্ৰথম নেতা নিৰ্ব্বাচন কৰিলে। নেপোলিয়ানে সেনা-বাহিনীৰ সহায়েৰে ডিৰেক্তৰ সকলক খেদি ফ্ৰান্সৰ শাসনকৰ্ত্তাৰ পদ গ্ৰহণ কৰিলে।

শাসনৰ ভাৰ লৈ নেপোলিয়ানে দৃঢ়তাৰে দেশৰ গঠন-কাৰ্য্যত মনোযোগ দিলে। তেওঁ আইন-শৃঙ্খলাৰ থাঁত লগাই শাসন-বিধি ৰচনাত মন দিলে। তেওঁৰ ধাৰণা আছিল যে, দেশৰ আটাইবোৰ

মানুহে লগ লাগি দেশৰ শাসন-বিধি ৰচনা কৰিব নোৱাৰে। অৱশ্যে প্ৰজাৰ প্ৰতিনিধি সকলোৱে সৈতে পৰামৰ্শ কৰি দেশৰ শাসন-বিধি ৰচনা কৰা ভাল। তেওঁলোকক কিছু কিছু ক্ষমতাও দিব লাগে। কিন্তু প্ৰধান ক্ষমতা থকা উচিত অলপ কেইজনমানৰ হাতত। এই ধাৰণাৰ বশৱৰ্ত্তী হৈ তেওঁ শাসন-বিধি ৰচনা কৰাত প্ৰতিনিধি সকলৰ পৰামৰ্শ ললে কিন্তু নিজে তাত যোগ-বিয়োগ কৰি ৰাজ্যত প্ৰচাৰ কৰিলে। এই শাসন-বিধি 'নেপোলিয়ান কোড' বা নেপোলিয়ান সংহিতা নামে আজিও বিখ্যাত। এই আইন গোটেইখন দেশে মানি চলিবলৈ বাধ্য কৰা হল। নেপোলিয়ানে ৰচনা কৰা আইনবিলাক ইমান ভাল আছিল যে অলপ মাত্ৰ সাল-সলনি কৰি এতিয়াও সেইবোৰ আইনে ফৰাচী দেশত চলি আছে। গতিকে নেপোলিয়ানক অকল বিখ্যাত যোদ্ধা আৰু বিজয়ী বীৰ বুলি বুজিলে ভুল হব, তেওঁৰ দৰে দূৰদৰ্শী, বুদ্ধিমান আৰু প্ৰজাৰ কল্যাণকামী শাসনকৰ্ত্তাও পৃথিবীত বিৰল।

নিজৰ বীৰত্ব বলেৰে নেপোলিয়ানে পূব ৰুচিয়াৰ সীমালৈকে ফৰাচী সাম্ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰি ফৰাচী জাতিক শ্ৰেষ্ঠ সামৰিক শক্তিত পৰিণত কৰিলে। জাৰ্মানি, অষ্ট্ৰিয়া, ইতালি, হলেণ্ড, ৰুচিয়া আৰু স্পেন প্ৰভৃতি ইউৰোপৰ সৰহভাগ দেশেই নেপোলিয়ানৰ অধীন হল। ফৰাচী বিপ্লৱৰ আদৰ্শত উদ্বুদ্ধ সৈন্যবোৰকলৈ নেপোলিয়ানে ইখনৰ পিচত সিখন দেশ জয় কৰি ফৰাচী জাতিৰ মনলৈ বিজয়-গৌৰৱৰ উত্তেজনা আনিলে।

১৮০৪ খৃষ্টাব্দত বিজয় গৌৰৱত মত্ত নেপোলিয়ান ফ্ৰান্সৰ সিংহাসনত বহি সম্ৰাট উপাধি ললে। ইংলণ্ডই নেপোলিয়ানৰ ক্ষমতা দেখি ভয় খাই ৰুচিয়া আৰু অষ্ট্ৰিয়াক লগ ললে। নেপোলিয়ানে অষ্টাৰলিজৰ যুদ্ধত অষ্ট্ৰিয়া আৰু ৰুচিয়াৰ মিলিত সৈন্যদলক পৰাস্ত কৰি জগতত খ্যাতি ৰাখিলে। অষ্ট্ৰিয়াৰ ৰজাই নিজৰ জীয়েক মেৰী লুইসাক নেপোলিয়ানলৈ বিয়া দি মিত্ৰতা কৰিলে।

প্ৰুচিয়াই ইংলণ্ডৰ কালে যোগ দিছিল। অষ্টাৰলিজৰ যুদ্ধৰ অলপ দিন পাচতে প্ৰুচিয়াৰ ৰজাকো জেনাৰ যুদ্ধত পৰাজয় কৰি বশ্যতা স্বীকাৰ কৰালে।

এইবোৰ সঙ্কটময় যুদ্ধত লাগি থাকোতে ইংৰাজ নৌ-সেনাপতি নেলচনে ফৰাচী আৰু স্পেনৰ মিলিত যুদ্ধ জাহাজক ট্ৰাফলগাৰৰ যুদ্ধত পৰাস্ত কৰিলে। এই যুদ্ধত মহাবীৰ নেলচন মৰিল যদিও ইংৰাজ জাতিক নৌ-শক্তিত অজেয় কৰি থৈ গল।

ডাঙৰ হৈ আগৰ অৱস্থালৈ মন কৰাটো মানুহৰ এটা ডাঙৰ গুণ। নেপোলিয়ানৰ সেই মহৎ গুণ আছিল।

তেওঁ সৰুতে পঢ়া পঢ়াশালীৰ ওচৰতে এজনী তিৰোতাৰ এখন ফল মূলৰ দোকান আছিল। জিৰণিৰ সময়ত স্কুলৰ লৰাবোৰে সেই দোকানৰ ফল-মুল কিনি খাইছিল। তুখীয়া নেপোলিয়ানৰ হাতত প্ৰায়েই পাই-পইচা নাছিল। মানুহজনীয়ে মৰম কৰি কেতিয়াবা ফল-মূল বাকীকৈ দিছিল।

ফৰাচী দেশৰ সম্ৰাট হৈ নেপোলিয়ানে সৰু কালৰ সেইবোৰ কথা পাহৰা নাছিল। তেওঁ এদিন ফল-মূল বেচা মানুহজনীৰ খবৰ কৰিলে। মানুহে তাইৰ ঘৰ দেখুৱাই দিলে। নেপোলিয়ান গৈ তাইৰ পদূলিত থিয় হল আৰু মানুহজনীক লগ ধৰি সুধিলে—"তুমি মোক চিনি পাইছা নে ?"

তাই তেতিয়া বুঢ়ী হ'ল, ফল-মূলৰ দোকান নাই।

বুঢ়ীয়ে কলে—"নাই তোমাক চিনি পোৱা নাই। তুমি কাক বিচাৰিছা।"

নেপোলিয়ান—"বহু দিনৰ আগতে তুমি সৌ পঢ়াশালিখনৰ ওচৰত ফল-মূল বিকিছিলা, নহয় নে ?"

বুঢ়ী—"হয় বিকিছিলোঁ। পিচে কিয় সুধিলা ?"

নেপোলিয়ান—"এজন লৰাই তোমাৰ ফল-মূল প্ৰায়েই

বাকীকৈ খাইছিল। সি বৰ দুখীয়া আছিল। তোমাৰ মনত পৰে নে?"

বুঢ়ী—"বহুত লৰাই মোৰ পৰা ফল-মূল কিনি খাইছিল। কেতিয়াবা কোনো জনে হাতত পইচা নাথাকিলে বাকীকৈয়ো নিছিল। কোননো দুখীয়া, কোননো চহকী, কোনে নগদ দি খাইছিল, কোনে বাকীকৈ খাইছিল, সেইবোৰ কথা মোৰ একেবাৰেই মনত নাই।"

নেপোলিয়ান—"ময়েই দুখীয়া আছিলোঁ আৰু তোমাৰ ফলমূল প্ৰায়েই বাকীকৈ খাইছিলোঁ। বাৰু, মই তোমাক কিমান দিবলগীয়া আছে, কব পাৰিবা নে?"

বুঢ়ী—"তোমাৰ এক পইচাও বাকী নাই। মই এতিয়া তোমাক চিনি পাইছোঁ। তুমি বৰ দুষ্ট আছিলা নহয় নে? বাৰু যোৱা বোপা, তুমি মোক দিবলগীয়া একো নাই। তুমি মোক মাত লগালা, বৰ সুখ পালোঁ। ঈশ্বৰে তোমাক দীৰ্গজীৱি কৰক আৰু সুখে ৰাখক।"

তেতিয়া নেপোলিয়ানে চোলাৰ মোনাৰ পৰা এমুঠি মোহৰ উলিয়াই মানুহজনীৰ হাতত বলেৰে গুজি দি নিজৰ কামলৈ গৈছিল। বুঢ়ীয়ে পাচত মানুহজনৰ পৰিচয় পাই বিস্ময়ত অভিভূত হৈছিল আৰু তেওঁৰ ফালে চাই চাই কৈছিল—"কেনে সত্যবাদী.লৰা।"

১৮০৮ খৃষ্টাব্দলৈকে নেপোলিয়ানৰ অপ্ৰতিহত ক্ষমতা। ১৮০৯ খৃষ্টাব্দত নেপোলিলানে তেওঁৰ ভায়েক জোচেফ বোনাপাৰ্টিক বল কৰি স্পেনৰ সিংহাসনত বহুৱায়। এই কথাত স্পেনবাসী অতিশয় অসন্তুষ্ট হ'ল। তেওঁলোকৰ মাজত ফৰাচি জাতিৰ বিৰুদ্ধে প্ৰবল জাতীয় জাগৰণ হয়। ফলত স্পেনে ফৰাচীৰ লগত সাত বছৰ ব্যাপি যুদ্ধ কৰে। নেপোলিয়ানৰ পতনৰ সূত্ৰপাত হয়। তাৰ পাচত ১৮১২ খৃষ্টাব্দত ৰুচিয়াৰে সৈতে যুদ্ধ কৰিবলৈ গৈ অজস্ৰ সৈন্য ধ্বংস হয়। ফলত নেপোলিয়ানৰ পতন অৱশ্যম্ভাৱী হৈ উঠে।

১৮১২ খৃষ্টাব্দৰ জাৰকালিৰ আৰম্ভতে এক লাখতকৈয়ো অধিক সৈন্য লৈ নেপোলিয়ানে ৰুচিয়াৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ যাত্ৰা কৰে। ফৰাচী সৈন্য ৰুচিয়াৰ মাজেৰে গৈ গৈ ৰাজধানী মস্কো নগৰৰ ওচৰ পায়। নেপোলিয়ান আচৰিত হৈছিল এই কাৰণে যে, তেতিয়ালৈকে ৰুচ সৈন্যই তেওঁ লোকৰ অগ্ৰগতিত কোনো বাধা দিয়া নাছিল। আন কি, বাটত এটি মানুহকো লগ পোৱা নাছিল। ৰুচ সৈন্যই গাওঁ ভূঁই আৰু খেতিৰ পথাৰত জুই দি পুৰি পিচ হুহকি গৈ আছিল।

তেতিয়া বাহিৰৰ পৰা সৈন্যৰ ৰচদ গোটাবলৈ আজি-কালিৰ দৰে যান-বাহন নাছিল। সৈন্যবোৰে বাটত গাওঁ-ভূঁই লুটি ৰচদ সংগ্ৰহ কৰিছিল। গাওঁ-ভূঁই, খেতি-পথাৰ পুৰি পেলোৱাত নেপোলিয়ানৰ সৈন্যবোৰৰ ৰচদ নাইকিয়া হৈছিল। তাতে ৰুচিয়াত ঠৰ জাৰ। দুৰ্জ্জয় জাৰৰ জোখাৰে নেপোলিয়ানৰ সৈন্যদলৰ গৰম কাপোৰ নাছিল। সৈন্যদলৰ ভাত-কাপোৰৰ অভাব হোৱাত নেপোলিয়ান বৰ ঠেকত পৰিছিল।

দুঃখ-কষ্টে তেওঁলোক মস্কো পাই আবেলি এটা ৰুচ সৈন্য-বাহিনীৰ লগত সাক্ষাত হল। নেপোলিয়ানে তেতিয়াই আক্ৰমণ নকৰি পিচ দিনা ৰাতিপুৱাৰ কাৰণে নিজৰ সৈন্য বাহিনীৰ বেহু সজালে। ৰুচিয়াৰ কুঁৱলীৰ অভিজ্ঞতা নেপোলিয়ানৰ নাছিল। পিচদিনা ৰাতিপুৱা ঘোৰ কুঁৱলীয়ে চাৰিও ফাল আন্ধাৰ কৰি ৰাখিলে। যুদ্ধ কৰা দূৰৰ কথা দহ হাত দূৰত কি আছে দেখা নাযায়। দুপৰীয়া কুঁৱলী অলপ পাতলিল। কিন্তু শত্ৰু সৈন্য এটিকো নেদেখিলে।

ৰুচিয়া এখন প্ৰকাণ্ড দেশ। ইমান ডাঙৰ দেশখনত শত্ৰুক পাচে পাচে খেদি লগ ধৰা অসম্ভব। তাতে সৈন্যবোৰৰ মাজতো ভাত-কাপোৰৰ হাহাকাৰ। গতিকে উভতি অহাকে স্থিৰ কৰি নেপোলিয়ানে সৈন্যদলক ঘৰলৈ খোজ লবলৈ আদেশ দিলে। জাৰত অবশ সৈন্য-বোৰৰ বাটত অনাহাৰত কষ্ট ভুগি বেছি ভাগ মৰিল। ইমান সৈন্যদলৰ

মুঠে কুৰি হাজাৰ সৈন্যহে ফ্ৰান্সত উপস্থিত হব পাৰিছিল। বাকী আশী হাজাৰতকৈয়ো অধিক সৈন্য যুদ্ধ নকৰাকৈয়ে হানি হ'ল।

এয়ে সুযোগ বুঝি জাৰ্মানি, অষ্ট্ৰিয়া, প্ৰুচিয়া-ৰুচিয়া সকলোৱে একেযোগে নেপোলিয়ানক আক্ৰমণ কৰিলে। পশ্চিম ফালে স্পেন আৰু ইংলণ্ডৰ মিলিত সৈন্যই পেনিনচুলাৰ যুদ্ধত যুজিয়েই আছে। গতিকে নেপোলিয়ান বৰ ঠেকত পৰিল। প্ৰুচিয়া আৰু ৰুচিয়াৰ সৈন্যই প্যাৰিচ দখল কৰি নেপোলিয়ানক সাম্ৰাজ্য ত্যাগ কৰিবলৈ বাধ্য কৰালে। আগৰ ৰাজবংশৰ এজনক অষ্টাদশ লুই উপাধি দি সিংহাসনত বহুৱালে। নেপোলিয়ানৰ ভাগত পৰিল ভূমধ্য সাগৰৰ মাজৰ এলবা দ্বীপ। তেওঁ ফ্ৰান্স এৰি এলবা দ্বীপলৈ যাবলৈ বাধ্য হল, ১৮১৪ খৃষ্টাব্দত।

কিন্তু যি পৃথিবী বিজয়ৰ আশা কৰে, সি ক্ষুদ্ৰ এলবা দ্বীপৰ অধিকাৰ লৈ সন্তুষ্ট থাকিব পাৰে কেনেকৈ? এবছৰ পুৰ নৌহওতেই তেওঁ তাৰ পৰা আহি ফ্ৰান্সত উপস্থিত হল। নেপোলিয়ান ফ্ৰান্সলৈ অহা শুনি অষ্টাদশ লুইয়ে তেওঁক বন্দী কৰিবলৈ এদল সৈন্য পঠিয়ায়। কিন্তু নেপোলিয়ানৰ খ্যাতি আৰু ব্যক্তিত্বৰ প্ৰভাৱ ইমান বেছি আছিল যে, সৈন্যদলে তেওঁক বন্দী নকৰি বিপুল জয়ধ্বনিৰে সম্বৰ্দ্ধনা কৰি তেওঁক ওচৰত মূৰ দোঁৱালে। ফৰাচী জাতি নেপোলিয়ানক পাই উত্তেজিত হৈ উঠিল। অৱস্থা বিষম জানি অষ্টাদশ লুই সিংহাসন এৰি পলাল। নেপোলিয়ানে পুনৰ ফ্ৰান্সৰ সিংহাসন অধিকাৰ কৰিলে, ১৮১৫ খৃষ্টাব্দত।

এই বাৰ্ত্তা পাই ইউৰোপ মহাদেশৰ ৰজা সকলৰ গাৰ নোম শিয়ৰি উঠিল। তেওঁলোক সকলোৱে মিলি নেপোলিয়ানক দমাবলৈ যুক্তি কৰিলে। ইতিমধ্যে আৰ্থাৰ ওৱেলেচলি পেনিনচুলাৰ যুদ্ধত জিকি লৰ্ড ওৱেলিংটন উপাধি পাইছিল।

আৰ্থাৰ ওৱেলেচলিক ভাৰত বুৰঞ্জীৰ পাঠকে চিনি পায়। এওঁ

গভৰ্ণৰ জেনেৰেল লৰ্ড ওৱেলেচলিৰ ভায়েক। এসময়ত এওঁ ভাৰতবৰ্ষ সেনাপতি আছিল। মাৰাঠাবোৰৰ লগত যুঁজি এওঁ মাৰাঠাৰ ৰণ-নীতি আৰু কৌশলবোৰ শিকে। পেনিনচুলাৰ যুদ্ধত তেওঁ সেইবোৰ ৰণ-কৌশলকে প্ৰয়োগ কৰি জয়ী হৈছিল।

ইংৰাজে নেপোলিয়ানৰ বিৰুদ্ধে যুঁজিবলৈ তেওঁক সেনাপতি পাতি সৈন্য পঠালে। ব্লুচাৰ নামে এজনক সেনাপতি পাতি প্ৰুচিয়াই। নেপোলিয়ানে এই দুই সেনাপতিৰ সৈন্যক লগ হবলৈ নিদি মাজত সোমাই যুদ্ধ কৰি দুয়ো দলকে বাধা দিছিল। কিন্তু নেপোলিয়ানৰ প্ৰতি বিধি বাম। ১৮১৫ খৃষ্টাব্দৰ ১৮ জুনত দুয়োদল সৈন্য লগ লাগিল আৰু ওৱাটাৰ্লু নামে যুদ্ধক্ষেত্ৰত প্ৰবল যুদ্ধ হল। নেপোলিয়ানৰ বত্ৰিশ হাজাৰ সুশিক্ষিত সৈন্যক বধ কৰি তেওঁক বন্দী কৰিলে।

ইয়াৰ পাচত তেওঁক আটলাণ্টিক মহাসাগৰৰ মাজৰ ক্ষুদ্ৰ দ্বীপ চেণ্টহেলেনালৈ দ্বীপান্তৰ কৰা হৈছিল। তাত সাত বছৰ ভুগিয়াই থাকি ১৮২৩ খৃষ্টাব্দৰ ৫ মেইত এই মহাবীৰৰ মৃত্যু হয়।

প্ৰিন্স বিচমাৰ্ক

অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা জাৰ্মানিত ফ্ৰাঙ্কচ, স্থাক্সন, গল প্ৰভৃতি অতি দুৰ্জ্জয়ী, বলী আৰু স্বাধীনচিতীয়া জাতিয়ে বাস কৰিছিল। এওঁলোক ইমান দুঃসাহসিক যোদ্ধা আছিল যে, মহাবীৰ জুলিয়াছ ছিজাৰেও এওঁলোকক সম্পূৰ্ণ বশ কৰিব পৰা নাছিল।

কিন্তু এওঁলোকৰ ৰাষ্ট্ৰীয় ঐক্য নাছিল। গোটেই দেশখন অনেক সৰু সৰু ৰাজ্যৰ সমষ্টি আছিল। এই ৰাজ্যবোৰৰ ভিতৰত গুণ, জ্ঞান আৰু গৰিমাত প্ৰুচিয়া প্ৰসিদ্ধ আছিল। উনৈশ শতিকাৰ শেষ ভাগত প্ৰুচিয়াত এজন বিচক্ষণ আৰু জবৰদস্ত ৰাজনীতিজ্ঞ লোকৰ আৱিৰ্ভাৱ হয়। তেওঁৰ নাম আছিল কাউণ্ট বা প্ৰিন্স বিচমাৰ্ক। এওঁৰেই প্ৰথম জাৰ্মানিক ঐক্যবদ্ধ কৰে।

বিচমাৰ্ক স্থিৰমতি আৰু কূটৰাজ-নীতিত পাৰ্গত লোক আছিল। ১৮৬২ খৃষ্টাব্দত তেওঁ প্ৰুচিয়াৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী হয়। তেতিয়া প্ৰুচিয়াৰ ৰজা আছিল প্ৰথম উইলিয়ম।

বিচমাৰ্ক গণতন্ত্ৰ বিৰোধী আছিল। তেওঁ বিশ্বাস কৰিছিল যে, ৰাইজৰ মতামত লৈ জাৰ্মানিক ঐক্যবদ্ধ কৰিব নোৱাৰিব। সেই কাৰণে তেওঁ ৰজাক বুজালে যে, পাৰ্লিয়ামেণ্ট ভাঙ্গি দিয়া দৰকাৰ। কিয়নো প্ৰুচিয়াৰ নেতৃত্বত জাৰ্মান সাম্ৰাজ্য গঢ়ি তুলিব লাগিব। তেতিয়া এনে কিছুমান কাম গোপনে কৰিব লাগিব যে, তাৰ কোনোৱে যেন ভুকে

নাপায়। সকলোৱে জনাজাত হলে ভয়ানক ক্ষতি হব। পাৰ্লিয়ামেণ্ট যদি থাকে তেন্তে তাৰ সদস্য সকলে প্ৰত্যেক কামৰে কাৰণ বিচাৰিব। গতিকে কোনো কথা গোপন ৰাখিব পৰা নহব। তেতিয়া মনত ভৰা সকলো কাৰ্য্য পণ্ড হব। ৰজাই সেই কথা বুজিলে। তেওঁ পাৰ্লিয়ামেণ্ট ভাঙ্গি দিলে।

এতিয়া বিচমাৰ্কে নিজৰ ইচ্ছামতে একান্ত মনে কাম কৰিব পৰা হল। বিচমাৰ্কে অপ্ৰতিহত ক্ষমতাৰে চাৰি বছৰ প্ৰুচিয়া শাসন কৰি প্ৰুচিয়াক অষ্ট্ৰিয়াৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিবলৈ প্ৰস্তুত কৰিলে। কিয়নো তেওঁ বুজিছিল যে অষ্ট্ৰিয়াৰ প্ৰভাৱ আঁতৰাব নোৱাৰিলে জাৰ্মানি ঐক্যবদ্ধ কৰা সম্ভৱ নহব। অষ্ট্ৰিয়া তেতিয়া এখন শক্তিশালী দেশ।

১৮৬৩ খৃষ্টাব্দত বিচমাৰ্কে অষ্ট্ৰিয়াক যুদ্ধত পৰাস্ত কৰিলে। তেওঁ অষ্ট্ৰিয়াক যুদ্ধত হৰুৱাই অষ্ট্ৰিয়াৰ কোনো ঠাই অধিকাৰ কৰা নাছিল। অষ্ট্ৰিয়াৰ প্ৰভাৱৰ পৰা কেৱল জাৰ্মান জাতিক মুক্ত কৰিছিল। অৰ্থাৎ পৰস্পৰে সহায় কৰা মিত্ৰতা বন্ধনৰ পৰা মুক্ত কৰিছিল। জাৰ্মান সাম্ৰাজ্য বহল কৰা তেওঁৰ উদ্দেশ্য নাছিল। তেওঁৰ লক্ষ্য আছিল জাৰ্মান জাতিৰ ঐক্য প্ৰতিষ্ঠা। গতিকে তেওঁ অষ্ট্ৰিয়াক যুদ্ধত হৰুৱাই জাৰ্মানিৰ উত্তৰত থকা ৰাজ্যবিলাক প্ৰুচিয়াৰ অধীন কৰি উত্তৰ-জাৰ্মান-যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ গঠন কৰিছিল।

জাৰ্মান জাতিৰ ঐক্য প্ৰতিষ্ঠাৰ আয়োজন দেখি ফ্ৰান্সৰ সম্ৰাট তৃতীয় নেপোলিয়ানৰ ভয় হ'ল আৰু চকু পুৰিল। কাৰণ ফ্ৰান্স জাৰ্মানিৰ চুবুৰীয়া দেশ। সুযোগ পালেই ফ্ৰান্স আক্ৰমণ কৰি বিপদত পেলাব পাৰে। এই ভাবি জাৰ্মানিৰ ঐক্যৰ চেষ্টাত নেপোলিয়ানে তলে তলে নানা ভাৱে বাধা জন্মাব ধৰিলে। বিচমাৰ্কে বুজিলে যে, ফ্ৰান্স জাৰ্মানিৰ শত্ৰু। গতিকে জাৰ্মানিৰ শক্তি প্ৰতিষ্ঠা কৰিব লাগিলে ফ্ৰান্স জয় কৰাৰ দৰকাৰ।

এই ভাবি ১৮৭০ খৃষ্টাব্দত ফ্ৰান্স আক্ৰমণ কৰিলে। চিডানৰ

যুদ্ধত পৰাজয় হল। বিচমার্কে ফ্রান্সৰ আটাইতকৈ সমৃদ্ধিশালী প্রদেশ আলচেচ আৰু লোৰেণ কাঢ়ি ললে আৰু যুদ্ধ ক্ষতি পূৰণ বুলি ফ্রান্সৰ পৰা কেবা কোটিও টকা আদায় কৰিলে। এই টকা জার্মানিৰ শিল্প-বাণিজ্যত খটাই বহুতো উন্নতি কৰিলে।

ইয়াৰ পাচত প্রুচিয়াৰ ৰজা প্রথম উইলিয়াম সম্মিলিত জার্মান সাম্রাজ্যৰ প্রথম সম্রাট হ'ল। সম্রাটৰ উপাধি হ'ল কাইজাৰ।

বিচমার্ক কূট-নীতিত পার্গত লোক আছিল। জার্মানি আৰু জার্মান জাতি তেওঁৰ নিজৰ প্রাণতকৈয়ো অধিক প্রিয় আছিল। জাতি আৰু দেশৰ উন্নতি কৰাই আছিল তেওঁৰ ধ্যান, ধাৰণা আৰু ধর্ম্ম। এই কাৰণে গাৰ বলেৰে কার্য্য কৰিলেও তাৰ শেষ ফল ভালেই হৈছিল। ৰজা প্রথম উইলিয়ামে বিচমার্কৰ ধাতু বুজিছিল আৰু এই নীতিৰ মর্ম্ম বুজিছিল। গতিকে তেওঁ বিচমার্কৰ কোনো কথাতে হকা-বাধা নিদিছিল।

বিচমার্ক অদৃষ্টবাদী মুঠেও নাছিল। তেওঁ প্রত্যেক সমস্যাকে ধীৰ আৰু শান্ত চিত্তে বিচাৰ কৰিছিল আৰু তাৰ সমাধানৰ উপায় কৰিছিল। প্রত্যেক কামতে তেওঁৰ দূৰদর্শিতাৰ পৰিচয় পোৱা হৈছিল। অষ্ট্রিয়াৰ লগত যুদ্ধ কৰা সময়ত ফ্রান্সক খুচী ৰাখিছিল আৰু ফ্রান্সক আক্রমণ কৰা সময়ত অষ্ট্রিয়াৰো ফ্রান্স শত্রু বুলি ধাৰণা জন্মাইছিল। ৰুচিয়া আৰু ইংলণ্ডৰ লগত সম্ভাৱ ৰাখিছিল আৰু ইউৰোপৰ অন্যান্য শক্তিৰ মনত এনে ধাৰণা জন্মাইছিল যে, তেওঁলোক তেওঁৰ মহা বন্ধু, দৰকাৰ হলেই সহায় কৰিবলৈ লৰি আহিব। তাৰ ফলত অন্যান্য শত্রুবোৰ নিষ্ক্রিয় হৈ আছিল।

১৮৮৮ খৃষ্টাব্দত সম্রাট প্রথম উইলিয়ামৰ মৃত্যু হল। তেওঁৰ জ্যেষ্ঠ পুত্রেক ফ্রেডৰিক জার্মানিৰ কাইজাৰ হ'ল। তেওঁ ৰজা হোৱা সময়ত ভয়ানক অসুস্থ আছিল। ৰজা হোৱাৰ কেই মাহ মান পাচতে তেওঁৰ মৃত্যু হ'ল। তেওঁৰ ভায়েক দ্বিতীয় উইলিয়াম জার্মানিৰ সিংহাসনত বহিল।

এওঁৰ বয়স কম আছিল আৰু প্ৰকৃতি আছিল দাম্ভিক আৰু উগ্ৰ। বিচমাৰ্কৰ লগত এওঁৰ মতৰ অমিল হ'ল। উদ্ধত কাইজাৰে বিচমাৰ্কৰ একাধিপত্য সহিব নোৱাৰিলে। বিচমাৰ্কো অইনৰ কথামতে চলা মানুহ নহয়। গতিকে দুবছৰৰ পাচত ১৮৯০ খৃষ্টাব্দত বিচমাৰ্কে প্ৰধান মন্ত্ৰী পদৰ পৰা বিদায় ললে।

কিয়নো বিচমাৰ্কে দেখিলে যে, তেওঁৰ আলচা কাৰ্য্য সমাধা হল। কিয়নো তেওঁ জাৰ্মানিক এখন অখণ্ড শক্তিশালী সাম্ৰাজ্যত পৰিণত কৰিলে। ইয়াক আৰু বঢ়াব খুজিলে ইউৰোপৰ প্ৰবল শক্তিবোৰে বিৰোধিতা কৰিব। তৰুণ কাইজাৰ দ্বিতীয় উইলিয়াম অস্থিৰ মতি, কল্পনা-বিলাসী আৰু অতি উচ্চাশা পৰায়ণ। তেওঁ বিশ্বজয়ৰ সপোন দেখিছিল। প্ৰবীন ৰাজনীতিবিদ্ বিচমাৰ্কে বুজিলে যে, ডেকা কাইজাৰক তেওঁৰ মতলৈ আনিব পৰা নহব। গতিকে মানে মানে প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ দায়িত্বৰ পৰা বিদায় লোৱাই ভাল।

বিচমাৰ্কে গঠন ক'ৰা জাৰ্মানিয়ে ক্ৰমে সামৰিক শক্তি আৰু অৰ্থনৈতিক সমৃদ্ধিত আগবাঢ়ি গোটেই ইউৰোপতে কিয় গোটেই পৃথিবীতে এখন প্ৰধান শক্তিশালী দেশত পৰিণত হৈছিল।

হাৰ হিটলাৰ

জাৰ্মান জাতিৰ বিশেষত্ব এই যে, তেওঁলোকৰ শৃঙ্খলতা আৰু জাতীয় মৰ্য্যদাবোধ অতি প্ৰবল। দেশৰ ভালৰ কাৰণে তেওঁলোকে হাঁহি মুখে সকলো দুঃখ-কষ্ট বৰণ কৰি লবলৈ প্ৰস্তুত। বিজ্ঞান শিক্ষাত জাৰ্মানিয়ে সদায় আগ ভাগ লৈ আহিছে। গতিকে বিচমাৰ্কে গঢ়া জাৰ্মানিৰ অধীশ্বৰ কাইজাৰ দ্বিতীয় উইলিয়ামে অলপ সময়ৰ ভিতৰতে জাৰ্মানিক পৃথিবীৰ ভিতৰতে এখন শক্তিশালী ৰাষ্ট্ৰত পৰিণত কৰিলে। জাৰ্মানিৰ এই সবল অভ্যুদয় ইউৰোপৰ আন ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ ভয়ৰ কাৰণ হৈ উঠিল।

সেই কাৰণে প্ৰথম মহাৰণৰ পাচত ভাৰ্চাই সন্ধিত মিত্ৰ শক্তিয়ে জাৰ্মানিক উঠিব নোৱাৰাকৈ ককাল ভাঙিবৰ যোগাৰ কৰিছিল। ভাৰ্চাই সন্ধি মতে জেকোচ্লোভীয়া, যুগোচ্লোভিয়া লাটভিয়া, লিথুনিয়া, এস্তোনিয়া ফিন্‌লেণ্ড, আলবেনিয়া প্ৰভৃতি ইউৰোপত কেবাখনো নতুন ৰাষ্ট্ৰৰ জন্ম হয়। পোলাণ্ডক স্বাধীন কৰা হয় আৰু জাৰ্মানিৰ ডানজিগ বন্দৰক স্বাধীনতা দিয়া হয়। পোলাণ্ডক সেই বন্দৰেৰে বিদেশত বেপাৰ কৰাৰ অধিকাৰ দিয়া হয় আৰু ডানজিগ বন্দৰলৈ যাবৰ কাৰণে জাৰ্মানিৰ মাজেৰে "পোলিচ কৰিডৰ" নাম দি পোল বিলাকক ৰাস্তা দিয়া হয়। অষ্ট্ৰিয়াৰ পৰা ফালি নি হাঙ্গেৰী এখন বেলেগ দেশ কৰা হয়। জাৰ্মানিৰ উপনিবেশ কেইটা তেনেই কাঢ়ি লোৱা হয় আৰু যুদ্ধৰ

খৰচ বুলি জাৰ্মানিৰ পৰা ইমান টকাৰ ক্ষতিপূৰণ দাবী কৰা হয় যে, একেবাৰেতো দিয়া অসম্ভৱেই, বছৰে বছৰে কিস্তি কৰি পৰিশোধ কৰিলেও ১৯৮০ খৃষ্টাব্দৰ আগেয়ে সেই ধাৰ নমৰে।

এই কাৰণে জাৰ্মানবাসীৰ মনত বৰ অসন্তোষ। তাৰ উপৰি বৃটিছ-জাহাজৰ অৱৰোধৰ কাৰণে দেশত খাদ্য-বস্তু দুৰ্ম্মূল্য। দেশৰ বেহা-বেপাৰ, বাতৰি কাকত, ডাঙৰ ডাঙৰ চাকৰী সকলো জাতীয়তা বিৰোধী ইহুদীবোৰৰ হাতত। ইহুদীবেপাৰীবোৰে জাৰ্মানিৰ এই অৱস্থা কল্পনা কৰিয়েই যুদ্ধৰ সময়ত টকা-কৰি বিদেশী বেংকত ৰাখিছে। গতিকে দেশৰ অৰ্থনৈতিক অৱস্থাও অতি শোচনীয়।

১৯১৯ চনৰ ভাৰ্চাই সন্ধিৰ পাচত জাৰ্মানিৰ এইটো অৱস্থা। মিত্ৰ শক্তিয়ে জাৰ্মানিৰ শক্তি আৰু সমৃদ্ধি সকলো কাঢ়ি ললে। জাৰ্মান সম্ৰাট কাইজাৰ দ্বিতীয় উইলিয়াম সিংহাসন এৰি হলাণ্ডত আশ্ৰয় লয়। জাৰ্মানবিলাকে দেশত ৰাজতন্ত্ৰ গুছাই সাধাৰণ-তন্ত্ৰ শাসন প্ৰতিষ্ঠা কৰে। প্ৰথম মহাৰণৰ জাৰ্মান-সেনাপতি ভন্ হিণ্ডেনবাৰ্গ সভাপতি নিৰ্ব্বাচিত হয়। ৰাজ্য চলাবলৈ ৰাজ-ভড়ালত ধন নাই। চৰকাৰ দেৱলীয়া। অতি কষ্টে হিণ্ডেনবাৰ্গে কথমপি দৈনন্দিন শাসন কাৰ্য্য চলাই আছে।

এই সময়তে এজন ভাগ্যান্বেষী জাৰ্মান ডেকাৰ প্ৰতিভাৰ জ্যোতি ক্ৰমে উজ্জ্বল হৈ উঠি জাৰ্মানিৰ ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু সামাজিক জীৱন পোহৰ কৰে। সেই ডেকাজনৰ নাম এডলফ্ হিটলাৰ। প্ৰথম বিশ্ব যুদ্ধত এওঁ সাধাৰণ সৈনিক আছিল। অষ্ট্ৰিয়া এওঁৰ জন্মভূমি। ভাৰ্চাই সন্ধিৰ পিচত মিউনিক চহৰৰ এখন হোটেলৰ বিয়াৰৰ আড্ডাত মাত্ৰ সাত জন মানুহৰ এটি দল গঠন কৰে। এই দলৰ নাম দিছিল নাৎসী দল। ১৯২৪ চনৰ পাচত এই দল ক্ৰমে প্ৰবল হৈ ১৯৩৩ চনত সভ্য সংখ্যা হৈছিল ১,৭৮০০০ জন। ইয়াৰ সৰহ ভাগ লোকেই আছিল মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ। কিয়নো যুদ্ধৰ সময়ত আৰু যুদ্ধৰ পাচতো দুৰ্গতি ভোগ কৰিছিল এই শ্ৰেণীৰ লোকেই অধিক। এওঁলোকৰ প্ৰধান প্ৰতিজ্ঞা

আছিল এই তিনিটা (১) ভাৰ্চাই সন্ধি ভঙ্গ কৰিম ; (২) ইহুদীবোৰৰ দেশৰ পৰা উলিয়াই খেদিম। (৩) জাৰ্মান উপনিবেশবোৰ ঘূৰাই লম। এই দল এনে সুগঠিত আৰু সংঘবদ্ধ আছিল যে, আজিলৈকে পৃথিবীত এনে সংঘবদ্ধ দল আন এটি সৃষ্টি হোৱা নাই।

১৯১৯ চনৰ ফেব্রুৱাৰী মাহত জাৰ্মান জাতিৰ প্ৰজাতন্ত্ৰৰ শাসন-বিধি জাতীয় পৰিষদত গৃহীত হয়। এই বিধিমতে ওঠৰ বছৰৰ ওপৰৰ সকলো তিৰোতা-পুৰুষে ভোটাধিকাৰ পায়। তেওঁলোকৰ ভোটৰ দ্বাৰা নিৰ্ব্বাচিত প্ৰতিনিধিৰে পাৰ্লিয়ামেণ্ট গঠিত হয়। জাৰ্মান ভাষাত এই মহাসভাৰ নাম ৰাইচষ্টাগ্। এই সভাই সাত বছৰৰ কাৰণে এজন সভাপতি নিৰ্ব্বাচন কৰে। তেওঁ ৰাইচষ্টাগৰ উপযুক্ত প্ৰতিনিধি সভ্যৰে এখন দায়িত্বশীল মন্ত্ৰীসভা গঠন কৰে। প্ৰধান মন্ত্ৰীক চেঞ্চেলাৰ বোলে। সাধাৰণতে মন্ত্ৰী সভাৰ পৰামৰ্শ মতে সভাপতিয়ে দেশৰ শাসন কাৰ্য্য চলায়। কিন্তু দেশত বিশৃঙ্খলা দেখা দিলে জৰুৰী অৱস্থা ঘোষণা কৰি সভাপতিয়ে নিজে দেশ শাসন কৰিব পাৰে।

১৯৩২ চনত ভন্ হিণ্ডেন বাৰ্গৰ দ্বিতীয়বাৰ সভাপতি নিৰ্ব্বাচনৰ সময়ত হিটলাৰে তেওঁৰ লগত নিৰ্ব্বাচন প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰিছিল। কিন্তু তেওঁ পৰাস্ত হয়। তাৰ পাচত চেঞ্চেলাৰ হোৱাৰ চেষ্টা কৰে। ১৯৩৩ চনৰ ৩১ জনুৱাৰীত সভাপতি হিণ্ডেনবাৰ্গে হাৰ হিটলাৰক জাৰ্মানিৰ চেঞ্চেলাৰ বা প্ৰধান মন্ত্ৰী নিৰ্ব্বাচন কৰে।

মন্ত্ৰী সভা গঠন কৰি হিটলাৰে নিজৰ আদৰ্শমতে দেশ শাসন কৰিবলৈ লয়। প্ৰথম তেওঁ ইহুদীবোৰক জাৰ্মানিৰ পৰা বাহিৰ কৰে। আন কি, পৃথিবীৰ প্ৰসিদ্ধ বৈজ্ঞানিক আইনষ্টাইনেও জাৰ্মানিত ঠাই নেপায়। তাৰ পাচত এটা এটাকৈ ভাৰ্চাই সন্ধিৰ সৰ্ত্তবোৰ অমান্য কৰাত মন দিয়ে। ভাৰ্চাই সন্ধিৰ এটা চুক্তি আছিল যে, জাৰ্মানিয়ে এক লাখৰ অধিক সৈন্য ৰাখিব নোৱাৰিব। হিটলাৰে সেই সংখ্যা নবঢ়াই এক

লাখকে এনেদৰে সুশিক্ষিত আৰু আধুনিক সমৰাস্ত্ৰেৰে সুসজ্জিত কৰিলে যে, সেই এক লাখেই দহ লাখৰ কাম দিয়ে।

ইয়াৰ উপৰিও দেশত বাধ্যতামূলক সামৰিক শিক্ষাৰ প্ৰবৰ্তন কৰিলে। দেশৰ প্ৰতিজন সমৰ্থ লোকেই সামৰিক শিক্ষা লবলৈ বাধ্য হল। উঠি অহা ডেকাদলক কষ্ট-সহিষ্ণু কৰিবৰ মনেৰে নিয়ম বান্ধি দিলে যে, স্কুল-কলেজৰ লৰাবোৰে প্ৰতি শনিবাৰে দুপৰৰ পাচত একোটি সৰু তম্বু, এখন সৰু বিছনা আৰু কিছু খোৱা বস্তু পিঠিত বান্ধি অনিৰ্দ্দিষ্ট ঠাইলৈ খোজ কাঢ়ি যাব লাগিব। গধূলি হলে তম্বু তৰি বিছনা পাতি শুব। ৰবিবাৰে ৰাতিপুৱা দোকমোকালিতে উঠি আগৰ দৰে বস্তুখিনি পিঠিত বান্ধি পুনৰ খোজ কাঢ়িব, ৰবিবাৰ গোটেই দিনটো খোজ কাঢ়ি গধূলি জাৰ্মানিৰ যি কোনো ৰেল ষ্টেচনত উপস্থিত হব আৰু তাত ৰেলত উঠি ঘৰলৈ আহিব। এই বৰষুণ [illegible] বাধি হওক বা অকল শৰীয়াকৈ হওক প্ৰতি সপ্তাহে যাবই লাগিব।

হিটলাৰে জাৰ্মানিৰ কোনো এজন মানুহকে 'বেকাৰ' কৰি নাৰাখিছিল। সকলোৱে কাম কৰিবৰ আৰু টকা ঘটিবৰ সুযোগ পাইছিল। দেশত এয়াৰোপ্লেন, মটৰগাৰী, জাহাজ সজাৰ বিৰাট বিৰাট কাৰখানা প্ৰতিষ্ঠিত হৈছিল আৰু সেইবোৰত অসংখ্য মানুহে কাম পাইছিল। দেশৰ লাখ লাখ মাইল আলি পকী কৰাইছিল, তাতো অনেকে কাম পাইছিল। এইবোৰৰ উপৰিও দেশৰ ভিতৰত ৰসায়নিক বস্তুৰ অনেক কাৰখানা পাতিছিল। ঔষধ, কাগজ, খেলাৰ সঁজুলি নিৰ্মাণ কৰা কাৰখানাৰ লেখ-জোখ নাই। এইবোৰতো মানুহে কাম পাইছিল। শিল্প বিদ্যা শিকি কোনোৱে নিজাকৈ সৰু সুৰা কাৰখানা পাতিবলৈ মন কৰিলে, তাৰ সুযোগ পাইছিল। জাৰ্মানিৰ বেংকবোৰে এওঁলোকক টকা ধাৰে দিছিল। এই ৰকম ব্যৱস্থাত দেশৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ লোকক তুষ্ট কৰিছিল। হিটলাৰে দেশত ধৰ্ম্মঘট হব নিদিছিল, [illegible] কৰিব নোৱাৰিছিল। তেওঁৰ শাসন কালত জাৰ্মানিৰ কোনো লোকে

সচ্ছল ভাবে সুখে স্বচ্ছন্দে জীৱিকা নিৰ্ব্বাহ কৰাৰ সুযোগ পাইছিল।

সভাপতি হিণ্ডেনবাৰ্গ যেতিয়া মৰিল, তেতিয়া হিটলাৰ জাৰ্মানিৰ সভাপতি আৰু চেঞ্চেলাৰ দুইটা পদকে নিজে অধিকাৰ কৰি ফুৰাৰ উপাধি ললে।

এইদৰে হিটলাৰে দেশৰ শান্তি আৰু সমৃদ্ধি বঢ়াই ঘোষণা কৰিলে যে, জাৰ্মানিৰ বাহিৰত থকা জাৰ্মান সকলক জাৰ্মানিলৈ অনা হব আৰু ইউৰোপৰ জাৰ্মান প্ৰধান দেশবোৰ জাৰ্মানিৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হব।

এই ঘোষণাৰ পাচত অধিক সংখ্যক জাৰ্মান বাস কৰা দেশ বুলি ১৯৩৮ খৃষ্টাব্দত অষ্ট্ৰিয়াক জাৰ্মানিৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়। তাৰ কিছুদিন পাছতে জেকোশ্লোভাকিয়াৰ পৰা চুদেতানলেণ্ড এই একে কাৰণতে কাঢ়ি ললে। ইংৰাজ আৰু ফ্ৰান্সে হিটলাৰৰ কাৰ্য্য দেখি অসন্তুষ্ট হৈছিল যদিও নীৰৱে আৰু কিনো কৰে, তাকে চাই আছিল। তাৰ পাচত ১৯৩৯ খৃষ্টাব্দৰ ১লা চেপ্তেম্বৰত 'পোলিচ কৰিডৰ' বা পোল বিলাকক দিয়া ৰাস্তা বল কৰি কাঢ়ি লয়। তেতিয়া ফ্ৰান্স আৰু ইংলণ্ড মনে মনে নাথাকিল।

ভাৰ্চাই সন্ধিৰ আগত 'পোলিচ কৰিডৰ' জাৰ্মানিৰ এটা অংশ আছিল। পোলাণ্ডক বাল্টিক সাগৰলৈ ওলাবৰ বাট দিবৰ কাৰণে ভাৰ্চাই সন্ধিত জাৰ্মানিৰ এই অংশ পোলাণ্ডক এৰি দিবলৈ বাধ্য কৰিছিল। হিটলাৰে পোলাণ্ডৰ ওচৰত দাবী কৰিলে যে, 'পোলিচ কৰিডৰ' জাৰ্মানিৰ এটা অংশ; তাক জাৰ্মানিক ঘূৰাই দিব লাগে। পোলাণ্ডে এই দাবী অগ্ৰাহ্য কৰিলে।

এয়ে জাৰ্মানিৰ পোলাণ্ড আক্ৰমণৰ কাৰণ, ১৯৩৯ চনৰ ১লা চেপ্তেম্বৰত জাৰ্মানিৰ ডানজিগ বন্দৰ আৰু 'পোলিচ কৰিডৰ' জাৰ্মানিয়ে অধিকাৰ কৰিলে। তেতিয়াৰ পৰাই দ্বিতীয় মহাসমৰৰ সূত্ৰপাত হ'ল।

বাল্টিক সাগৰৰ পাৰৰ ডানজিগ বন্দৰ পোলাণ্ডৰ ভিতৰত যদিও

তাৰ অধিবাসী অধিকাংশই জাৰ্মান। এই নগৰে চিৰকাল স্বায়ত্ত শাসন ভোগ কৰি আহিছে ; আৰু জাৰ্মান অধিবাসীৰ ঠাই কাৰণে পৰৰাষ্ট্ৰীয় নীতি জাৰ্মান চৰকাৰৰ নিৰ্দ্দেশ মানি আহিছিল। ভাৰ্চাই সন্ধিত এই ব্যৱস্থা বদলাই পৰৰাষ্ট্ৰীয় নীতি নিয়ন্ত্ৰণৰ ভাৰ দিছিল পোলাণ্ডক। এই ব্যৱস্থাত জাৰ্মান অধিবাসীবোৰে বৰ বেয়া পাইছিল। হিটলাৰৰ অভ্যুদয় কালত তেওঁলোকে আশা কৰিছিল যে, তেওঁলোক পোলাণ্ডৰ অধীনৰ পৰা মুক্ত হবলৈ আৰু বেছি দিন নাই।

ডানজিগ্ বন্দৰলৈ যোৱা পোলিচ কৰিডৰৰ দুয়ো কাষে জাৰ্মান ভাষাভাষী লোকৰ বাস। এওঁলোকেও মুক্তিৰ আশা কৰি সতৃষ্ণ নয়নে বাট চাই আছিল। জাৰ্মান সেনা পোলিচ কৰিডৰ সোমোৱা মাত্ৰকে তাৰ অধিবাসীবোৰে তেওঁলোকক সাদৰ সম্বৰ্দ্ধনা জনালে আৰু আগ বঢ়াই নিলে।

জাৰ্মানিয়ে পোলাণ্ড আক্ৰমণ কৰা দেখি ৰুচিয়াইও পূব ফালৰ পৰা আক্ৰমণ কৰিলে। দুই শক্তিৰ আক্ৰমণৰ হেচাঁ সহিব নোৱাৰি চেপ্তেম্বৰৰ ২৭ তাৰিখে পোলিচ চৰকাৰে টালি-টোপোলা বান্ধি প্যাৰিচ নগৰত আশ্ৰয় ললে। পোলাণ্ডৰ জাৰ্মানিৰ ফালৰ অংশ জাৰ্মানিয়ে আৰু ৰুচিয়াৰ ফালৰ অংশ ৰুচিয়াই অধিকাৰ কৰিলে। ইয়াৰ পাচত হিটলাৰে পশ্চিম ফালৰ যুদ্ধত মন দিলে।

হিটলাৰে পোলাণ্ড আক্ৰমণ কৰাত ইংলণ্ডই ১৯৩৯ চনৰ ৩ চেপ্তেম্বৰ জাৰ্মানিৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ ঘোষণা কৰিছিল। হিটলাৰে ঘোষণা শুনি ইংলণ্ডৰ লগত সন্ধিৰ চেষ্টা কৰিছিল। তেওঁ প্ৰতিশ্ৰুতি দিছিল যে, তেওঁ আৰু কোনো দেশ আক্ৰমণ নকৰে আৰু অধিকাৰো নকৰে। কিন্তু তেওঁৰ কথাত বিশ্বাস কৰা নহ'ল।

বৃটিছ জাতিয়ে চিৰকাল সাগৰত আধিপত্য কৰি আহিছে। ইংৰাজক নৌ-শক্তিত কোনেও বলে নোৱাৰে। নেপোলিয়ানে ইংৰাজক সাগৰৰ যুদ্ধত পৰাস্ত কৰিব পাৰিলে মহ দিনৰ ভিতৰতে

ইংলণ্ডৰ অধিকাৰ পাব বুলি আশা কৰিছিল। কাইজাৰ দ্বিতীয় উইলিয়ামে এই কাৰণতে ইংলণ্ড লব পৰা নাছিল। হিটলাৰে এই কথা বুজি ইংলণ্ডৰ নৌ-শক্তি ধ্বংস কৰিবৰ কাৰণে অসংখ্য 'ইউ বোট' সজাইছিল। ইউ বোটৰ আক্ৰমণত প্ৰথম প্ৰথম ইংৰাজ জাহাজৰ ক্ষতিও হৈছিল বিস্তৰ। কিন্তু চতুৰ ইংৰাজ জাতিয়ে 'ইউ বোট' ধ্বংস কৰা মৰণাস্ত্ৰ আবিষ্কাৰ কৰিবলৈ সৰহ দিন নালাগিল।

ইংৰাজৰ নৌ-শক্তি হিটলাৰৰ বিশ্ব-বিজয় অভিযানৰ প্ৰধান প্ৰতিবন্ধক হ'ল। ইংৰাজৰ যুদ্ধ জাহাজে জাৰ্মানিৰ চাৰিও ফালে অৱৰোধ কৰি ৰখাত জাৰ্মানিৰ আমদানী-ৰপ্তানি বন্ধ হ'ল। দেশত খোৱা খাদ্য আৰু কাপোৰৰ অভাৱ হল। লো আৰু ৰসায়নিক বস্তু আন ঠাইৰ পৰা আহিব নোৱাৰাত যুদ্ধৰ অতি আৱশ্যকীয় সঁজুলি প্ৰস্তুত কৰাও বাধা জন্মিল।

প্ৰথম মহাৰণৰ পাচত প্ৰধান আৰু প্ৰবল শত্ৰু জাৰ্মানিৰ আক্ৰমণৰ পৰা দেশ ৰক্ষা কৰিবলৈ ফ্ৰান্সে পূব সীমান্তত এশাৰী দুৰ্ভেদ্য দুৰ্গ নিৰ্ম্মাণ কৰাইছিল। এই দুৰ্গ শাৰীক 'মেজিনো লাইন' বুলিছিল। মেজিনো লাইনৰ অলপ আঁতৰতে জাৰ্মানিও তদনুৰূপ দুৰ্ভেদ্য 'চিগ্‌ফ্ৰিড লাইন' নামৰ এশাৰী দুৰ্গ সজাইছিল। এইবোৰ মাটিৰ তলৰ দুৰ্গ। ওপৰৰ পৰা তাত যে, মৰণ-যুদ্ধৰ বহ্নি জ্বলি আছে তাক জানিবৰ উপায় নাই।

এই দুশাৰী দুৰ্গৰ মাজত মালিক বিহীন ঠাই (No man's land)। ইয়াতে জাৰ্মান আৰু ফ্ৰান্স সৈন্যৰ মাটিত আৰু আকাশতো যুদ্ধ হৈছিল। ছেপ্তেম্বৰ মাহৰ শেষত ইংৰাজ আৰু ফৰাচী সৈন্যই জাৰ্মানীৰ সীমান্তৰ এটা অংশ দখল কৰিছিল। তালৈ ইংলণ্ডৰ পৰা অসংখ্য সৈন্য আহিছিল। আমেৰিকাৰ পৰা আহিছিল বিস্তৰ যুদ্ধোপকৰণ।

মেজিনো লাইনৰ উত্তৰে ফ্ৰান্স আৰু জাৰ্মানিৰ মাজত হলাণ্ড আৰু বেলজিয়াম দেশ। সুৰক্ষিত মেজিনো লাইন ভেদ কৰাৰ চেষ্টা নকৰি

হিটলাৰে দুখন আৰু অৰক্ষিত এই দুখন দেশৰ মাজেৰে জাৰ্মান সৈন্য নি ফ্ৰান্সক আক্ৰমণ কৰিবলৈ স্থিৰ কৰিলে। কিন্তু এই দুখন নিৰপেক্ষ দেশ। আন্তৰ্জাতিক আইন মতে নিৰপেক্ষ দেশৰ মাজেৰে সৈন্য নিব মানা। হিটলাৰে সেই আইন অগ্ৰাহ্য কৰিলে। বেলজিয়াম আৰু হলেণ্ডে শান্তিৰ কাৰণে কাকো সমৰ্থন কৰা নাছিল। তথাপি যুঁজিলে। নিজৰ ৰাজ্য বিপন্ন দেখিও নিজ শক্তিৰ ভিতৰত যথাশক্তি জাৰ্মান সৈন্যক বাধা দিলে।

ইতিমধ্যেই জাৰ্মান সৈন্যই হলেণ্ড আৰু নৰৱে দখল কৰিছিল। নৰৱে ইংলণ্ডৰ সিচেই ওচৰৰ দেশ। নৰৱে পৰাজয়ৰ বেছি বৃটিছ জাতি চৰকাৰৰ ওপৰত খৰ্গহস্ত হ'ল। প্ৰধান মন্ত্ৰী চেম্বাৰলেনে পদত্যাগ কৰিলে। ১৯৪০ চনত ১০ জুনত উইনষ্টন্ চাৰ্চিলে বৃটিছ মন্ত্ৰী সভা গঠন কৰিলে।

এই ঘটনাৰ প্ৰায় এমাহ আগেয়ে জাৰ্মান সৈন্যই হলেণ্ড, বেলজিয়াম আৰু লাক্সেমবাৰ্গ আক্ৰমণ কৰিছিল। অলপ দিন যুদ্ধ কৰিয়েই তেওঁলোকে জাৰ্মানিত আত্মসমৰ্পণ কৰিছিল। বিগত প্ৰথম মহাৰণত এই বেলজিয়ম দেশে জাৰ্মানিৰ লগত যুদ্ধ কৰি প্ৰায় উচ্ছন্ন হৈছিল। সেই দেখি এইবাৰ ইংৰাজ আৰু ফৰাচীৰ নিন্দা আৰু কদৰ্থনাক অগ্ৰাহ্য কৰি এই নিৰপেক্ষ দেশ বেলজিয়মে একেবাৰে উচ্ছন্ন হোৱাৰ ইচ্ছা নকৰি অলপ দিনৰ পাছতে আত্মসমৰ্পণ কৰিছিল।

বেলজিয়ামে আত্ম সমৰ্পণ কৰাত ইংৰাজৰ সাহায্যকাৰী সৈন্যদল মহা বিপদত পৰিছিল। কাৰণ জাৰ্মান সেনাই তেওঁলোকক তিনি ফালে বেৰি ধৰিছিল। একফালে সাগৰৰ পাৰৰ ডানকাৰ্ক বন্দৰ। আটাই লোক সৈন্য ডানকাৰ্কলৈ বুলি লৰিলে। সেনাপতি আছিল লৰ্ড গৰ্ট। সৈন্য সংখ্যা আছিল তিনি লাখ তেত্ৰিশ হাজাৰ। বৃটিছ আৰু ফৰাচীৰ [illegible] [illegible] জাহাজ আৰু [illegible] আহিল, আটাইবোৰ আহৈ [illegible] কৰিছিল। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ন দিন ল

ৰাখি লাগিল। যি হওক নিৰাপদে এই বিপুল বাহিনী গৈ ইংলণ্ডত উপস্থিত হল। ডানকাৰ্কৰ এই ঘটনাত ইংৰাজৰ যুদ্ধ জাহাজ বোৰে পানীত আৰু বিমান-বাহিনীয়ে আকাশত জাৰ্মানীৰ সকলো আক্ৰমণক বাধা দিবলৈ সক্ষম হৈছিল।

কিন্তু ইংৰাজ সৈন্যই কোটি কোটি টকাৰ সমৰ সম্ভাৰ এৰি যাবলৈ বাধ্য হৈছিল। যাবৰ সময়ও যদিও কিছু নষ্ট কৰি গৈছিল, তথাপি অপাৰ বয়-বস্তু জাৰ্মানিৰ হাতত পৰিল।

১৯৪০' চনৰ ১০ জুনত অৰ্থাৎ ইংলণ্ডত চাৰ্চিল মন্ত্ৰীসভা গঠনৰ দিনাই ইতালিৰ মুছোলিনীয়ে ফ্ৰান্সৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ ঘোষণা কৰিলে। ১১ জুনত জাৰ্মান সেনা ফ্ৰান্সত সোমাল। ফৰাচী বিলাক বীৰ জাতি হলেও জাৰ্মানিৰ দৰে ৰণত পাৰ্গত নহয়। গতিকে জাৰ্মান সেনাৰ খেদাত তেওঁলোক ক্ৰমাগত পাছ হু-হকিবলৈ ধৰিলে। জাৰ্মানিয়ে ফৰাচীৰ ৰাজধানী প্যাৰিচ দখল কৰিলে। বিখ্যাত ভাৰ্হ্ন দুৰ্গ জাৰ্মানিৰ অধিকাৰলৈ আহিল। ফ্ৰান্সৰ প্ৰায় প্ৰধান প্ৰধান প্ৰদেশ বিলাক ক্ৰমে জাৰ্মানিয়ে অধিকাৰ কৰিলে।

১৬ জুনত মাৰ্চেল পেঁতাই ফ্ৰান্সৰ নতুন মন্ত্ৰীসভা গঠন কৰি হিটলাৰত সন্ধিৰ প্ৰাৰ্থনা জনালে। প্ৰথম মহাৰণ অন্ত পৰাত ১৯১৮ চনত কাম্পিয়ন হাবিৰ মাজেৰে যোৱা ৰেলগাৰীৰ কুঠৰী এটাত জাৰ্মান আৰু ফ্ৰান্সৰ সন্ধি-পত্ৰ সাক্ষৰিত হৈছিল। সন্ধিৰ বাবে এইবাৰো সেই ঠাইয়েই নিৰ্দ্ধাৰিত হ'ল। সেইবাৰ আছিল ফ্ৰান্স বিজয়ী, জাৰ্মান বিজিত। এইবাৰ জাৰ্মান বিজয়ী, ফ্ৰান্স বিজিত। গতিকে জাৰ্মানিয়ে এইবাৰ আগৰবাৰৰ অপমানৰ পূৰ্ণ প্ৰতিশোধ ললে।

জাৰ্মানীৰ অধীন ফৰাচী চৰকাৰৰ ৰাজধানী হ'ল ভিচী। ইংলণ্ডৰ লগত ফ্ৰান্সৰ সকলো সম্পৰ্ক ৰহিত হ'ল।

হিটলাৰৰ প্ৰধান শত্ৰু হ'ল এতিয়া ইংৰাজ। এইবাৰ হিটলাৰে পূৰ্ণ উদ্যমে আয়োজন কৰিলে ইংলণ্ড জয়ৰ। জাকে জাকে জাৰ্মান

বিমান আহি ইংলণ্ডৰ ৰাজধানী লণ্ডন নগৰত আৰু অন্যান্য ঠাইত দিন ৰাতি অবিচ্ছিন্ন ভাৱে বোমা পেলাবলৈ ধৰিলে। জাৰ্মানিৰ বিমান যুদ্ধত ইংলণ্ডৰ ভয়াবহ অৱস্থা হ'ল। ইংৰাজ বিলাকে বিপদ দেখি লৰা-তিৰোতা কানাডা আৰু অষ্ট্ৰেলিয়া প্ৰভৃতি দেশলৈ পঠাব ধৰিলে। ইংলণ্ডৰ সকলো ঠাইতে ৰাতি চাকি জ্বলোৱা বন্ধ হ'ল। আলিবাটবোৰৰ কাষে কাষে ট্ৰেন্স খন্দা হ'ল। স্বাভাৱিক ভাৱে দৈনন্দিন জীৱন-যাত্ৰা অসম্ভৱ হৈ উঠিল। কিন্তু ইমানতো ইংৰাজ জাতিৰ মনোবল অক্ষুণ্ণ আছিল। শত্ৰুক পৰাস্ত কৰাৰ কাৰণে ইংৰাজ জাতিয়ে সকলো ৰকম ত্যাগ স্বীকাৰকে কৰিবলৈ পুনঃ প্ৰতিজ্ঞ হৈ উঠিছিল।

অৱশ্যে ইংৰাজৰ বিমান-বাহিনীও নিষ্ক্ৰীয় হৈ বহি থকা নাছিল। তেওঁলোকে ও জাৰ্মানিৰ কীল, লিপজিগ, মিউনিক, বাৰ্লিন নগৰ বোমা পেলাই ধ্বংস কৰিছিল। আধুনিক বিজ্ঞানৰ ভুল প্ৰয়োগত পৃথিবী ধ্বংস হোৱাৰ উপক্ৰম হৈছিল।

যি হওক, এতিয়ালৈকে হিটলাৰৰ জয় জয় ময় ময় অৱস্থা। হিটলাৰ ইউৰোপৰ দ্বিগ্বিজয়ী বীৰ বুলি খ্যাতিমান আৰু সম্মনিত হৈছিল। মহাৰণৰ পাচত মিত্ৰ শক্তিৰ হেঁচাত পেপুৱা লগা জাৰ্মান জাতিয়ে যে, ইমান উধাব, এই কথা কোনোৱে কল্পনাও কৰা নাছিল। আত্মবিশ্বাস আৰু গৰ্ব্বত জাৰ্মান জাতি ফুলি উঠিছিল। ইয়াৰ পাচৰ পৰা জাৰ্মানিৰ ভাগ্য বিপৰ্য্যয় আৰম্ভ হবলৈ ধৰিলে।

ইয়াৰ পাচৰ ছোৱাৰ কথা সংক্ষেপ কৰিম, নকৰিলে কিতাপৰ আকাৰ অতি বৃহৎ হব।

ইংলণ্ডক সহায় কৰিলে আমেৰিকাই। ৰুচিয়াও ইংলণ্ডৰ ফলীয়া হ'ল। যুদ্ধ গোটেই পৃথিবীতে বিয়াপি পৰিল। ১৯৪৩ চনৰ আৰম্ভৰ পৰাই ৰুচিয়াত জাৰ্মান সৈন্যৰ পৰাজয় আৰম্ভ হ'ল। জুলাই মাহত ৪৫০০০ জাৰ্মান সৈন্য ৰুচিয়াই বন্দী কৰিলে। ইয়াল্টা আৰু বালাক্লাভা

ফচিষ্টৰ হাতটোৰ পৰা। মিত্ৰ শক্তিয়ে ফ্ৰান্সৰ বিভিন্ন ফালৰ পৰা আক্ৰমণ কৰিলে। হিটলাৰৰ আজ্ঞাবহ ভিচী চৰকাৰৰ পতন হ'ল।

ইংৰাজ, মাৰ্কিন, ফৰাচী, কানাডিয়ান সৈন্যই একযোগে জাৰ্মানিক আক্ৰমণ কৰিলে। জাৰ্মান সেনা ক্ৰমাগত পৰাজয় স্বীকাৰ কৰি ৰাইন নদী পাৰ হ'ল। চিগফ্ৰিড দুৰ্গ চূৰ্ণ-বিচূৰ্ণ হ'ল। জাৰ্মানিৰ পূব সীমান্তৰ ৰুছ বাহিনী ক্ৰমাগত আগবাঢ়ি আহিল। যুদ্ধৰ অৱস্থা দেখি হিটলাৰ বৰ চিন্তিত হ'ল। ১৯৪৫ চনৰ ২২ এপ্ৰিলত সেই চিন্তাতে তেওঁৰ বেমাৰ হ'ল। বেমাৰৰ মাজতে ২৯ এপ্ৰিলত মনত দুখতে আত্মহত্যা কৰিলে। হিটলাৰৰ এইদৰে আকস্মিক মৃত্যু হোৱাত জাৰ্মান সৈন্য বিনা সৰ্ত্তে ১৯৪৫ চনৰ ৪ মেইত আত্ম-সমৰ্পণ কৰিলে।

ৰুচিয়া দেশৰ আগৰ কথা

ৰুচিয়া আকৃতিত এখন প্ৰকাণ্ড দেশ। এচিয়া আৰু ইউৰোপ মহাদেশৰ বেছি ভাগ ঠাই ৰুচিয়াই আগুৰি আছে। ৰুচিয়াৰ লোক সংখ্যা প্ৰায় কুৰি কোটি। কিন্তু এইবোৰ মানুহ একে জাতিৰ নহয়। ইংলণ্ডৰ যেনে আটাইবোৰ মানুহ ইংৰাজ, ফ্ৰান্সৰ ফৰাচী, জাৰ্মানীৰ জাৰ্মান, ৰুচিয়াৰ আটাইবোৰ মানুহ তেনে নহয়। তাত ৰুচ, পোল, ইহুদী, তাতাৰ আৰু মঙ্গোলিয়ান আদি অনেক জাতিৰ মানুহ আছে। এচিয়াৰ উত্তৰত ৰুচিয়াৰ যি অংশ আছে, তাক চাইবেৰিয়া বোলে। চাইবেৰিয়াত বৰ জাৰ। কুঁৱলীয়ে প্ৰায় গোটেই দিনটো আৱৰি ৰাখে। উত্তৰ অংশ বৰফে ঢকা।

ৰুচিয়া ইউৰোপৰ এখন দেশ যদিও বহুকাল পশ্চিম ইউৰোপৰ সভ্য দেশবোৰৰ লগত কোনো সম্পৰ্ক নাছিল। কিছুকাল আগলৈকে ৰুচিয়া অশিক্ষিত আৰু অনুন্নত দেশ আছিল। ৰুচিয়াক প্ৰথম সভ্য জাতিৰ সংস্পৰ্শলৈ আনে পিটাৰ দি গ্ৰেটে। পিটাৰ দি গ্ৰেটৰ আধুনিক ৰুচিয়াৰ জনক আখ্যা দিব পাৰি।

পিটাৰ দি গ্ৰেট

পিটাৰ দি গ্ৰেট ৰোম ৰাজবংশৰ মানুহ। এওঁ ১৬৮৯ খৃষ্টাব্দত ৰুচিয়াৰ সিংহাসন অধিকাৰ কৰিছিল। ৰুচিয়াৰ সম্ৰাটৰ উপাধি জাৰ। এওঁৰেই ৰুচিয়াক সৰ্ব্ব প্ৰথমে ইউৰোপীয় সভ্যতা শিকায়। এওঁ বৰ বুদ্ধিমান আৰু ৰাজনীতি বিশাৰদ পুৰুষ আছিল। ৰুচিয়াৰ মানুহৰ আগৰ কু-সংস্কাৰবোৰ দূৰ কৰি এওঁৰেই গোটেই দেশতে আধুনিক ৰীতি-নীতি প্ৰবৰ্ত্তন কৰে। পিটাৰ দি গ্ৰেট ৰুচিয়াৰ সনাতনী প্ৰথাৰ আমূল সংস্কাৰক।

আগেয়ে ৰুচিয়াৰ মাইকী মানুহবোৰৰ পৰ্দ্দা আছিল। তেওঁলোক ঘৰৰ বাহিৰ নহৈছিল। মানুহবোৰে লিখা-পঢ়া নিশিকিছিল। দেশ এৰি অন্য দেশলৈ ফুৰিব নগৈছিল। দীঘল ডাঢ়ি গোঁফ ৰাখিছিল। আৰু কুৰুচ ধৰণে কাপোৰ-কানি পিন্ধিছিল।

পিটাৰ দি গ্ৰেট এইবোৰ কুপ্ৰথা সংস্কাৰৰ কাৰণে অহো-পুৰুষাৰ্থ কৰিছিল। ডাঢ়ি মুখুৰোৱাকৈ কোনেও তেওঁক দেখা কৰিব নোৱাৰিছিল। দেশ ফুৰিবলৈ, আৰু লেখা-পঢ়া শিকিবলৈ বাধ্য কৰিছিল। ৰাজ-কাৰেঙত উৎসৱ পাতি দেশৰ ডাঙৰীয়া সকলৰ তিৰোতা আৰু জী-বোৱাৰীক তালৈ নিমন্ত্ৰণ কৰিছিল। তেওঁলোক সেই উৎসৱত মুকলি মূৰেৰে আহি যোগ দিব লাগিছিল। আৰু কি, এটা উৎসৱত তেওঁৰ ৰাণীয়ে ওৰণি নোলোৱাকৈ যোগ দিবলৈ আপত্তি

কৰাত তেওঁক অকলে কেবা দিনো এটা সৰু কুঠৰীত আবদ্ধ কৰি ৰাখিছিল।

পিটাৰ দি গ্ৰেট বৰ দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞ আৰু নিজে যি ভাল বুজে, তাকেহে কৰা লোক আছিল। তেওঁ যি কাম উচিত বুলি কৰিবলৈ লয়, তাক হেজাৰ মানুহে বেয়া বুলিলেও কৰে। সমাজ-সংস্কাৰৰ কামত যিবোৰ মানুহে বাধা দিছিল, সেইবোৰ মানুহক তেওঁ অল্প শাস্তি দি এৰা নাছিল; হত্যা কৰাইছিল। তেওঁ বৰ উদ্যোগী আৰু উৎসাহী লোক আছিল। শিক্ষাৰ কাৰণে আৰু অভিজ্ঞতা লাভ কৰাৰ কাৰণে তেওঁ প্ৰুচিয়া, হনোভাৰ, হলেণ্ড, ইংলণ্ড আৰু ফ্ৰান্স প্ৰভৃতি দেশত ভেশছনকৈ ফুৰিছিল আৰু সেইবোৰ দেশৰ উন্নত ৰীতি-নীতি ব্যাপক ভাৱে ৰুচিয়াত প্ৰৱৰ্ত্তন কৰিছিল। আনকি, শাসনৰ উন্নত বিধি-বিধানো নিজৰ ৰাজ্যত চলাইছিল। তেৱেঁই ৰুচিয়াৰ পশ্চিম অংশত বাল্টিক সাগৰৰ পাৰত চেণ্ট পিটাৰ্চবাৰ্গ নগৰত ৰুচিয়াৰ ৰাজধানী পাতে। ইয়াৰ ঘাই উদ্দেশ্য আছিল পশ্চিম ইউৰোপৰ লগত ৰুচিয়াৰ সংযোগ স্থাপন। তাৰ আগতে দেশৰ মাজৰ মস্কো নগৰী ৰুচিয়াৰ ৰাজধানী আছিল।

তেওঁ ৰুচিয়াৰ ৰাজনৈতিক আন্দোলনৰো জন্মদাতা। আগেয়ে মাটিৰ মালিক আছিল জমিদাৰবোৰ; খেতিয়ক সকল আছিল তেওঁলোকৰ দাস। তেওঁৰ দিনতে এই দাসত্ব উচ্ছেদ কৰাৰ দাবী আৰম্ভ হয়।

লেনিন

'ইউনিয়ন অব চোভিয়েট চোচিয়েলিষ্ট ৰিপাব্লিক' বা সংক্ষেপে ইউ, এছ, 'এছ, আৰ নামে যি বিৰাট ৰাষ্ট্ৰ গঠিত হৈছে, ইয়াৰ মাটিকালি পৃথিৱীৰ ছয় ভাগৰ এভাগ। এই বিৰাট ৰাষ্ট্ৰৰ আধুনিক গঢ় দিওঁতা যিজন মহাপুৰুষ, তেওঁৰ নাম লেনিন।

১৮৭০ খৃষ্টাব্দৰ ৯ এপ্ৰিলত ৰুচিয়াৰ এটা ভদ্ৰ পৰিয়ালত লেনিনৰ জন্ম হয়। তেওঁৰ বাপেক এজন শিক্ষক আছিল। লেনিন তেওঁৰ ছদ্ম নাম। তেওঁৰ আচল নাম আছিল ভ্লাদিমিৰ-ইলিচ-উইলিয়ানভ।

ছাত্ৰ অৱস্থাত তেওঁ এজন মেধাৱী ছাত্ৰ বুলি খ্যাতি অৰ্জন কৰিছিল। ১৮৮৭ খৃষ্টাব্দত তেওঁ কৃতিত্বেৰে স্কুলৰ শিক্ষা সাং কৰে। কিন্তু সেই বছৰৰ এটা ঘটনাই তেওঁৰ বিশ্ব-বিদ্যালয়ৰ শিক্ষা লাভত বাধা জন্মায়। তেওঁৰ ককায়েক এজন সন্ত্ৰাসবাদী বিপ্লৱী আছিল। ৰুচিয়াৰ জাৰ দ্বিতীয় উইলিয়ামক হত্যা কৰা ষড়যন্ত্ৰত যোগ থকা বুলি সেই বছৰতে ককায়েকৰ ফাঁচি হয়। এই ঘটনাই জাৰ গৱৰ্ণমেণ্টৰ ওপৰত তেওঁৰ কুমলীয়া মন বিষাক্ত কৰি তোলে আৰু তেওঁ বিপ্লৱত যোগ দিয়ে।

বিপ্লৱীৰ ঘৰৰ লৰা বুলি তেওঁ বিশ্ববিদ্যালয়ে নলৈছিল। কিন্তু স্কুলৰ প্ৰধান শিক্ষকজনে তেওঁৰ স্বভাৱ চৰিত্ৰ ভাল, নৈতিক শিক্ষা উন্নত বুলি এখন চাটিফিকেট দিয়ে। চাৰ্টিফিকেট দেখুৱাই তেওঁ কাজান

বিশ্ববিদ্যালয়ত নাম লগায়। কিন্তু তাতো তেওঁ সৰহ দিন পঢ়িবলৈ নাপালে। কিয়নো কলেজ কৰ্তৃপক্ষৰ বিৰুদ্ধে ছাত্ৰ আন্দোলনত যোগ দিয়াত কলেজৰ পৰা বহিষ্কাৰ কৰিলে।

গতিকে কলেজৰ শিক্ষা তেওঁৰ ইমানতে শেষ হ'বলগীয়া হৈছিল। কিন্তু তেওঁৰ শিক্ষিতা মাকে শিক্ষা মন্ত্ৰীক ধৰি পেট্ৰোগ্ৰাড বিশ্ববিদ্যালয়ত আইন পঢ়াৰ অনুমতি আদায় কৰে। সেই অনুমতি পত্ৰ লৈ তেওঁ আইন পঢ়ি ১৮৯১ খৃষ্টাব্দত কৃতিত্বেৰে আইন পৰীক্ষা পাছ কৰে।

তেতিয়া তেওঁৰ বয়স একুইশ বছৰ। গজালীয়া ডেকা। ডেকা লেনিনে পেট্ৰোগ্ৰাডত ওকালতি আৰম্ভ কৰে। তেওঁ কাৰ্ল মাৰ্কচৰ ৰচনাৱলী পঢ়ি সমাজতন্ত্ৰী মতবাদৰ অনুৰাগী হৈছিল। ওকালতি আৰম্ভ কৰাৰ লগতে তেওঁ চোচিয়েল ডেমোক্ৰেটিক দলৰ সভ্য হয়। এই দলৰ লক্ষ্য আছিল দেশৰ শাসন ভাৰবীয়া সকলৰ হাতৰ পৰা নি কৃষক মজুৰৰ চৰকাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিব লাগে আৰু দেশৰ কোনো মানুহকে সৰহ ধন সম্পত্তি কৰাৰ সুবিধা দিব নালাগে আৰু দুখীয়া মানুহৰো ভাত কাপোৰৰ অভাৱ হ'ব নালাগে। সকলোৱে কাম কৰিলেহে খাবলৈ পাব। সকলোৱে সমানে শিক্ষাৰ সুযোগ পাব। সকলোৱে সুখে শান্তিৰে কাম কৰিব। সমাজৰ সকলো লোকৰে সুখ সুবিধাৰ চিন্তা কৰে দেখি এই দলক কোৱা হৈছিল সমাজতান্ত্ৰিক দল।

জাৰৰ চৰকাৰ আছিল ধনতান্ত্ৰিক। তাত ধনীৰহে ধন হয়, দুখীয়া দুখীয়া হৈয়ে থাকে। গতিকে চৰকাৰ বিৰোধী সমাজ তান্ত্ৰিক দলৰ লোকে চৰকাৰৰ পৰা নিৰ্য্যাতন ভুগিব লাগিছিল। জাৰৰ পুলিচ বাহিনীও আছিল সাংঘাতিক। পুলিচৰ ভয়ত দেশৰ জন সাধাৰণ কঁপি আছিল। সমাজতন্ত্ৰী দলে একান্ত গুপ্ত সমিতি পাতিব লগা হৈছিল, প্ৰচাৰপত্ৰ বিলাব লগা হৈছিল, আৰু কি প্ৰচাৰপত্ৰ ছপাবলৈ ছপাখনা পোৱা নগৈছিল। পুলিচৰ [illegible] পৰিলেই জেল দণ্ড

হৈছিল গ্ৰেপ্তাৰ আৰু গ্ৰেপ্তাৰ কৰিলেই হৈছিল ফাটক বা কলীয়াপানী। বিচাৰ কেৱল নামতহে হৈছিল।

ইমানতো বিপ্লৱীবোৰ নিষ্কৰ্ম্মা হৈ বহি থকা নাছিল। তেওঁলোকে ঘৰৰ দুৱাৰ খিৰিকী মাৰি গোপনে সভা বহুৱাইছিল। গুপ্ত ছপাখানাত পুস্তিকা ছপাই গোপনে প্ৰচাৰ কৰিছিল। তাতে যি দুই এজন ধৰা পৰিছিল, তেওঁলোকৰ হৈছিল কঠোৰ শাস্তি।
লেনিনো জাৰৰ পুলিচৰ হাতত ধৰাপৰি প্ৰথমে হৈছিল চৈধ্য মাহ ফাটক আৰু ফাটকৰ পৰা ওলাই উগ্ৰ মূৰ্ত্তি হৈ কাম কৰাত পাচৰ বাৰ হৈছিল তিনি বছৰলৈ চাইবেৰিয়াত কলীয়াপানী। ১৮৯৮ চনত চাইবেৰিয়াত এই ৰকমে নিৰ্ব্বাসন দণ্ড পাই যোৱা এগৰাকী বিপ্লৱী মহিলাৰ লগত লেনিনৰ বিয়া হয়।
১৯০০ খৃষ্টাব্দত তেওঁৰ কলীয়াপানীৰ মিয়াদ অন্ত পৰে। তাৰ পৰা তেওঁ নিজৰ দেশলৈ উভতি নাহি চুইজাৰলেণ্ডলৈ যায়। কিয়নো দেশলৈ আহিলে তেওঁৰ পুনৰ গ্ৰেপ্তাৰ হোৱাৰ ভয় আছিল। চুইজাৰলেণ্ডত তেওঁ ৰুচিয়াৰ কেজনমান বিপ্লৱীৰ লগত মিলি ৰুচিয়াৰ বাহিৰৰ কোনো এখন নগৰৰ পৰা এখন বাতৰি কাকত প্ৰকাশ কৰাৰ আয়োজন কৰে। এই বাতৰি কাকত খনৰ নাম দিছিল "ইচাক্ৰা।"

ই এটা ৰুচ ভাষাৰ শব্দ। ইয়াৰ অৰ্থ জুইৰ ফিৰিঙটি। এই কাকতৰ বহু সংখ্যা ৰুচিয়াত গোপনে বিলি হৈছিল আৰু এই কাকতে বিপ্লৱী সকলক নতুন বাটৰ সন্ধান দিছিল।

১৯০৩ খৃষ্টাব্দত সমাজতন্ত্ৰী দল দুটা ভাগত ভাগ হয়। এটা দলত কৃষক বনুৱাৰ সংখ্যা সৰহ আৰু এই দলৰ সভ্য সংখ্যাও অধিক। এই দলৰ নাম হয় বলচেভিক দল বা সংখ্যা গৰিষ্ঠ দল। আনটো দলত ধনী লোকেই বেছি, সংখ্যাত কম। এই দলক মেনচেভিক দল বা সংখ্যা লঘিষ্ঠ দল বুলিছিল। বলচেভিক দলৰ নেতা আছিল লেনিন। সহকাৰী আছিল ট্ৰটস্কী আৰু ষ্টেলিন।

১৯০৪ চনত ৰুচ জাপানৰ যুদ্ধ লাগে। এই যুদ্ধত ৰুচিয়াৰ পৰাজয় হয়। দেশৰ সকলো ফালে বিশৃঙ্খলা লাগে। খাদ্য বস্তুৰ অভাৱ হয়। দুখীয়া মানুহে দুবেলা দুমুঠি খোৱাৰ যোগাৰ কৰিব নোৱাৰা হয়। এই অৱস্থাৰ প্ৰতিকাৰ বিচাৰি গ্যাপন নামে এজন পাদ্ৰীৰ নেতৃত্বত পেটোগ্ৰাড নগৰত কেবা হাজাৰো মানুহৰ এটা শোভাযাত্ৰা বাহিৰ হয়। শোভাযাত্ৰাকাৰী সকলৰ উদ্দেশ্য আছিল জাৰ দ্বিতীয় নিকোলাচৰ ওচৰত তেওঁলোকৰ দুখ নিবেদন কৰি খাদ্য সংগ্ৰহৰ প্ৰাৰ্থনা কৰা। শোভাযাত্ৰাকাৰী সকলৰ মাজত মুনিহ তিৰোতা লৰা-ছোৱালী সকলো আছিল। তেওঁলোকৰ লগত কোনো অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ নাছিল।

শোভাযাত্ৰা গৈ জাৰৰ কাৰেঙৰ ওচৰ পালত, জাৰৰ কসাক সৈন্যই প্ৰথমে বেতেৰে কোবাই ছত্ৰভঙ্গ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। কিন্তু বেতৰ কোব খায়ো শিলৰ মূৰ্ত্তিৰ দৰে শোভাযাত্ৰাকাৰী সকল লৰচৰ নকৰাত সৈন্য দলে গুলী চলায়। গুলীখাই শোভাযাত্ৰাকাৰী সকলৰ কেবা শ মানুহো মৰিল আৰু কেবা হাজাৰো আহত হ'ল। ৰাজধানীৰ আলিবাট তেজেৰে ৰাঙলী হ'ল। সিদিনা আছিল ১৯০৫ খৃষ্টাব্দৰ ২২ জানুৱাৰী ৰবিবাৰ।

এই ভয়াবহ ঘটনা ঘটাত বিপ্লৱী সকল বলিয়া হ'ল। চাৰিওফালে আৰম্ভ কৰিলে ধৰ্ম্মঘট আৰু হৰতাল। জাৰৰ সৈন্যৰ অত্যাচাৰত বিপ্লৱী সকল জেৰ বেৰ হ'ল। ১৯০৫ খৃষ্টাব্দৰ এই ব্যৰ্থ বিপ্লৱকে প্ৰথম বলচেভিক বিপ্লৱ নাম দিছে।

এই বিপ্লৱৰ ৰূপ দেখি জাৰৰ চকু মুকলি হল। তেওঁ প্ৰজাৰ প্ৰবল অসন্তোষ দূৰ কৰিবলৈ আৰু বিপ্লৱী সকলক শান্ত কৰিবলৈ বুলি প্ৰজাৰ প্ৰতিনিধিৰে ডুমা গঠন কৰিলে। ৰুচিয়াৰ পাৰ্লিয়ামেণ্টক ডুমা বুলিছিল। বৃটিছ পাৰ্লিয়ামেণ্টৰ দৰে জাৰৰ ডুমাও দুখন সভাৰ সমষ্টি আছিল এখন দেশৰ ডাঙৰীয়া সকলৰ প্ৰতিনিধিৰ সভা, আন খন প্ৰজা সাধাৰণৰ প্ৰতিনিধিৰ সভা। প্ৰজাৰ প্ৰতিনিধি সকলৰ লগত

জাৰৰ মত নিমিলিল। তেতিয়া জাৰে দুবাৰো ডুমা ভাঙি দিলে। যি হওক, ১৯১৪ খৃষ্টাব্দলৈকে জাৰে ডুমাৰ সহায়তে ৰুচিয়াৰ শাসন কাৰ্য্য চলাই আছিল।

১৯১৪ চনত প্ৰথম মহাৰণ লাগিল। ৰুচিয়াই যোগ দিলে মিত্ৰ শক্তিৰ লগত জাৰ্মানিৰ বিপক্ষে। জাৰ্মানি মিত্ৰ শক্তিৰ প্ৰধান শত্ৰু আৰু ৰুচিয়াৰ গাতে লগা দেশ। গতিকে জাৰ্মান সেনাৰ লগত ৰুচ সৈন্যৰ থৈৰা নথৈৰা ৰণ লাগিল। এই ৰণত ৰুচিয়াৰ অৱস্থা অত্যন্ত কাহিল হৈ উঠিল। ৰুচিয়াৰ সৈন্য সংখ্যা বঢ়াবৰ কাৰণে নতুন মানুহ ললে। চৰকাৰৰ খৰচ বাঢ়িল। প্ৰজাৰ ওপৰত কৰ-কাটল লগাই জাৰ সাধাৰণ প্ৰজাৰ বৰ অপ্ৰিয় হৈ উঠিল। দেশত খাদ্য বস্তুৰ অভাৱে দেখা দিলে। ৰেচনৰ দোকান হল। খাদ্যবস্তু সংগ্ৰহ কৰিবলৈ ৰেচনৰ দোকানৰ আগত তিনি-চাৰি ঘণ্টা অপেক্ষা কৰিব লগীয়া হল। সেইবাবে মাৰ-পিতো লাগিল। বস্তুৰ দাম হল জুই-ছাই; প্ৰজাৰ দুঃখ কুলাই-পাচয়ে নধৰা হ'ল।

এই সময়তে ৰুচিয়াৰ মেনচেভিক দলে শাসন. কৰ্ত্তৃত্ব কৰিছিল। প্ৰধান মন্ত্ৰী আছিল কেৰেনস্কী নামেৰে এজন ডেকা উকিল। মেনচেভিক দলৰ সভ্য সকল আছিল দেশৰ ভাতৰীয়া! তেওঁলোকে বিপ্লৱ পছন্দ নকৰে। গতিকে বলচেভিক দলৰ মতে তেওঁলোকৰ হাতলৈ শাসন কৰ্ত্তৃত্ব যোৱাৰ অৰ্থ হল বিপ্লৱৰ অন্ত।

এই ভাবি বলচেভিক দল সজাগ হ'ল। তেওঁলোকে ১৯১৭ চনৰ মাৰ্চ মাহত চেণ্ট পিটাচবাৰ্গ নগৰত এটা বিৰাট বনুৱা ধৰ্ম্মঘটৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। ধৰ্ম্মঘটীৰ সংখ্যা আঢৈ লাখৰো অধিক আছিল। ধৰ্ম্মঘটীবোৰে ৰাজধানীৰ বাটত বিৰাট শোভাযাত্ৰা কৰি ফুৰিব ধৰিলে। জাৰে তেওঁলোকৰ শাস্তিৰ কাৰণে দুৰ্দ্ধৰ কসাক সৈন্যদল নিয়োগ কৰিলে। কিন্তু এই-বোৰ সৈন্যদলে ধৰ্ম্মঘটীবোৰক বাধা নিদি তেওঁলোকেও ধৰ্ম্মঘটীৰ সংখ্যা বঢ়ালে। কিয়নো তেওঁলোকৰ

মাজত অসন্তোষ বিয়াপি পৰিছিল। তেওঁলোকে দৰমহা পাইছিল কম; কাম কৰিব লগীয়া হৈছিল বেছি।

এই সময়ত জাৰ আছিল ৰাজধানীৰ বাহিৰত। তেওঁ ৰাজধানীলৈ উভতি আহি দেখিলে যে, তাত সোমোৱাৰ উপায় নাই। ধৰ্ম্মঘটী বিদ্ৰোহীবোৰে বাট, ঘাট, ৰেল ষ্টেচন, যান সকলো অধিকাৰ কৰি ৰহি আছে। এই সময়তে বন্ধুৱা দলৰ মাজত চোভিয়েট গঠন হয়। চোভিয়েট শব্দৰ অৰ্থ স্বায়ত্ত শাসন বা নিজক নিজে শাসন কৰা। ইয়াৰ গঠন প্ৰণালী আমাৰ পঞ্চায়তবোৰৰ দৰে।

তেতিয়া লেনিন আছিল চুইজাৰলেণ্ডৰ জুৰিক নগৰত। তেওঁৰ ৰুচিয়াত সোমাবৰ অধিকাৰ নাছিল। দেশৰ এই খবৰ পাই তেওঁ জাৰ্মান চৰকাৰৰ সহায়ত আহি পেট্ৰোগ্ৰাডত উপস্থিত হল। লেনিনক পাই বলচেভিক দলৰ সভ্য সকল উৎফুল্ল হৈ উঠিল। কিয়নো উপযুক্ত নেতাৰ অভাৱত বলচেভিক দলৰ সকলো স্বাৰ্থত্যাগ [illegible] যোৱাৰ উপক্ৰম হৈছিল।

লেনিনে প্ৰথমে নিজৰ দলৰ সভ্য সংখ্যা বঢ়োৱাত মনোযোগ দিলে। তাৰ পাচত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ, খাৰ-বাৰুদ বোমা আৰু যুদ্ধ জাহাজ গোটাই সৈন্য বাহিনী গঠন কৰিলে। বন্ধুৱা বিলাকৰ এটা ফৌজ গঠিত হল। তেতিয়া এই ফৌজক 'ৰেড গাৰ্ড' বুলিছিল। আজিকালিৰ বিখ্যাত 'লাল-ফৌজ' বা 'ৰেড আৰ্মি' এই নামৰে ৰূপান্তৰ।

সকলো ব্যৱস্থা ঠিকঠাক কৰি লৈ ১৯১৭ চনৰ ৭ নবেম্বৰৰ দিনা ৰুচিয়াত প্ৰকৃত বলচেভিক বিপ্লৱ আৰম্ভ হল। সেই দিনাই বিপ্লৱী সকলে ৰাজধানী দখল কৰিলে। চৰকাৰী কাৰ্য্যালয়বোৰ বিপ্লৱী সকলৰ হাতলৈ আহিল। গধূলি জাৰৰ সৈন্য বাহিনীয়ে বিপ্লৱী সকলৰ লগত যোগ দিলে। সন্ধিয়া কাৰেঙতে কেৰেনস্কী মন্ত্ৰী-সভাৰ বৈঠক বহিছিল। বিপ্লৱীবোৰে কাৰেঙ অৱৰোধ কৰিলে। ৰাতি শিচকালৰ এখন দুৱাৰেদি হাজাৰ হাজাৰ বিপ্লৱী কাৰেঙলৈ সোমাই গ'ল।

কেৰেনস্কী আৰু তেওঁৰ মন্ত্ৰী সভাৰ সদস্য সকল প্ৰাণ লৈ পলাল। ৰাতিৰ ভিতৰতে বিনা ৰক্তপাতে ইমান ডাঙৰ ঘটনা ঘটি গল।

বিপ্লৱ কেৱল ৰাজধানীতেই আৰম্ভ নাছিল। বিপ্লৱী সকলে ইয়াৰ পিচত সিথনকৈ ৰুচিয়াৰ আটাইবোৰ নগৰকে দখল কৰিলে।

সিদিনাই বলচেভিক চৰকাৰ গঠিত হল। লেনিনে এই চৰকাৰৰ সভাপতিৰ পদ পালে। বৈদেশিক মন্ত্ৰীৰ পদ পালে ট্ৰটস্কিয়ে আৰু জাতীয় জনসমষ্টি পৰিক্ৰমাৰ মন্ত্ৰী হল ষ্টেলিন। চৰকাৰৰ নাম হল চোভিয়েট চৰকাৰ। চৰকাৰৰ মূল নীতি হল—দেশত ধনী দুখীয়া নাথাকিব। পৈত্ৰিক সম্পত্তিৰ আলম লৈ কোনোৱে বহি খাব নোৱাৰিব। সকলোৱে পৰিশ্ৰম কৰি জীৱিকা অৰ্জ্জন কৰিব লাগিব।

খেতিয়ক আৰু বনুৱাৰ প্ৰতিনিধি লৈ নগৰে নগৰে এখোন সমিতি গঠিত হল। এই সমিতিবোৰৰ নাম হল চোভিয়েট। অৱশ্যে কৃষকৰ চোভিয়েট বেলেগ আৰু বনুৱাৰ চোভিয়েট বেলেগ। এই চোভিয়েট বোৰৰ প্ৰতিনিধি লৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ গঠিত হল। এইদৰে ৰুচিয়াৰ কৃষক আৰু বনুৱাৰ চৰকাৰ প্ৰতিষ্ঠা হল।

সভাপতিৰ বাব লৈ লেনিনে বুজিলে যে, সৈনিক সকলক লাগে শান্তি, কৃষকক মাটি আৰু বনুৱাক ৰুটি।

লেনিনে জাৰ্মানিৰ লগত শান্তিৰ চুক্তি কৰাই সৈনিক সকলক দিলে শান্তি। তেওঁ ঘোষণা কৰিলে 'যাৰ নাঙল, তাৰ মাটি'। এই ঘোষণাৰ পাচত খেতিয়কবোৰে জমিদাৰবোৰৰ ঘৰ-বাৰী লুটি মাটি নিজৰ ভিতৰত ভাগ কৰি ললে। সৈনিক আৰু খেতিয়কৰ সমস্তই পূৰণ হল। থাকিল কেৱল বনুৱা সমস্যা। যুদ্ধৰ কাৰণে বস্তুৰ দাম বাঢ়িছে। বস্তু সংগ্ৰহ কৰাও কঠিন হৈছে। তথাপি নেতাসকলে বহু চেষ্টা কৰি বনুৱা সকলৰ ভাত-কাপোৰৰ সংস্থান কৰিলে।

ৰুচিয়াই জাৰ্মানিৰ লগত শান্তি-চুক্তি কৰাত মিত্ৰ শক্তিয়ে [illegible] পালে। কিয়নো ৰুচিয়াৰ সহায় নহলে ইংৰাজ আৰু ফৰাচীয়ে

জাৰ্মানিক যুদ্ধত জয় কৰা টান। তদুপৰি ৰুচিয়াত বলভেচিক শক্তি প্ৰতিষ্ঠা তেওঁলোকে ভাল পোৱা নাছিল। কিয়নো তেওঁলোকৰ চৰকাৰ ধনতান্ত্ৰিক; চোভিয়েট চৰকাৰ হ'ল সমাজতান্ত্ৰিক। পৃথিবীৰ সকলো দেশতে বলচেভিক আৰ্হিৰে চৰকাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰাটো তেওঁলোকৰ বিঘোষিত নীতি। গতিকে এই চৰকাৰ ধ্বংস কৰিবলৈ ৰুচিয়াৰ এটা দলক উচটাই গৃহ-যুদ্ধ লগালে।

ট্ৰটস্কিয়ে চাৰি লাখ 'লাল-ফোজ' লৈ এই দলৰ লগত ১৯১৭ চনৰ পৰা তিনি বছৰ যুঁজি এই দলক দমালে। ১৯২০ চনৰ আঁতোৰৰত বলচেভিক চৰকাৰ নিষ্কণ্টক হ'ল।

বলচেভিক চৰকাৰক ধাৰণা হ'ল যে, যিমান দিনলৈ জাৰ আৰু কেৰেনস্কীৰ অনুগত লোক সকল জীয়াই থাকিব, তিমান দিনলৈ চোভিয়েট চৰকাৰক জুলুম কৰিয়েই থাকিব। সেই ভাৱেৰে ৰাজনৈতিক বন্দী সকলক বধ কৰাটো স্থিৰ হ'ল। অকল পেট্ৰোগ্ৰাড জেলতে একে ৰাতিৰ ভিতৰতে পোন্ধৰ শ ৰাজনৈতিক বন্দী গুলী কৰি মৰা হল। সেইদৰে আন আন জেলটো তেনে হত্যাকাণ্ড অনুষ্ঠিত হ'ল।

আকৌ এই কথাও ভাবিলে যে, জাৰ কিবা তেওঁৰ বংশধৰ সকল জীয়াই থাকিলে ভবিষ্যতে ছল পালে কেতিয়াবা ৰুচিয়াৰ সিংহাসন দাবী কৰিব পাৰে। এই ধাৰণাৰ পৰবৰ্ত্তী হৈ ১৯১৮ চনৰ জুলাই মাহত জাৰ দ্বিতীয় নিকোলাচ, তেওঁৰ পত্নী আৰু বংশ পৰিয়াল সকলোকে গুলী কৰি মাৰিলে।

এইদৰে সকলো আশাঙ্কাৰ মুৰ মাৰিহে চোভিয়েট চৰকাৰে ৰাষ্ট্ৰগঠনত মন দিছিল।

লেনিনে বহুত কিতাপ লিখি থৈ গৈছে। সমাজতন্ত্ৰবাদী সকলৰ মানত সেই কিতাপবোৰৰ কথা আমাৰ ভগৱদ্গীতাৰ বাণীৰ দৰে পবিত্ৰ আৰু শিক্ষাপূৰ্ণ।

লেনিন নিৰহঙ্কাৰ আৰু অনাড়ম্বৰ ৰাষ্ট্ৰনায়ক বুলি বিখ্যাত।

অমায়িক আৰু ভদ্ৰ ব্যৱহাৰৰ কাৰণে তেওঁ সকলোৰে শ্ৰদ্ধা অৰ্জ্জন কৰিছিল। কিন্তু ৰাজনীতিত লিপ্ত থকা লোক শত্ৰু শূণ্য হব নোৱাৰে। এব্ৰাহাম লিঙ্কন, মহাত্মা গান্ধী প্ৰভৃতি মহামানৱ বিৰোধী মতৰ মানুহৰ গুলীত মৰিল। লেনিনকো এজন শত্ৰুৱে ১৯১৮ খৃষ্টাব্দত গুলী কৰিছিল। তেওঁৰ কান্ধত গুলী লগা কাৰণে নমৰিল। কিন্তু শৰীৰত আগৰ দৰে শক্তি নহ'ল। দুৰ্ব্বল শৰীৰেৰে ছয় বছৰ ইমান ডাঙৰ এখন ৰাষ্ট্ৰৰ শাসনত অক্লান্ত পৰিশ্ৰম কৰাৰ ফলত ১৯২৩ খৃষ্টাব্দত তেওঁৰ শৰীৰৰ সোঁফাল অবশ হয়। মাত-কথাও বন্ধ হয়। সেই পক্ষাঘাত ৰোগত এবছৰ ভুগি ১৯২৪ চনৰ ২১ জানুয়াৰী তাৰিখে এই মহাপুৰুষে ইহধাম এৰি গ'ল। পৃথিবীত আজিলৈকে যিমান বিলাক বিপ্লৱী বীৰৰ জন্ম হৈছে, সেই সকলৰ ভিতৰত লেনিনো এজন। আৰু তেওঁ নাম তেওঁলোকৰ নামে সৈতে চিৰ স্মৰণীয় হৈ থাকিব।

মার্চাল ষ্টেলিন

লেনিনৰ পাচত বলচেভিক দলৰ দুজন ডেকা প্ৰসিদ্ধ আছিল। ট্ৰট্স্কী আৰু ষ্টেলিন। ট্ৰট্স্কী আছিল খাঁটি বিপ্লৱী আৰু স্পষ্টবক্তা। তেওঁৰ মতে পৃথিবীব্যাপী বিপ্লৱ প্ৰচাৰ কৰিব নোৱাৰিলে ধনীৰ অত্যাচাৰৰ পৰা কৃষক আৰু বনুৱাক ৰক্ষা কৰিব পৰা নহব। গতিকে তেওঁ ৰুচিয়াৰ বাহিৰতো বলচেভিক আন্দোলন চলাবৰ যত্ন কৰিছিল। তেওঁৰ বক্তৃতা দিব পৰা শক্তি আছিল অসাধাৰণ। তেওঁ বক্তৃতা দিলে হাজাৰ হাজাৰ মানুহে মন্ত্ৰমুগ্ধৰ দৰে শুনিছিল। সংগঠন শক্তিও আছিল তেওঁৰ অসাধাৰণ। ৰুচিয়াৰ ‘লাল-ফৌজ’ তেওঁ হাতে গঢ়া। ১৯১৭ চনৰ বিপ্লৱত ট্ৰটস্কীয়ে এই ফৌজৰ নায়ক হৈ যি অসামান্য শক্তিৰ পৰিচয় দিছিল, সি তেওঁৰ খ্যাতি চিৰকাল অমৰ কৰি ৰাখিব।

কিন্তু ৰাজনীতিৰ খেলা অতি কঠোৰ। লেনিনৰ মৃত্যুৰ পাচত ট্ৰট্স্কীৰ ভাগ্য-বিপৰ্য্যয় ঘটিল। তেওঁ সমাজতন্ত্ৰী দলৰ পৰা বহিষ্কাৰ হৈ প্ৰাণৰ ভয়ত দেশ-দেশান্তৰ ঘূৰি ফুৰি অৱশেষত মেক্সিকো দেশত আশ্ৰয় লৈছিলগৈ। তাতো তেওঁ ৰক্ষা নপৰিল। এজন গুপ্ত ঘাতকে তেওঁৰ লগত কথা পাতিবলৈ গৈ তেওঁক ১৯৪০ চনৰ এটা দুৰ্দ্দিনত নিষ্ঠুৰ ভাৱে হাতুৰীৰে কোবাই মাৰে।

ষ্টেলিন আছিল ট্ৰটস্কীতকৈ চতুৰ আৰু শক্তিশালী লোক। তেওঁ

অতি বিচক্ষণতেৰে কল-কৌশল লগাই প্ৰধান শত্ৰু ট্ৰট্স্কীক দেশৰ বাহিৰ কৰি গভৰ্ণমেণ্টৰ সকলো ক্ষমতা হাত কৰি ললে।

১৮৭৯ খৃষ্টাব্দত জৰ্জিয়া প্ৰদেশৰ এটা মুচিৰ ঘৰত ষ্টালিনৰ জন্ম হয়। ষ্টেলিনে কথা কৈছিল কম কিন্তু কাম কৰিছিল বেছি। লেনিনৰ প্ৰতিটো আদেশ তেওঁ মন-প্ৰাণ দি নীৰৱে পালন কৰিছিল। লেনিনৰ দৰে ষ্টেলিনো আছিল তেওঁৰ ছদ্ম নাম। তেওঁৰ আচল নাম আছিল যোচেক ভিচাৰিও লোভিচ জুগচিভিলি। ৰুচ ভাষাৰ ষ্টেলিন শব্দৰ অৰ্থ ইস্পাতৰ মানুহ। সঁচাকৈয়ে ষ্টেলিনৰ কাম কৰা শক্তি আছিল অসাধাৰণ।

ষ্টেলিনে কল-কাৰখানা, ৰাস্তা-ঘাট, খেতি-বাতিৰ উন্নতি কৰি দেশৰ মানুহৰ অৱস্থা ভাল কৰিবৰ কাৰণে পঞ্চ-বাৰ্ষিকী-পৰিকল্পনাৰ উদ্ভাৱন কৰে।

১৯২৮ খৃষ্টাব্দত এই পৰিকল্পনাৰ কাম আৰম্ভ হয়। পাঁচ বছৰত বিকাম কৰিম বুলি লৈছিল, ষ্টেলিনে তাক চাৰি বছৰতে শেষ কৰে। তাৰ পাচত দ্বিতীয় পঞ্চ-বাৰ্ষিকী পৰিকল্পনাৰ কাম আৰম্ভ হয়। এই পৰিকল্পনাত খেতি-বাতিৰ উন্নতিৰ কাৰণে অধিক মনোযোগ দিয়া হৈছিল।

দেশবাসীৰ উদ্যোগ আৰু চৰকাৰৰ আশাশুধীয়া পৰিচালনাত এই কাম এনে নিয়াৰিকৈ হৈছিল যে, আজিকালিৰ ৰুচিয়াৰ এতিয়া আৰু আগৰ ৰূপ নাই। সকলো বিষয়তে উত্তম আৰু সজীৱতা প্ৰকাশ পাইছে। ষ্টেলিনে ৰুচিয়াৰ মানুহক প্ৰচুৰ কাম দিছিল। দেশত নিকম্মা সমস্যা বুলিবলৈ ৰুচিয়াত এতিয়া নাই। ৰুচিয়াৰ কাম কৰিবলৈ সক্ষম প্ৰতিটো মানুহৰ কাম আছে। অক্ষমবোৰে চৰকাৰৰ পৰা খাবলৈ পিন্ধিবলৈ পাইছে। দেশত ভিক্ষুক আৰু পতিতা নাই। খাবলৈ পিন্ধিবলৈ সকলোৱে ভাত-কাপোৰ পাইছে। সকলোৱে লিখা-পঢ়া কৰাৰ সুযোগ পাইছে। আমোদ-স্ফূৰ্ত্তি কৰিবৰ সকলোৰে সুযোগ আছে।

ষ্টেলিনে বিপ্লৱৰ পাচৰ ৰুচিয়াৰ সংগঠনত যি বিৰাট সাফল্য অৰ্জ্জন কৰিছে, সেয়ে তেওঁ সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ কৃতিত্ব। তেওঁৰ নীতি আৰু প্ৰেৰণা অনুসৰণ কৰি দ্বিতীয় মহাৰণত ৰুচিয়াই বিজয়ৰ গৌৰৱ অৰ্জ্জন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল।

১৯৫২ খৃষ্টাব্দৰ অক্টোবৰ মাহত ষ্টেলিনৰ নেতৃত্বত কমিউনিষ্ট কংগ্ৰেচৰ উনবিংশ অধিবেশন মস্কোত বহিছিল।

১৯৫৩ খৃষ্টাব্দৰ ৫ মাৰ্চ্চত তেওঁৰ মৃত্যু হয়। তেওঁৰ ব্যক্তিত্ব আৰু প্ৰতিভা আজি পৃথিবীবাসী সুধী সমাজৰ মুখে মুখে।

ডি, ভেলেৰা

ইংলণ্ডৰ পশ্চিমে আয়ৰ্লণ্ড দ্বীপ। ই গ্ৰেট বৃটেনৰ এটা অংশ। আগতে ইংলণ্ডৰ ৰজাই এই দ্বীপো শাসন কৰিছিল। ইয়াৰ অধিবাসী-বোৰক আইৰিশ বোলে। ডি, ভেলেৰা এজন আইৰিশ ভেকা। আইৰিশ জাতিৰ স্বাধীনতা আন্দোলনত এওঁ মুখ্য অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল। এতিয়াৰ ভাৰতবৰ্ষৰ দৰে আয়ৰ্লণ্ড এখন সাধাৰণ-তন্ত্ৰা দেশ। ভাৰতবৰ্ষ স্বাধীন কৰাত মহাত্মা গান্ধীয়ে যিদৰে ত্যাগ, চতুৰালি আৰু নিৰ্য্যাতন ভোগ কৰিছিল, আয়ৰ্লণ্ড স্বাধীন কৰাতো ডি, ভেলেৰাই অনেক ত্যাগ আৰু অশেষ কষ্ট ভোগ কৰিব লগীয়া হৈছিল। ডি, ভেলেৰা স্বাধীন তেজৰ মূৰ্ত্ত প্ৰতীক। দ্বিতীয় মহাৰণৰ আৰম্ভৰে পৰা শেষলৈকে আয়াৰ নিৰপেক্ষ দেশ আছিল। ডি, ভেলেৰাই হিটলাৰৰ মৃত্যুতো শোক প্ৰকাশ কৰিছে। ৰুজভেল্টৰ মৃত্যুতো শোক প্ৰকাশ কৰিছিল।

আইৰিশবোৰৰ অধিকাংশ কেল্ট জাতিৰ মানুহ। বৃটেনবোৰে ইংলণ্ড অধিকাৰ কৰাত এওঁলোক ইংলণ্ডৰ পৰা গৈ আয়ৰ্লণ্ডত বাস কৰিছিল। এওঁলোক কেথলিক খৃষ্টান। আয়ৰ্লণ্ডৰ দক্ষিণ অংশক আয়াৰ বোলে। আইৰিশ জাতি বিশেষকৈ আয়াৰৰ অধিবাসী।

উত্তৰ আয়ৰ্লণ্ডৰ আলষ্টাৰ প্ৰদেশত বহুতো স্কট আৰু ইংৰাজ উঠি গৈ বসতি কৰিছিল। তেওঁলোকে ইংলণ্ডৰ ৰজাৰ সহায়ত

আইৰিশবোৰৰ ওপৰত কর্তৃত্ব কৰিছিল। এওঁলোক আছিল প্ৰোটেষ্টাণ্ট। এওঁলোক অহাত কেথলিক আইৰিশবোৰে ইংৰাজ আৰু স্কটবোৰক দেখিব নোৱাৰিছিল। ইংলণ্ডৰ ৰজাৰ ওপৰতো এওঁলোকৰ বিদ্বেষভাৱ-আছিল।

ইয়াৰ ফলত আইৰিশবোৰে ইংলণ্ডৰ ৰজাৰ কেবাবাৰো নির্য্যাতন ভোগ কৰিব লগীয়া হৈছিল। কিন্তু জাতীয় ভাৱৰ জুই এবাৰ জ্বলিলে, সি সতকাই নুনুমায়। আইৰিশবোৰে ও প্ৰায় সাত শ বছৰ কাল এই বিদ্বেষৰ জুই জ্বলাই ৰাখিছিল। অবশেষত বৃটিছ প্ৰধান মন্ত্ৰী এস্কুইথে ১৯১৪ খৃষ্টাব্দত আইৰিশবোৰক শান্ত কৰিবৰ কাৰণে ইংলণ্ডৰ পার্লিয়ামেণ্ট মহাসভাত আইৰিশ স্বায়ত্ত শাসনৰ বিল পাছ কৰায়। তেনেতে প্ৰথম মহাসমৰ আৰম্ভ হয়। গতিকে এই আইন কার্য্যত পৰিণত কৰা নহয়।

যুদ্ধ লাগি থাকোঁতে আইৰিশ ডেকা সকলে দাবী কৰে যে, আমাক পূর্ণ স্বাধীনতা লাগে। আমি ইংলণ্ডৰ লগত কোনো সম্পর্ক ৰাখিব নোখোজো। আয়র্লণ্ড এখন স্বকীয়া দেশ হব লাগে। তাত কোনো ৰজা থাকিব নেলাগে। প্ৰজাই ভোট দি সভ্য নির্ব্বাচন কৰি পার্লিয়ামেণ্ট গঠন কৰিব। পার্লিয়ামেণ্টে সভাপতি নির্ব্বাচন কৰিব। সভাপতিয়ে পার্লিয়ামেণ্টৰ এটা দলৰ নেতাৰ দ্বাৰা মন্ত্ৰী সভা গঠন কৰাব। সেই মন্ত্ৰী সভাৰ পৰামর্শ মতে সভাপতিয়ে শাসন কার্য্য চলাব।

এই কল্পনাক ৰূপ দিবলৈ তেওঁলোকে এটা দল গঠন কৰিলে। এই দলৰ নাম চিনফিন্। চিনফিন এটা আইৰিশ শব্দ। ইয়াৰ অর্থ 'আমি বেলেগে থাকিম।'

এই দলে যুদ্ধৰ সময়ত জার্মানিৰ পৰা অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰ সহায় লৈ আয়র্লণ্ডক স্বাধীন কৰিবলৈ ষড়যন্ত্ৰ কৰিছিল। এই দলৰ নেতাজনৰ নাম আছিল চাৰ ৰোজাৰ কেচমণ্ট। ষড়যন্ত্ৰ প্ৰকাশ পায়। ইংৰেজে তেওঁক ফাঁচি দিয়ে।

কেচমেণ্টক ফাঁচি দিয়াত চিনফিন্ দল প্ৰবলহে হয়। এই দলে বিদ্ৰোহৰ কাৰণে ইমান অস্থিৰ হৈছিল যে, জাৰ্মানিৰ পৰা অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰ সহায় আহি পাবলৈ বাট নাচাই ১৯১৬ খৃষ্টাব্দৰ গুডফ্ৰাইডেৰ পাচৰ সোমবাৰে ডাবলিন্ নগৰত আইৰিশবোৰৰ পূৰ্ণ স্বাধীনতা ঘোষণা কৰিলে। এই বিদ্ৰোহক ইষ্টাৰৰ বিদ্ৰোহ বোলে। ইংৰাজে এই বিদ্ৰোহীবোৰক ফাঁচি ফাটক আদি কঠোৰ শাস্তি দি এই বিদ্ৰোহ দমালে।

আইৰিশবোৰে অসন্তুষ্ট হৈ তেওঁলোকৰ এটা নিজা চৰকাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। এওঁলোকে নিজৰ পাৰ্লিয়ামেণ্ট, নিজৰ আদালত, নিজৰ পুলিচ গঢ়ি লৈছিল আৰু প্ৰচাৰ কৰিছিল যে, ইংৰাজে দিয়া পাৰ্লিয়ামেণ্ট আমাক নালাগে। বৃটিছ আদালতত আমি মামলা মোকৰ্দ্দমা নকৰোঁ আৰু বৃটিছ গভৰ্ণমেণ্টৰ কোনো আদেশকে আমি নামানো।

বৃটিছ গভৰ্ণমেণ্টে ইংৰাজ সৈন্য লগাই এই পাৰ্লিয়ামেণ্ট ভাঙ্গি দিছিল; কিন্তু আইৰিশ সকলে দিনত হাবি-বনে লুকাই থাকি ৰাতি সেই সৈন্যবোৰৰ লগত যুদ্ধ কৰিছিল। এনে ধৰণৰ যুদ্ধক গৰিলা যুদ্ধ বোলে। এই গৰিলা যুদ্ধৰ আইৰিশ নায়ক আছিল ডি, ভেলেৰা, মাইকেল কলিন্স প্ৰভৃতি।

ইংলণ্ডৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী লয়েড জৰ্জে দেখিলে যে, আইৰিশবোৰক ফাঁচি ফাটক দি বা যুদ্ধ কৰি জব্দ কৰা টান। আইৰিশবোৰেও বুজিলে যে, আয়ৰ্লণ্ডৰ পৰা আটাইবোৰ ইংৰাজ খেদা অসম্ভৱ।

তেতিয়া দুয়ো পক্ষৰ সন্ধিৰ কথা বাৰ্ত্তা চলিল। লয়েড জৰ্জে বিদ্ৰোহীবোৰৰ নেতা সকলক সন্ধি পত্ৰ তৈয়াৰ কৰিবৰ কাৰণে ইংলণ্ডলৈ মাতিলে। নেতা সকল গল। সন্ধি পত্ৰ তৈয়াৰ হল। ইংলণ্ডৰ ফালৰ পৰা লয়েড জৰ্জে আৰু আইৰিশ পক্ষৰ পৰা ডি, ভেলেৰাই সন্ধি পত্ৰত স্বাক্ষৰ কৰিলে।

স্থিৰ হল যে, আইৰিশ সকলে আয়ৰ্লণ্ডৰ শাসন প্ৰণালী ঠিক কৰি লব। আইৰিশ পাৰ্লিয়ামেণ্ট, মন্ত্ৰী সভা, আইন প্ৰণয়ণ, আদালত প্ৰভৃতিৰ গঠন প্ৰণালী আইৰিশ সকলে গঢ়ি লোৱাৰ পাচত বৃটিছ গভৰ্ণমেণ্ট মঞ্জুৰ কৰিব। ইংলণ্ডৰ ৰজাৰ প্ৰতিনিধি স্বৰূপে আয়ৰ্লাণ্ডত এজন বৰলাট থাকিব; তেওঁ মন্ত্ৰী সভাৰ মতৰ বিপৰীতে কোনো কাম নকৰিব। ১৯২২ খৃষ্টাব্দৰ ডিচেম্বৰ মাহত আয়ৰ্লাণ্ডত এই নতুন শাসন তন্ত্ৰ প্ৰবৰ্ত্তন হয়। ডি, ভেলেৰাই প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ বাব পায়।

এতিয়াও আয়ৰ্লাণ্ডত ডি, ভেলেৰাৰ দলেই বেছি শক্তিশালী। এতিয়া আয়ৰ্লণ্ডত বৰলাট বা ৰজাৰ কোনো প্ৰতিনিধি নাই। বৰলাটৰ সলনি সাত বছৰৰ মূৰে মূৰে একোজন সভাপতি নিৰ্ব্বাচিত হয়। সভাপতিয়ে শাসন কাৰ্য্য চলায়।

উত্তৰ আয়ৰ্লণ্ডৰ আলষ্টাৰৰ অধিবাসী সকলৰ লগত এতিয়াও আইৰিশ সকলৰ সদ্ভাৱ স্থাপন হোৱা নাই।

আমেৰিকা

আমেৰিকাৰ আন এটা নাম নতুন পৃথিবী। কিয়নো চাৰে চাৰি শ বছৰ আগলৈকে এই প্ৰকাণ্ড স্থল ভাগ আছে বুলি পূৰ্ব্ব উপদ্বীপৰ কোনো মানুহে জনা নাছিল। ১৫১৯ খৃষ্টাব্দত ইতালিৰ ফ্লোৰেন্স নগৰৰ 'আমেৰিগো ভেচপুচি' নামে এজন নাবিকে এই ভূখণ্ডত প্ৰথম পদাৰ্পণ কৰে। তেওঁৰ নাম অনুসৰি এই নতুন মহাদেশৰ নাম আমেৰিকা হয়। ই দুভাগে বিভক্ত। উত্তৰ আমেৰিকা আৰু দক্ষিণ আমেৰিকা।

১৬২০ খৃষ্টাব্দত স্বাধীন ভাৱে ধৰ্ম্ম চৰ্চ্চা কৰিব নোৱাৰি ইংলণ্ডৰ পিউৰিটান্ ধৰ্ম্মৰ দুশ জন ইংৰাজ 'মে ফ্লাৱাৰ' নামে এজন জাহাজত উঠি হলাণ্ডৰ পৰা গৈ উত্তৰ আমেৰিকাত বসতি কৰে। বাহিৰৰ পৰা মানুহ গৈ আমেৰিকাত বসতি কৰা এওঁলোকেই প্ৰথম। আমেৰিকাৰ মাটি বৰ সাৰুৱা। অলপ যত্নতে প্ৰচুৰ খেতি-বাতি হয়। খনিজ বস্তুও বহুত। এইবোৰ কথা জানি দলে দলে মানুহ ইংলণ্ড আৰু হলাণ্ডৰ পৰা গৈ তাত বসতি কৰে। তেওঁলোকে প্ৰথমে আটালাণ্টিক সাগৰৰ পাৰৰ ঠাই বিলাকত বসতি কৰিছিল। কালক্ৰমত আটালাণ্টিক উপকূলত দহোটা ইংৰাজ উপনিবেশ আৰু তিনিটা হলেণ্ডবাসীবোৰৰ উপনিবেশ স্থাপন হ'ল। হলেণ্ডৰ অধিবাসীবোৰৰ ডাচ বা ওলন্দাজ বোলে। ডাচবোৰ সংখ্যাত কম আছিল কাৰণে তেওঁলোকৰ উপনিবেশ

তিনিটাও ইংৰাজে নিজৰ কৰি ললে। এই তেৰখন উপনিবেশ লৈয়ে প্ৰথম আমেৰিকা-যুক্ত-ৰাষ্ট্ৰ গঠিত হ'ল। এতিয়া আমেৰিকা বুলিলে সাধাৰণতে আমেৰিকা-যুক্ত ৰাষ্ট্ৰকে বুজায়।

উপনিবেশ সৰহ ভাগ ইংৰাজৰ আছিল কাৰণে ইংলণ্ডৰ ৰজাই তেওঁলোকৰো ৰজা আছিল। ইংলণ্ডৰ পাৰ্লিয়ামেণ্টত পাছ হোৱা আইনকে প্ৰথমে তেওঁলোকে মানিছিল। প্ৰতিখন উপনিবেশতেই ইংলণ্ডৰ ৰজাই নিয়োগ কৰা একো জন গভৰ্ণৰ আছিল আৰু গভৰ্ণৰক পৰামৰ্শ দিবলৈ একোটা মন্ত্ৰণা-পৰিষদ আছিল।

এই ভাৱে শান্তিত তেওঁলোকে দিন কাটাইছিল। কিন্তু কিছু দিন পাচত ইংলণ্ডৰ গভৰ্ণমেণ্টৰ লগত তেওঁলোকৰ মনোমালিন্য হ'ল। আমেৰিকাৰ আদিম অধিবাসীবোৰক ৰেড-ইণ্ডিয়ান বোলে। ৰকি পৰ্ব্বত ইহঁতৰ ঘাই বাসস্থান।

ইহঁত আমাৰ দেশৰ গাৰো-নগাৰ দৰে পাৰ্ব্বতীয়া জাতি। ইহঁতে পৰ্ব্বতৰ পৰা নামি আহি মাজে মাজে উপনিবেশবাসীবোৰক উপদ্ৰৱ কৰিছিল। ইংলণ্ডৰ পৰা যুদ্ধ জাহাজবোৰে সৈন্য নি ৰেড-ইণ্ডিয়ান-বোৰক দমাই উপনিবেশবাসীবোৰক ৰক্ষা কৰিছিল। সেই কাৰণে ইংলণ্ডৰ ৰজাই তেওঁলোকৰ ওপৰত দাবী কৰিছিল যে, আমেৰিকাই ইংলণ্ডৰ বাহিৰে অন্য দেশৰ লাগত বেহা বেপাৰ কৰিব নোৱাৰিব। ইংলণ্ডৰ পৰাহে দৈনন্দিন জীৱনত আৱশ্যকীয় বস্তু কিনিব লাগিব। আৰু নিজৰ দেশৰ উৎপন্ন বস্তু ইংৰাজ বেপাৰীতহে বেচিব লাগিব। এই আইনৰ নাম 'নেভিগেচন আইন'। এই আইন ১৬৫১ খৃষ্টাব্দত ক্ৰমৱেলৰ শাসন কালত বৃটিছ পাৰ্লিয়ামেণ্টত পাছ হয়। উপনিবেশবাসীবোৰে এই কথাত বিশেষ আপত্তি কৰা নাছিল।

তাৰ পাচত ইংলণ্ডৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী জৰ্জ গ্ৰেনভিলে ঘোষণা কৰে যে, আমেৰিকাত বাস কৰা ইংৰাজবোৰক ৰেড-ইণ্ডিয়ানবোৰৰ আক্ৰমণৰ পৰা ৰক্ষা কৰাত ইংলণ্ডৰ বহু ধন খৰচ হৈছে। এতিয়াৰ পৰা ইংলণ্ডৰ

৭,৫০০ সৈন্য আমেৰিকাত আৰু ২৫০০ সৈন্য আমেৰিকাৰ ওচৰৰ ওয়েষ্ট ইণ্ডিজ দ্বীপত থাকিব। এই সৈন্যদলে উপনিবেশবাসীবোৰক বাহিৰৰ শত্ৰুৰ আক্ৰমণৰ পৰা ৰক্ষা কৰিব আৰু এই সৈন্যদলৰ খৰচৰ কাৰণে আমেৰিকাৰ মানুহে কিনা-বেচা দলিল আৰু টকা কড়ি ধাৰলৈ নিয়া খতত ইংলণ্ডৰ ৰজাৰ মোহৰ থকা আৱশ্যকীয় টিকট লগাব লাগিব। এই আইনৰ নাম 'ষ্টাম্প আইন'।

ষ্টাম্প আইন উপনিবেশবাসীবোৰে নামানো বুলি কেলে। তেতিয়াৰ পৰা আমেৰিকাৰ স্বাধীনতা আন্দোলন আৰম্ভ হ'ল বুলিব লাগে। শেষত এই আন্দোলনে ভীষণ আকৃতি লয়। ইংলণ্ড আৰু আমেৰিকাৰ বহুতো যুদ্ধ হয়। অৱশেষত ইংলণ্ডই আমেৰিকাৰ স্বাধীনতা স্বীকাৰ কৰিবলৈ বাধ্য হয়। এই স্বাধীনতা আন্দোলনৰ গুৰি ধৰিছিল জৰ্জ ওৱাছিংটন নামে এজন মহাপুৰুষে।

জৰ্জ ওৱাছিংটন

আমেৰিকা যুক্ত ৰাজ্যত ভাৰ্জিনিয়া নামৰ এখন প্ৰদেশ আছে। ওৱাছিংটন সেই প্ৰদেশৰ জমিদাৰ এজনৰ লৰা। এওঁৰ আজোককাক ভক্তি-ভাজন তীৰ্থযাত্ৰীসকলৰ এজন আছিল। যি সকলে স্বাধীন ভাৱে ধৰ্ম্ম চিন্তাত বাধা পাই ইংলণ্ডৰ পৰা গৈ আমেৰিকাত বাস কৰিছিল তেওঁ লোকক 'ভক্তি-ভাজন তীৰ্থযাত্ৰী' বুলিছিল। ভাৰ্জিনিয়া প্ৰদেশত ওৱাছিংটনৰ ককাদেউতাকে বহুতো মাটি-বাৰী কিনিছিল আৰু তাত ধপাতৰ খেতি কৰি বহু টকা ঘটিছিল।

১৭৩২ খৃষ্টাব্দত ওৱাছিংটনৰ জন্ম হয়। তেওঁৰ বাপেকৰ নাম আগষ্টাইন আৰু মাকৰ নাম মেৰী বল আছিল। মেৰী বল আগষ্টাইনৰ দ্বিতীয়া ভাৰ্য্যা আছিল। জৰ্জ ওৱাছিংটনৰ এঘাৰ বছৰ বয়সত বাপেক ঢুকায়। তেতিয়া আজিকালিৰ দৰে স্কুলৰ সংখ্যা সৰহ নাছিল। পাতল পাতলকৈ ইয়াত এখন আৰু চাৰি মাইল দূৰত এখন স্কুল আছিল। শিক্ষকৰ সংখ্যা আৰু তাকৰ আছিল। একেজন শিক্ষকেই বছৰত তিনি-চাৰি মাহকৈ কেবাখন স্কুলতো কাম কৰিছিল। ওৱাছিংটন সকতে এনে এখন স্কুলত পঢ়িছিল। স্কুলৰ শিক্ষাতকৈ ঘৰতে তেওঁ অধিক শিক্ষা পাইছিল। মাকে ওৱাছিংটনক শিকাইছিল আৰু চৰিত্ৰ গঠনত বিশেষ চকু দিছিল। সাধাৰণ স্কুলত কিছুদিন পঢ়ি তেওঁ চাৰ্চ্চ স্কুলত পঢ়ে আৰু [illegible] ছোৱাত তেওঁ সামৰিক বিদ্যালয়ত পঢ়ে আৰু তাত

পঢ়া সাং কৰি সামৰিক কৰ্ম্মচাৰী নিযুক্ত হয়। অলপ দিনৰ ভিতৰতে তেওঁ নিজৰ কামত দক্ষতাৰ পৰিচয় দি ভাৰ্জিনিয়া প্ৰদেশৰ সৈন্য-বাহিনীৰ সৰ্ব্বাধিনায়কৰ পদ পায়।

সেই সময়ত বৃটিছ চৰকাৰৰ ওপৰত আমেৰিকাবাসী ইংৰাজ সকলৰ ৰৰ খং। ইংৰাজ চৰকাৰে কৈছিল—আমেৰিকাবাসী ইংৰাজবোৰৰ স্বাৰ্থ-ৰক্ষাৰ কাৰণে বৃটিছ সৈন্যবাহিনী ৰখা হৈছে। তাৰ খৰচৰ কাৰণে তেওঁলোকে 'ষ্টাম্প আইন' মানিবই লাগিব। আমেৰিকাবাসী ইংৰাজবোৰে কয়, বৃটিছ পাৰ্লিয়ামেণ্টত আমাৰ কোনো প্ৰতিনিধি নাই। গতিকে তেওঁ লোকৰ ইচ্ছামতে আমাৰ ওপৰত কৰ লগাবৰ কোনো অধিকাৰ নাই। আমাক সৈন্যবাহিনীৰ সহায়ো নালাগে। ষ্টাম্প আইনো নামানো।

এনে তৰ্কাতৰ্কি হৈ থকাৰ মাজতে বৃটিছ পাৰ্লিয়ামেণ্টত আৰু এখন এখন আইন পাছ হল যে, এতিয়াৰ পৰা বৃটিছ সৈন্যবাহিনীৰ ঔপনিবেশিক সৈন্যবাহিনীৰ লগত সম্পৰ্ক ছেদ কৰা হল। ঔপনিবেশিক সৈন্যবাহিনীত বৃটিছৰ কাপ্তানতকৈ ওপৰ থাপৰ কোনো কৰ্ম্মচাৰী নাথাকিব।

সেই আইন পাছ হোৱা সময়ত ওৱাছিংটন ভাৰ্জিনিয়া প্ৰদেশৰ এডজুটেণ্ট জেনেৰেল আছিল। এই আইন মতে ওৱাছিংটনে চাকৰি এৰিবলৈ বাধ্য হ'ল। তেওঁ চাকৰি ইস্তফা দি খেতি-বাতি কৰি ঘৰতে শান্তিপূৰ্ণ জীৱন কটাম বুলি ঘৰলৈ আহিল। অৱশ্যে এই আশা তেওঁৰ সফল হোৱা নাছিল।

ইংলণ্ড আৰু ফ্ৰান্সৰ তেতিয়া ভীষণ শত্ৰুতা। আমেৰিকা যুক্ত-ৰাজ্যৰ উত্তৰে কানাডা দেশ। এই দেশৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদো প্ৰচুৰ। ফৰাচীবিলাকে তাত উপনিবেশ পাতিছিল। ইংৰাজে ৰণ কৰি তেওঁ লোকৰ উপনিবেশ দখল কৰিলে। এই ৰণ ১৭৫৬ৰ পৰা ১৭৬৩ চনলৈকে সাত বছৰ চলিছিল। ইয়াক সাতবছৰীয়া যুদ্ধ বোলে।

সাত বছৰীয়া যুদ্ধৰ শেষত কানাডা ইংৰাজৰ হয়। ফৰাচী বিলাক পৰাস্ত হয়।

১৭৫৯ খৃষ্টাব্দত জৰ্জ ওৱাছিংটনে চাকৰি এৰি মাউণ্ট ভাৰ্ণনত থকা তেওঁৰ ঘৰলৈ আহি নিজৰ জমিদাৰীৰ তত্বাৱধানত লাগে। এই ঠাইৰ পৰা তেওঁ ভাৰ্জিনীয়া প্ৰদেশৰ ব্যৱস্থাপক সভাৰ সভ্য নিৰ্ব্বাচিত হয়। এই পদত তেওঁ একেৰাহে পোন্ধৰ বছৰ আছিল। ভাৰ্জিনিয়া প্ৰদেশৰ ব্যৱস্থাপক সভাতে প্ৰথম প্ৰস্তাৱ পাছ হয় যে ভাৰ্জিনিয়াবাসীৰ ওপৰত কৰ লগাবৰ অধিকাৰ কেৱল ভাৰ্জিনিয়া ব্যৱস্থাপক সভাৰহে আছে। বৃটিছ চৰকাৰৰ নাই।

এই প্ৰস্তাৱ পাছ হোৱাৰ লগে লগে আমেৰিকাৰ আন আন প্ৰদেশবোৰতো ইংলণ্ডৰ কবলৰ পৰা মুক্ত হবলৈ উদ্দীপনা জাগি উঠে আৰু বৃটিছ চৰকাৰৰ লগত বিৰোধ তীব্ৰতৰ হয়।

উপনিবেসবাসীবোৰৰ গণ-অধিকাৰ-বোধ অতি প্ৰখৰ আছিল। তেওঁলোকে আগৰে পৰা স্বাধীনতাৰ ভাৱ পোষণ কৰিছিল। ষ্টাম্প আইনে তাক প্ৰৱল কৰে। এই প্ৰস্তাৱে প্ৰবলতৰ কৰে। আৰু এটা ঘটনাই স্বাধীনতাৰ কাৰণে যুদ্ধ অনিবাৰ্য্য কৰি তোলে।

১৭৬৭ খৃষ্টাব্দত বৃটিছ চৰকাৰে আইন কৰিলে যে, ইংলণ্ডৰ পৰা আমেৰিকালৈ যি চাহ ৰপ্তানি হয়, তাৰ প্ৰতি পাউণ্ডত চাৰি অনাকৈ আমেৰিকাবাসীয়ে টেক্স দিব লাগিব। আমেৰিকাবাসী কিছুমানে এই কাম বৃটিছ পাৰ্লিয়ামেণ্টৰ মইমতালি বুলি ধৰি ১৭৬৩ খৃষ্টাব্দত ৰেড ইণ্ডিয়ান সাজি গৈ বোষ্টন বন্দৰত থকা ইংৰাজ জাহাজৰ পৰা ৩৪০ বাকচ চাহপাত সাগৰত পেলাই দিয়ে। এই কথা শুনি ইংৰাজ চৰকাৰে বোষ্টন বন্দৰ বন্ধ কৰে আৰু মাচাচুচেটচ প্ৰদেশৰ স্বায়ত্ব শাসন বাতিল কৰে।

সেই কাৰণে সকলো উপনিবেশতকৈ আগেয়ে বিদ্ৰোহ ঘোষণা কৰিলে মাচাচুচেটচ প্ৰদেশে। জৰ্জিয়াৰ বাহিৰে বাকী এঘাৰখন

প্ৰদেশে সমৰ্থন কৰিলে মাচাচুচেটকে। সকলো উপনিবেশৰ প্ৰতিনিধি গোট খাই তেওঁলোকে এখন কংগ্ৰেচ গঢ়ি তুলিলে আৰু আমেৰিকাৰ স্বাধীনতা আন্দোলনৰ সমস্ত দায়িত্বৰ ভাৰ দিলে কংগ্ৰেচৰ ওপৰত।

কংগ্ৰেচৰ দ্বিতীয় অধিবেশন বহিল। তাত স্থিৰ হল যে, আমেৰিকাই ইংলণ্ডৰ লগত স্বাধীনতাৰ বাবে যুদ্ধ কৰিব আৰু সেই যুদ্ধত আমেৰিকাৰ জাতীয় সৈন্য-বাহিনীৰ সেনাপতি হব জৰ্জ ওৱাছিংটন।

ওৱাছিংটন সকলো প্ৰদেশৰ মানুহৰে বিশ্বাসভাজন আছিল। সকলোৱে তেওঁক মান-সন্মান কৰিছিল। কিয়নো তেওঁ নিজৰ স্বাৰ্থ তল পেলাই জন-সাধাৰণৰ উন্নতিৰ কাৰণে অধিক চেষ্টা কৰিছিল। সেই কাৰণে তেওঁৰ ওপৰত যুদ্ধ চলোৱাৰ কৰ্ত্তৃত্ব দি সকলোলোক তেওঁৰ আদেশ পালনৰ বাবে প্ৰস্তুত হৈ থাকিল।

এইদৰে ১৭৭৫ খৃষ্টাব্দত আমেৰিকাৰ স্বাধীনতা যুদ্ধ আৰম্ভ হ'ল। জৰ্জ ওৱাছিংটনে এই যুদ্ধত অপূৰ্ব্ব বীৰত্ব প্ৰকাশ কৰি প্ৰত্যেক যুদ্ধতে জয়লাভ কৰিলে। ১৭৭৬ খৃষ্টাব্দত বৃটিছ সৈন্যক বোষ্টন বন্দৰৰ পৰা উলিয়াই খেদি জৰ্জ ওৱাছিংটন আমেৰিকাবাসী সকলোৰে প্ৰশংসাভাজন হয়।

জৰ্জ ওৱাছিংটনে ফৰাচী বিলাকৰ সহায় বিচাৰিছিল। কনাডা প্ৰদেশ ফৰাচী বিলাকৰ পৰা কাঢ়ি লোৱাত তেওঁলোকৰ ইংৰাজৰ ওপৰত ক্ৰোধ আছিল। গতিকে ওৱাছিংটনক সহায় কৰিবলৈ তেওঁলোক সহজে সন্মত হল। কিন্তু দাবী কৰিলে যে, আমেৰিকাই ইংলণ্ডৰ লগত সকলো সম্পৰ্ক ছেদ কৰি স্বাধীনতা ঘোষণা কৰিব লাগিব। তেতিয়াহে ফৰাচীয়ে তেওঁ লোকক সহায় কৰিব।

আকৌ কংগ্ৰেচ আহ্বান কৰা হল। কংগ্ৰেচৰ অধিবেশন বহিল। তাত জৰ্জ ওৱাছিংটনৰ ত্যাগ, তেজ আৰু প্ৰতিভাৰ প্ৰশংসা কৰি

উপনিবেশবোৰ মুক্ত আৰু স্বাধীন বুলি প্ৰস্তাৱ লোৱা হল। সেইমতে ১৭৭৪ খৃষ্টাব্দৰ ৪ জুলাই তাৰিখে আমেৰিকাৰ পূৰ্ণ স্বাধীনতা ঘোষণা কৰা হল। আমেৰিকাসীয়ে সেই কাৰণে এতিয়াও বছৰি ৪ জুলাইত স্বাধীনতা দিৱসৰ উৎসৱ পালন কৰে।

ইংলণ্ডৰ তেতিয়া দিন বেয়া। ইউৰোপৰ প্ৰায় সকলো দেশেই ইংলণ্ডৰ শত্ৰু। ফ্ৰান্স, প্ৰুচিয়া, ৰুচিয়া, সুইডেন, ডেনমাৰ্ক, অষ্ট্ৰিয়া, নোপলচ্, পৰ্ত্তুগাল আৰু হলাণ্ড—আটাইবোৰ দেশেই ইংলণ্ডৰ বিৰুদ্ধে।

তথাপি আমেৰিকাত বৃটিছ প্ৰভুত্ব অক্ষুন্ন ৰাখিবলৈ ইংৰাজ সৈন্যই আমেৰিকাত স্বাধীনতা ঘোষণা কৰাৰ পাচতো চাৰি বছৰ প্ৰাণপণে যুদ্ধ কৰিছিল। কিন্তু ইংলণ্ডৰ জহাজ যাতে আমেৰিকালৈ আহিব নোৱাৰে, সেই কথালৈ লক্ষ্য কৰি থাকিল ফৰাচী নৌবাহিনীয়ে আৰু স্থলযুদ্ধত জৰ্জ ওৱাছিংটনে বৃটিছ সৈন্যক পৰাজয় কৰিলে। ইংলণ্ডই আমেৰিকা-যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ স্বাধীনতা স্বীকাৰ কৰিবলৈ বাধ্য হল। ১৭৮৩ খৃষ্টাব্দত। আজিৰ পৃথিৱীত যি ৰাষ্ট্ৰ আটাইতকৈ চহকী আৰু শক্তিশালী তাৰ স্বাধীনতাৰ মোটামুটি বুৰঞ্জী এই।

জৰ্জ ওৱাছিংটনে আমেৰিকাৰ স্বাধীনতা যুদ্ধত লৰ্ড হাউ, লৰ্ড কৰ্ণৱালিচ আদি বিশিষ্ট ইংৰাজ জেনেৰেল সকলক যুদ্ধত পৰাস্ত কৰাতকৈ স্বাধীন আমেৰিকাৰ শাসনতন্ত্ৰ ৰচনা কৰাত অধিক প্ৰতিভাৰ পৰিচয় দিছিল। তেৰটা উপনিবেশৰ একে ৰকম শাসনতন্ত্ৰ ৰচনা কৰি সকলোৰে মনঃপূত কৰা অতিশয় কঠিন কাৰ্য্য। কিন্তু চাৰি বছৰৰ চেষ্টাৰ ফলত জৰ্জ ওৱাছিংটন সেই কঠিন কামতো সফল হল। ১৭৮৭ খৃষ্টাব্দত ওৱাছিংটনৰ সভাপতিত্বত ফিলাডেলফিয়া নগৰত আমেৰিকা যুক্ত ৰাজ্যৰ ভৱিষ্যত শাসনতন্ত্ৰ আলোচনা কৰিবলৈ এখন সভা হ'ল। সেই সভাত ওৱাছিংটনে ৰচনা কৰা সংবিধান তেৰটা উপনিবেশৰ প্ৰতিনিধিয়ে মানি লয়। এই

সংবিধান ৰচনা কৰাত জৰ্জ ওৱাছিংটনক প্ৰধানকৈ সহায় কৰিছিল বেঞ্জামিন ফ্ৰেংকলিনে।

সেই শাসনতন্ত্ৰৰ মূল গঢ় এই। দেশৰ মানুহে ভোট দি এখন পৰিষদ গঠন কৰিব। পৰিষদে এজন সভাপতি নিৰ্ব্বাচন কৰিব। আমেৰিকাৰ যি কোনো নাগৰিকে যোগ্যতা থাকিলে সভাপতি হব পাৰিব। প্ৰতিটো উপনিবেশক ষ্টেট বোলা হব। প্ৰত্যেক ষ্টেটৰ একোজন গভৰ্ণৰ থাকিব আৰু একোখনকৈ আইনসভা থাকিব। গোটেই দেশৰ বাবে যি খন আইনসভা থাকিব তাৰ নাম হব কংগ্ৰেচ। কংগ্ৰেচৰ দুটা ভাগ। চিনেট আৰু প্ৰতিনিধি পৰিষদ। প্ৰত্যেক ষ্টেটৰ আইনসভাই বাছি পঠিওৱা, দুজনকৈ প্ৰতিনিধি দ্বাৰা চিনেট সভা গঠিত হব আৰু দেশৰ জনসাধাৰণে ভোট দি বাছি পঠিওৱা সদস্যেৰে প্ৰতিনিধি পৰিষদ গঠিত হব। সভাপতিয়ে নিজৰ ইচ্ছা মতে মন্ত্ৰীসভা গঠন কৰিব। মন্ত্ৰীসভা সভাপতিৰ অধীন হব। যুদ্ধ বা সন্ধি কৰিব লাগিলে সভাপতিয়ে কংগ্ৰেচৰ অনুমতি লব লাগিব। বাদবাকী শাসন কাৰ্য্যত সভাপতিৰ বিবেচনাই চূড়ান্ত হব।

স্বাধীনতা যুদ্ধত জয়লাভ কৰি জৰ্জ ওৱাছিংটনে দেশবাসীৰ মনত এনেদৰে ঠাই পাইছিল যে দেশৰ প্ৰত্যেক উপনিবেশেই একবাক্যে ভবিষ্যৎ যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ ৰাষ্ট্ৰপতি বা সভাপতি পাতি লৈছিল। তাৰ চাৰি বছৰ পাচতহে সাধাৰণ নিৰ্ব্বাচন হয়। ১৭৮৮ খৃষ্টাব্দৰ চাৰি মাৰ্চৰ পৰা চাৰি বছৰৰ বাবে জৰ্জ ওৱাছিংটন আমেৰিকা যুক্তৰাজ্যৰ ৰাষ্ট্ৰপতি নিৰ্ব্বাচিত হয়।

প্ৰতি চাৰি বছৰে সভাপতিৰ নতুন নিৰ্ব্বাচন হব লাগে। জৰ্জ ওৱাছিংটনৰ জ্ঞান, বুদ্ধি আৰু শাসন পটুতাত মুগ্ধ হৈ আমেৰিকাবাসীয়ে তেওঁৰ প্ৰথমবাৰ সভাপতিৰ কাল উকলি যোৱাত দ্বিতীয়বাৰ সভাপতি হবলৈ অনুৰোধ কৰিলে। নিৰ্ব্বাচনত তেওঁ অধিক ভোট পাই সভাপতি হল।

বাস্তৱিকতে ওৱাছিংটনৰ বহুতো সদ্‌গুণ আছিল। তেখেতৰ ন্যায়নিষ্ঠা, সাহস, ধৈৰ্য্য, সত্যনিষ্ঠা আৰু উদাৰতাৰ তুলনা নাই। দেশ আৰু পৰমেশ্বৰৰ বাহিৰে তেখেতৰ আন চিন্তা নাছিল। এইবোৰ মহৎ গুণৰ গৰাকী দেখি দেশবাসীয়ে তেওঁক তৃতীয়বাৰ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ পদত থাকিবলৈ অনুৰোধ কৰিছিল। কিন্তু একেজন মানুহেই ৰাষ্ট্ৰপতিৰ দৰে দায়িত্বপূৰ্ণ পদত দুবাৰতকৈ অধিককাল থকাটো দেশ আৰু জাতিৰ পক্ষে মঙ্গলজনক নহব এই যুক্তি দেখুৱাই তেওঁ তৃতীয়বাৰ সেই পদত থাকিবলৈ অমান্তি হৈছিল।

আমেৰিকাৰ সভাপতি ফ্ৰাঙ্কলিন ৰুজভেল্টৰ দিনলৈকে এই ৰীতি চলি আছিল। কিন্তু দ্বিতীয় মহাৰণৰ ভিতৰত ১৯৪০ চনত সভাপতি নিৰ্ব্বাচনত উইণ্ডেল উইল্‌কিক হৰুৱাই ফ্ৰাঙ্কলিন ৰুজভেল্ট তৃতীয়বাৰ সভাপতি নিৰ্ব্বাচিত হয়। কেৱল ৰুজভেল্টৰ বেলিকাহে এই ৰীতিৰ ব্যতিক্ৰম ঘটে।

জৰ্জ ওৱাছিংটনৰ দেশপ্ৰেম, স্বাৰ্থত্যাগ আৰু ঈশ্বৰলৈ ভক্তি আছিল অসাধাৰণ। এজন মানুহৰ গাত যিমান বিলাক সদ্‌গুণ থাকিব পাৰে, সকলো বিলাকেই তেওঁৰ গাত আছিল। তেওঁৰ ভদ্ৰতা আৰু সৌজন্যৰ কথা আমেৰিকাত এতিয়াও সাধুকথাৰ দৰে প্ৰচলিত আছে।

এদিন ৰাতিপুৱা সভাপতি জৰ্জ ওৱাছিংটন ঘোঁৰাৰে ফুৰিছিল। তেওঁৰ নাতিনিয়েক আন এটা ঘোঁৰাত তেওঁৰ লগত ফুৰিবলৈ গৈছিল। বাটত এজন নিগ্ৰোৱে তেওঁলোকক দেখি 'চালাম' দিলে। জৰ্জ ওৱাছিংটনে তৎক্ষণাৎ টুপি ডাঙি নিগ্ৰো জনৰ চালাম গ্ৰহণ কৰিলে, কিন্তু নাতিনিয়েকে নকৰিলে।

নিগ্ৰোজন আঁতৰি যোৱাত জৰ্জ ওৱাছিংটনে দুঃখ প্ৰকাশ কৰি নাতিনিয়েকক কৈছিল—“মই আজি এই কাৰণে মৰ্মান্তিক দুখ পাওঁ যে, নিগ্ৰো এজনে ভদ্ৰতাত ওৱাছিংটনৰ নাতিনিয়েকক হৰুৱালে।”

১৭৯৮ খৃষ্টাব্দৰ চৈধ্য ডিচেম্বৰত এই মহাপুৰুষৰ মৃত্যু হয়।

আব্রাহাম লিঙ্কন

আমেৰিকাৰ উপনিবেশবাসীবোৰৰ উন্নতি দেখি উনৈশ শতকাত দলে দলে ইংৰাজ আহি আমেৰিকাৰ পশ্চিম উপকূলত প্ৰশান্ত মহাসাগৰৰ পাৰত বসতি কৰে আৰু নতুন নতুন ৰাষ্ট্ৰৰ সৃষ্টি হয়। এই আটাইবোৰ ৰাষ্ট্ৰই স্বাধীন যুক্ত ৰাষ্ট্ৰৰ লগ লাগে। বৰ্ত্তমান যুক্তৰাষ্ট্ৰ ৪৮ খন ষ্টেটৰ সমষ্টি। স্বাধীনতা লাভৰ সময়ত আছিল মুঠে তেৰ খন।

উনৈশ শতিকাত যুক্ত ৰাষ্ট্ৰত এটা নতুন সমস্যাৰ উদ্ভৱ হয়। দক্ষিণ অঞ্চলৰ মানুহবোৰে খেতি বাতিৰ কাম কৰিবলৈ আফ্ৰিকাৰ কিছুমান নিগ্ৰো মানুহ কিনি লৈছিল। তেতিয়া হাট মজাৰত গৰু ছাগলিৰ দৰে মানুহো কিনা-বেচা হৈছিল। নিগ্ৰোবোৰৰ হতুৱাই তেওঁলোকে সকলো টান কামকে কৰাইছিল কিন্তু সিহঁতক গৰু ছাগলিৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। থাকিবলৈ ভাল ঘৰ আৰু খাবলৈ ভাল বস্তু নিদিছিল। অলপ দোষতে সিহঁতে কঠোৰ শাস্তি দিছিল। কোনো জনৰ বেতৰ কোবত পিঠিৰ ছাল ছিগিছিল। কোনো জনে অত্যাচাৰৰ ভয়ত পলাবৰ চেষ্টা কৰিলে হত্যা কৰা হৈছিল।

উত্তৰৰ ৰাষ্ট্ৰবোৰ এই নিদাৰুণ প্ৰথাৰ বিৰোধী আছিল। তেওঁলোকেও নিগ্ৰোবোৰৰ হতুৱাই কাম-বন কৰাইছিল; কিন্তু ৰীতিমতে মজুৰী দিছিল। নিগ্ৰোবোৰক গোলাম কৰি ৰাখাখিছিল বা গোলামৰ দৰে ব্যৱহাৰ নকৰিছিল।

এই দাসত্ব প্ৰথা লৈ আমেৰিকাৰ উত্তৰৰ আৰু দক্ষিণৰ ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ মাজত মত বিৰোধ হয়। উত্তৰ অঞ্চলৰ মানুহবোৰে কয়—মানুহক পশুৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰা বৰ্ব্বৰ প্ৰথা সভ্য সমাজত থকাটো উচিত নহয়। স্বাৰ্থত আঘাত লগাত দক্ষিণৰ মানুহবোৰে এই কথাৰ প্ৰতিবাদ কৰে।

এই মত বিৰোধ ক্ৰমে উগ্ৰ হৈ যুদ্ধ হয়। দক্ষিণ অঞ্চলৰ এঘাৰখন ষ্টেট একজোঁট হৈ কয়-যে 'লাগিলে আমি যুক্ত ৰাষ্ট্ৰৰ পৰা ওলাই গৈ সুকীয়া ৰাষ্ট্ৰ এখন গঠন কৰিম। তথাপি দাসত্ব প্ৰথা তুলি দিয়াত সন্মতি নিদিওঁ।'

আব্ৰাহাম লিঙ্কন নামে এজন মানৱ প্ৰেমিক লোক তেতিয়া যুক্ত ৰাজ্যৰ সভাপতি। তেওঁ দাসত্ব প্ৰথাক অন্তৰেৰে ঘৃণা কৰিছিল। তেওঁ ঘোষণা কৰিলে যে, যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ পৰা দাসত্ব প্ৰথা তুলি দিয়া হব। তেওঁ দক্ষিণৰ ৰাষ্ট্ৰবোৰক যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ পৰা ফালি গৈ সুকীয়া ৰাষ্ট্ৰ গঠন কৰিবলৈ নিদিয়ে। দৰকাৰ হলে যুদ্ধ কৰিও যুক্ত-ৰাষ্ট্ৰৰ সংহতি ৰক্ষা কৰিব।

লিঙ্কন আছিল দৃঢ় চৰিত্ৰৰ আৰু অত্যন্ত সাধু প্ৰকৃতিৰ লোক। আজিলৈকে পৃথিবীত যি কেই জন মানৱ প্ৰেমিক লোকৰ জন্ম হৈছে, আব্ৰাহাম লিঙ্কন সেই সকলৰ ভিতৰৰ এজন। ১৮০৯ খৃষ্টাব্দত তেওঁৰ এটা দৰিদ্ৰ পৰিয়ালত জন্ম হয়। তেওঁৰ বাপেক আছিল সূতাৰ বা কাঠ-মিস্ত্ৰি, লেখা-পঢ়া একো নাজানিছিল। আব্ৰাহাম লিঙ্কনেও সৰুৰে পৰা বাপেকৰ কামত সহায় কৰিছিল। তেওঁৰ গাৰ গঠন দৃঢ় আৰু শৰীৰত যথেষ্ট শক্তি আছিল। বৰ বৰ গছ কুঠাৰেৰে কাটি বগৰাইছিল; তথাপি তেওঁক ক্লান্ত দেখা নগৈছিল।

কাম নকৰিলে ভাত নিমিলে কাৰণে বাৰ বছৰ বয়সতে তেওঁ স্কুলৰ সম্পৰ্ক ত্যাগ কৰিছিল। কিন্তু পঢ়ি-শুনি জ্ঞানী লোক হোৱাৰ আগ্ৰহ আছিল তেওঁৰ অত্যন্ত বেছি। আজৰি পালেই লোকৰ

পৰা খুজি অন্য কিতাপ পৰিছিল। জীৱন চৰিত পঢ়ি তেওঁ বেছি সুখ পাইছিল। তেওঁৰ ঘৰৰ ওচৰৰ এজন চহকী মানুহৰ ঘৰত জৰ্জ ওৱাছিংটনৰ জীৱনীখন থকা গম পালে। তেওঁ কিতাপ খন মানুহজনক খুজি আনি পঢ়িলে। কিন্তু এটা ঘটনা হল। যিদিনা ৰাতি তেওঁ কিতাপ খন পঢ়ি শেষ কৰিছিল, সিদিনাই বৰ ধুমুহা-বৰষুণ হ'ল। কিতাপখন বেৰৰ ওচৰৰ এখন মেজত আছিল। তেওঁ লোকৰ ভগা ঘৰ। ধুমুহাত ভগা বেৰেৰে এছাৰকণি সোমাই কিতাপ খন তেলেই তিতিলে।

ৰাতিপুৱা শুই উঠি লিঙ্কনে কিতাপ খনৰ অৱস্থা দেখি বৰ বিমৰ্ষ হ'ল। কিতাপখন ওফন্দি উঠিছিল। তাৰ জিল এৰাই গৈছিল। লিঙ্কনে বৰ বেজাৰ মনেৰে কিতাপখন জুইত সেকিলে, ৰদত শুকালে। কিন্তু একোতেই আগৰ দৰে নহল। তেতিয়া মাকৰ লগত পৰামৰ্শ কৰি স্থিৰ কৰিলে যে কিতাপখনৰ দামৰ বাবে গিৰিহঁতৰ ঘৰত কামকে কৰি দিব।

সেই ভাৱেৰে কিতাপ খন লৈ লিঙ্কন বিতাপৰ গিৰিহঁতৰ ঘৰলৈ গল। গিৰিহঁতে কিতাপখনৰ অৱস্থা দেখি জলজলাই উঠিল। তেওঁ আব্ৰাহামক অসাৱধান, দায়িত্বহীন, মূৰ্খ প্ৰভৃতি গালি দিলে। আব্ৰাহাম মৰা যেন হল। তেওঁ ভাবিলে, মোক গালি দিয়াতকৈ ছুটা বেতৰ কোব মৰাই ভাল আছিল।

আব্ৰাহামে গোটেই ঘটনা মানুহজনক কলে আৰু অনিচ্ছাত হোৱাদাৱন্নৰ বাবে বাৰম্বাৰ ক্ষমা খুজি কিতাপ খনৰ দামকে দিম বুলি কলে।

কিতাপৰ গিৰিহঁতে আব্ৰাহামৰ অৱস্থাৰ কথা ভালকৈ জানে। তেওঁ উপলুঙা কৰি কলে—“বাক বাক, তয়ো দাম দিবি আৰু ময়ো দাম পাম।”

দৰিদ্ৰতাৰ ছুই বা খোঁচকটি দিয়াত আব্ৰাহামৰ চকুৰ লো ওলাল।

তেওঁ কান্দি বোকাথুকি মাতেৰে কলে—"ডাঙৰীয়া, নগদ দাম দিবলৈ মোৰ টকা নাই সঁচা, কিন্তু দামৰ বাবে আপোনাৰ ঘৰত খাটি দিবলৈ মোৰ দৃঢ় শৰীৰ আছে। মই আপোনাৰ ঘৰত কাম কৰি দিম।"

মানুহজন আছিল খেতিয়ক। সেইটো আছিল খেতি চপোৱাৰ সময়। খেতি চপাবলৈ তেওঁ মানুহ বিচাৰিয়ে আছিল। এতিয়া হাততে পাই কলে—"বাৰু! তেন্তে কিতাপখন বৰ্ত্তমান মোৰ জিম্মাতে থাওক। তোমাৰ মজুৰীৰে তাৰ দাম আদায় হলে, তুমি কিতাপখন পাবা।"

এই কথাত আব্ৰাহাম মান্তি হল আৰু কিতাপৰ মালিকৰ খেতিৰ পথাৰত কাম কৰিবলৈ লাগিল। মালিকে আব্ৰাহামৰ সাধুতাৰ সুযোগ লৈ অধিক খটালে আৰু খেতি চপোৱা শেষ হোৱাতহে মুক্তি দিলে।

এইদৰে কিতাপৰ মূল্য পৰিশোধ কৰি কিতাপখন লৈ আব্ৰাহাম যিদিনা ঘৰলৈ আহে, সেইদিনা তেওঁৰ আনন্দ চায় কোনে? তেওঁ বাৰে বাৰে কৈছিল—ফটা-ছিটা হলেও নিজৰ এখন ভাল কিতাপ হ'ল।

এইদৰে পঢ়িয়েই আব্ৰাহাম লিঙ্কনে আইন পৰীক্ষা পাছ কৰিলে। তেওঁ এখন সৰু নগৰত ওকালতি কৰিছিল। ওকালতি ব্যৱসায়তো তেওঁ সদায় সততাৰ আশ্ৰয় লৈছিল। মিছা বা আনক ঠগিবলৈ কৰা মোকৰ্দ্দমাৰ কেতিয়াও তেওঁ পক্ষ সমৰ্থন নকৰিছিল। তেওঁ দুখীয়া মকেলৰ কাম কৰিবলৈ অমান্তি নহৈছিল আৰু টকা দিব নোৱাৰিলে খেতিৰ বস্তুও পাৰিশ্ৰমিক স্বৰূপে লৈছিল। এবাৰ এটা মোকৰ্দ্দমাত তেওঁ উকিল হৈ কিছুদিন চলোৱাৰ পাছত জানিব পাৰিলে যে, মোকৰ্দ্দমাটো তেওঁৰ মকেলে জাল কৰি কৰিছে। এই কথা জনা মাত্ৰকে তেওঁ মোকৰ্দ্দমাটো এৰি দিছিল আৰু তেওঁক ফাঁকি দিয়া বাবে মকেলজনক কটু কথা শুনাইছিল।

এই ব্যৱসায়ত আব্ৰাহাম লিঙ্কনৰ সুনাম ফুটি ফাটি গৈছিল। তেওঁক সকলোৱে সাধু লোক বুলি জানিছিল আৰু সকলোৱে শ্ৰদ্ধা কৰিছিল। ইয়াৰ ফলত ১৮৬০ খৃষ্টাব্দৰ নিৰ্ব্বাচনত তেওঁ জাতীয় কংগ্ৰেচৰ সদস্য নিৰ্ব্বাচিত হল। তেওঁ যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ সভাপতি নিৰ্বাচিত হয়। তেতিয়া তেওঁৰ বয়স ৫১ বছৰ।

আব্ৰাহামৰ সাধুতাৰ আৰু অনেক দৃষ্টান্ত আছে। ওকালতি কৰাৰ আগেয়ে ডেকা কালত তেওঁ এজন মানুহে সৈতে লগলাগি এখন দোকান দিছিল। দোকান বেছি দিন নচলিল কিন্তু মহাজনক বহু টকা দিবলৈ থাকিল। মহাজনে সেই টকা পোৱাৰ আশা এৰি দিছিল। কিন্তু আব্ৰাহাম ধনীৰ টকা খোৱা লোক নহয়। পোন্ধৰ বছৰৰ মূৰত তেওঁ উপাৰ্জ্জনৰ টকা ৰাহি কৰি ধনীৰ ধাৰ কড়াক্ৰান্তিলৈকে হিচাব কৰি পৰিশোধ কৰিছিল।

যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰেচিডেণ্ট নিৰ্ব্বাচনত তেওঁক উত্তৰ অঞ্চলৰ ৰিপাব্লিকান দলে ভোট দি নিৰ্ব্বাচিত কৰিছিল। আগতে কৈ অহা হৈছে যে, উত্তৰ অঞ্চলৰ মানুহ বিলাক দাসত্ব প্ৰথাৰ বিৰোধী আৰু আব্ৰাহাম লিঙ্কন দাস বিলাকৰ প্ৰতি দৰদী। তেওঁ সভাপতি নিৰ্ব্বাচিত হোৱা কাৰণে দক্ষিণৰ এঘাৰ খন ৰাষ্ট্ৰই ইউনিয়নৰ পৰা ফালি গৈ যুদ্ধ কৰে। এই যুদ্ধ ১৮৬১ খৃষ্টাব্দৰ পৰা ১৮৬৫ খৃষ্টাব্দলৈকে চাৰি বছৰ চলিছিল। চাৰি বছৰ যুদ্ধ কৰি দক্ষিণৰ লোক সকল ভাগৰি গ'ল; তেওঁলোক সৰ্ব্বস্বান্ত হল। তেওঁলোকে বুজিলে যে, আব্ৰাহাম লিঙ্কনে কেতিয়াও যুক্তৰাষ্ট্ৰ বিখণ্ডিত হবলৈ নিদিয়ে আৰু তেওঁ দাসত্ব প্ৰথা তুলি দিবলৈ দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞ। তেতিয়া তেওঁলোক সেও হল। আব্ৰাহাম লিঙ্কনে আইন কৰি আমেৰিকাৰ পৰা দাসত্ব প্ৰথা তুলি দিলে।

দক্ষিণৰ লোক সকলে তেওঁৰ চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিছিল বুলি তেওঁলোকৰ ওপৰত কোনো প্ৰতিহিংসাৰ ভাৱ ৰখা নাছিল। তেওঁ-

লোকক উদাৰ সৰ্ত্তত মুক্তি দিয়ে আৰু স্থায়ী শান্তি প্ৰতিষ্ঠাৰ কাৰণে আহ্বান জনায়। আব্ৰাহাম লিঙ্কনে ঘোষণা কৰে যে আমেৰিকাৰ চৰকাৰ ৰাইজৰ। ৰাইজৰ চৰকাৰে, ৰাইজৰ দ্বাৰা নিৰ্ব্বাচিত হৈ ৰাইজৰ সেৱা কৰিব।

তেওঁ বৰং দক্ষিণৰ লোক সকলো যাতে উত্তৰৰ অধিবাসীবোৰৰ দৰে সুখে স্বচ্ছন্দে খাই লৈ থাকিব পাৰে, তাৰ উপায়হে চিন্তা কৰিছিল। কিন্তু লিঙ্কনৰ এই ইচ্ছা পূৰ্ণ হোৱাৰ আগতে তেওঁ থিয়েটাৰ চাই থাকোতে এজন আততায়ীয়ে তেওঁক গুলী কৰি মাৰে। তেতিয়া যুদ্ধ বিৰতিৰ মুঠে পাঁচ দিনহে হৈছিল।

আমেৰিকাবাসীয়ে আব্ৰাহাম লিঙ্কনক তেওঁলোকৰ এজন নেতা বুলিয়েই শ্ৰদ্ধা কৰা নাছিল। তেওঁক অতি আপোন মানুহ বুলি ভাবিছিল। দাসত্ব প্ৰথা উচ্ছেদ কৰা আৰু যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ ঐক্য ৰক্ষা কৰা—এই দুটা তেওঁৰ জীৱনৰ ডাঙৰ কাম। তেওঁৰ দৰে মানৱহিতৈষী লোক জগতত বিৰল।

জীৱ দয়া তেওঁৰ মানুহ জাতিক চেৰাই ইতৰ প্ৰাণীলৈকে বিয়পিছিল। এদিন তেওঁ আমেৰিকাৰ প্ৰেচিডেণ্ট হৈ থাকোতে জন দিয়েক ডাঙৰীয়াৰ লগত আলিবাটত ফুৰিছিল। গৈ থকাৰ মাজতে হঠাৎ তেওঁ ৰল আৰু লাঠী ডালেৰে গু-ৰকৰা এটাক উবুৰি কৰি দিলে। গুবৰাটোৱে ছিট হৈ ঠেং আছাৰি আছিল। তেওঁৰ লগত যোৱা ডাঙৰীয়া কেইজনে তেওঁক সুধিলে, ৰল নো কিয়? তেওঁ কলে—"এটি সামান্য প্ৰাণীক স্বাধীন ভাৱে চলাত অলপ সহায় কৰি দিলোঁ।

সমাপ্ত

শুধৰণি

পৃষ্ঠা	শাৰী	অশুদ্ধ	শুদ্ধ
১	১ম শাৰী	শুণ	গুণ
১৯	শেষ শাৰী	বাঙা	বাভা
১৫	২২ শাৰী	টালু	টামু
৩৯	৮ম শাৰী	পাৰ্টি	পাৰ্চি
৫১	১৩ শাৰী	লোধাই	সোধাই
৫৪	৪ শাৰী	তেওঁ	তেওঁৰ
৫৪	৫ শাৰী	তেওঁৰ	তেওঁ
৫৯	১০ শাৰী	এই যে	এয়ে
৮৩	১৪ শাৰী	মোকৰ্দ্দমাত	মোকৰ্দ্দমা
৮৭	৬ শাৰী	চাহাববোৰৰ	চাহাববোৰে কৃষকৰ
৮৯	২২শাৰী	সভাপতি কৈ	সভাপতিত্ত কৈ
১০৭	২৩ শাৰী	চি হুয়াংতি	চীন দেশ। এই ৰাজবংশৰ ডাঙৰ ৰজাজনৰ নাম চি হুয়াংতি
১১৫	২১ শাৰী	পৰিচালনাত	পৰিচালনাত
১১৬	১৯ শাৰী	জন সাধাৰণ	জন সাধাৰণে
১১৯	২৩ শাৰী	প্যাচিৰ	প্যাৰি
১২২	৫ শাৰী	এক	এশ
১২৫	৪ শাৰী	গাত	লগত
১২৮	৮ শাৰী	ধাওঁতে	যাওঁতে

পৃষ্ঠা	শাৰী	অশুদ্ধ	শুদ্ধ
১৩১	৭ম শাৰী	চিৰিয়ার	চিৰিয়াৰ
১৪০	১ম ,,	গ্ৰাচক	গ্ৰীচক
,,	৩য় ,,	ৰৰল	বিৰল
,,	১৪ ,,	দূঢ়	দূৰ
,,	১৭ ,,	কান	কাণ
,,	২৬ ,,	তুৰস্কৰ	তুৰস্কত
১৪১	১৭ ,,	ইউৰূপায়	ইউৰূপীয়
১৪৩	৩য় ,,	বিষয়বস্তু	বিষয়বস্তু
১৪৭	৫ম ,,	গ্ৰাক	গ্ৰীক
১৪৮	১১ ,,	উত্তবত	উত্তৰত
১৮২	১৪ ,,	ফরাচী	ফৰাচী
১৮৮	৬ ,,	লেলিন	লেনিন
২০০	৪ ,,	ডেকা	ডেকা
২০৪	১৫ ,,	ৰসতি	বসতি
২০৫	১৫ ,,	দসাই	খেদাই
,,	১৯ ,,	ৰস্তু	বস্তু